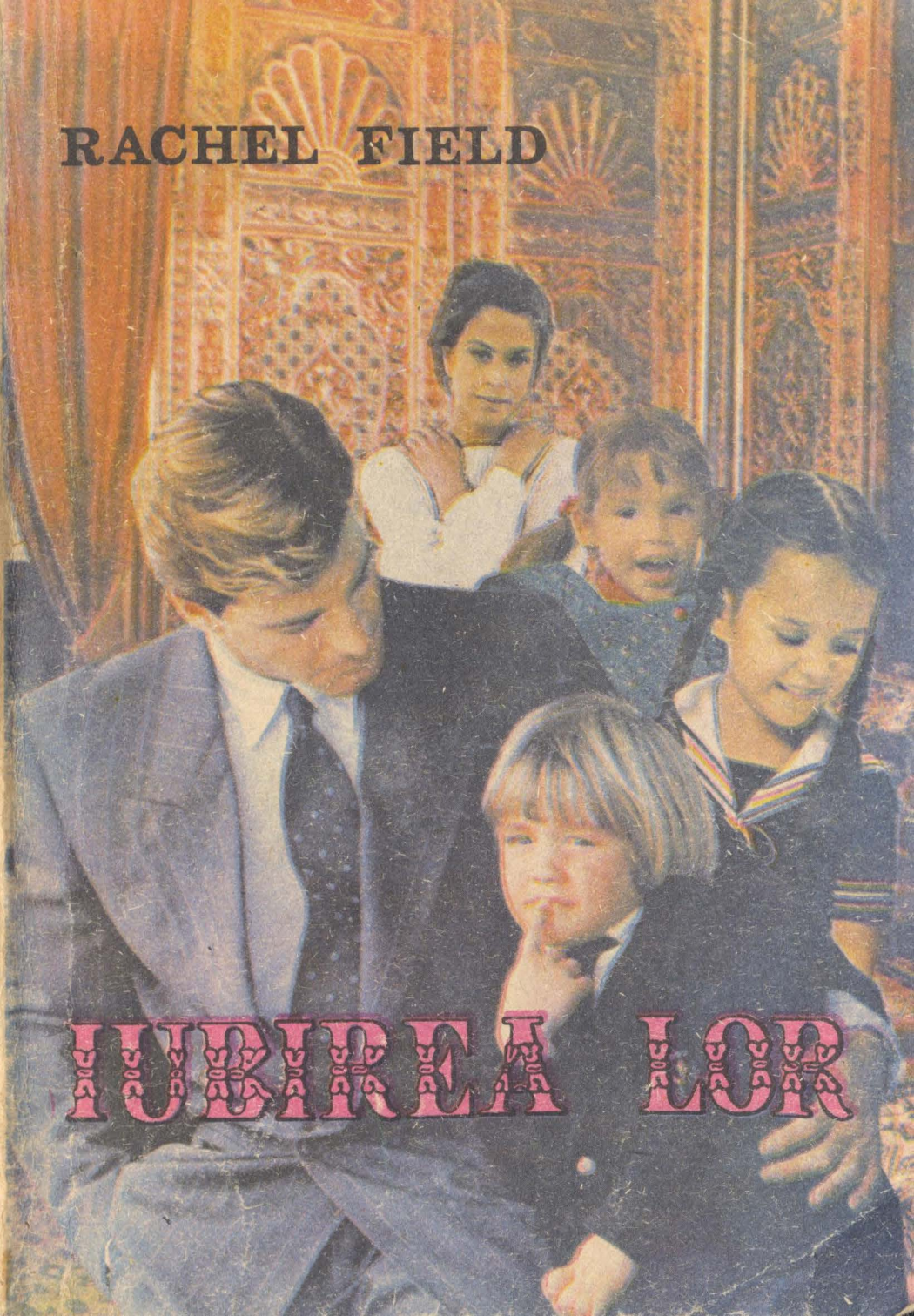

RACHEL FIELD

INBIRREA LOR

RACHEL FIELD
●
IUBIREA LOR

,

RACHEL FIELD

IUBIREA LOR

Traducere de ALICE IONESCU

MOLENA S.R.L.

ÎN LOC DE INTRODUCERE

Scumpă mătușă Henriette,

Nu te-am cunoscut, căci erai de mult plecată dintre cei vii cînd am venit eu pe lume, dar în copilăria mea deseori am spart alune la mormîntul tău. În cimitirul familiei noastre erau multe pietre funerare mai impunătoare, totuși — din ce motive nu știu — pe a ta o preferam tuturor celorlalte ridicate acolo spre slava lui Dumnezeu și amintirea rudelor noastre decedate.

Și acum, cînd am ajuns să te cunosc atît de bine, îmi vine să cred că puțin din ceea ce a fost altă dată spiritul și curajul tău, farmecul tău, mai dăinuia încă acolo la mormînt, îndeajuns de puternic pentru a-ți atrage dragostea copilei ce eram. Îmi vine să cred că forța miraculoasă ce te-a făcut să-ți aperi cauza în acel mare proces de crimă care a ținut în încordare două continente și a contribuit la căderea unui rege francez, această forță era oarecum răspunzătoare pentru trifoilul cu patru foi pe care într-o zi de vară, la începutul acestui secol, l-am depus pe mormîntul tău. Dar pentru astfel de gînduri nehibzuite, nu sînt îndeajuns de sentimentală. Trecuseră treizeci de ani de la plecarea ta în altă lume, atunci cînd veneam cu alune și trifoi la tine, cînd degetul meu urma curios conturul unei lălele săpate în piatra de pe mormîntul tău, lălea atît de diferită de cele din grădinile noastre din Noua Anglie.

Curiozitatea mea nu devenise cu nimic mai mică în următorii treizeci de ani, în care descifram pagină cu pagină cartea vieții tale, din acea inscripție, atît de searbădă și dezbrăcată de podoabă ca o ramură ruptă, fără frunze, fără flori :

Henriette Desportes
Soția iubită a lui Henry M. Field
Decedată la 6 martie 1875

Iat-o, aproape respingătoare în simplitatea ei, fără data și locul nașterii, fără vreo aluzie la Paris, nimic care să amintească de o viață răsădită în pământ străin, după ce o avalanșă de patimi, brutalitate și ură o dezrădăcinase din existența ei modestă.

Acum o jumătate de secol, nici o piatră funerară nu era socotită completă, dacă nu cuprindea vreo vorbă pioasă sau vreun citat din Biblie, pentru a preamări viața și faptele celui decedat. De ce, din toate aceste șiruri de morminte de marmură și ardezie, numai al tău, singur, a trebuit să rămână fără vreun cuvânt adresat lui Dumnezeu sau oamenilor ?

De ce nici un cuvânt despre soarta ce numai ție ți-a fost hărăzită în lumea aceasta ? Doar tu cunoști răspunsul, doar tu ai fi putut scrie epitaful pe care piatra ta nu-l poartă.

Această omisiune trebuie să fi fost intenționată ; o știu atît de sigur, de parcă aș ști-o de la tine.

„Scumpa mea nepoată“, mi-ai fi răspuns tu fără îndoială, cu acel suris înțelept și vesel ce luminează portretul tău, singurul pe care l-am văzut, „vei învăța și tu cîndva, cum am învățat și eu, să faci din necesitate o virtute“. Și poate vei fi adăugat, cu acea ușoară ridicare din umeri franțuzească, de care nu te-ai putut nicicînd dezbăra complet : „Cine a trecut prin multe, vorbește puțin“.

Dar, birfeala nu se dă așa ușor bătută. Tăcerea și uitarea nu se pot cumpăra cu o simplă rugăminte. Voința ta a repurtat ultima victorie și piatra de pe mormîntul tău nu spune nimic ; însă din actele acelui proces tu nu ți-ai putut șterge numele și nici n-ai putut sustrage colecția anului 1847 din arhivele ziarelor franceze și engleze. Așa a vrut soarta, să fii pomenită împotriva voinței tale. În patul de mahon lustruit, „empire“, care acum este în odaia mea, ai stat desigur de multe ori trează, silindu-te să-ți abați gîndul de la Rue du Faubourg Saint-Honoré de la vorbele și privirile schimbate acolo ; de la larma vînzătorilor de ziare care-ți strigau numele pe bulevardele supraaglomerate ; de la zidurile cenușii ale închisorii Conciergerie, unde ai fost obligată să-ți faci sub pază plimbarea zilnică, în timp ce ochi curioși priveau printre gratii. Cincizeci de ani mai tîrziu am stat și eu trează în același pat ; încercam să adun frînturițe de fapte și vorbe împrăștiate de toate vînturile într-un tot, același pentru a cărui uitare te chinuiseși tu atît amar de ani.

Am crescut printre lăcurile ce ți-au aparținut : scrinul de mahon cu placa de marmură care se potrivește cu patul tău ; portretul micii fetețe ce avea să-ți fie fiică adoptivă ; masa de pictură din lemn de trandafir, unde păstrai penelurile, culorile și creioanele, a căror întrebuințare îți făcea atîta plăcere ; furculițele și lingurile

de argint cu acel „D” frumos gravat pe minier. Scriind acestea, pri-virile-mi ținesc inelul tău, pe care-l port, și nu pot scoate niciodată o anumită broșă emailată din cutiuța ei roasă de vreme fără a mă întreba dacă nu este una din micile bijuterii pe care ți le dădea ducesa în dar de împăcare, după accesele ei vijelioase.

Curios lucru, acestor mici amintiri intime le-a fost dat să supraviețuiască, pe cită vreme, scris de mîna ta, eu n-am văzut vreodată un cuvînt măcar.

Portretul tău, pictat de Eastman Johnson, te înfățișează așa cum arătai atunci cînd nu mai erai faimoasa domnișoară Deluzy-Desportes, care înfrunta singură cele mai aprige vijelii, ci stăpîna casei din Gramercy Park, în care se întîlneau scriitori, artiști, filantropi și străini cu renume și poziție socială, și unde, la căldura farmecului prezenței tale, luau avînt cugetul și spiritul. Văd liniștea demnă a expresiei tale, văd rochia ta de mătase cafenie și trandafirul ce-ți împodobește șalul negru. Fața ta viguros cioplită avea bărbia puternică și fruntea înaltă. Părul castaniu îl purtai lins, despărțit în două pe mijloc, asemenea contemporanelor tale Elisabeth Barret Browning și George Eliot. Ochii tăi, fără a fi mari sau deosebit de frumoși, priveau limpede de sub pleoapele grele, peste umerii obrazilor bine conturați și nasul cam lat, cu nările largi, pline de temperament. Dar ceea ce predomina în figura ta era gura, și de pe pînza portretului ea vorbea în locul tău. O gură prea mare, prea puternică pentru a corespunde idealului de „guriță trandafirie” al vremii tale ; în tinerețe, ea trebuie să fi fost o piatră de încercare pentru tine. Amestec de umor, sentimentalism și mister — unui om cu o astfel de gură îi puteai spune orice, fără a ști vreodată ce-ți va răspunde ; puteai fi sigur însă de un răspuns înțelept și chibzuit, demn de a fi ascultat.

Frinturi ale cugetului și înțelepciunii tale continuă să trăiască, așa cum rămîn așchii de cremene pe locul unde s-au ascuțit cîndva vîrfuri de săgeată. Dar vîrfurile înseși, săgețile spiritului tău, pentru care erai renumită, și-au atins ținta și au dispărut. Ici o vorbă, cu farmecul accentului ei străin, colo o observație aruncată în treacăt, care mai sclipește încă prin inteligența ei, o glumă aproape uitată ; cîteva anecdote vesele — ciudată diversitate de flori, pe care nepoata ta trebuie să și le adune buchet !

Și nici măcar nu sînt nepoata ta, ci a soțului tău. Tu n-ai lăsat moștenire de carne și sînge proprii. Soarta ți-a jucat diverse renghiuri, dar acesta te-a durut cel mai mult. Trupul tău a rămas fără rod, și tocmai tu ar fi trebuit să fii cea mai fecundă dintre femei. Pentru tine, copiii erau mai mult decît niște păpuși nostime, pe care le gătești, le alinți, le dojenești, cum se proceda în epoca vic-

toriană în care ai trăit. Pentru tine ei erau o pasiune care te stăpînea într-atît, de parcă fiecare copil ar fi fost o lume străină ce trebuia explorată și cunoscută. Și cei mai severi judecători ai tăi ți-au recunoscut această putere, și influența ta asupra tinerilor Praslin a constituit desigur una din cele mai tari verigi ale lanțului de dovezi cu care căutau să te ferece. Tinerețea era o necesitate pentru firea ta și de aceea ai luat în casă, în lipsa copilului propriu, o mică fetiță din familia soțului tău.

„Eh bien“, te aud parcă spunînd, „în lumea aceasta nu ai totdeauna libertatea de a alege. Dar a trăi fără un copil în casă ar fi tragic. Nu-i așa, micul meu Henry?“

„Micul tău Henry“, care era unchiul meu, te aproba, după cum aproba aproape toate propunerile tale, ce-i drept veșnic oarecum surprins de vioiciunea galică și de înțelepciunea femeii extraordinare care îi făcuse cîntea de a-i deveni soție. O pasăre cu penajul de o valoare rară se instalase în căminul său; o împreunare unică între privighetoare și pasărea Paradisului împodobească cuibul pe care în gîndurile sale se văzuse împărțindu-l mai curînd cu o femeiușcă blindă și neînsemnată.

El nu s-a dumirit nicicînd cu totul cum se întîmplase, dar a știut să prețuiască norocul care i te-a dăruit. Era mîndru de distincția ta și de mintea ta limpede, de farmecul și inteligența ta, ba chiar și de felul tău de a fi, uneori cam trufaș.

Unchiul Henry era mic de statură și cu zece ani mai tînăr ca tine; dar ardea o flacără în el, și tu ai reușit să transformi în foc viu jăratecul de sub cenușa creaturii sale de cetățean al Noii Anglii, atît de străină naturii tale. I-a lipsit poate experiența ta și puterea ta de judecată, iscusința spiritului tău; dar entuziasmul, căldura, idealismul său au dat un aliaj bun cu metalul mai dur din care erai tu construită.

Îmi amintesc de unchiul Henry ca de un bătrînel mărunțel, cu surisul absent, ale cărui gînduri se pierdeau pe neașteptate în labirintul trecutului, unde fetița de șapte sau opt ani nu-l putea urma. Acest portet n-are totuși nimic de-a face cu tînărul impetuos care, cu toată educația sa puritană și înclinația spre cucernicie, se născuse cu nerăbdarea de a cunoaște țări străine și cu o fantezie care a mînat pe romanticul din el alături de urgisita guvernantă franceză atunci cînd aceasta s-a pomenit deodată în fața acuzației de a fi instigatoarea unei crime care a făcut să se clatine un imperiu. El avea douăzeci și cinci de ani cînd auzi pentru prima oară răsunînd numele tău în Parisul verii anului 1847. Ieșise abia din tinerețea petrecută la Berkshire Hills, unde tatăl său, ca un adevărat discipol al lui Jonathan Edward, tuna și fulgera în predicile ținute în casa

comunității. Avea încă în amintire cuvântarea de rămas bun ținută la șaisprezece ani la Williams College și acei primi ani de predici din amvon care mărturiseau încă tinerețea sa. Acesta era el, serios și tânăr și fără să bănuiască măcar că veți petrece împreună douăzeci de ani dincolo de Atlantic.

Se prea poate ca unchiul Henry, asemenea lui Victor Hugo, care a descris groaznica ta plimbare sub pază în jurul curții închisorii Conciergerie, să te fi văzut pentru prima oară printre grații. Nu o vom ști niciodată. Am descris aici cum s-au petrecut probabil lucrurile. Poate că ți-am pus în gură vorbe pe care tu nicicând nu le-ai rostit. Gândurile mele nu pot fi niciodată ale tale. Știu aceasta și totuși trebuie să scriu astfel, întrucît tu însăți apari atît de limpede și de lămurit în dosul țesăturii de realitate și legendă, ca și păianjenul care nici el nu se încurcă în ițele proprii sale opere încîlcite. Nu am pretenția de a fi nepărtinitoare; îmi voi da osteneala însă să spun adevărul așa cum îl văd eu. Căci, cu cît sînt mai variate faptele, cu atît cresc posibilitățile de a le reda. Fiecare mină își alege un alt acord.

Scumpă mătușă Henriette, nu vei putea afla niciodată ce gîndesc despre tine, dar iată aici scrisoarea pe care întotdeauna am vrut s-o scriu, povestea pe care întotdeauna am vrut s-o istorisesc.

CARTEA ÎNTÎI

„MADEMOISELLE D.“
1841—1848

,

CAPITOLUL I

În grupul pestriț de călători care se pregăteau să părăsească vaporeșul ce-i adusese de la Southampton la Le Havre se afla și o femeie singură, care stătea în picioare în mijlocul bagajelor sale. În anul 1841 era ceva neobișnuit să vezi o femeie de vîrsta și înfățișarea ei fără însoțitor. Nu că s-ar fi remarcat printr-o frumusețe extraordinară, dar un anumit farmec în ținută o deosebea de ceilalți călători.

Sfîrșitul lui martie nu era tocmai timpul potrivit pentru trecerea Canalului, care nu-și dezmințise nici de data aceasta proverbiala vreme rea. Noaptea fusese furtunoasă și ploioasă, și o ușoară descurajare stăpînea micul grup care avea să se împrăstie curînd în toate direcțiile. Bucle și pene, nu de mult crețe, se lipeau umede de fețe palide; cearcăne negre apăreau sub ochii osteniți; trupuri zgribulite, acoperite cu pleduri de călătorie și șaluri, se ghemuiau pe bănci, în timp ce vîntul tăios al dimineții încerca să străpungă aerul îmbîcsit al cabinei călătorilor. Mirosul de mîncare, tutun și oameni îngrămădiți laolaltă se combina cu acela specific tuturor vapoarelor de acest fel, un amestec de mirosuri de catran, odgoane, alămuri, vopsea și lămpi cu petrol fumegînde — o atmosferă în care farmecul feminin nu se putea afirma. Dar călătoria singuratică se ținea bine, cu toată această atmosferă neprielnică. Ea era tînără — cel puțin nu putea fi numită bătrînă — și nu-i dădea nicicum cei douăzeci și opt de ani cîți avea, părea de o sănătate robustă și arăta un deosebit interes pentru tovarășii de călătorie și freamătul din jurul ei; învățase cu mult înainte să nu se bizuie decît pe sine.

De cîte ori se deschidea și se închidea ușa, în urma bărbaților care ieșeau pe covetă, pătrundea un val de aer sărat. Ca o confirmare a acestei prospețimi înviorătoare, ea înălța capul și nările-i dilatate trăgeau cu nesaț aerul rece. Fără voie, făcu o mișcare de parcă ar fi vrut să părăsească sala supraîncărcată; dar în aceeași

clipă își reținu impulsul. Oricît ar fi dorit să spună bun sosit aerului proaspăt al dimineții, ea nu-și putea permite să se alăture bărbaților care se plimbau pe coverta umedă, în libertate, nestingheriți de fustele largi de cașmir și tafta, sau de panglicile pălăriilor, fluturînd la cea mai slabă adiere de vînt. În afară de aceasta, întreaga ei avere era în cutiile de pălării, gențile legate cu îngrijire și în cuferele de piele, noi, care purtau pe capac, scrise cu ținte de alamă lustruite, inițialele „H. D.". Și nu avea pe nimeni căruia să-i poată încredința bagajele.

Oricum, gîndi ea cu o ridicare din umeri abia perceptibilă sub șalul scoțian pe care-l așezase astfel încît să-i pună cît mai mult în valoare marginea țesută cu măiestrie, „la această oră atît de matinală nici n-ar fi fost «comme il faut», mai ales că sînt atît de puține femei printre călători“.

Îi făcea plăcere să audă pe unul sau altul dintre pasageri vorbind limba ei maternă. Deși încă din copilărie vorbea curent englezește și se obișnuise a gîndi cu aceeași ușurință în ambele limbi, ea se însuflețea la auzul sunetelor ce-i erau familiare. Chiar numai accentul o făcea să-și simtă inima mai tină, mai veselă. Prea multă vreme trăise în țară străină. Ieri încă, vărsase lacrimi la despărțirea de familia Hislop și mai ales de fata serioasă, dragă ei, care-i fusese singura elevă și care o privise cu ochi plini de admirație. Acești ochi mari, albaștri, care, din ziua cînd se hotărîse plecarea ei, erau veșnic plînsi. Era ceva înduioșător în această mîhnire sinceră a tinerei fete.

„Lasă, chérie, ai vărsat destule lacrimi. Trebuia să vină odată și vremea cînd să nu mai ai nevoie de educatoare. Ești domnișoară acum, ai aproape șaisprezece ani, te duci la pension și cine știe, într-un an doi vei fi poate măritată“.

„Dar, mademoiselle, mi-ai fost totdeauna mai mult decît educatoare. Chiar și tata spune aceasta, și d-ta știi ce greu este să-i fie cineva pe plac“.

Aceasta era adevărat. Sir Thomas Hislop cerea foarte mult de la cei ce erau în serviciul său și mai ales de la aceea căreia îi încredințase educația unicului său copil. Ea nu-i dăduse niciodată prilej să regrete încrederea ce-i acordase și, cu timpul, în afara obligațiilor de educatoare își asumase și alte răspunderi în casă. Cum însăși fiica lui spunea, mademoiselle fusese cu mult mai mult decît o simplă educatoare, dar niciodată nu depășise granițele bunei-cuviințe. Scrisoarea de recomandare pe care o căpătase, cu blazonul familiei în frontispiciu, conținea laude neobișnuite pentru un englez și arăta lumii în general, și ducelui și ducesei de Praslin în special, că domnișoara Henriette Desportes fusese timp de aproape

opt ani educatoarea și tovarășa fiicei sale Nina și că în ceea ce privește ținuta, curățenia, tactul, s-a dovedit a fi un model pentru semelele sale. În afară de acestea, a adăugat el în postscriptum, domnișoara dispune de calități remarcabile, căci, pe lângă darul de a pune pe baze solide instrucția școlară, ea vorbește curgător franceza și engleza, cunoaște literatura modernă și clasică și are foarte mult talent în a picta flori și a desena portrete.

Darurile pe care le primise la plecare arătau limpede cât de mult fusese prețuită de Hislop : minunatul șal, care cu siguranță costase dublul sumei pe care și-ar fi putut-o economisi ea din leafă ; umbrela cu mâner de fildes, care-i atârna acum de braț ; poșeta de perle, lucrată de mîna devotatei sale eleve. Ea zîmbi mulțumită, apoi oftă gîndindu-se că acest succes aparținea trecutului ; îi revinîră în minte și anumite zvonuri neliniștitoare la adresa familiei în slujba căreia avea să intre curînd.

— „On arrive“, strigă un francez soției sale grăsuțe, și zgomotul lanțurilor, clocotul apei, iureșul manevrei de acostare îi întrerupseră gîndurile.

Trebui să facă uz de întreaga sa atenție pentru a-și păzi bagajele, a găsi un hamal și a debarca cu bine. Nici soț, nici tată, nici frate, nu-i ajutară să coboare puntea lunecoasă, nu-i păzîră bagajele, nu-i duseră la bun sfîrșit formalitățile vamale și de control al actelor. Singură, își așteptă rîndul, tremurînd de frig, în încăperea rece a vămii.

Pașaportul ei a fost controlat și ștampilat și autoritățile franceze luară astfel cunoștință că numita Henriette Desportes, de douăzeci și opt de ani, sex feminin, necăsătorită, născută la Paris, părinți decedați, rudă cea mai apropiată baronul Felix Desportes, fost ofițer sub Napoleon Bonaparte, domiciliat la Paris, se înapoiază în patrie spre a-și continua profesia de educatoare. A părăsit pămîntul englez la Southampton, Anglia, la 28 martie 1841.

„Bien !“ Domnișoara Henriette Desportes dădu hamalului un bacșiș cît se poate îndrăzni de modest și-și ocupă locul în trenul pentru Paris.

O clipă numai gîndul ei se jucase cu posibilitatea unui bilet de clasa întîii. Dar obișnuința economiei o făcu să reziste tentației. Stătea cam înghesuită, dar cel puțin își putuse asigura un loc la geam. Acest loc și ceașca de ciocolată cu un corn, pe care o luase în grabă la o cafenea din apropiere, îi dădeau o senzație plăcută. Dintr-o cutiuță pe care o avea în poșetă — „În semn de dragoste de la a d-tale Nina H.“ scria pe capac — își alese un fruct zaharisit și-l ronțai cu poftă, în timp ce locomotiva scoase un ultim șuierat și trenul porni încet în zorii dimineții.

Geamul murdar nu putea estompa cu totul influența strălucirii soarelui asupra acestei lumi care îi era atât de dragă. Trăise atîta vreme printre coșuri fumegînde, case terne din cărămidă și piatră rece, cenușie, încît aproape uitase cum, în bătaia soarelui, zidurile vîruiate ale caselor capătă nuanțe gălbui sau chiar roșietice. Turnurile delicate ale unui castel îndepărtat străpungeau întunericul pădurilor. Lîngă un rîu, un țaran cu haine albastre decolorate și papuci de lemn se opri din tăiatul turbei pentru a urmări cu privirea trenul. O femeie mîna un cîrd de giște albe peste o punte deasupra căreia se aplecau sălcii înverzite de începutul primăverii. Fum vînat se-nălța timid peste un grup de case acoperite cu paie. Întreg ținutul părea învăluit de un abur palid-albăstrui. Simțului Henriettei pentru pitoresc nu-i scăpa nimic din diversitatea de tablouri de afară. O senzație plăcută de eliberare puse stăpînire pe ea și se lăsă cu totul în voia irealității, aproape de visare, de dincolo de geamuri.

Da, lumea i se părea o jucărie, lucrată cu îngrijire după un model ; dar pentru oamenii care trăiau în această lume lucrurile nu se prezentau chiar atât de simplu. Ei erau tot atât de plini de viață ca ea însăși : bătrînul țaran care se pricepea să joace festa frigului ; femeia care-și număra gălăgiosul cîrd de giște, grijulie să nu-i scape vreuna ; și toți acei care sub acoperișurile late sau turnurile ascuțite dormeau, lucrau, iubeau. Acești oameni — și-ar face la rîndul lor tot felul de gînduri despre ea. Lor le-ar apărea ea ca o pîrticică din trenul ce trece pufăind, cu coama sa de fum și vagoanele mici ca niște jucării. Poate că ar pizmui-o pentru călătoria sa comodă spre Parisul îndepărtat. Dar cît de puțin știau ei despre aceasta ! Cît de puțin știa ea însăși ce o aștepta la capătul călătoriei !

Ziua trecută încheia o epocă. Un capitol al vieții sale rămăsese în camerele întunecoase, îngrijite, ale casei Hislop. Această parte a eului ei n-o va mai putea smulge trecutului. Opt ani — și pentru aceștia ce putea prezenta ? O scrisoare, un certificat bun ; cîteva lire engleze, rezultatul atîtor ani de renunțări și economie ; devotamentul adînc al unei fete care curînd va fi prea mult apăsată de obligațiile și grijile unei femei măritate, pentru a se mai sinchisi de ea ; o garderobă modestă, care a încăput lesne în valizele de sub bancă și din plasa de deasupra ; cîteva cărți și podoabe ieftine și o anumită practică în stăpînirea și uitarea de sine, care i-au întărit caracterul, cu prețul libertății tinereții sale. Cei douăzeci și opt de ani ai ei nu erau o vîrstă înaintată, dar nici tinerețe nu mai era.

— Oare am avut vreodată ocazia de a fi tînără ? se întrebă ea într-un moment de amărăciune. Mai întîi, școala de mănăstire, fără

să fi fost scutită nici în vacanța de vară de sunete de clopot și slujbe sau lecții de literatură și bună purtare — iar apoi, din nou lecții, de astă dată nu ca elevă, ci ca profesoară. Nici de aici înainte nu se va schimba nimic, decît că voi fi la Paris, unde inima și pasul ar putea să-mi fie din cele mai ușoare, dacă mi-ar sta la dispoziție mijloacele necesare pentru a mi le menține astfel !

Poate că făcuse o greșală venind. Dar oferta era unică. Familia Hislop continua să-i arate aceeași prietenie ; au insistat chiar să rămînă liniștită în casa lor, pînă i se va prezenta o perspectivă favorabilă ; dar ea își dădea prea bine seama de schimbarea ce se apropia ; își vedea eleva crescînd cu repeziciune. Și iată că se ivi această ocazie de a deveni educatoare în casa uneia dintre cele mai vechi și nobile familii franceze, cu un salariu de două mii de franci, casă și masă. Nu putea refuza o astfel de ofertă, chiar dacă ar fi preferat să rămînă în Anglia, ceea ce nu era nicidecum cazul. Un cunoscut al ducesei, care fusese însărcinat cu găsirea unei persoane indicate pentru educarea tinerelor vlăstare Praslin, îi mărturisise excelenta impresie ce-i făcuse. Da, scrisoarea sa de recomandare nu putea fi mai bună și capacitatea sa era probată. Ar putea primi postul deîndată ?

În această precipitare, această grabă neprefăcută, Henriette presimți ceva neobișnuit, ceva ce nu era în regulă. Cu iscusința ei, se pricepu să ocolească răspunsul și deodată rolurile se inversară și acela care pusese întrebarea deveni el cel întrebat. Ea conducea acum convorbirea. Și reuși să afle adevărul din gura celui care se ferea să-l spună.

Rareori se puteau menține educatoarele timp mai îndelungat la Chateau Praslin. În ultimii doi ani fusese un adevărat pelerinaj. Ceea ce este oricum de mirare, observă Henriette cu cel mai perfect accent de naivă surprindere, pentru un post atît de atrăgător și un salariu atît de mare.

Oare tinerii Praslin sînt atît de grei de cap și rău crescuți ? Nu, i se explică, copiii sînt încîntători și foarte dezghețați. Dar, în sfîrșit, va pricepe desigur totul din cîteva vorbe ; domnișoara Desportes doar nu este cu totul lipsită de experiență în dificultățile casnice ; ducele și ducesa de Praslin descînd ambii din cele mai bune familii din Franța și Corsica și căsătoria lor s-a dovedit fără îndoială ca foarte rodnică, întrucît în unsprezece ani au căpătat nu mai puțin de nouă copii ; totuși, din păcate, trebuie recunoscut că uneori par a nu fi de aceeași părere.

Natural că aceasta trebuie pusă pe seama deosebirii de temperament ; nu există nici un motiv de a crede în neînțelegeri grave ; dar abstracție făcînd de singele ei iute, moștenire corsicană, ducesa

nu este în deplină sănătate. Nu trebuie făcută răspunzătoare totdeauna pentru ceea ce face, și ducele nu este dintre aceia care să cedeze toanelor altor oameni.

Copiii sînt prea des martorii certurilor dintre părinți. De cele mai multe ori, ei sînt obiectul acestor divergențe de păreri. Ducele nutrește o mare dragoste pentru copii și are concepții foarte precise în privința educației lor. Ducea, biată femeie, se simte jignită de acest amestec al soțului în îndatoririle ei — și cine i-ar putea lua-o în nume de rău ? Așa stînd lucrurile, se cere educatoarei un simț tactic excepțional, o înțelegere ce iese din comun. De aceea i se pare domnișoara Desportes atît de indicată pentru acest post, deși bineînțeles mai sînt și alte candidate, o duzină și mai bine, de egală valoare. Oricum, o încercare nu ar avea ce să-i strice.

Henriette nu-i primise propunerea cu prea mare însuflețire. Ea avea neapărată nevoie de paisprezece zile pentru a se pregăti ; și acestea abia de-i erau de ajuns, declară ea, dar voia să se arate cît mai înțelegătoare. La întîii aprilie, promisese, se va prezenta la Paris la Praslin.

— Și asta este poimîine, gîndi ea. — Dumnezeu știe cît voi rămîne în casa aceasta !

Totuși gîndul noii sale activități n-o înspăimîntă. Greutățile ce s-ar putea ivi vor constitui desigur un divertisment. Într-o casă în care în fiecare colț te poți aștepta să dai peste un butoiăș cu pulbere gata să explodeze în orice moment, este sigur că nu vei muri de plictiseală.

Simțea o tulburare ciudată — parcă, își zicea, ar trebui să apară pe o scenă luminată, printre actori pe care nu-i cunoștea, și să susțină un rol pe care nu-l putuse repeta. Trebuia să găsească singur momentul replicii sale și să se bizuie pe propria-i iscusință pentru a găsi cuvintele potrivite. Sub rochia de alpaca cenușie, simbol al profesiei sale altruiste, inima îi bătea mai repede, oricît de conștientă de sine era. Știa bine că proastă nu-i, dar nu-i era permis s-o mărturisească.

În soarele de amiază, Rouen își întindea somnoros turnurile Catedralei și piața. Trenul avea un sfert de oră oprire și ea îndrăzni să coboare ca să-și destindă membrele înțepenite. Era singura femeie de pe peron, dar era atît de adîncită în gînduri, încît te ținea la distanță. Își amintea de oraș din copilărie, cînd însoțise pe două din maicile mănăstirii în pelerinajul lor la Catedrală.

Frumusețea rigidă și sobră a înaltelor arcade și bolți gotice făcuse o adîncă impresie sufletului ei tînăr și povestea pioasă a martiriului Jeannei d'Arc îi strînsese inima atunci, ca și astăzi.

Ea părăsise religia pe care călugărițele zeloase i-o împărtășiseră în tinerețe. Era acum protestantă, dar acea ardoare mistică cu care făcuse de timpuriu cunoștință renăștea în sufletul ei uneori, ca și acum. Numai că acum compasiunea ei nu mai era adresată sfintei, ci Jeannei, femeii singurate, greu încercate.

— Tu, și tu ai fost o femeie singuratică, gîndi ea, suindu-se în compartiment, — și tu ai sfidat meschina ordine a vremii tale. Ne-am fi înțeles bine, noi două !

Se așeză în colțul ei și, pentru a-și scurta a doua parte a călătoriei, scoase ziarul englezesc pe care îl purta din ajun necitit. Era „Times“ ; știrile și actualitățile pe care le citea i se păreau a veni dintr-o lume străină, din care totuși făcuse parte pînă ieri, grăunte de praf omenesc.

Politica externă a lordului Palmerston era viu comentată de presa engleză și străină. La Paris, unde Guizot ținea în mîna sa fermă friul afacerilor externe, ea părea să fi produs o neliniște considerabilă. După ultimele informații, Mehmed Ali avea să fie recunoscut ca suveran ereditar al Egiptului, în ciuda intervenției Marii Britanii și a Austriei în favoarea Turciei. Regina Victoria și prințul consort au patronat inaugurarea unui cămin pentru copii găsiți, în Whitechapel. Discursul reginei era redat în întregime și prima aniversare a căsătoriei Înaltei Perechi prilejuise articole insufletețe. Maiestatea Sa se află în cea mai bună dispoziție și este complet restabilită de pe urma nașterii micii principese. Familia regală a onorat cu prezența sa o ședință de daguerreotypie ținută în atelierele recent deschise în Pall Mall. Acest procedeu miraculos de a fixa chipul omenesc într-un tablou face mare vîlvă la Paris, la Londra, ba chiar și în America. Lui Daguerre i se cuvine toată lauda pentru invenția sa și tot sprijinul, deși fotografia este încă un lux prea costisitor pentru ca marea mulțime să se poată bucura de ea. Rachel, cea mai mare tragediană a vremii, intenționează să traverseze Canalul pentru a face cunoscută la Londra arta sa fără egal.

Henriette citi această ultimă informație cuvînt cu cuvînt. În ochii ei, o actriță mare valora cît toate familiile domnitoare ale Angliei și Europei. Ea își propuse ca, o singură dată măcar, să vadă acel obraz palid, acei ochi mari, strălucitori, și să audă acel glas adînc, sonor, care subjugase întreg Parisul — și nu mai puțin acea burghezie țepănă care dezaproba cu strășnicie viața particulară a artistei, dar nu se putea abține de-a izbucni în lacrimi la atingerea miraculoasă a farmecului ei, care pătrundea pînă în ultimul rînd al galeriei. Unde, își zicea Henriette, împătrind ziarul, voi sta și eu probabil, dacă voi avea vreodată norocul de a pune mîna pe vreun loc.

Casa doamnei Le Maire din rîndurile de clădiri dărăpănate ce alcătuiau Rue du Harlay, în sărăcăciosul cartier Marais, nu era ușor de categorisit. În același timp pensiune și cămin pentru străini, ea adăpostise în decursul anilor, în camerele sale strîmte și înalte, în saloanele sale umede, un șir neîntrerupt de studenți veniți din toate țările și de pelerini ocazionali, cîți puteau permite dimensiunile extrem de flexibile ale încăperilor sale. Doamna Le Maire putea fi poate mai bine caracterizată prin specialitatea ei de a da găzduire fetelor lipsite de ocrotire părintească ; veghea însă cu strictețe ca morala și plata la timp să rămînă deasupra oricărei critici. Condițiile ei erau : chiria pe o săptămînă înainte și două scrisori de recomandare, pe care le studia cu atenție, controlîndu-le autenticitatea înainte de a permite noului pensionar să se instaleze în casă. Pasiunea ei pentru onorabilitate era bine cunoscută și domina tiranic slăbiciunile ei sufletești. Bocetele și rugămințile impresionau tot atît de puțin urechile ei cu cercei de aur, cît picăturile de ploaie bătrînul acoperiș cenușiu al casei. Doamna Le Maire nu era totuși atît de severă pe cît de neînduplecată. Ea nu făcea excepție pentru nimeni și nici nu aștepta să i se facă. Pensionarii ei se puteau bucura de îngrijirea și mesele ei frugale, atît timp cît se purtau onorabil și-și puteau achita conturile, pe care le scria ea însăși în fiecare vineri seara, cu caligrafia unui păianjen cu înclinații către matematică.

— Nu pretind de la Dumnezeu și chiriașii mei altceva, obișnuia ea să spună cui voia s-o asculte, — decît ca registrele mele să fie în regulă pînă la ultimul gologan și ca poliția să nu-mi calce vreodată pragul. Și, pînă acum, n-am avut de ce mă plînge !

Henriette Desportes și doamna Le Maire erau cunoștințe vechi. Henriette petrecuse șase luni în casa aceasta, atunci cînd părăsise mănăstirea pentru a-și continua studiile de pictură. De atunci venise deseori în vizite scurte. Chiar anul trecut locuise aici o lună întreagă, în timp ce familia Hislop își petrecea vacanța în Elveția. Cînd descinse din trăsura ce-o adusese de la gară, doamna Le Maire îi ură bun sosît cu vădită bucurie, dar fără acea cordialitate debordantă cu care o întîmpină Pierre, servitorul casei.

— Domnișoara se înapoiază odată cu primăvara, spuse bunul bătrîn, pe cînd, încărcat de bagaje, o conducea în mica ei odăiță. Abia alaltăieri am auzit cîntînd în Bois prima păsărică și cînd m-am înapoiat din oraș doamna tocmai pregătea „cutiuța“, căci domnișoara își anunțase sosirea.

— Deci tot cutiuța ! Henriette zîmbi la amintirea acestei mici cămăruțe, de la mansardă, pe care o cunoștea atît de bine. Din cauza dimensiunilor sale, a lipsei de confort și a celor patru trepte aproape verticale pe care trebuia să te cațeri, doamna Le Maire reușea numai rareori s-o închirieze pentru timp mai îndelungat, dar ori de cîte ori o putea face, odăița era precupețită ca o cameră fără cusur.

— Fie — Henriette aruncă lui Pierre o privire plină de înțeles — oricum, nu rămîn decît două zile.

— Domnișoara vrea să ne părăsească ? Doar abia a sosit — spuse Pierre dînd din cap cu părere de rău.

— Nu Parisul, Pierre, numai „cutiuța“. Rămîn definitiv aici — adică...

Se opri, văzînd în capul scării apariția țeapănă, încorsetată, a gazdei sale. Cele două femei nu se îmbrățișară. Nu obișnuiau a face astfel de gesturi nefolositoare. Se întîmpinară ca întotdeauna cu acea stimă și considerație reciprocă. Henriette observase de timpuriu că femeia mai în vîrstă nutrea pentru ea alte sentimente decît pentru celelalte pensionare ale sale. Doamna Le Maire nu i-o spusese niciodată, dar tînăra fată știa că această mică pariziană grăsulie, cu privirea iscoditoare, o prețuia pentru prestanța și gustul ei fin în chestiuni de îmbrăcăminte.

Tinerele femei pe care le adăpostea lăsau îndeobște atît de mult de dorit în aceste privințe ! Dar doamna Le Maire dăduse mereu a înțelege Henriettei că, în privința celor șapte ani de-acasă, ea știa totdeauna cu cine are de-a face.

— Oricît am fi fost de lovite de soartă, ar fi putut spune acum cînd, după o despărțire de mai multe luni, se găseau din nou față în față : — noi, d-ta și eu, ne păstrăm prestanța. Șira spinării noastre nu se încovoiaie la prima suflare de vînt !

Ceea ce spuse însă, fu : Zău, Mademoiselle, mi-ai fi putut face cinstea de a-mi anunța mai din vreme sosirea d-tale. Căci numai printr-o întîmplare și cu multă bătaie de cap am reușit să-ți fac loc.

— Ați fost foarte binevoitoare, doamnă, neluînd în seamă neglijența mea. Henriette cunoștea firea celeilalte și știa cît este de necesar să primească orice amabilitate ca atare și să se arate recunoscătoare. — M-am hotărît pe neașteptate și n-am scris deîndată. Sper că nu v-am cauzat prea mari neplăceri.

— Nu, nu ! Doamna Le Maire părea potolită. — Fac cu plăcere ce-mi stă în putere. Din păcate n-am liberă decît o mică odăiță, sus de tot. Îți amintești poate.

— O, da, foarte bine ! Henriette rezistă tentației de a zîmbi și de a spune pe nume „cutiutei“.

În orice caz era de preferat să accepte mizera locuință fără vreo obiecție. A fi în relații bune cu doamna Le Maire valora milioane. Merita ca în schimb să te sufoci puțin, timp de două nopți. Doar nu erau multe case în Paris unde o femeie cinstită, singură, să poată căpăta casă și masă, mai ales cînd nu avea punga tocmai bine garnisită. Tactul ei fu răsplătit cu invitația în salonul particular al doamnei Le Maire, la un pahar de vin și o bucată de plăcintă. Ea primi recunoscătoare și, cum cu fiecare înghițitură oboseala făcea loc unei călduri plăcute, se dezghețară puțin atît ea cît și gazda.

— Ai părăsit deci definitiv Londra, domnișoară ? Te bucuri că te găsești iar la Paris, de data aceasta pentru totdeauna, se pare ?

— Sînt foarte bucuroasă, doamnă, dar, pentru totdeauna... cine poate ști ? Oricum, nu îndrăznesc să fac presupuneri pentru viitor.

— Ai dreptate ; în lumea aceasta nimic nu-i sigur — numai moartea ; și dacă anii joacă aici vreun rol, voi avea de-a face cu ea înaintea d-tale.

— Cine se pricepe să-și poarte anii cu atîta farmec, nu trebuie să-i pese de numărul lor.

Henriette cunoștea groaza doamnei Le Maire de bătrînețe. Ea prefera să ia parte la comedia pe care o juca doamna pentru a-și ascunde vîrsta, decît să ridă de ea. Părul buclat de un negru sclipitor, pe care totuși îl trăda șuvițele sure, aspre, de la ceafă ; lornionul care nu putea ține perfect locul ochelarilor de mult necesari și petele roșii rotunde din obraji scofîlciți — totul întrucîtva caraghios, întrucîtva mișcător, dar pînă la urmă demn de admirat. Doamna Le Maire, gîndi ea, nu este nicidecum mai curajoasă decît oricare alta, cînd se simte într-adevăr amenințată ; dar ea are talentul de a face pe indiferenta în fața primejdiei, ca și copiii, pe care Henriette îi văzuse străbătînd coridorul întunecat ce ducea la dormitor, fluierînd de zor.

— Dar, cînd am spus „pentru totdeauna“ ? — Henriette reveni la prima întrebare a doamnei Le Maire, după ce o nouă înghițitură o făcuse să-și uite oboseala într-o senzație de plăcută destindere — m-am gîndit că într-o slujbă nouă nu poți conta cu siguranță pe nimic, iar viitoarea mea activitate pare să-și aibă dificultățile ei.

— Nouă copii, dacă sînt bine informată. Nu-i așa, parcă mi-ai scris că despre ducele și ducesa de Praslin e vorba ?

— Exact, dar nu voi avea în grijă toți copiii. Băieții cei mai mari au un profesor, iar dintre fete trei sînt la școala de **pe lingă**

mănăstire. Voi avea de-a face numai cu cei patru copii mai mici, trei fete și un băiețuș.

— Găsesc că este mai mult decît de ajuns. Dar d-ta ai experiența și încrederea necesare. Mă tem numai că de data aceasta nu-ți vor putea fi de prea mare folos.

Spuse aceasta cu toată indiferența, dar ochii ei negri, de nepătruns, priviră cercetători spre musafir, cu înțelepciunea unui bătrîn papagal. Calmă, Henriette ținu piept acestei priviri.

— Sper ca elevii mei și părinții lor să fie mulțumiți de mine. Ea puse paharul pe masă, își scutură fărîmiturile de pe rochie și se ridică. — Îmi voi da toată silința.

— Desigur, desigur. Doamna Le Maire nu făcu gestul de a umple din nou paharele. A-ți face datoria spre mulțumirea tuturor, înseamnă doar a-ți asigura piinea zilnică ; și dacă ești îndeajuns de inteligentă ca să ți-o îndulcești cînd și cînd cu o bomboană, este cu atît mai bine. Dar nu te obișnuie prea mult cu dulciurile ; la vîrsta d-tale lăcomia poate deveni periculoasă.

— Dacă vrei să spunei cu aceasta că aș putea căpăta poftă de lux...

— Nu, mă gîndesc și la altceva. Gospodăria în care vei trăi de aici înainte este într-adevăr foarte îmbelșugată, dar în același timp, ca să zicem așa, dificilă. D-ta ești încă prea tînără pentru a face față cerințelor unei astfel de slujbe ; sau poate că știi mai bine ca mine ce ți se va pretinde.

Și umeri tineri poartă uneori un cap înțelept. Totuși, dacă-mi permiți să-ți dau un sfat, încearcă să iei mîine la vizita de prezentare, pe cît posibil, o înfățișare mai... de guvernantă. Privirile bătrînilor ei ochi experimentați cîntăriră cu răceală obrazul tînăr și poposiră pentru o clipă, plini de înțeles, pe șalul ei luxos, pălăria cenușie cu panglicile de culoarea cireșelor, care accentuau prospețimea trandafirie a buzelor și obrajilor ei, pe strălucirea părului castaniu ce-i cădea ușor pe frunte.

— Uneori este recomandabil să-ți domolești strălucirea... Dar acum vrei desigur să te speți și să te aranjezi puțin după călătorie. Vei găsi în dormitorul d-tale apă caldă și... cinăm ca de obicei la șapte și jumătate.

Amuzată, dar și puțin inciudată de brusca întrerupere a convorbirii, Henriette urcă spre cămăruța ei. Nu-i era neplăcut să audă reproșîndu-i-se tinerețea, pe care în ultima vreme i se păruse c-o vede ofilindu-se, dar ar fi vrut să asculte în continuare aluziile doamnei Le Maire. Obosise, probabil, bătrîna. Oricum, atît de guralivă foarte rar o văzuse. Și cu ce îngîmfare numise această

gaură de sub acoperiș dormitor ! Și apoi acel „cinăm la șapte și jumătate“. Henriette știa bine din ce se va compune cina, începînd cu supa de varză, al cărei miros binecunoscut o întovărășea pe scară în sus, pînă la piramida de nuci și portocale mici și seci, și jumătatea de ceșcuță de cafea subțire.

„Cutiuța“ nu-și schimbase înfățișarea : nici o crăpătură mai puțin în perete, nici o mobilă în plus. Totul arăta așa cum îl avea ea în amintire : canapeluța, pe care numai extrema necesitate și o bună parte de fantezie îngăduitoare o puteau transforma în pat ; lavaboul de fier într-un colț, de unde, ea, incomod încovoiată — pereții aplecați nu permiteau altfel — improșcase cu apă, de atîtea ori, întreaga cămăruță ; rîndul de cîrlige de lemn care așteptau greutatea hainelor ei ; bucata de scîndură care servea drept măsuță de toaletă și oglinda de deasupra, încetoșată ca întotdeauna, încît te vedeai în ea ca printr-o perdea de lacrimi. Dar acolo, afară, dincolo de fereștriuca de poă, era Parisul, mare, străvechi, veșnic, în amurgul sfîrșitului de martie, ca amintirea palidă a unui vis frumos.

Cu mîini ușor tremurînde își scoase Henriette pălăria. Emoția și suitul scărilor o făceau să respire mai repede. Deschise fereastra și se aplecă în afară în aerul răcoros al serii, care, ca o mînă alintătoare, îi alungă cu o mișcare delicată părul de pe frunte. De jur împrejur se înălțau, unul lîngă altul, acoperișurile de țigla roșie sau de ardezie cenușie, cu hornurile lor fumegînde, care nu i se părură atît de negre și de impresionante ca ale Londrei. Ici-colo se lumina cite-o fereastră, iar printre clădiri, privirea descoperea cite o frîntură neregulat dantelată de rîu, cu sclipirea palidă ca de zinc. Sena... De vecinătatea ei vorbeau atmosfera limpede, reflexele slabe ale amurgului, pe care apa căuta să le rețină, zgomotul vapoarelor ce treceau. Aproape că ar fi putut distinge murmurul valurilor de celălalt val de murmure, produs de oameni, cu mult mai zgomotos : Parisul însuși.

— Paris—Paris—Paris ! — repetau iar și iar bătăile inimii sale, cum sta nemișcată la fereastră și vedea cum amurgul se pierde încet în noapte. I se părea că ține strîns în brațe orașul și orașul ține ascuns destinul ei... Cum era el, nu putea ști.

— Ah, fă-mă să fiu fericită aici ! Fă-mă să aflu ce-mseamnă a trăi ! Nu mă lăsa să îmbătrînesc fără a fi fost vreodată tînără !

Astfel se ruga Henriette Desportes, în întunericul care se lăsa peste cea de-a douăzeci și una zi a lunii martie în anul de grație o mie opt sute patruzeci și unu a orașului ale cărui străzi aveau să răsune, șase ani mai tîrziu, de numele ei.

La nouă și jumătate, Henriette suia alte trepte — scara nu tocmai curată, nici prea bine luminată, care ducea la catul al doilea al unei case vechi de piatră, în imediata apropiere a bulevardului Montmartre. Sună. O femeie murdară îi deschise și, la întrebarea ei, răspunse că domnul Felix Desportes este acasă. Henriette simți disprețul din privirea bătrinei și-și exprimă dorința pe un ton neobișnuit de aspru :

— Anunță-mă, te rog, domnului baron. Spune-i că nepoata sa este aici. Mă așteaptă.

Dar femeia rînji și ridică din umeri.

— Nepoată sau nu, răspunse ea rece, dispărînd în obscuritatea din care apăruse, — puțin îmi pasă, sînt aici pentru a anunța vizitatorii. Dar nu uita să-nchizi bine ușa la plecare, domnișoară.

— Domnișoara Desportes, se răsti Henriette, — și te rog să ții minte pentru viitor !

Dar nu primi nici un răspuns și nu-i rămase altceva de făcut decît să suie singură treptele, pășind cu băgare de seamă în lumina plăpîndă a unei singure lămpi. Își scutură praful de pe rochie și, înainte de a bate în ușă, se opri o clipă pentru a se reculege. Nu se aștepta la mare lucru de la această vizită, dar era ferm hotărîtă să facă tot ce-i va sta în putință să iasă bine. Era posibil ca singura ei rudă să mai aibă o urmă de interes și de afecțiune pentru ea. Revederea, totuși, nu avu un început promițător.

— Așadar, tu ești ! Nici fața nici glasul care i se adresă nu-i spuseră bun sosit. — Intră acum, dac-ai venit. Nu te așteptam atît de curînd.

— Dar, bunicule, ți-am scris doar că te voi vizita îndată după sosire. N-ai primit scrisoarea ?

— Ba da, e pe-aici pe undeva. Bătrînul înalt, în halat și papuci, se tîrî spre fotoliul său de lîngă foc și gestul indiferent al mîinii sale înguste, transparente, arătă vrăful de ziare, cărți, scrisori, condeie și pahare de pe masa de lîngă el. Cu sau fără scrisoare, știam că vei veni iar.

Henriette se înfioră auzindu-l vorbind astfel. Întotdeauna fusese la fel. De cînd își putea aduce aminte, simpla prezență a bunicului o amorțea, așa cum într-o singură noapte gerul face să înghete seva frunzelor. În nici una din rarele lor întîlniri, în timpul copilăriei ei, el nu-i ascunsese aversiunea. Ea nu fusese o copilă frumoasă, dar era drăgăstoasă și inteligentă. Sperase întotdeauna că zelul la învățătură și talentele ei îi vor muia inima și-i vor smulge un cuvînt de încurajare sau de laudă. Dar niciodată n-a rostit vreunul. Venise la el mereu cu speranțe, pentru a se înapoia de fiecare dată dezamăgită și descurajată și cu un vag sentiment

de aversiune, aproape fizică, bazată fără îndoială pe reciprocitate. Credea că lucrurile se vor schimba, cu vîrsta, dar își dădu curînd seama că bariera ridicată între ei rămăsese de netrecut.

— Ai luat masa ? Întrebarea era o simplă politețe și domnul Desportes, întinzînd mîna după paharul său de brandy, nu se gîndi să-i ofere și ei unul.

— Da, mulțumesc, la doamna Le Maire. Unul dintre studenți m-a condus pînă aici ; n-a vrut să mă lase să fac singură un drum atît de lung.

— Tu doar ești obișnuită să umbli singură. O privi cu înțeles pe sub sprincenele stufoase, sure. Ai avut tot timpul să înveți să te miști singură. Ai doar aproape treizeci de ani.

Privirea și vorbele acestea o făcură pe Henriette să roșească. Nu se rușina de vîrsta ei, dar cărei femei îi place să și-o audă ?

— Sînt oricum obișnuită să-mi urmez singură calea, răspunse ea, încălzindu-și mîinile la foc și dezvăluindu-și forma perfectă, albeața și scînteierea inelului de pe deget. Am spus-o numai ca să te linștesc... dar, în sfîrșit, eu sînt bine... și tu ? Sper că reumatismul nu ți-a mai dat de lucru.

Mîna fină a moșneagului și pereții subțiri ai paharului de brandy tremurau, dar protestul veni fără întîrziere.

— Reumatism ? Nici vorbă, nu e ! Cînd și cînd cîte-o înțepătură... nimic mai mult ; nici o mirare într-o gaură atît de umedă, pe care ți-o închiriază drept locuință confortabilă. Dar cînd ai luat parte la campanii, ca mine, cu omătul Alpilor sau al stepei ruse drept pernă, atunci nu-ți mai pasă de neplăceri și de lipsuri. Sănătatea mea nu trebuie să-ți facă griji. Păstrează-o mai bine pe a ta, căci, dacă e adevărat ceea ce mi-ai scris, vei avea fără îndoială nevoie de ea.

— Bunicule ! Henriette se aplecă și-i puse mîna pe braț. Am sperat că vei aproba înapoierea mea la Paris și că vei fi chiar puțin bucuros și mîndru că mi s-a oferit un astfel de post.

— Mîndru... bucuros ! repetă el batjocoritor. Te aștepți să mă bucur că intri în serviciul familiei Choiseul-Praslin, pe care o urăsc !

— Dar este una dintre familiile de frunte ale Franței !

— Pentru mine ea reprezintă tot ceea ce am vrut să stîrlesc în patria noastră și mi-am irosit cei mai buni ani ai vieții pentru asta. Această nobilime lașă, care ne sugerează mîduva din oase ca o plantă otrăvitoare și care va începe iar să se întindă, pînă ne va înăbuși — acum cînd lipsește mîna de fier care să o smulgă.

Fără vrere, ochii i se îndreptară spre amintirile din zilele de luptă : sabia și uniforma, care atîrnau, stafie cenușie, într-un un-

gher ; portretul lui Napoleon în mantia încoronării ; diploma sa de ofițer al gărzii imperiale, pusă în ramă ; decorațiile, primite pentru bravură în fața inamicului, pe care le iubea mai presus de orice. și pergamentul sigilat, care-l îndreptăța să poarte pe viață titlul de baron, drept recompensă pentru serviciile aduse cu credință patriei și împăratului. Pe cînd privirile sale rătăceau de la un simbol la altul al acelei cauze pierdute căreia inima îi va aparține totdeauna, continuă cu un glas în care se contopeau mindria și adîncă amărăciune.

— Mai întîi te-ai dus în Anglia, această țară care ne-a umilit și prin trădarea sa a tîrît pe împărat în exil și la moarte ; iar acum, din toate familiile franceze, ți-ai ales tocmai pe aceea care, printre primele, a alergat de partea casei de Orleans deîndată ce s-a schimbat direcția vîntului !

— Sînt eu vinovată că s-au schimbat vremurile ? Henriette răspunse liniștită reproșurilor sale, dar obrazii ei se împurpurară.

— Ești vinovată că nu m-ai scutit de această ultimă insultă. Familii mai de vază decît hoarda acestor Praslin n-au uitat binefaceri trecute și n-au alergat atît de repede de partea regelui. Din partea mea, ducele de Praslin n-are decît să-și vîndă onoarea acestui prostănac de Louis Philippe pentru nu știu ce favoruri, n-are decît să ia tot ce poate căpăta. N-are decît să facă pe ofițerul la Palat. Dar pentru aceasta nu trebuie să-i servești tu, lui, fiicelor și fiilor săi.

— Bunicule ! Henriette îi vorbi cu acel ton sigur, liniștitor, pe care l-ar fi întrebuițat față de un copil întăritat. — Nu sînt regalistă în convingerile mele ; mi-ar părea bine să văd Franța din nou republică, dar...

— Curios mod de a o dovedi, o întrerupse el batjocoritor.

— Napoleon e mort, continuă ea, — și fiul său e mort. Apreciez credința ta față de trecut ; dar ce vrei să fac ? Trecutul nu-mi oferă pîine să mănînc, nici haine să mă îmbrac, nici loc sub vreun acoperiș nu-mi procură. Zece ani aproape am avut de luptat cu astfel de lucruri. Eu nu-mi pot permite luxul de a trăi în trecut.

— Așa ! Bătrînul goli paharul de brandy și întinse mina tremurînd după sticlă. Aruncă-mi în obraz acum că nu ți-am ținut servitori și trăsură la scară și că nu te-am încărcat cu podoabele din Rue de la Paix ! Aceasta îți este mulțumirea pentru că ți-am dat o educație mult superioară rangului tău.

— Și care este, mă rog, rangul meu ? Înălță fruntea și, peste masa neorînduită și lampa de petrol cu abajur verde, ea îl privi fix în față. Asta chiar aș vrea tare mult să știu ; nu m-am putut lămuri niciodată.

— Nu este nevoie să adaugi obrăznicia la toate celelalte defecte ale tale și să-mi reproșezi mie că nu ai bani, nici bărbat. După părerea ta, ar fi trebuit poate ca, pe lângă o educație costisitoare, care te-a făcut încă mai pretențioasă și închipuită, să-ți dau și o zestre frumoasă.

— Nu, bunicule, nu ți-am făcut niciodată reproșuri și n-am venit aici să-ți cer bani. Dar nu este de mirare ca la vârsta mea să vreau să aflu cîte ceva despre mine însămi !

— Te socotesc îndeajuns de coaptă să nu te ții de prostii ; de rest nu te întreb.

— Dar eu te întreb ! Răceala lui neînduplecată o făcu mai hotărîită să-i smulgă un răspuns la întrebarea care de mult o chinuia. — Niciodată nu mi-ai vorbit nimic despre părinții mei și împrejurările nașterii mele. Știu numai că am fost botezată Henriette Desportes și că tu ești baronul Desportes.

Ea avu grijă să nu omită acest titlu, care pentru el avea cu atît mai multă valoare, cu cît prezentul i-o nega.

— La mănăstire mi se povestea, spuse ea mai departe, — că tu ești singura mea rudă în viață ; și în fiecare săptămînă, cînd celelalte fete scriau părinților lor, îți scriam și eu ție, cu toată gingășia sufletului meu de copil. Eram atît de singură și voiam să fii mîndru de mine ! Eram proastă și sentimentală, cum sînt copiii. Îmi dădeam atîta silință și speram mereu...

— Ce rost au toate acestea acum ? Nu mai ești copil, o întrepruse el întăritat. Intră în subiect odată și spune-mi ce vrei de la mine. Ce te-a adus astă seară aici ?

— Tu ești singura mea rudă, bunicule. Ea își împreună miinile în poală ; era greu de dărîmat acest zid de dușmănie, dar ea își pusese în cap să facă a ultimă încercare de a-i slăbi rezistența.

— Nu este drept să fii obligat să trăiești cu o astfel de nesigurantă despre trecutul tău. Dacă este ceva bun în mine pe care-l datorez părinților mei, aș vrea să-l știu ; și dacă mi-au lăsat moștenire defectele și slăbiciunile lor, tot este drept să aflu, pentru a le putea învinge.

— Pentru a-ți învinge defectele nu este necesar să știi de la cine le ai.

— Da, poate, dar mi-ar ajuta să mă cunosc mai bine. Uneori mi se pare că sînt una dintre acele siluete tăiate din hîrtie neagră și lipite pe carton alb... numai conturul unui om și nimic mai mult. Nu mă lăsa să trăiesc așa o viață întreagă.

— Nu am intenția să mă ating de trecut. Părinții tăi sînt morți. Știi asta.

— Da, știu. Ea suspină îngrijorată și-l privi umplindu-și pentru a treia oară paharul.

— Dar aş vrea să pot avea convingerea că a existat o dragoste, o pasiune, la care să fiu părtaşă. Viața mea a fost pînă acum atît de săracă în astfel de lucruri !

Vocea i se stinse într-un șoptit abia perceptibil, cînd pronunță aceste vorbe. Dar ea vibra prin puterea sentimentului ca o strună de harpă în tăcerea unei camere. Bătrînul deveni altul. Puse pe masă paharul pe jumătate plin și se aplecă spre ea. Fața sa uscată, fără sînge, se afla numai la o lungime de braț de ea și ochii lui o priveau fix cu o expresie aspră, răutăcioasă.

— Numele meu este din păcate și al tău, îi spuse el nemișcat, dar numai atît timp cît îi faci cinste. Dacă acționezi împotriva dorințelor mele și primești această slujbă, după cum intenționezi, pierzi dreptul de a-l mai purta.

— Dar, bunicule, asta e imposibil. Nu mă pot înapoia în Anglia ; ar trebui să treacă luni pînă să-mi pot asigura un mijloc de existență. N-am făcut nimic de care să ne fie rușine ; și dacă pînă acum mi-a folosit bunul meu nume, cu atît mai mult acum, în această familie...

— Nu mai repeta numele lor !, o întrerupse el. Ai de ales. Dacă-ți menții hotărîrea, îți interzic s-o faci ca o Desportes.

— Dar ei știu că mă numesc astfel. Nu pot schimba nimic ; ducele și ducesa ar putea avea bănuiei.

— Puțin îmi pasă ce vor crede ei. Ai acceptat acest post fără să mă întrebi și dacă îl iei în primire nu mai ai ce căuta aici. Atunci nu vei mai avea rude, nici decedate, nici în viață.

— Pentru cei morți n-ai dreptul să vorbești. Henriette se ridică și-și puse șalul pe umeri. În camera întunecoasă părea neobișnuit de înaltă, și lumina verzuie a lămpii dădea chipului ei vigoare și puritate de marmură. Tu poți vorbi numai pentru tine și eu pot răspunde numai pentru mine. Să nu-ți fie teamă că mai vin pe aici. De poimîine voi fi în casa Praslin, Rue du Faubourg Saint Honoré, 55, dacă vrei să știi unde mă poți găsi.

Pași spre ușă și baronul Desportes o urmări cu privirea, fără a se ridica din fotoliu. El luă din nou paharul și cînd Henriette se opri în prag îl văzu închinîndu-se portretului împăratului său, cu panglica tricoloră la ramă. Privi cu minie și compătimire acest tablou.

— Bine, își zise ea coborînd pe dibuitele trepte întunecoase, am distrus singura punte în urma mea. De acum înainte va trebui să-mi construiesc singură punțile, sau să mă înec.

Se duse în Faubourg Saint Honoré, în întâmpinarea viitorului ei, cu un pas de parcă primăvara însăși îi înaripa piciorul. Vizita la bunicul său trecuse și o uitase. Vorbele lui o revoltaseră pentru o clipă, dar la urma urmei nu era decît un bătrîn amărît, gelos pe tinerețea ei. Siguranța ei era pentru el un semn în plus al propriei sale neputințe fără speranță de lecuit. Ca unul căruia soarta îi făcuse parte de o viață amară, nu se putea împăca de fel cu fericirea altora.

Ea regreta discuția dușmănoasă din ajun, dar urme nu-i lăsase. Tot atît de puțin prinseră rădăcini în conștiința de sine, pe care acum și-o recăpătase, aluziile doamnei Le Maire la tinerele fete drăguțe și primejdiile ce le pîndesc.

În dimineața aceasta, se simțea capabilă de orice, cum trecea ea așa pe lingă librărioarele de pe chei, pline de tipărituri vechi, de volume răzlețe, de cărți uzate. Privirile-i întîlniră chipul împărătesei Iosefina, brodat pe pînză în culori țipătoare, fluturînd în vîntul cheiului, și atît de mare îi era încrederea în sine încît i se păru că împărăteasa o salută zîbind.

Un orb, condus de cățelușul său, îi ieși în cale, și Hienriette căută și găsi un gologan pe care îl azvîrli în cănița de tablă ce i se întinse.

— Bogdaproste, domnișoară ! mulțumii el.

— De unde știi că este o domnișoară ? întrebă ea mirată.

— O, nu-i lucru greu. Am auzit foșnetul unei fuste, și cînd ați deschis poșeta, mirosea a levănțică. Mignon și cu mine vă dorim noroc ; gologanul ce l-ați dat să vă vină înmiit înapoi !

Cei doi porniră mai departe ; cățelușul plin de importanță și curiozitate, stăpînul său prudent și absent, ca unul a cărui lume restrînsă se compune din mirosuri, foșnet de fuste și zgomot de pași. Nimeni nu-i mai urase noroc cînd pornise să se prezinte la vreo slujbă ; de aceea urarea orbului îi era și mai de preț. Mai bine o binecuvîntare pe care și-o cumpărase, decît nici una.

Vinzători de flori ofereau viorele și ciuboțica cucului. O clipă se opri în fața unui coș, tentată să cumpere un buchețel. Dar la vremea aceasta florile erau încă scumpe. Și apoi experiența o învățase că o astfel de risipă ar putea face impresie proastă. Stăpînele nu vedeau cu ochi buni educatoarele cu podoabe și flori. Ea nu voia să riște să dea ducesei, de la prima lor întîlnire, motive de nemulțumire.

Henriette opri o trăsură și dădu birjarului adresa, Rue du Foubourg Saint Honoré, 55. Apoi se rezemă de perne și, cu gindul, se pregăti pentru viitoarea jumătate de oră.

Faptul că luase trăsură era mai curînd o măsură strategică decît un semn de oboseală. A ajunge pe jos, ar fi însemnat să comită o greșeală de nereparat. Chiar și în cel mai fericit caz, situația ei în casă nu putea s-o facă iubită de servitorime. Dacă un servitor va povesti în bucătărie că noua educatoare a venit pe jos ca orice fată-n casă, nu i se va da mai multă considerație decît uneia din acestea. Silința ei de a se menține în postul încredințat va întîlni destule piedici și fără acest început neprielnic. De felul ei Henriette era liberă de orice prejudecăți. Mîndră nu era de fel și în inima sa nu-și găseau loc deosebiri de clasă. Dar judeca limpede. Știa că numai dacă va putea izbîndi se va ține tare din capul locului pe poziția drepturilor cuvenite unei educatoare.

— Dacă ești de partea stăpînilor, se simte ofensată servitorimea, își spuse ea, în timp ce trăsură înainta. Dacă ești de partea servitorimii, pierzi încrederea stăpînilor. Trebuie să țin calea de mijloc și să nu mă abat prea mult de o parte sau de alta. O educatoare trebuie să fie iscusită ca un dansator pe sîrmă și șireată ca o vulpe.

Trăsură se apropia de intrarea unei clădiri impunătoare. Fațada cu ferestre înalte, blazonul de deasupra porții împodobite cu măiestrie și arborii tăiați cu îngrijire făceau să-i pară sărăcăcioasă casa din Londra pe care nu de mult o părăsise. Prima ei mișcare fusese să sară din trăsură și să sune, dar se reținu și spuse viziului s-o facă.

Cînd portarul în livrea veni în fugă, ea coborî fără grabă, plăti și dădu un bacșiș birjarului, apoi îl urmă pe servitor în curtea interioară, formată de aripile casei. Fu condusă într-o sală de primire neîncălzită. Un lacheu luă pe o tavă de argint cartea ei de vizită și o lăsă singură. Păși în fața oglinzii atîrnate pe perete, se privi și observă cu mulțumire că vîntul nu-i deranjase părul care-i încadra fața în bucle și se aduna într-un coc greu pe ceafă.

Natura nu dăduse chipului ei ovalul pe care și l-ar fi dorit, dar plîmbarea îi îmbujorase obraji iar pălăria îi venea într-adevăr minunat, fără a fi prea bătătoare la ochi — apariția ei făcuse desigur impresie servitorului. Și dacă n-a recunoscut imediat în ea pe noua educatoare, aceasta îi va fi de folos pentru viitor.

Îl auzi înapoiindu-se ; abia mai avu timp să se așeze pe un scaun și să-și aranjeze fusta.

— Domnul duce și doamna ducesă vă așteaptă, domnișoară. Pe aici, vă rog !

Henriette îl urmă pe o scară largă și în lungul unui coridor fără sfârșit, acoperit cu covor, spre care se deschideau numeroase uși. La celălalt capăt se opriră și servitorul tocmai ridică mîna să bată în ușă, cînd o voce de femeie, ieșită din fire, strigă atît de ascuțit și de tare încît era imposibil să n-o auzi :

— Cunoști sentimentele mele, n-are nici un rost să faci pe miratul. Toți știu în casa asta cită plăcere îți face să mă umilești.

Urmă răspunsul potolit, neclar, al unei voci bărbătești, bine stăpînită, după care din nou glasul străpungător al femeii :

— Da, mă umilești în fața copiilor și a slugilor, și în cea nouă vei avea un ascultător în plus. Să nu-ți închipui însă că sînt atît de proastă încît să nu știu pentru ce ai adus-o. Eu sînt mulțumită de domnișoara Maillard în toate privințele, dar pentru că nu mai este tînără și drăguță — îmi este devotată în nenorocirea mea — o dai afară. Ți-o spun, nu mai rezist unei schimbări și cu aceasta unor noi jigniri. Pe zi ce trece, copiii mă tratează ca...

Din nou o întrerupse glasul liniștit, profund, și, profitînd de această ocazie prielnică, servitorul bătui în ușă cu putere. Așteptînd să audă „între!” el se întoarse spre Henriette și-i aruncă o privire plină de înțeles. Ea făcu pe indiferentă, dar pricepu prea bine satisfacția lui reținută, ușoara ridicare din umeri, abia perceptibilă sub livrea de postav verde.

— Domnișoara Desportes, anunță el rece și o lăsă singură acolo, în pragul soartei sale.

Mai tîrziu își va aminti mereu de această cameră, așa cum o vedea acum în strălucirea soarelui de primăvară, cu atenția încordată de nesiguranța dacă va reuși să facă buna impresie dorită și înspăimîntată de discuția pe care fără voie o auzise. Încăperea, mică și intimă, era desigur budoarul ducesei. Rozul cald al drape-riilor se reflecta în înfloriturile stofei mobilelor alb-aurite. Soarele străbătea prin geamurile înalte și desena pete luminoase pe covor. La fereastră, ghivece cu flori albe și roz, care păreau niște păsărele exotice venite să-și odihnească aici aripioarele ostentive de zbor. Pe măsuta de scris, elegantă, hîrtii împrăstiate și condeie ; părea că cel care scria fusese întrerupt pe neașteptate. Priveliștea i se întipări adînc, încă înainte de a observa pe bărbatul și femeia ale căror glasuri tocmai le auzise.

Ducesa era culcată în șeslong, lîngă focul din cămin, și îmbrăcămîntea comodă de dimineață, din mătase și dantelă, care cădea în cute largi, nu putea ascunde formele ei pline, voluptoase, nici urmele numeroaselor sarcini purtate. Se evidenția atît de mult trupește, încît uitai să-i cauți chipul sau privirea, întocmai cum într-un tablou de Rubens vezi mai întîi trupurile și abia în urmă

ii prinzi semnificația. Originea ei corsicană se trăda prin părul lung, negru, cu ape albăstrii, prin sprâncenele groase, întunecate și prin buzele neobișnuit de roșii, contrastînd ciudat cu fața palidă, plină. Avea gura cea mai voluptuoasă, dar totodată cea mai rece, pe care o văzuse vreodată Henriette și nici cea mai mică urmă de zîmbet pe ea, nici în ochii negri de sub pleoapele somnoroase.

— Sper că n-am venit prea devreme, doamnă ducesă — Henriette nu socotise că va trebui să spună ea primul cuvînt, dar tăcerea devenise penibilă — am înțeles bine, cred, că m-ați chemat la unsprezece ?

Făptura din șeslong făcu o mișcare neprecisă cu capul, dar nu dădu nici un alt semn că ar fi auzit întrebarea. Henriette înaintă un pas și căută un scaun. În aceeași clipă observă pe stăpînul casei, care venea spre ea. Perdelele îl ascunseseră vederii ei, dar acum îi apăra în toată claritatea. Nu părea să aibă mai mult de treizeci și cinci de ani și haina de casă cenușie cu dungi verzi pe care o purta scotea în relief chipul său blond și trupul zvelt. Părul și favoritele scurt tăiate erau de culoarea inului, iar obrajii săi aveau o prospețime sănătoasă. Bărbia puternică, rasă, cu gropița adîncă în mijloc, se evidenția sub buza de jos, groasă. Buza de sus însă era subțire și cam scurtă și cînd zîmbea, ca acum, făcea o impresie foarte tinerească, în ciuda nasului bine croit și a ochilor obosiți. Ochii dezmințeau această impresie ; fără îndoială ei aparțineau unui bărbat care nu era lipsit de experiență și care putea fi tot alt de neînduplecat pe cît de dornic de viață.

— Permite-mi, domnișoară. Aceasta era vocea profundă de adineaori, îi trecu prin cap, cînd se așeza pe scaunul pe care îl împinse el lîngă fereastră.

— Mulțumesc foarte mult, domnule duce, șpuse ea, tot cău-tînd să-și așeze cutele fustei. Era cald în cameră și lăsă să-i cadă șalul pe speteaza scaunului. Rochia cenușie de alpaca nu era elegantă, dar era bine cusută. Își trase mînușile cenușii pe care și le cumpărase în ajun într-un moment de slăbiciune risipitoare și se concentră asupra acestei îndeletniciri, nevrînd să continue a-i examina pe cei doi. Ducesa scoase un oftat adînc, nu părea însă dispusă să înceapă cu întrebările de rigoare. Apăsătoare această tăcere, întreruptă doar de trosnetul ușor al butucului din sobă și de bătaia nervoasă a degetelor prelungi, îngrijite, pe marmura susținută de coloane a căminului de care se rezemase ducele. Henriette nu mai fusese niciodată supusă unei astfel de încercări, totuși nu era încurcată. Ba chiar avea un sentiment de siguranță, un fel de conștiință a puterii. Această cameră luxoasă, această îmbrăcăminte

de mătase și dantelă, acest vechi nume nobil și acest soț atât de impunător aparțineau femeii culcate ; ea însăși se simțea vădit mai încurcată decît educatoarea care aștepta respectuoasă și calmă să i se adreseze o vorbă.

Henriette surprinse gestul de nerăbdare pe care ducele îl adresa soției sale, încrețind fruntea. Era treaba femeii de a purta o astfel de convorbire, dar, de ciudă sau din timiditate, ducesa nu părea dispusă să-și facă datoria.

Henriette nu trădă că observase gestul, dar, văzînd că viitoarea ei stăpînă scăpase din mînă frîul autorității, nu ezită să-l apuce ea. Bine, își zise, dacă stăpîna casei nu vrea să facă uz de drepturile ei, trebuie inversate rolurile ; va începe ea cu întrebările.

— Permiteți-mi să vă exprim mulțumirile mele pentru invitația de a discuta împreună despre educația copiilor d-voastră. Pot spera că certificatele mele au fost mulțumitoare ?

— Certificatele... da, da, desigur. Ducesa se menținea încă pe poziția ei.

— Mai mult decît mulțumitoare, excelente ! completă ducele răspunsul și continuă s-o privească pe Henriette stăruitor.

— Desigur că aveți să-mi puneți unele întrebări. Într-o scrisoare nu se pot spune toate pe larg. Și-apoi aș vrea să știu ce așteptați de la mine, înainte de a lua asupra-mi o astfel de răspundere. Henriette se opri intenționat și se întoarse spre ducesă. Dar aceasta părea că nici nu ascultă. Nici o clipă nu-și pierdea din ochi soțul.

— Mi-ați indicat salariul, dar nu mi-ați spus nimic despre vîrsta elevilor mei, nici despre sarcinile mele. Este foarte posibil ca în anumite privințe să nu pot face față cerințelor d-voastră.

— Veți putea, fără îndoială, domnișoară, răspunse ducele, deși întrebarea era adresată soției sale, care, departe de a-l întrerupe, nu făcu nici un gest prin care să arate că ar vrea să ia parte la discuție. Cu experiența d-tale, nu-ți va fi greu. Doi dintre fiii noștri sînt, precum știi, în grija unui profesor și trei dintre fiicele noastre sînt la Sacre-Cœur. Te vei ocupa deci numai de ceilalți patru : Isabella, fiica noastră cea mai mare, merge pe paisprezece ani ; Louise a împlinit zece, iar cei din urmă sînt Berthe, care împlinește luna viitoare șase ani, și mezinul nostru, Raynald, care are aproape patru. Sper că nu ai nimic împotrivă să te ocupi și de băiat ?

— O, nu, dimpotrivă, răspunse Henriette, care se bucura de interesul lui pentru copii, — găsesc binevenită prezența lui în camera copiilor. Socotesc că este mai practic să crești împreună băieții și fetele, bineînțeles cît sînt încă mititei.

— Raynald este un copil dezghețat, dar trebuie să te fac atentă de pe acum că este foarte sensibil. Sănătatea lui îmi produce multă îngrijorare.

Ei nu-i scapă că el spusese „îmi“ în loc de „ne“, cum s-ar fi așteptat să audă.

— Înțeleg, răspunse ea, — astfel de copii cer o atenție deosebită. Un tratament prea dur poate dăuna unei sănătăți atât de delicate.

— Sînt convins, domnișoară, că nu-l vei sili prea mult la învățătură. După cum văd, d-ta posezi pregătirea necesară pentru a lua în mîini educarea unui copil atât de sensibil !

— Raynald îmi seamănă mie, în această privință, spuse ducesa pe neașteptate, aruncînd aceste vorbe bărbatului de lîngă cămin, și nu educatoarei, cum s-ar fi cuvenit. Eram bolnavă și nefericită înainte de a se naște, și în el va continua să trăiască suferința mea de-atunci.

Nervos, ducele lovi cu piciorul butucul din cămin. Săriră scînteii. Henriette nu observă, dar simțea scînteile nevăzute ale încordării care umpleau camera.

— Vă este indiferent, întrerupse ea din nou tăcerea penibilă, în ce limbă voi ține lecțiile ? Sînt obișnuită atât cu engleza cît și cu franceza.

Ducesa aruncase săgeata și recăzuse în indiferența ei, fără a da atenție aceleia care vorbea.

— Pentru cei doi mai mari, ar fi de preferat engleza, spuse ducele. Vorbesc destul de bine, dar trebuie să mai exerseze în scris. În privința celor doi mai mici, îți las libera alegere. Aș vrea să învețe engleza nesiliți.

— Cred că asta va veni de la sine, asistînd la lecțiile celor mai mari. În felul acesta vor prinde o bună parte din conversație fără să-și dea seama.

— O idee foarte bună ! Progresele lor vor fi curînd vizibile. Domnișoara Maillard se plîngea mereu cît de greu este să-i faci să vorbească altceva decît franceza.

— Nu, cu sila nu se poate obține așa ceva, se simți obligată să adauge Henriette.

— Trebuie să spun că n-am avut să-i reproșez nimic domnișoarei Maillard, aruncă o nouă săgeată ducesa ; și din nou Henriette nu se putu opri de a-și închipui că asistă fără voie la o discuție în

— Nu este acum momentul să discutăm meritele domnișoarei Maillard, Fanny, îi tăie el vorba cu răceală. Domnișoara Desdois. Ea ne-a dat suficiente dovezi de credință și afecțiune, dragul meu, uiți prea repede asta.

portes nu trebuie să se simtă sub nici un motiv influențată de metodele predecesoarei ei. Doresc să i se lase mină liberă pentru a-și face datoria așa cum socotește ea că este mai bine.

Pe fața palidă ochii negri scăpărară brusc, de parc-ar fi avut jăratec în adîncul lor de nepătruns.

— Și cum socotești tu că este mai bine, spunea privirea ce-o aruncă soțului ei. Trecînd peste capitolul „predecesoare“, Henriette se grăbi să aducă vorba de altceva.

— Din păcate, trebuie să mărturisesc că nu am destulă școală pentru a' preda și muzica. Cînt puțin la pian și aș putea eventual supraveghea exercițiile copiilor.

— Chestiunea orelor de muzică este aranjată, domnișoară, și o dată pe săptămînă copiii au și o oră de dans. Dar văd din certificatele d-tale că te pricepi la desen și pictură. Încearcă să dezvolti talentul micuței noastre Berthe în această privință.

— O voi face cu cea mai mare plăcere!

— Ea nu este atît de maleabilă ca fratele ei, este foarte încăpățînată, dar dacă reușești să-i cîștigi încrederea — atunci..., dinții lui albi, sănătoși, sclipiră într-un surîs. Vei ierta unui părinte această lăudăroșenie, dar Berthe este într-adevăr un copil neobișnuit de drăguț și de fermecător.

— Nu trebuie să vă scuzați, domnule duce, pentru calitățile fetei d-voastră. Henriette auzise rareori un părinte vorbind atît de natural despre copiii săi. Era încîntată simțînd legătura strînsă ce exista între el și copii.

— Eu n-am avut parte de dragostea grijulie a unui tată, dar știu ce binecuvîntare este ea. Copiii d-voastră sînt de invidiat.

Ducesa oftă adînc. Era singurul semn de viață din partea făpturii ce zăcea întinsă. Și despre religie trebuie să mai vorbim. Oricît îi era de neplăcut să discute această chestiune, Henriette știa că nu poate fi ocolită și nu voia s-o amîne. — Vă este probabil cunoscut că am trecut la religia protestantă, deși am fost botezată și crescută la mănăstire! Vreau s-o știți de la bun început, pentru a nu da loc la neînțelegeri viitoare.

O expresie de triumf apărură pe chipul ducesei. — Vezi, Theo! Ea vorbi înainte ca ducele să fi putut răspunde ceva. Asta se datorează încăpățînării tale de a căuta reapărat în Anglia o educatoare. Este o situație intolerabilă.

— Nu văd de ce, Fanny, dacă domnișoara Desportes nu intenționează să facă din chestiunea religioasă o acțiune de stat; pentru aceasta este mult prea inteligentă, și cred că nu mă înșel.

— Departe de mine acest gînd! Henriette îndrăzni să arunce ducelui o privire recunoscătoare. După cum eu trebuie să-mi ur-

mez credința, tot astfel doresc ca fiecare să și-o urmeze pe a sa. Mă gândesc cu dragoste și respect la călugărițele care mi-au ocrotit copilăria și niciodată nu mi-ar trece prin minte să mă amestec în educația religioasă a copiilor d-voastră.

— E suficientă prezența d-tale, pentru a stârni îndoiala lor. Glasul ducesei își pierduse indiferența. Pentru prima oară în dimineața aceea simțea Henriette dușmănia vorbelor ei. Să nu ne înșelăm singuri în această privință.

— Aceasta depinde numai de domnișoara Desportes, Fanny, îi respinse atacul soțul ei. Ea spune că respectă credința altora și nu văd nici un motiv de îndoială asupra încredințării sale. Afară de aceasta, abatele Gallard va continua să conducă instrucția religioasă a copiilor.

— Este o ofensă pentru abate, de a tolera așa ceva.

— Dacă dorești, îi voi explica eu însumi punctul meu de vedere. El se adresează din nou Henriettei, cu glas liniștit, netulburat : — Câtă vreme îți păstrezi pentru d-ta convingerile religioase, nu am nimic de obiectat. Găsesc — și privi cu înțeles spre soția sa — că toleranța este o virtute, a cărei practică nu ne-ar putea strica nici unuia dintre noi.

— Vă mulțumesc, Henriette nu se sili să-și ascundă sentimentul de ușurare. Vă mulțumesc foarte mult și vă asigur că nu veți fi înșelat în încrederea ce-mi acordați. Ea se opri o clipă pentru a vedea dacă ducesa va continua să protesteze. Însă numai ridicarea și coborîrea accelerată a mătăsii dantelate de pe pieptul ei plin și moale îi dovedeau tulburarea. — Dar mai este ceva. Henriette își răsuci batista ghem în palme, în timp ce-și aduna întreg curajul să pronunțe vorbele ce-i veneau atât de greu pe buze.

— Este vorba de ceva pur personal, despre care n-am putut pomeni în scrisoare. Trebuie să vă cer o mică favoare : aș prefera să fiu numită Deluzy, Henriette Deluzy.

— Ciudat ! observă ducele. Trebuie să înțelegem de aici că nici nu ești domnișoara Desportes ?

Henriette crezu că vede aprinzându-se bănuiala în ambele perechi de ochi ce-o priveau, în cei cenușii ca și în cei negri. Ea știa că acum trebuia să dea o explicație cât mai demnă de crezare. Îi venea greu să spună o minciună, dar egoismul bunicului ei o silise la aceasta. De bine de rău, va trebui să susțină de aici înainte povestea pe care o inventase în orele de nesomn de după vizita ce-i făcuse.

— Știu, rugămintea mea vi se pare foarte ciudată. Ea vorbea cu cea mai supusă modestie. Nu vreau să vă plictisesc cu amănunte din viața mea... — făcu o pauză plină de efect și-și apăsă

batista pe buze, ca pentru a le ascunde tremurul — n-am avut parte de multă fericire pînă azi.

— Îmi pare rău. Ducele își ascunse curiozitatea sub această politețe. Soția sa se ridică în scaun, de parcă această întorsătură i-ar fi redat încrederea.

— Numai puțini oameni sînt într-adevăr fericiți, spuse ea cu unul din acele oftaturi adînci, pline de înțeles. — Fii bună și explică-ne misterul numelui d-tale.

— Dă-i pace, Fanny, vezi doar că tocmai încearcă s-o facă.

Liniștită de bunăvoința lui, Henriette continuă, punînd în joc toată iscusința pentru a-și impresiona ascultătorii.

— Nu, n-a fost ușor să lupt singură cu viața. Pentru un bărbat e altceva, dar femeia nu-i făcută să fie vitează și să se descurce fără sprijin. Cît de des am simțit-o, vocea i se stinse într-o deznădejde care te dezarma și asupra unuia din ascultători efectul era asigurat. Ducea făcu o mișcare de nerăbdare, dar nu spuse nimic.

— Am crescut sub numele de Henriette Desportes, pentru că acesta era numele singurei mele rude; părinte adoptiv și tutore. Din respect pentru el n-am ridicat obiecțiuni, dar acum nu mai am nici un motiv să port acest nume.

— A murit, domnișoară ?

Ea lăsă ochii în jos și aplecă fruntea. I se părea mai ușor să mintă cu gestul decît cu vorba; și la urma urmei, își spuse ea, bu-nicul îi fusese doar tată adoptiv și în ceea ce o privea era ca și mort.

— Sînt singură pe lume ! adăugă ea cu o voce care implora mila. Te îndrepti întotdeauna către părinții tăi, chiar cînd nu-ți mai amintești de ei. Simt că a trebuit să vă vorbesc astfel și că veți înțelege rugămintea mea, d-voastră care vă purtați cu atîta cinste numele. Al meu nu este atît de renumit și cunoscut ca al d-voastră, dar este al meu și sînt mîndră de el.

— Într-adevăr ! Ducea încreți fruntea și lovi podeaua cu pantofiorul ei de mătase. Drept să spun, mi se pare ciudată această schimbare după atîția ani.

— În orice caz nu vād pentru ce în această casă domnișoara nu s-ar numi așa cum îi place. Cu aceste vorbe, ducele respinse cu hotărîre protestele soției sale. Mă bucură că nu ai ezitat să ne transmiți rugămintea d-tale. De cîte ori ai ceva pe suflet, s-o spui fără înconjur, cît timp ești la noi, și sper că va fi pentru multă vreme, domnișoară Deluzy.

Henriette se încălzi la bunăvoința lui; ar fi fost și imposibil să nu fii impresionată, atunci cînd acest bărbat își desfășura întregul său farmec, ca acum, în osteneala sa de a-i ușura sarcina. Magnetismul virilității sale puternice părea să pătrundă pînă în

cele mai îndepărtate colțuri ale camerei. Mai mult încă decît înfățișarea plăcută și energia lui o copleșeau de mirare și încîntare naturala nesilită și amabilitatea lui. În închipuirea ei, tatăl elevilor săi, dacă l-ar fi întîlnit vreodată, apărea, atît de formalist și de dezinteresat cum s-ar fi potrivit șefului acestei vechi familii franceze, și cînd colo, el arată atîta grijă pentru copii și atîta bunăvoință pentru ea ! Intenționat sau nu, cîștigase în ea o aliată. Inteligența ei sănătoasă și îndelungata ei experiență îi spuneau că este de preferat, înainte de toate, să se pună bine cu mama copiilor, dar Henriette se convinsese că toate divergențele de păreri — și, după această primă jumătate de oră, ea simțea instinctiv că vor fi destule dintr-acestea — o vor găsi cot la cot cu ducele.

Vizita de prezentare se terminase. Henriette repurtase o victorie pe toată linia și mica ei minciună convențională găsise crezare. Acum nu mai putea da înapoi. De aici înainte va purta numele pe care și-l alesese numai pentru că se potrivea cu inițialele de pe cuferele ei.

Ar fi fost datoria ducesei s-o concedieze, dar întorcîndu-se spre femeia care acum îi era stăpînă, văzu pleoapele grele închise peste ochii-i întunecați. Mîinile albe, cărnose, ciuguleau nervoase dantela rochiei de dimineată, și ea părea că uitase întreaga convorbire. Toate gîndurile ei erau pentru bătrînul care se sprijinea relaxat de cîmin. Pentru ea, nu exista decît el în cameră, dar cu cît întindea spre el brațe nevăzute spre a-l atrage, cu atît părea că se opune și se îndepărtează de ea.

Era penibil să aștepte cuvîntul care să-i permită să plece. Dar nu ducea să veni în ajutor.

— O rugăm deci pe domnișoara Deluzy să-și înceapă de miine activitatea. El îi pronunță numele corect accentuat. Este și dorința ta, Fanny, nu-i așa ?

— Cum vrei tu ! i se răspunse cu supunere.

Tonul glasului ei exprima cu mult mai mult decît această acceptare indiferentă. Tu faci oricum totdeauna ceea ce vrei, fără să-ți pese dacă mă umilești sau nu ! dădea el a înțelege.

Henriette făcu o mișcare spre ușă, socotind că poate pleca, dar ducele îi făcu semn să rămînă.

— Am chemat copiii aici ! explică el. La douăsprezece se termină programul lor de dimineată și am rugat pe domnișoara Mailard să-i aducă. Am socotit că-ți va fi mai plăcut să-i cunoști înainte de a-ți lua în primire postul.

Sprîncenele dese ale ducesei se încruntară ; o expresie de nemulțumire, pe care Henriette o observase mai de mult și care o înspăimînta.

— Ai fi putut să mi-o spui din timp, Theo. Aveam de gînd să mă îmbrac și să ies puțin înainte de prînz.

O bătaie în ușă întrerupse noîul ei reproș și ducele se grăbi să deschidă. Henriette se întoarse cu cea mai mare curiozitate spre micul grup, care curînd avea să-i fie atît de familiar. Un băiețuș delicat, cu părul negru și o fetiță blondă, trandafirie, se repeziră primii înăuntru, fără a da atenție unei femei cam în vîrstă, modestă ca îmbrăcăminte și ținută, care căuta să le potolească elanul stîrnit de vederea tatălui lor.

Mină în mină, ezitînd, timide, veneau în urmă cele două fetițe mai mari. Amîndouă erau brunete că mama lor și ar fi putut fi drăguțe, fără acea nesiguranță proprie adolescenților și proasta lor ținută. Rochițele de lînă de culoarea albastru închis cu o bandă albă la poale erau prea copilăroase pentru vîrsta lor, iar părul bogat, strălucitor, era pieptănat lîns spre spate de pe frunte și de la urechi. În mintea ei, Henriette le vedea cu totul altfel, relaxate, cu rochițe ușoare, mulate pe trupul lor tînăr, cu ochi veseli și buze gata să zîmbească.

— Isabella, Louise, veniți de faceți o reverență domnișoarei Deluzy ! le îndemnă tatăl lor.

Ascultătoare se supuseră ceremonialului, stîngace și țepene ca doi urși de circ, care se produc în fața publicului.

— Vom schimba toate acestea ! gîndi Henriette, cu un sentiment de compătimire pentru chinurile la care erau supuși copiii. — Cînd se vor simți liberi și fericiți, va deveni și ținuta lor mai grațioasă.

Salutul domnișoarei Maillard fusese și mai țeapăn, deși nu i se putea aduce drept scuză timiditatea tinerească. Henriette recunoscu dintr-o ochire că atît timp cît vor locui sub același acoperămint ea va fi un veșnic spin în ochiul predecesoarei sale. Dar nu se temea de concurența ei. Cunoștea prea bine acest tip de femeie : neinsemnată, tăcută și prefăcută, tiranică față de servitorime și toți cei cărora se socotește superioară, neștiind cum să facă mai bine voia celor mai sus-puși, cu supunerea și serviabilitatea ei. Unei astfel de femei ocupația sa îi apare ca o veșnică înjosire, dar nu are inteligența sau judecata de a se folosi de avantajele ce i le oferă. Umerii ei strîmți, atîrnînd, o trădau tot atît cît și mîinile : mîini gălbui, leneșe. Ele atraseră imediat atenția Henriettei ; erau mîinile unei persoane de familie bună, care numai contra voinței sale și cît se poate mai rar face cîte ceva.

Se vedea limpede al cui aliat era domnișoara Maillard. Ea răspunse salutului scurt al ducelui cu o înclinare rece a capului și o coplesă apoi pe ducesă cu întrebări referitoare la starea sănătății ei.

— Vedeți ! părea să spună întreaga ei ținută, noi două trebuie să ne unim împotriva acestui nou dușman. Pentru gustul soțului d-voastră sînt poate urîță și plicticoasă, dar pe d-voastră, eu, domnișoara Maillard, n-o să vă părăsesc niciodată, și nici nu vom permite ca o fată mîi tînă să se amestece între noi.

Cele două fete mai mari o priveau pe ea și pe mama lor cu teamă ; cei mai micî însă aveau ochi numai pentru tatăl lor și urechile lor rămîneau surde la vorbele de dojană ale domnișoarei Maillard.

— Bagă de seamă Raynald ! De cîte ori ți-am spus să nu te mai apropii de cămin ; o să cazi într-o bună zi în foc și o să te faci o grămăjoară de cenușă. Berthe, vino imediat aici ! Iar ți s-a desfăcut șiretul la pantof. Nu, nu, pleacă de lîngă măsuța de scris a mamei ! Cerneala, mon. Dieu ! Acum o răstorni !

Dar vorbele ei atinseră pe cei doi, mai ales pe micuța Berthe, cît și vîntul care scutura arborii de afară.

Ce mititică drăgălașă ! gîndi Henriette, urmărind mișcările vioaie, gingașe, ale fetei, admirînd ocheada ștregărească din ochii ei limpezi, îndrăzneți, și părul blond, mătăsos, care-i încadra obrăjorul rotund, îmbujorat.

Berthe era unul dintre acei rari copii minune care par a fi înarmați cu arme inexplicabile, împotriva durerii și pericolului. Risul lor răsună mai curat și mai vesel, necazul lor este mai furtunos și lacrimile lor trebuie uscate neîntîrziat, pașul lor este mai ușor și-și găsește mai lesne drumul. Un astfel de copil apare celor mari mai curînd ca întruparea tinereții, care bate nerăbdătoare la poarta unei lumi mai pline de griji. Niciînd un astfel de copil nu este conștient de misterul care-l face să obțină totul ușor, să fie mereu înconjurat de mai mulți prieteni decît tovarășii lui de joacă. Și niciînd nu bănuiește motivul, pînă ce acest dar se pierde pentru totdeauna pe cărările spinoase care duc de la copilărie la maturitate.

Cufundată în contemplarea micuței copile, care țopăia prin cameră ca o păsărică, Henriette uită o clipă de ceilalți.

Cînd în sfîrșit ridică ochii, înlîni privirea ducelui ațintită asupra-i. El bănuia desigur sentimentele ce-o stăpîneau, dar nici un mușchi al feței sale nu se mișca în timp ce o fixa. Ea simți că admirația ei pentru copila lui îi mersese la inimă.

— Nu, Raynald ! Domnișoara Maillard ridică glasul într-o poruncă stridentă. Pleacă imediat de acolo ! Băiat rău crescut ce ești, de ce rupi florile mamei ?

Ea se repezi la fereastră, dar nu mai putu împiedica nenorocirea. Raynald rămase ca împietrit, cu obrăjorii pustii de spaima

vinovăției, cu o floare ruptă în mână. Furia guvernantei se dezlănțuie ca o furtună asupra lui.

— Ca pedeapsă vei rămîne astăzi așasă și diseară nu capeți nici o linguriță de desert. De ce ai rupt floarea ?

Lacrimile mari rotunde ale suferinței de copil i se prelinseră pe obraji. — Este pentru Mademoiselle. Pumnul său ținea încă încheștată floarea interzisă, pe cînd căuta să-și justifice fapta. — Să și-o prindă la rochie.

Fața domnișoarei Maillard se destinse într-un suris de veselă surpriză și nu se putu opri de a nu arunca ducesei o privire triumfătoare.

— Ah, frumos din partea ta, Raynald. Într-adevăr foarte drăguț, dar ar fi trebuit să ceri mai întîi voie mamei. Dacă îți repari repede greșeala, poate că-ți va permite să-mi dai floarea.

— Dar... dar... Copilul își stăpîni un sughiț și, odată cu un nou val de lacrimi, ieși și adevărul la suprafață. Am rupt-o pentru domnișoara cea nouă, pentru că are panglici roz la pălărie.

Domnișoara Maillard încremeni; cele două fete mai mari priveau în jos, ducele se răsuci brusc și-și făcu de lucru cu focul. Ducesa își apăsă degetele pe tîmple cînd Raynald izbucni într-un hohot de plîns zgomotos. Henriette nu-și mai găsea loc în scaun. Numai Berthe scotocea liniștită mai departe pe măsuta de scris, fără să-i pese de încordarea din jurul ei.

— Bine, de vreme ce ai rupt-o, dă-i-o ! Guvernanta își regăsise severitatea căreia îi datora autoritatea sa asupra copiilor. Dar cu noi nu mergi și diseară nu capeți desert.

Cu capul plecat și umerii tresărind, băiețașul se apropie de Henriette și-i oferă cu un gest nesigur floarea, motivul întregii supărări. Ea o primi și-i mulțumi prietenoasă. Inima îi era plină de dragoste și compătimire pentru necazul și rușinea lui și de bucurie pentru neașteptata dovadă a simpatiei ce i-o arăta. Dar fusese atît de înțeleaptă să nu-și arate satisfacția. Acum, la început, era de mare importanță să procedeze cu prudență și, oricum, domnișcara Maillard suferise o înfrîngere.

— Știi ceva, șopti Henriette la urechea băiatului, asta este floarea mamei, și ar fi drăguț din partea ta dacă i-ai oferă ei, nu-i așa ?

Ea puse în joc toată puterea de convingere, pe cînd el mai ezita încă, fără să aibă habar cît de multe depindeau de răspunsul acesta.

— Gîndește-te numai ce frumoasă va fi floarea roz pe dantelă, continuă Henriette blînd, și-i mîngîie părul negru mătăsos și

umerii înălțați cu încăpăținare. O să mă prefac că mi-o pun la piept, uite-așa ! și ea își prinse de rochie o floare nevăzută.

Acest joc avu succesul dorit : Raynald zîmbi printre lacrimi și fugi cu floarea. Maică-sa o primi cu o mîngiere scurtă. Domnișoara Maillard, împăcată întrucîtva, se grăbi să aranjeze măsuța de scris și Berthe alergă la tatăl ei și-i cuprinse picioarele.

Servitorul, care acum o oră o introdusese pe Henriette apărut din nou, ca s-o însoțească la plecare. Ea se ridică și-și luă rămas bun. Ușa budoarului se închise în urma ei, dar nu înainte să surprindă privirea recunoscătoare a ducelui. Prima ei întîlnire cu familia Praslin luase sfîrșit.

CAPITOLUL IV

A fi culcată fără griji în așternutul fin și puful unui pat cald și moale, a asculta cum bate ploaia în geamuri și a ști că nu are decît să întindă mina și să sune pentru ca o fată în casă să vină să ridice storurile, să aprindă focul și să aducă apă caldă, era pentru Henriette ceva atît de neobișnuit, încît nici după o săptămînă nu-și putea opri un sentiment de surprindere față de minunea ce se înfăptuia zilnic. Adio hotărîrilor eroice de a coborî din pat în atmosfera polară a unei camere neîncălzite, adio spălatului cu apa rece ca gheața, adio clătănitului din dinți și degetelor țepene de frig, care se chinuiau stingace să-și îmbumbe rochia sau să-și aranjeze părul ! Adio înălțatului în virful picioarelor în fața unui ciob de oglindă încețoșată ! Acum își putea permite să-și soarbă în tihnă cafeaua cu lapte și să-și termine toaleta la gura sobei, în fața unei oglinzi care-i reda fidel trăsăturile. La opt și jumătate cobora, odihnită și sprintenă, își saluta elevii și se așeza în capul mesei în jurul căreia copiii își savurau gustarea de dimineață ; la celălalt capăt al mesei, domnișoara Maillard, încruntată ca de obicei, pîndea prilejul de a se repezi ca un uliu la cea mai mică abatere de la bunele maniere.

Cele două capete ale mesei erau absolut la fel, totuși din prima dimineață locul Henriettei fusese decretat „frunte“ și al domnișoarei Maillard „coadă“.

— Mademoiselle Deluzy, Raynald a răsturnat miera. Repede, îmi curge în poală !

— Mademoiselle Deluzy, Berthe a mîncat trei cîrnulețe și mie nu mi-a rămas nici unul.

— Dar n-am vărsat laptele într-adins. Ce sînt eu de vină, Mademoiselle Deluzy, dacă Louise mă gidilă ?

— O, Mademoiselle Deluzy, știi ce-am visat azi noapte ? Papa ne-a luat la Operă, pe Isabella, pe d-ta, pe mine, și...

— Și pe mine, Louise, pe mine nu ?

— Pe tine nu, Berthe, ești încă prea mică, chiar și în vis. Și dacă visezi de trei ori la fel, atunci e adevărat, se spune. Nu-i așa, Mademoiselle Deluzy ?

Felul în care copiii o amestecau în tot ce făceau și cum i se adresau, ca de la sine înțeles, cu toate întrebările și necazurile lor era desigur foarte măgulitor ; dar își avea și părțile sale rele. Fața domnișoarei Maillard devenea tot mai lungă și mai disprețuitoare. Se înfășura în mândria ei jignită ca într-o mantie întunecată. Clocea răzbunarea pentru umilințe în parte adevărate, în parte închipuite. Henriette își putea imagina în ce culori erau descrise acestea toate ducesei. Bucuroasă în sinea ei de succes, Henriette nu voia nici-cum să dea predecesoarei sale motive de a se plînge. Ea își impuse ca regulă să atragă pe domnișoara Maillard în conversație și se prefăcea că nu observă cînd aceasta strimba din nas, încrețea fruntea sau ofta cu înțeles. Poate că ar fi făcut mai bine să plătească dușmănia celeilalte cu aceeași monedă, să răspundă invidiei cu invidie, pentru care de altfel nu avea motive, întreaga grijă a aripilor de răsărit a palatului Praslin fiind în mîinile sale. Era foarte cuprinzătoare aripa care adăpostea pe tinerii Praslin și educatorii lor, dar nu îndeajuns de mare pentru a permite să domnească alături două guvernante cu drepturi egale. Servitorimea și începuse să privească cu încordare desfășurarea evenimentelor și să încheie parituri asupra probabilului învingător.

Mademoiselle Maillard se menținuse timp mai îndelungat decît celelalte guvernante, și își avea aliații ei în gospodărie. Marguerite Leclerc, camerista ducesei, îi era prietenă. Euphemia Mer-ville, nevasta portarului, o invita adesea la o cafeluță în după-amiezile ei libere. Maxine și Renée, cele două fete la copii, o prețuiau ca pe o șefă foarte cumsecade, căci rareori se amesteca în treburile lor. Pe de altă parte, personalul vedea în fiecare nou venit un dușman, pînă cînd timpul sau vreo criză survenită în gospodărie dovedeau contrariul ; și domnișoara Deluzy avea o anumită severitate și o siguranță în ținută, o distincție care ațîța servitorimea împotriva-i. Dar ochilor ei căprui, limpezi, nu le scăpa nimic și ei știau asta. Ea își îndeplinea obligațiile cu o conștiinciozitate și o exactitate care n-ar fi trecut cu vederea niciodată neglijența altora.

Apusese vremea fericită cînd sceptrul era în mîna unei Mademoiselle Maillard împovărată de propriile ei griji cînd odăile copiilor puteau fi lăsate zile întregi nedereticate, pradă prafului, fără teama de a primi observații.

Problema numelui noii educatoare prilejuise curiozității servitorimii o întrecere în rezolvarea de ghicitori. Jean, portarul, și André, lacheul, susțineau sus și tare că, la prima ei vizită, au anunțat-o drept domnișoara Desportes și acum ea își spunea Deluzy. Memoria lui Jean era demnă de toată încrederea și părea foarte ciudat că această schimbare de nume se făcuse fără nici o explicație. Toți erau de părere că Deluzy nu era un nume potrivit pentru cineva pe care-l șocoteau doar un servitor mai sus-pus — prea era șlefuit și pretențios pentru a le fi pe plac ; și necazul lor era cu atât mai mare.

Și apoi mai era și problema religiei. Angèle, care îngrijea de curățenia aripilor de răsărit a palatului, adusese știrea că în camerele domnișoarei Deluzy nu se găsește nici crucifix, nici rozariu. Numai Biblia și cânticica englezească cu crucea pe copertă o salvară de a fi socotită necredincioasă. Dar, îndrăzni Angèle să insinueze, poate chiar și este, și aceste cărți sînt numai un șiretlic spre a induce în eroare pe duce și pe ducesă. Oricum, ea părăsea camera în timpul lecțiilor abatelui Gallard și se înapoia după plecarea lui. Oricare i-ar fi fost credința, aceea a casei Praslin nu era ; și cum ducea era aproape fanatic de credincioasă, faptul acesta apărea cel puțin ca foarte excentric.

Henriette era numai în parte conștientă de această aversiune a servitorimii ; ea se așteptase să se izbească de dușmănia cu care e înconjurată guvernanta, în orice casă, dacă vrea să se mențină pe poteca strîmtă de pe marginea prăpastiei dintre salon și bucătărie. Ea era exclusă de la splendoarea reuniunilor de seară sau a recepțiilor, ca și de la gălăgioasa voie bună a subsolului. A fi ceva mai mult decît o servitoare și mult mai puțin decît stăpîna casei, te face stingheră. Dar singurătatea nu-i era necunoscută ; se obișnuise de timpuriu cu ea. Experiența o învățase să fie indiferentă față de neajunsurile și măruntele intrigi meschine. Cunoștea bine limita drepturilor sale și înțelegea să facă uz de autoritatea ei, căci se perfecționase la școala severă a vieții. Se baza pe bogăția ei de sentimente și pe dragostea innăscută ce avea pentru copii, spre a-și asigura afecțiunea elevilor ; pe iscusința, pricepera și conștiinciozitatea în îndeplinirea profesiei spre a cîștiga pe părinți de partea ei. Chiar dacă la început nu va fi pe placul servitorilor, vor ajunge la o înțelegere, cu timpul, dacă vor fi de treabă ; iar dacă nu, nu se vor putea menține în serviciu destulă vreme pentru a le fi un veșnic motiv de supărare. Dar o guvernantă bătrînă, pe care o întilnești la tot pasul și pe care veșnic trebuie s-o potolești, iată o problemă cu mult mai complicată.

— O veșnică muscă în supă ! își spuse ea, și se întinse comod în patul „empire“, verde-auriu, înainte de a se scula în cea de-a șaptea zi a prezenței sale în casă. Mai curînd un păianjen, decît o muscă ; cum s-ar mai bucura să mă vadă făcîndu-mi bagajele !

Cu toată vremea rea, cele două camere, cu jocurile lor de verde și auriu, împrăștiu veselie. Perdelele grele, galbene, transmiteau micului budoar alăturat camerei de culcare o strălucire ca de soare și covorul gros îi întindea mușchi verde sub picioare.

Ani de-a rîndul trebuind să se mulțumească seară de seară cu adăpostul modest al unei cămăruțe la mansardă, sau cu odăița de lingă sala de clasă cu diversitatea mirosurilor ei de cretă, cerncală și lapte dat în foc, Henriette era cu totul nepregătită pentru eleganța și curățenia acestor camere care deveniseră între timp mica ei lume.

În fiecare dimineață, cînd se trezea, și în fiecare seară, cînd se înapoia în micul ei refugiu, o cuprindea o imensă plăcere, căreia nu-i putea rezista.

— Aproape că mă aud strigînd de bucurie, spunea ea chipului pe care-l răsfrîngea oglinda ovală, cu ramă aurită, ce domina măsuța de toaletă.

Mai mult decît orice alt lucru, oglinda aceasta era pentru Henriette un simbol al noii sale vieți. Mai mult decît căminul, covorul gros, patul larg și scaunele, micul dulăpior din lemn detrandafir, care se putea transforma într-o elegantă masă de scris, cristalul limpede al acestei oglinzi o înălța pe Henriette pe aceeași treaptă cu femeile pe care bărbații le aleg de soții și iubite. O bucată pătrată de oglindă prea sus atîrnată sau tulbure-și pătată fusese pînă acum îndeajuns de bună pentru o guvernantă. Una mai bună ar fi însemnat risipă pentru o ființă de la care nu se cerea decît o ținută care să nu bată la ochi. Mai mult, ar fi însemnat o abatere de la bunul simț și buna cuviință. Cu mulți ani mai tîrziu, Henriette își putea aminti încă limpede de încrustările ramei ; ea nu vorbi nimănui despre aceasta, însă în sine recunoștea ce mare rol jucase în viața ei oglinda în care se vedea femeie și nu guvernantă.

Dar nici ei însăși nu-și mărturisea că un motiv nou, ascuns, o împingea să apară în orice moment al zilei proaspătă, fără cusur. Pînă acum nu aflate ce-nseamnă să simți privirea unui bărbat atînită asupra ta. La Madame Le Maire legase prietenii trecătoare cu unul sau doi dintre studenți, dar acestea erau bazate pe comunicarea de preocupări spirituale și nu duseseră mai departe. La Londra fusese condamnată exclusiv la societatea femeilor. Reuniunile sau recepțiile din casa Hislop erau atît de tradiționaliste și de for-

maliste și, în rarele ocazii cînd era și ea invitată, nici unul din bărbații prezenți n-o interesase în mod deosebit. Tînărul preot de la biserica protestantă unde obișnuia să se ducă i se atașase cu multă simpatie și o conducea acasă după slujbă, vorbindu-i de frumusețea profesiei sale. Ea totuși nu se simțea încălzită de atenția ce i se dădea, ba se plictisea de moarte. Dacă ar fi fost mai puțin inteligentă sau ceva mai romantică, i-ar fi atribuit lui sau oricărui alt bărbat necăsătorit pe care-l cunoscuse întîmplător calități care existau numai în închipuirea ei. Singurătatea ar fi putut s-o facă și mai puțin pătencioasă. Dar firea ei se opunea oricărui compromis și astfel, cu toată inteligența, cu tot spiritul și toată setea ei de dragoste, Henriette rămăsese tot atît de curată trupestă și sufletește ca și cele două fete care o așteptau în sufragerie, sau ca domnișoara Maillard, care privea cu amărăciune orizontul tot mai strîmt al ultimilor ei ani de viață. Dar oricît de neatinșă îi era inima, ea nu bătea totuși nici cu tinerească speranță, nici cu bătrînească renunțare. Inima îi era supusă voinței și cerințelor vieții de toate zilele, tot atît de necondiționat ca și capul și trupul. Numai rareori se simțea ea stăpînită de forța inimii.

— Sînt ca un instrument muzical închis într-o cameră nelocuită, își spunea ea uneori, — bogat în melodii, dar condamnat la tăcere, pentru că nu-i nimeni care să cînte. Cine m-a încuiat, pradă colbului ? De ce sînt singură la douăzeci și opt de ani ?

Își amintise ieri de această întrebare fără răspuns. Pe cînd Isabella și Louise își făceau exercițiile de dans sub privirile atente ale domnișoarei Maillard, Henriette citea cu glas tare celor doi mai mici. Din depărtare pătrundeau ușoare acorduri de polcă și gîndurile ei urmăreau sunetele, pe cînd buzele pronunțau mecanic cuvintele de pe pagină. Era o carte de povești aleasă de Berthe, în ciuda protestelor fratelui ei, care ar fi preferat fabulele lui Esop.

— Mîine vei alege tu, Raynald ! îi promisese Henriette. Și tu, Berthe, alege-ți o poveste și fii atentă, căci mîine te voi ruga să mi-o istorisești în englezește.

Se așezară pe bancheta de lingă fereastră și Henriette începu să citească, distrată de muzica îndepărtată și de apropierea trupurilor mici și moi ale copiilor. Deodată deveni atentă ; povestea veche i se păru că se referă la propria ei ființă :

— Și zîna cea bună spuse prințesei : „Copila mea, un singur dar îți pot face. Fii atentă la vorbele mele, căci odată ce ai ales este pentru totdeauna. Îmi stă în putere să-ți dau fericirea cît timp ești tînără sau fericirea cînd vei fi bătrînă. Pe care o vrei ?”

Prințesa stătu mult pe gînduri. — Alegerea este foarte grea, nășică dragă, spuse ea, — dar dacă-mi irosesc toată fericirea în

tinerete, nu-mi mai rămîne nimic de care să mă bucur la bătrînețe. Dă-mi deci fericirea la bătrînețe și Dumnezeu să-mi facă parte de răbdare !

Zîna cea bună o îmbrățișă și răspunse : — Ai ales bine, dragă copilă, și nu te vei căi !

Vocea Henriettei devenise gravă, fără voie. Copiii se strînseseră mai aproape de ea, copleșiți de poveste, și toți trei urmăreau atît de încordați soarta prințesei, încît nici nu auziră cînd ușa se deschise și ducele se strecură în virful picioarelor în spatele lor, pentru a asculta și el.

— Și găsiți că a ales bine ? Întrebarea lui rupse farmecul și aduse la realitate micul grup.

— Nu ! izbucni Berthe cu hotărîre, — găsesc că e o prostie să aștepți atîta timp.

— Dar ce putea să facă ? Henriette surise tatălui, punînd pe copii față în față cu dificultățile problemei. Trebuia doar să se decidă pentru una sau alta.

— N-ar fi putut să ceară puțină fericire pentru tinerețe și puțină pentru bătrînețe ?, propuse vocea serioasă a lui Raynald și ochii lui negri se îndreptară, implorînd aprobarea, spre tatăl lui.

— Aha, Raynald este un mic diplomat ! Ducele rîse și îmbrățișă pe gîngășul băieței. Dar atît de simplu nu este, nu-i așa, domnișoară ?

Vorbise așa ca într-o doară, dar ea îi simți privirea ațîntită asupra-i. Se silea să nu ridice ochii, să nu se lase prinsă în discuție, dar acum nu mai putea da înapoi. Cu tot tonul glumeț, ea ghicise în întrebarea lui o insistență ciudată, de parcă l-ar fi interesat într-adevăr răspunsul ei. Ridică fruntea de pe carte și-i întîlni privirea iscoditoare. În jurul gurii lui mai stăruia acel surîs vesel, iar în ochi un neastîmpăr insistent. Prețuirea pe care o citi în ochii lui o umplu de bucurie, dar în același timp o stingherea.

— Nu ! răspunse ea serioasă, atît de simplu nu este. Sper că și eu aș fi făcut aceeași bună alegere ca și prințesa, dar tinerii sînt rareori înțelepți ; și fericirea nu este un cozonac din care poți tăia după trebuință o felie azi, o felie mâine.

— Dacă ar fi așa, mă tem că mica noastră Berthe ar mîncea mult prea repede cozonacul. El luase copila pe genunchi și-i mîngîia părul des, blond, atît de asemănător cu al lui. Continuă, domnișoară ! Nu sînt mai puțin dornic decît copiii să aflu sfîrșitul poveștii.

Pe deasupra copiilor, el privea cercetător și gînditor capul aplecat asupra cărții. Stimulată de prezența noului ascultător, Henriette își concentra toată atenția în redarea soartei prințesei : sâr-

mana, avea de îndurat multe suferințe și chinuri. O mamă vitregă răutăcioasă o împinsese pe o cale spinoasă. Avusese de trecut cele mai grele încercări; pretutindeni o amenințau primejdii. Prințul se lăsase cam mult așteptat, și când în sfârșit se întâlniră și fură fericiți cum promisese zina cea bună, camera era cufundată în lumina slabă a amurgului.

— Bravo, domnișoară! spuse ducele când Henriette închise cartea. Acum știu cum pot alunga plictiseala în zilele ploioase. Dar știi că ai un talent deosebit? Eram gata să sacrific câteva lacrimi nefericitei eroine.

— Sinteți cam ironic, domnule duce. Dar ea se simțea roșind de mândrie, în întunericul protector.

— Mademoiselle Deluzy citește minunat de frumos, papa, confirmă Berthe cu căldură. Altfel decît domnișoara Maillard, nu găsești și tu?

— Tocmai asta am și vrut să spun adineauri. Henriette știa că o privește, deși se făcuse prea întuneric în cameră pentru a-i vedea fața.

— Frazele acelea unde prințesa își susține nevinovăția înainte de a fi aruncată în temnița castelului au fost demne de marea noastră Rachel. Glasul d-tale a găsit același ton tragic; e uimitor!

— Într-adevăr uimitor, mai ales că n-am văzut-o sau auzit-o niciodată.

— N-ai văzut-o pe Rachel?

— Nu, am trăit doar ultimii ani în Anglia și acum, când nu mai sint acolo, și-a anunțat mult așteptatul turneu. Ghinionul meu!

— Dar asta nu e greu de îndreptat. Rachel încă n-a plecat. Jupineasa care intră să aprindă lămpile și să tragă perdelele puse capăt convorbirii.

Henriette nu insistă. El aruncase desigur aceste vorbe în treacăt și nu avea nici un motiv să creadă că-și va aminti de ele. Curînd apăru și domnișoara Maillard cu Isabella și Louise și ducele părăsi camera tot atît de încet precum intrase.

Aceste vizite neașteptate dădeau zilelor un farmec nou. În fiecare clipă te puteai aștepta să apară cînd în haină lungă de casă, care-i dădea un aer de simplitate, cînd în ținută de stradă, pantaloni cenușii sau cafenii, cravată contrastînd cu fața blondă și haina de postav, albastră sau verde, tăiată după ultima modă.

Într-o seară apăru în ținută de gală, înainte de a se duce la Operă cu ducesa. Henriette și cele două fetițe mai mari ședeau în jurul mesei, pregătind teme pentru ziua următoare. Ca un uriaș blond apăru în fața lor, în albul strălucitor și negrul întunecat al hainelor sale, cu cilindrul în mînă și pelerina pe umeri. În rarele

ocazii cînd se găsise pe stradă la ora de începere sau de închidere a teatrelor, Henriette văzuse astfel de apariții din altă lume, coborînd din trăsură sau intrînd în vreun local. Dar atît de aproape de eleganța bărbătească nu fusese încă, și, privind-o, simți nespuse plăcere.

— Papa, ești invitat la Palais Royal?, strigă Isabella cu admirație.

— Nu, mă duc la un dineu și apoi la Operă, cu mama.

— La Operă? Ah, papa, la care, și cînd vom putea merge și noi?

— Nu atît de curînd, Louise. Isabella, peste vreo doi ani, dar tu va trebui să mai aștepți cel puțin trei ani, răspunse el rîzînd de nerăbdarea ei, și-și scutură un fir de praf de pe rever. Astă seară se cîntă „Norma” și trebuie să mărturisesc că o găsesc grozav de plicticoasă. Mulțumesc lui Dumnezeu că nu toate femeile fac scene și-și dau în vileag sentimentele cele mai intime și secretele în do de sus.

Henriette simți că această remarcă era pentru dînsa și ar fi vrut să răspundă: — Do sau re de sus este o nimica toată pentru o femeie cînd își iese din fire. Dar tăcu, pe cînd cele două fete își asaltau tatăl cu fel de fel de vorbe drăgăstoase.

— Ce frumoasă floare ai la butonieră!, spuse una. Gardeniile sînt florile favorite ale mamei; ea singură mi-a spus-o.

— Se nimereste bine, adăugă el. Astă seară ea poartă în păr o coronită de astfel de flori. Poftim..., și el scoase floarea de la butonieră și-o azvîrli fetelor înainte de a se îndrepta spre ușă. De fapt voiam să mă interesez de Raynald, domnișoară. Mi s-a părut cam indispus azi dimineață și voiam să știu cum se simte acum.

— La masa de seară se plîngea că-i e frig, domnule duce, așa că l-am culcat și i-am dat doctoria. Cred..., ea ezită puțin, înainte de a continua, că ar fi fost mai bine să nu fi ieșit azi după amiază.

— Bineînțeles că trebuia să rămînă acasă. Cum de ai putut permite așa ceva?

Henriette îl privi drept în față și răspunse:

— Mademoiselle Maillârd mi-a comunicat că este dorința mamei. Nu-mi este permis să contrazic pe doamna ducesă, dar am făcut-o atentă că micuțul tușește și nu trebuie expus vîntului rece.

— Te rog ca pe viitor să-ți susții părerile cu mai multă energie. Ți-am încredințat răspunderea asupra copiilor mei și aștept să-ți faci simțită autoritatea.

— Dar, domnule duce, dacă mama copiilor ...dacă doamna ducă hotărăște altfel ?

— Voi vorbi cu soția mea și-i voi spune ceea ce ți-am spus și d-tale. Ea e uneori prea impulsivă și din dragoste pentru copii își pierde rațiunea. Un defect matern, îți dai seama. Ultimele sale cuvinte sunau de parcă i-ar fi venit pe buze subit, în ultimul moment.

— Sigur că-mi dau seama. Henriette continuă discuția, calmă, ca și când ar fi fost vorba de lucruri de toate zilele, ca programul de lucru pe a doua zi sau o lampă nouă pentru sala de clasă. Îmi voi da toată silința, chiar dacă părerile mele nu sînt întotdeauna aceleași cu ale d-voastră sau ale soției d-voastră.

— Sănătatea și buna dispoziție a copiilor trebuie puse înaintea dorințelor noastre de părinți. Eu unul voi aproba întotdeauna măsurile pe care le vei lua. Dacă ai nevoie de un sfat, adresează-te mie și ne vom sili să găsim împreună soluția.

Henriette se depărtă de copii și-l urmă spre ușă.

— Și domnișoara Maillard ?, întrebă ea. Nu avusese intenția să aducă atît de curînd vorba despre vechea guvernantă, dar o dată și o dată tot trebuia s-o facă.

— Domnișoara Maillard trebuie să priceapă o dată pentru totdeauna că de aici înainte are să se conformeze dispozițiilor d-tale.

— Încrederea d-voastră mă onorează, dar poate nu știți că prin aceasta mă puneți într-o situație foarte neplăcută.

— Și d-tale ți-e teamă de neplăceri ? În ochii lui, care o priveau cu sprîncenele încruntate, se citea provocarea. Mărturisesc că mă surprinde.

— Am spus numai o situație neplăcută, și o repet, domnule. Henriette nu se lăsă intimidată și răspunse calm provocării lui. Prea tîrziu băgă de seamă că fără voie omisese să i se adreseze cu titlul lui ; vorbise bărbatului și nu aristocratului. Dar se părea că el n-a observat și ea continuă : N-am spus că mi-e teamă, nici n-ar fi corespuns adevărului. Trebuie să recunoașteți însă că autoritatea ce mi-ați încredințat-o poate face singe rău.

— Cui ? Domnișoarei Maillard ?

Întrebare atît de direct, încît n-ar fi putut să nu răspundă la fel.

— Da, însăși prezența mea o chinuie ; nici nu poate fi altfel. Nu-mi place să vorbesc despre aceasta, dar în tot ce fac și hotărîsc, mă simt împiedicată și dușmănită și copiii au de suferit. În nici o casă nu pot exista două guvernante și aș prefera ca d-voastră și doamna ducă să faceți alegerea.

— Nici nu poate fi vorba de alegere, domnișoară, ea este de mult făcută. Te rog numai să mai ai puțină răbdare. Vezi-ți pur și simplu de treabă, fără a auzi, fără a vedea, fără a simți nimic.

— Nu este tocmai ușor, când ai urechi, ochi și simțuri. Dar voi încerca.

— Restul lasă-l în seama mea, voi purta eu de grijă, ai cu-vîntul meu !

— Vă mulțumesc, domnule duce. Înainte de culcare, voi trece încă o dată pe la Raynald pentru a mă asigura că doarme liniștit și bine acoperit. Mîine va fi complet restabilit, sper.

Un suris recunoscător o răsplăti, și el se mai apropie o dată de masă spre a-și lua rămas bun de la fete, cu o mîngîiere. Ușa se închise în urma lui și camera păru deodată goală și tăcută. Numai tic-tac-ul ceasului și troznetul focului se mai auzeau, și vîntul de afară, șuierînd prin hornuri. Henriette și cele două fete se strînsă mai aproape de masa îmbrăcată în pîslă verde, cu cărțile împrăștiate pe ea. Și gardenia era acolo, strălucind neînchipuit de albă și mătăsoasă în lumina lămpii, iar parfumul ei pătrunzător umpleau camera și o învăluia ca un nor de tîmîie, care-i ametea simțurile.

— Să ne întoarcem la Războiul celor două roze. Henriette se silea să adune din nou gîndurile ei și ale fetelor la lecția întreruptă. Spune-mi, Louise, cărui rege englez i-a fost dat să poarte în blazonul său atît trandafirul alb al casei York, cît și pe cel roșu al casei Lancaster ?

Dar Louise căscă și nici Isabella nu era mai atentă. Amețitorul număr al familiilor domnitoare engleze se peirdea în neant în fața măreției fără egal a tatălui lor în costum de seară, a gardeniei și a lumii misterioase a Operei.

— Ați fost vreodată la Operă, Mademoiselle ? începu Isabella.

— Da, copila mea. Henriette nu adăugă că fusese o singură dată și că stătuse pe cel mai ieftin loc de la galerie. Dar să terminăm mai întîi lecția pentru mîine.

— Eu nu pot ține minte ce s-a petrecut cu atît timp în urmă și încă în Anglia, nu în Franța, se plînsese Isabella.

— Același lucru mi l-a spus și o fetiță din Anglia, de vîrsta ta, cînd o învățam istoria Franței, răspunse Henriette rîzînd. Nici ea nu putea crede că s-a petrecut vreodată ceva important dincolo de țara ei. Acum ascultă ! Îți voi explica încă o dată. Repetă după mine, versurile :

*„În blazonu-i, Henric VII amîndouă roze-adună,
Pe cea albă a soției, cu-a sa roșie-mpreună“.*

— Vezi, e foarte ușor de ținut minte : Regele avea în blazon trandafirul roșu al casei Lancaster și regina îl aducea pe acel alb al casei York.

— Întocmai ca mama și tata, spuse brusc Louise. Și ea își avea blazonul ei înainte de a se mărita cu papa, dar al lui e mai nobil.

— Da, dar, mama avea mai mulți bani, se grăbi să adauge Isabella. Știi doar ce spuneau Maxine și Renée despre zestrea mare pe care i-a adus-o ea.

— Pst ! Henriettei îi venea greu să-și înfrîneze curiozitatea. Nu trebuie să ascultați ce vorbesc servitorii și mai ales să repetați.

— Dar, Mademoiselle, e adevărat. Papa singur ne-a povestit odată că nu a putut reface aripa distrusă de incendiu a castelului său de la Melun decît după căsătorie. Bunicul Praslin nu avea destui bani. E minunat de frumos la Melun : păduri și un mic lac cu o barcă și lebede. Peste puțin timp plecăm acolo.

— Viorelele sînt atît de albastre, cum nici nu vă puteți închipui, dar tot Olmeto îmi place cel mai mult.

— Vrei să spui „mai mult“ Louise, așa cum ai spune „îmi place mai mult albastrul decît roșul“, cînd vrei să compari două lucruri. Dar ce este Olmeto ?

— Cum, nu știi, Mademoiselle ? Este proprietatea bunicului Sebastiani în Corsica, unde a trăit mama cînd era mică. Mai în fiecare vară plecăm acolo, la mare. Găsești pe țărm mărgean veritabil și cele mai roșii... sau, corect, mai roșii scoici.

Henriette închise cartea ce-i stătea deschisă înainte. N-avea nici un rost, își spuse, să mai insiste asupra Războiului celor două roze, cînd cele două chipuri de lîngă ea se îmbujorau la gîndul zilelor fericite de vacanță și glasurile lor povesteau cu atîta dragoste de locuri scumpe. Ea lăsa deci copiii să vorbească mai departe și asculta ; și cînd bătu nouă și jumătate, cunoștea mii de amănunte despre viața la Melun și în Corsica și aflase și cîte ceva despre felul cum își petreceau acolo timpul ducele și ducesa.

— Poftim, Mademoiselle, puteți lua floarea lui papa. Louise, cea veșnic impulsivă, îi puse în mînă floarea la despărțire. Dar nu uitați s-o aduceți miine dimineață în sala de clasă ; are un parfum dumnezeiesc.

— Și n-o apucați de petale, căci se înnegresc, o povățui Isabella cea practică.

În noaptea aceea, Henriette stătu multă vreme trează și parfumul dulce, neobișnuit, îi umplea camera. De necrezut cum această mică floare putea tulbura într-atît castitatea nopților ei. Dar aceasta

era realitatea și nu putea nega că simțurile ei reacționau. Levănțica uscată din dulapul de rufe, apa de colonie de pe lavabou i se păreau copilărești și fără valoare. Devenise deodată conștientă că aceste mirosuri simple nu mai corespundeau vârstei ei, precum nici coronițele de flori de câmp, nevinovate, ale copilăriei. Le puteai pune așa, în glumă, dar pentru o femeie de o anumită vârstă nu se mai potriveau. Ciudat, să-ți dai seama de această schimbare numai simțind parfumul unei singure flori !

Stătea întinsă în întuneric și se gîndea cum ar fi dacă s-ar duce la Operă cu un bărbat ca ducele ; într-o atmosferă ațîțitoare de lumini de rampă, muzică și parfum ca acesta, să știi că stă în lojă lângă tine și nu va trebui să te înapoiezi singură acasă. Ea nu va trăi nicicînd aceste clipe ! Își avea ocupațiile ei și era mulțumită, gîndi ea din nou, rațional. Putea să guste astfel mai din plin micile bucurii. Economisea bani pentru vremuri grele și bătrînețe. Și într-o bună zi nu se va mai simți atît de sigură de slujba ei și va deveni aspră, capricioasă și supărată ca domnișoara Maillard. Henriette nu avea de obicei astfel de gînduri negre, dar în noaptea aceasta își dădu seama că soarta ei nu era prea deosebită de aceea a bătrînei guvernante.

— Mă pot aștepta oare la altceva ? hohoti ea într-un acces de disperare, cu fața în pernă.

În sfîrșit veni somnul și-i învinse lacrimile. Se deșteaptă înviorată ; proasta dispoziție din timpul nopții trecuse. Pe masă, într-un pahar cu apă, înota gardenia, o floare ofilită, galbenă ca ceara, în mijlocul unor frunze de un verde închis. Un miros dulceag mai plutea încă în aer, cînd Henriette se privi în oglinda ovală și chipul pe care-l întîlni nu prezenta nici cea mai mică asemănare cu domnișoara Maillard.

CAPITOLUL V

Intră în sala de clasă în cea mai bună dispoziție ; și avea nevoie de ea, căci în aripa de răsărit domnea neliniște și mîhnire. Maxine, fata la copii, îi aduse la cunoștință că starea lui Raynald se înrăutățise : avea frisoane și febră, iar Berthe, profitînd de prilejul prielnic că nu era supravegheată, se apropiase de cămin și-și murdărise cu funingine rochița de duminică. Apoi o zbughise gălăgioasă pe coridor, urmărită de Maxine care încerca zadarnic s-o prindă.

— Lasă, Maxine. Henriette făcu semn fetei să renunțe la vînătoare. Las-o pe Berthe să-și facă mendrele. Dacă-i place să se

învîrtească ziua întreagă așa, ca un purceluș, n-are decît. Du-te la Raynald și vezi să fie bine învelit ; vin și eu imediat.

— Mademoiselle Maillard s-a și dus la doamna ducesă să-i raporteze, lămuri Maxine.

— Pe viitor, vei veni imediat la mine, dacă se întîmplă ceva copiiilor. Henriette se silea să nu-și trădeze supărarea.

— Dar pînă azi ne-am adresat totdeauna domnișoarei Maillard. Fata sta cutezătoare în fața ei și în ochi îi lucea o provocare, pe care Henriette o cunoștea prea bine.

— Ți-am spus ce ai de făcut pentru viitor. Henriette își păstra calmul. Nu încapă nici o neînțelegere, te rog să ții minte.

Ea salută pe Isabella și Louise și le șopti să se așeze la masă. Locul domnișoarei Maillard rămăsese liber și Berthe nici nu se gîndea să-l ocupe pe al său. Henriette nu dădea nici o atenție micii fete și invită pe surorile ei să facă la fel. Știa bine că ea se va sătura curînd să dea un spectacol la care nu avea spectatori. Într-o săptămînă Henriette învățase cum să procedeze cu fiecare dintre elevii săi. Ea înțelegea tot atît de bine firea practică a Isabellei, capabilă de a primi orice explicație rațională, precum știa că de la Louise, puțin neglijentă dar serviabilă, se putea obține orice făcînd apel la inima ei bună. Berthe, ale cărei mișcări aveau însuflețirea argintului viu, putea fi ținută în frîu numai prin exemple bune sau răspunzînd vicleșugurilor ei prin viclenie ; pe cînd sensibilul Raynald nu suporta bruschețea poruncilor, ci trebuia condus cu băgare de seamă și blîndețe.

Găsi pe micul băiețel cu obrajii arzînd și cu ochii tulburi ; cu voce răgușită refuza cu încăpățîinare să înghită măcar o linguriță de cacao. Henriette luă tava din mîna fetei și o rugă să părăsească odaia.

— Lasă cacaoa Raynald, îi spuse ea. Ți-am adus o portocală ; ți-o curăț și trebuie să ghidești cîte feliuțe are.

— Tu știi cîte are ?

— Nu, dar vom vedea îndată, și pe urmă poți suge suc. El o privea cu seriozitate cum curăța portocala. Îi simțea mînuța uscată, fierbinte, pe mîna ei și observă bătaia accelerată a pulsului la gîtul lui delicat. Așa, acum să numărăm : una, două, trei, patru, cinci, șase. Ea punea feliuțele în fața lui. Douăsprezece. Încearcă această bucățică întii, e răcoritoare. Înghite numai zeama. Așa-i că nu doare ?

— Nu, nu prea. Dar eforturile de a înghiți îi umplură ochii de lacrimi.

— Și acum încă una, îl îndemnă ea blînd. Așa, apoi a treia și a patra și poate și a cincea.

— Mă doare tare capul, Mademoiselle, se plînsese el și se sprijini de ea. — Crezi că-mi va cădea, ca la păpușa Berthei cînd a rămas afară în ploaie și tot talașul s-a împrăștiat ?

— Nu, îl vom ține bine. Ea îi îndepărtă, liniștindu-l, părul negru de pe fruntea umedă. Și apoi, Raynald, tu nu ai talaș în cap. Așa, mai ia o bucățică de portocală ; vezi, ai mîncat-o pe jumătate.

— Te rog, Mademoiselle, mîncă d-ta cealaltă jumătate. Căpșorul lui se sprijinea greu de umărul ei și respirația îi era greoaie, întretăiată.

Spre ușurarea ei, auzi deschizîndu-se ușa ; dar nu era ducele, ci ducesa, care intră urmată de domnișoara Maillard. Henriettei nu-i dădură nici o atenție. Raynald se feri de îmbrățișarea furtunoasă a mamei sale ; se smulse din brațele ei și-și afundă capul mai adînc în pernă.

— Raynald, dragul mamei, strigă ducesa, și-l strînse din nou la piept. Sărmanul meu băiețaș, dar tu frigi. Pipăie-i numai fruntea și mîinile, Mademoiselle.

Bătrîna guvernantă vru să pună mîna pe el, dar Raynald se feri cu toată puterea de care era capabil.

— Nu, nu vreau, protestă el răgușit, vreau pe Mademoiselle Deluzy !

Henriette nu-și putu reține un sentiment de satisfacție, auzindu-se chemată de copil ; era însă prea inteligentă pentru a se mișca înainte ca ducesa să-i facă semn. Rămase liniștită la picioarele patului și spera că va fi lăsată singură cu băiatul și mama lui. Dar domnișoara Maillard nu părea de fel dispusă să se miște de lîngă ducesă. Strigătul lui Raynald o țintuise locului, nu trădă însă prin nimic să l-ar fi auzit.

— De ce n-am fost înștiințată mai din timp ? Ducesa, care stringea în brațe copilul cu nestăpinită dragoste, plimbă privirea acuzatoare a ochilor ei negri de la Maxine, care sta în spatele ei, la Henriette. Nu m-aș fi mișcat nici o clipă din camera asta, dacă aș fi știut. Era bolnav și mi-ați ascuns aceasta intenționat, mie, mamei lui.

— Eu am spus că tușește foarte rău, se grăbi să se descoto-rosească de vină, Maxine. Am spus încă de ieri dimineată ambelor domnișoare că Raynald n-ar trebui să părăsească patul. Dar eu sînt numai o fată la copii. Eu sînt bună să-l îmbrac și să-l dezbrac, să am grijă de el cînd se deșteaptă noaptea, dar pentru a hotări dacă poate ieși în vîntul rece ca ghiața, pentru această este

guvernanta aici ; așa că să nu mă întrebați pe mine de ce este bolnav astăzi. E veșnic suferind bietul mititel. Mă miră că mai trăiește, așa debil cum e și cu febra pe care o capătă imediat, chiar la atingerea unui vîntuleț de vară. Dar pentru d-voastră nu-s decît o gîscă, ori de cîte ori spun ceva.

— Maxine, taci odată, pentru Dumnezeu ! îi tăie Henriette limbușia, cu voce potolită dar energică. Faci să-i crească febra. E adevărat că mi-ai vorbit de tusea lui ; și eu am fost împotriva să fie scos în oraș ieri.

— Numai mamei lui nu i-ai spus nimic, domnișoară Deluzy ! Ducea îi aruncă o privire de reproș, pe cînd copilul se zbătea să scape din brațele ei. Nu mă îndoiesc că ai lucrat de comun acord cu ducele. În casa asta, mama este ultima căreia. vă adreșați cînd este vorba de copiii ei.

Mina Henriettei, care strîngea stîlpul patului, tremură la această neașteptată explozie. Dar vocea îi era perfect stăpînită cînd răspunse : — Încă de ieri dimineată, cînd a intrat în dormitor, domnului duce nu i-a plăcut cum arăta Raynald și aseară s-a interesat din nou de starea lui.

Domnișoara Maillard aruncă ducesei o privire triumfătoare, dar cum Raynald începu să plîngă cu hohote orice alte explicații deveniră imposibile. Lacrimile și încercările sale de eliberare îl întăriră pînă într-atît, încît nu era departe de un acces isteric.

— Du-te în sala de clasă, expedie ducesa pe Henriette din odaie. Trebuie să vină îndată doctorul.

Auzind de „doctor“, Raynald își înteeți strigătele. Henriette ar fi dat orice să poată rămîne să-l liniștească. În ce hal îl va găsi medicul ! Sărmanul băiețuș era serios bolnav — era lesne de văzut.

Ea dădu Isabellei și Louisei o temă de geografie și se ocupă de Berthe, de a cărei nesupunere de adineauri mai aminteau doar petele de pe rochiță.

— Raynald e tare bolnav, Mademoiselle ?, întrebă ea cu indiferență printre frazele pe care le silabisea dintr-un abecedar englezesc. Va muri și va trebui să ia doctorii rele ?

— St ! Berthe, citește mai departe. Raynald va lua probabil doctorii ca să se facă iar sănătos, dar nu-i voie să vorbești că oamenii mor. Ai pierdut rîndul... aici erai : „cel doi băieți aleargă cu zmeul prin grădină“. Citește mai departe.

— Da, Mademoiselle, oamenii mor doar. Iepurașul meu cel alb a murit, și-mi era mai drag decît cel cafeniu, care mai trăiește.

— Credetî că vom mai pleca la Melun, Mademoiselle ?, se amestecă în vorbă Louise. Papa spunea că vom pleca săptămîna viitoare, dar acum că Raynald s-a îmbolnăvit...

— Poate ne îmbolnăvim cu toții, întrerupse Isabella.

— Ce idee ! Henriette le rugă să-și vadă de harta pe care o aveau de desenat. Louise, iar n-ai fost atentă ; la tine America de nord se găsește la sud de Ecuator ?

— Ah, America, puțin îmi pasă ! E atât de departe și locuitorii ei sînt atât de caraghioși. Cred că nici d-ta n-ai vrea să trăiești în America, nu-i așa, Mademoiselle ?

Henriette rîse de tonul disprețuitor al fetei.

— Încă nu m-am gîndit la asta, spuse ea, — dar poate că nu e chiar atât de rău, cum crezi tu. Mie îmi place să cunosc țări noi.

Din nou se ocupă de Berthe și cei doi băieți cu zmeul. Trecură astfel o oră, în care timp se silise să nu dea atenție pașilor grăbiți din coridor și gemetelor înăbușite care se făceau auzite de cîte ori se deschidea ușa. Apoi apărură domnișoara Maillard cu un aer grav, disprețuitor.

— Sînteți chemată — ea aruncă Henriettei porunca, fără nici o explicație — înăuntru !

Copiii făcură mutre acre cînd cele două guvernante schimbă locul între ele. Berthe azvîrli cartea pe jos și încercă să se strecoare în urma Henriettei. Dar fu împinsă cu energie înapoi în cameră și ușa se închise. Spre surprinderea ei, Henriette zări pe duce măsurînd cu pași mari coridorul ; se vedea bine că o aștepta. Ea observă cît de îngrijorat și totodată inciudat arăta.

— Da, spuse el fără altă introducere, — e foarte rău bolnav. Ne e teamă să nu aibă difterie.

Din camera bolnavului se auzi în acea clipă un nou strigăt de durere, răgușit. Amîndoi se-nfiorară.

— Tratamentul medical e foarte dureros, spuse el, și Raynald încă n-a învățat să se stăpînească. La patru ani ești încă prea tînăr pentru a fi curajos. Și apoi a fost înspăimîntat înainte de sosirea doctorului.

Henriette vru să-i răspundă, dar el nu-i lăsă timp.

— Știu, continuă el grăbit, — n-a fost vina d-tale ; dar mamă-sa și-a ieșit din fire ! Nici ei nu-i merge prea bine și de aceea își pierde atât de ușor stăpînirea de sine. Pricepi... Se întrerupse brusc și începu din nou să meargă în sus și în jos, în timp ce în dosul ușii gemetele copilului începură iar.

— Bineînțeles. Ea ghici-rugămintea pe care el n-o pronunțase. Este un chin să vezi suferind un copil și cînd mai este și al tău... un străin nu-și poate da bine seama.

El îi mulțumi cu o privire, fără a lăsa să se înțeleagă din vorbele lui că mila ei îi făcea bine.

— Trebuie să îndepărtăm fără întârziere pe ceilalți, continuă el, — nu putem risca să mai avem încă trei bolnavi în casă. Încă astăzi după amiază trebuie să plece la Melun.

— Foarte bine, domnule duce, voi îngriji să fie gata la timp.

— Mulțumesc. Dădu să plece, dar se opri, găsind parcă mîngiere în a-i spune ce avea pe suflet.

— Medicul a interzis soției mele să intre în camera bolnavului. Ea însă nu se poate abține și prin aceasta și-ar face rău și ei și copilului. Raynald are nevoie de liniște absolută și de îngrijire atentă. Încă o scenă ca aceea de azi dimineață îi poate fi fatală. Are nevoie acum de toate puterile lui pentru a lupta împotriva bolii, sârmanul băiețaș.

— Cu toată sensibilitatea lui, Raynald este foarte rezistent și foarte înțeleghător, cînd nu este intimidat și înfricoșat. Henriette ezita, dar fața lui îngrijorată o îmboldi să continue :

— Eu mă pricep la difterie, domnule, am avut o dată epidemie la școala de la mănăstire, în urmă cu ani. Am fost și eu bolnavă, deci nici un pericol de molipsire. Nu îndrăznesc să vă fac o propunere, dar aș fi foarte bucură să dacă mi-ați permite să vă stau într-ajutor în această împrejurare.

— Vrei să spui că ești dispusă să rămii aici, cu el ?

— Da, asta am vrut să spun. Chiar dacă nu sînt o infirmieră cu școală, mă pricep totuși să-l distrez și să-l liniștesc.

Un suris de ușurare, lumină chipul ducelui. *De cele mai multe ori, acesta-i principalul. Maxine și celelalte ar fi putut prelua îngrijirea bolnavului, dar Raynald ține foarte mult la d-ta. Abia adineauri te-a strigat. Oricum, te angajezi la o muncă foarte oboșitoare, și dacă se întîmplă ceva rău...

— La asta nu trebuie să vă gîndiți, domnule duce, trebuie să țineți fruntea sus.

El îi mulțumi cu un nou suris. În acea clipă se deschise ușa camerei bolnavului și medicul ieși, ducînd cu sine geanta neagră cu aspect atît de puțin încurajator. Henriette se ținea modestă la o parte, în timp ce cei doi bărbați discutau încet. Ea aștepta să poată intra la Raynald și fără voie auzea convorbirea.

— Gîtul îi e tare inflammat. Cu două zile mai devreme, s-ar fi putut localiza boala. Acum însă nu ne rămîne decît tratamentul aplicat din oră în oră.

— Trebuie să fie dureros tratamentul, dacă micuțul se opune atît de mult.

— Da, și mai ales trebuie observat să se obosească cît mai puțin posibil. În nici un caz n-are voie să facă temperatură mai

mare, și pentru nici un motiv să nu măi fie atât de surescitat ca azi dimineață !

— N-ai vrea să vorbești mai bine personal cu soția mea ? Ea e foarte îngrijorată.

— Cu plăcere. În privința alimentației : nu trebuie să-și piardă puterile, deși nu poate mânca decît cîte puțin.

— Și dacă refuză să mănînce ?

— Trebuie silit, dacă vrem să-l vedem curînd pe picioare. Am dat instrucțiuni fetei, dar mi-e teamă că nu-i persoana indicată să preia un caz atât de complicat.

— Știu pe cineva care este în măsură s-o facă.

Cu o privire ducele rugă pe Henriette să se apropie și ea urmări atentă instrucțiunile medicului.

— Da, am înțeles, repetă ea. Cînd nu doarme, gîtul trebuie pusulat din oră în oră. Medicamentul la fiecare două ore și mîncare cît de des și cît de multă... lapte și vin de Xeres, supă pe ovăz, și un ou moale. Și bine învelit. Și dacă-l scutură frigurile ?

— Trimiteți să mă cheme imediat. Medicul o privi cu recunoștință. Dar principalul este liniște și încă o dată liniște ! Acest du-te-vino îl obosește prea mult. Deci, grăbește-te și vezi ce poți face. Trec din nou pe aici, după amiază.

Cei doi bărbați se îndreptară spre coridorul care ducea la cealaltă aripă, unde erau camerele ducesei. Henriette era cu mîna pe clanța ușii, cînd ducele se întoarse brusc.

— Mademoiselle Deluzy ! Era din nou în fața ei. Trebuie să-ți spun cît îți sînt de recunoscător pentru tot ce faci ! Mîna pe care i-o întinse o cuprinse pe a ei într-o stringere apăsată. Cînd va afla ducesa, vă va fi nu mai puțin recunoscătoare.

— În privința asta, — gîndi ea și-l urmări cu privirea cum se grăbea cu pași mari să-l ajungă pe medic — vom vedea ! Eu una, n-aș putea-o spune cu precizie de pe acum. Dar mi-e egal... Ea ridică din umeri și rămase o clipă în fața ușii, pentru a-și recheta în minte vorbele și purtarea ducelui. El nu-i refuzase oferta și nici nu-i vorbise pe acel ton rece, întrebuintat de obicei față de servitoare și guvernante, și cu care ea numai cu greu se putuse obișnui. Îi primise oferta cu o naturalitate de la sine înțeleasă, ca din partea unui prieten care voia să-l ajute. Se simțea bine și încurajată, fiind tratată de la egal la egal. Îi va dovedi că este demnă de încrederea lui. Răspunderea ce-și asumase era mare, dar tocmai acesta era rostul vieții ei. Gîndul la lumea restrînsă a camerei bolnavului — această lume care atât de neașteptat îi fusese pusă la dispoziție — îi dădea puteri noi.

— Nu, nu, nu ! Glasul răgușit și iritat al lui Raynald o aduse la realitate. Deschise ușa și trecu pragul. Mademoiselle ! Copilul părea că se liniștește la vederea ei. De ce ai plecat ? M-a durut atât de tare ! Uită-te !

El arată legătura din jurul gâtului.

— Bravo, porți un guler înalt la fel cu papa, strigă ea cu admirație. Maxine, dă-i lui Raynald o oglindă, să vadă și el ce bine-i stă. Peste puțin va purta baston și cilindru.

Gluma făcu minuni. Raynald se privea în oglindă plin de satisfacție, pe cînd Henriette îi aranjă pernele la spate și-l înveli bine în plapumă. Obrăzorul lui era îmbujorat de febră și ochii îi erau neobișnuit de mari și lucioși. Părea foarte mulțumit acum, dar ea știa că în fiecare clipă poate recădea în încăpățînarea sa capricioasă. Va trebui să facă uz de toată răbdarea și puterea ei de convingere pentru a duce la bun sfîrșit misiunea grea ce și-a luat-o.

— Așa, Raynald — ea îi prinse minulețele albe pe care se desena albastre vinele fine — eu rămîn cu tine și Maxine îți va aduce mîncarea. Ochii i se întunecară și el era gata să protesteze, dar ea continuă repede : Pe o tabletă, așa cum i se servește și mămici și cu o floare la șervet. Să nu uîți floarea, Maxine, se adresează ea fetei, este foarte important, căci Raynald și cu mine vom încerca să ghicim, pînă te înapoiezi, ce floare vei aduce. Tu începi, dragule. Ce floare crezi că va fi la șervet ?

— Un trandafir ? Curiozitatea și preocuparea făcură pe Raynald să-și uite durerea.

— Poate, dar de fapt e cam devreme pentru trandafiri. Eu spun, lăcrămioare. Așa, acum e iar rîndul tău.

— O florică galbenă, cum avem în grădină.

— Narcise ? S-au ofilit toate. Ghicește încă o dată.

— O viorea ?

— S-ar putea. La Bois sînt de vînzare ; și ciuboșica cucului. Eu cred că va fi o ciuboșica cucului galbenă.

— Sînt mai frumoase cele roz ; eu spun, roz.

Și astfel începură acele zile și nopți de neobosite silințe de a nu lăsa băiețașul de patru anișori să simtă primejdia care-l amenința. Henriette nu fusese încă niciodată atât de atașată cu trupul și sufletul ; și pe cînd alina dureri și veghea, tăia poze și inventa povești fără sfîrșit, pînă cînd o durea capul și răgușea la fel cu micul ei pacient, primăvara înaintă și puse stăpînire pe Paris. Simțea cum dincolo de ferestre răsufarea ei amețitoare, caldă, anunța vara. Nu-și amintea să fi simțit vreodată atât de intens schimbarea anotimpurilor, să-și fi dat vreodată seama atât de limpede de forța nevăzută a naturii. Ferită de strălucirea soarelui, ea simțea cu atât

mai mult chemarea puternică la viață a razelor luminoase. În dosul jaluzelelor care cufundau camera în umbră, ea se simțea atît de sprintenă, de parcă și în vinele ei pulsa o forță misterioasă.

La țară, primăvara era ceva ce se vedea ; o minune a transformării, pe care o aveai zilnic sub ochi. La oraș însă puteai numai simți, nelămurit. Hénriettei i se părea că în glasul negustorilor ambulanți care-și strigau în toate diminețile marfa răsună un ton nou ; că potcoavele cailor înhămați la trăsurile elegante care duceau cucoanele la târguiești sau la plimbare în Bois și pe Champs-Elysées bat o măsură mai vioaie ; că roțile trăsurilor se învîrteau mai ușor în serile calde de mai, în drum spre teatru sau restaurante. Ea cunoștea ritmul orașului ca bătăile inimii proprii, deși lua atît de puțin parte la el, de parcă ea și micul ei pacient s-ar fi aflat în fundul unei fintîni, unde numai durerea le ținea to-vărășie.

Cealalți veneau și plecau : Maxine și Renée cu rufe curate, mîncare și flori ; chipul temut al medicului cu geanta lui care pentru Raynald însemna noi chinuri și lacrimi ; abatele Gallard în reverenda lui neagră ; ducesa, frîgîndu-și mîinile și vîrsînd lacrimi inutile pe pragul camerei ce-i era interzisă ; ducele, care se apropia în virful picioarelor, cu privirea îngrijorată, cu buzunarele și mîinile pline de daruri, pe care Henriette trebuia să le despacheteze, mînuțele copilului fiind prea slabe pentru a le apuca.

— Ia te uită, Raynald, își auzea ea propria-i voce silindu-se să distreze pe tatăl nu mai puțin decît pe fiul. — soldați ! Un întreg regiment de cavalerie, cu un general pe un cal alb. Aici undă ți-ai ridicat genunchii sînt Alpii și pe acolo trebuie să se suie soldații.

Uneori izbutea să smulgă un zîmbet guriței crispate de plîns și ducele se apleca fericit deasupra patului lui Raynald și încerca să-l îmbărbăteze să mănînce sau să-și ia medicamentele.

— Să vedeți numai, Monsieur, cum își bea Raynald punciul de ouă. Așa, scumpule, capul pe spate, ca o găinușă, încă o dată, înghite, nu, așa nu e bine ; găinușa a uitat să dea capul pe spate. Data viitoare va merge mai lesne.

Astfel, încurajîndu-l și glumind, îl făcea pe copil să mănînce, dar pe deasupra capului lui ea și ducele schimbau priviri tăcute.

Raynald aștepta cu nerăbdare vizitele tatălui său și-i întindea mînuța lui slabă. La vederea mamei sale însă devenea neliniștit și-și ascundea fața în pernă. Chiar cînd dormea părea să-l irite prezența ei. Se zvîrcolea ca într-un coșmar sau se trezea brusc și-l striga pe tatăl său sau pe „Mademoiselle“. Henriette începuse să privească cu groază apariția acestei făpturi întunecate, care se iveau

pe neașteptate de cel puțin o duzină de ori într-o dimineață. Ea își mărturisii îngrijorarea medicului, dar acesta ridică numai din umeri și din sprâncene.

— E mamă lui, spuse. Mai mult decât s-o țin la distanță nu pot nici eu. Dacă-i interzic să mai deschidă ușa, se îmbolnăvește de enervare și vom avea doi pacienți. Ducesa e de mult în tratamentul meu, Mademoiselle !

Veni apoi ziua când febra atinse punctul culminant și nici cele mai dragăstoase rugăminți nu putură determina copilul să ia o înghițitură măcar. După vizita de dimineață, chipul medicului exprima îngrijorare.

— Nu mai putem face altceva decât să-l supraveghem îndeaproape și să așteptăm, spuse el Henriettei, înainte de a se duce să raporteze părinților. Am făcut tot ce ne-a stat în putere, rămîne să vedem dacă va putea rezista crizei. Da, aștept pentru la noapte schimbarea... în bine sau în rău. Deci încă o dată : liniște, bine învelit și înainte de toate ferit de curent și de aer proaspăt.

— Dar, doctore ! Henriette îl însoți la ușa. Tocmai de întineric și de aerul închis se plînge. Puțin soare și aer proaspăt nu i-ar putea strica, dacă e ferit de curent. Mereu întreabă de grădină și dacă ar vedea-o înflorită... poate... !

— Mademoiselle, te-au părăsit azi toate spiritele bune ? Medicul o privi de parcă ar fi surprins-o asupra unui act de înaltă trădare. Mîtitelul e bolnăv de moarte ; în starea sa actuală cea mai mică urmă de aer proaspăt inhalat îi poate fi fatală.

Ea tăcu, dar aerul cald, închis, al camerei i se păru încă mai apăsător.

— Bolnavi sau sănătoși, își spuse ea, — nu sîntem făcuți să ne sufocăm.

Un paravan era așezat în fața singurei ferestre ale cărei obloane nu erau închise și ale cărei perdele nu erau trase. Profitînd de faptul că Maxine era ocupată cu schimbarea așternutului, Henriette, dornică de puțin aer proaspăt, întredeschise prevăzătoare fereastra și stătea, cu paravanul între ea și cameră, scăldată în lumina soarelui de mai. Credea că n-o vede nimeni, cînd un pas și o voce de lîngă ea o făcură să-și întoarcă privirile de la verdele fraged al grădinii. Venise ducele și ea observă imediat că raportul medicului îl înspăimîntase. Era neobișnuit de palid și îngrijorarea i se vedea ca o mască pe fața sa nobilă, bărbătească, și care-i era atît de familiară.

— Monsieur — intenționat nu i se adresă cu titlul lui, ci îi vorbi de parcă el i-ar fi împărtășit ei gîndurile — nu fiți atît de deznădăjduit. Raynald se va însănătoși. Știi precis. Într-o lună îl

veți vedea sărind pe afară și tot răul va fi uitat.

— Aș vrea să pot crede vorbele d-tale, Mademoiselle — el încerca să zîmbească — dar după cîte mi-a spus chiar aoum medicul... și criza din noaptea asta... El nu putu' continua.

— Odată și odată trebuia să vină. Mai bine mai devreme decît mai tîrziu. Și nu uitați că primăvara este și ea medic. Ei nu i se poate opune nimeni, Monsieur. Ne ia în stăpînirea ei, cu sau fără voia noastră. Puteți nega asta, uitîndu-vă afară ?

Ochii lui urmăreau brațul ei întins către fereastra întredeschisă, prin care pătrundea aerul proaspăt, încălzit de soare, de grădină și din învecinatul Champs-Élysées. Verdele delicat al arborilor, tufelor și ierburilor umplea cadrul strîmt, iar în mijlocul micii curți pătrate, un migdal în floare stătea mic și țeapăn, mirat el însuși de splendoarea roză a florilor sale. Fie din cauză că fusese des trezită din somn în cursul ultimelor nopți, fie că ochii-i erau dezobișnuiți să privească în depărtare — oricum Henriette se simți ciudat impresionată de această priveliște de soare și flori. Într-unul din acele momente de intuiție divină, pe care orice om le poate avea, ea știu că nu i se vor șterge din minte nicicînd înfățișarea și coloritul acestui mic pom. Și aceasta i se păru cu atît mai de preț cu cît nu putea spune de ce priveliștea o impresionase atît.

Glasul ducelui o readuse în camera bolnavului.

— Nu știu ce mă face să acord mai multă încredere vorbelor d-tale decît celor ale medicului, Mademoiselle. Nu cumva inima d-tale bună te-a îndemnat să-mi dai speranțe mincinoase ?

— Nu, țin prea mult la Raynald ca s-o fac, răspunse ea. O educatoare nu are prea des ocazia de a-și reaminti că are suflet. Veți recunoaște că eu una mi l-am stăpînit îndeajuns. Sînt convinsă de ceea ce v-am spus, dar aș fi dorit...

Un gemăt surd o făcu să se-ntoarcă. După criză, Raynald zăcea fără puteri în pernă. Buzele i se mișcau atît de încet, încît trebui să-și apropie urechea de gurița lui spre a-i auzi șoapta.

— Nu scumpule, doctorul spune că e prea devreme. Poate mîine, dacă-ți va fi mai bine. Ea își întoarse privirea spre duce, cu o expresie de disperare.

— Ce-i cere inima ? Nu-i putem satisface dorința ?

Ea oftă și dădu din cap. Ar fi contra dispozițiilor medicului, explică ea. Raynald nu vrea să creadă, cînd îi povestesc cît de verde este grădina și ce frumos a înflorit migdalul. Ar vrea să vadă el singur și, dacă ar fi după mine, i-aș da voie. În definitiv soarele și aerul proaspăt nu dăunează nici unei ființe vii !

Au vorbit în șoaptă, dar copilul începu să plîngă, de parcă i-ar fi auzit.

— Vreau primăvara, papa ! Acum, te rog, te rog !

Glăsciorul îi era stins de tot, dar tatăl alergă la patul lui. Îngrijorare și milă i se citeau pe față.

— O vei vedea, Raynald, spuse el, luînd o hotărîre bruscă. Așteaptă puțin. Se întoarse din nou spre Henriette, de parcă ar fi vrut să-i ceară aprobarea. Și d-ta crezi doar că nu-i poate dăuna !

— E atît de cald astăzi și e vorba doar de cîteva minute. Va fi mulțumit că a văzut grădina ; nu voiam să-mi asum singură răspunderea.

— Bine. Învelește-l în plapumă. Așa, Raynald, acum fii cu-minte, te iau în brațe. Dumnezeuule, cît e de ușor ! Parcă-ai duce o umbră !

Ca doi conspiratori se apropiară de fereastră și abia cînd ajunseră acolo, în fața petecului de verdeață, îndrăzniră să schimbe o privire, pe deasupra căpșorului negru, înfășurat ca o mumie.

La început, Raynald părea orbit de lumina bruscă, dar apoi, atras ca de un magnet, el întinse mînuțele spre pomul în floare. În strălucirea soarelui chipul copilului apărea încă mai înspăimîntător. Henriette, care nu-l pierdea din ochi, trebui să se gîndească la acele răsaduri plămînde care, scoase din întunericul beciului și așezate la fereastră, se răsucesc după razele soarelui. Cu băgare de seamă îi prinse ea mînuța, atît de slăbită încît părea o ghiară de pasăre, și i-o ținu în atmosfera însorită.

În acea clipă simțiră, ea și ducele, că sînt supravegheați. Ducea se repezi asupra lor cu ochi ce aruncau scînteii dușmănoase și cu un foșnet furios al fustelor ei de mătase.

— Ești nebun, Theo ? Camera răsună de acuzația ei stridentă. Vrei să-l ucizi, Mademoiselle ?

Raynald își îngropă obrazul la umărul tatălui său, care-l ducea înapoi spre pat.

— Te rog, Fanny ! Îți voi explica îndată. Nu vorbi atît de tare, stîrnești copilul.

— Eu îmi stîrnesc copilul ! Vocea ei era sugrumată de furie.

Henriette, care căuta să liniștească băiețelul, simțea cum amărăciunea, gelozia și teama se contopeau, în această femeie chinată, într-un acces pe care ducele zadarnic se străduia să-l potolească.

— Fanny, te rog, nu acum, și nu aici !

— Și de ce nu acum și nu aici, în această cameră, a cărei ușă vreți să mi-o închideți cu toții ? Am dreptul să știu ce se pe-

trece aici. Nu mă mai las încuiată afară în timp ce copilul meu, micul meu fiu, este lăsat fără ajutor, pe mîna unei străine !

— Ți-am spus doar că-ți pot explica totul. Ascultă, Fanny. Oricît ar părea de ciudat, el și-a exprimat dorința de a vedea grădina, și cînd domnișoara Deluzy mi-a spus-o am socotit...

— Aha, ideea domnișoarei Deluzy ! Înțeleg ! Ea știe desigur mai bine decît medicul ! Ce-i pasă ei dacă este în casă un copil mai mult sau unul mai puțin, dacă poate face ce-i place. Nici patru săptămîni de cînd este aici, și o și tratează pe mamă ca pe o piedică în calea ei, iar tu mă împingi la o parte ca pe un vas spart. Dar nu voi mai sta să privesc cum îi agravați starea lui Raynald sub ochii mei. Voi înștiința pe medic și, dacă băiatul moare noaptea asta... ea vorbea tot mai tare și mai ascuțit, pînă ce izbucni într-un plîns puternic.

— Fanny, nu trebuie să vorbești astfel ! N-ai nici un motiv s-o acuzi pe Mademoiselle. Vino, trebuie să te cruți, nu poți rămîne aici. Maxine, ajută-mi s-o conduc pe doamna în camera ei.

Pe cît de blind vorbise ducele soției sale la început, pe atît de rece și poruncitoare îi era vocea acum. Cuvintele-i ieșeau sacadate și reținute ca smulse dintr-un lanț nevăzut, i se păreau Henriettei. Era imposibil să nu te simți rușinat asistînd la acest schimb de cuvinte conjugale.

— Dragul meu ! Ducea se smulse și alergă la pat. Henriette văzu brațele plînge, albe, întinzîndu-se, văzu ochii negri chinuți și înțelese că lacrimile ce-i brăzdau fața erau lacrimi de adîncă durere. Această durere era sinceră, cînd își strînse băiatul la piept, cu un gest de disperare.

— Mademoiselle, mademoiselle !

Copilul își pusese toate puterile în acest strigăt care implora ajutor. Dar față de lacrimile și vaietele mamei era tot atît de nepotincios ca în fața unui fluviu de lavă.

Henriette se aplecă spre pat, ca pentru a-i urma rugămintea. Dar se opri și privi întrebător spre duce : să-i spună ce are de făcut. El îi întîlni privirea, oarecum încurcat, dar în jurul gurii i se săpase o cută aspră. Pentru ea, el era un al doilea Raynald, care o ruga fierbinte să-l ajute. Cu un gest scurt el îi porunci să se dea la o parte.

— Dar încetează odată, Fanny ! Cu hotărîre desprise copilul înspăimîntat din îmbrățișarea ei. Vino !

Henriette își făcu de lucru la dulap ; ea nu voia să-l umilească, privind această retragere. Văzuse și auzise destule în ziua aceea. În cameră domnea din nou liniștea și Henriette se ocupă de micul ei pacient. El căzu curînd într-un somn adînc, dar în ure-

chile Henriettei mai răsuna încă amara acuzație ; și ura plină de gelozie care o străfulgerase din acei ochi negri corsicani o urmărea încă.

— E pe jumătate ieșită din minți de grijă, încerca s-o aperi Henriette. Este foarte natural că vrea să rămână lângă copilul ei bolnav și că o jignește faptul de a trebui să-l lase cu totul în îngrijirea mea. Dacă n-ar fi atât de exagerată în neînfrîntele ei mîngîieri, Raynald n-ar fi atât de înspăimîntat. Sărmana, nu e de condamnat.

Nici ei înseși nu voia să-și mărturisească ceea ce pe neașteptate înțelesese. Încă de la prima vizită remarcase ciocnirea a două temperamente deosebite, încordarea stăpînită dintre soț și soție, dar cauza adevărată nici nu îndrăznea s-o caute, nu putea scăpa de sub impresia că din ochii ducesei vorbeau chinuri de iad ; că acești ochi vedeau totul deformat, în dimensiuni nenaturale. Da, ceea ce pînă acum bănuise doar vag, devenise sigurată în dimineața aceea : ducea privea pe toată lumea numai în raport cu ducele. El era lumea ei și ea simțea amenințarea de a-l pierde tot mai mult, cu totul.

— Această femeie ar fi geloasă și pe pisicuța pe care ar mîngîia-o el, conchise ea. Cred că ar fi în stare să dăruiască micul animal, sau să poruncească să fie omorît ; și dacă el ar admira un trandafir de față cu ea, n-ar pierde prima ocazie de a-l călca în picioare. Doamne, cum o fi arătînd nopțile lor, dacă la lumina zilei este posibilă o astfel de scenă !

Tot restul zilei, cînd dădea fetei diverse însărcinări sau își îndeplinea obligațiile cu nestrămutată grijă, chipul nefericitei sale stăpîne o urmări ca o stafie încăpățînată.

— Nu are motive să mă urască, își zicea ea, — n-am făcut nimic care s-o jignească.

Dar în fundul inimii știa mai bine. Ea, Henriette, cîștigase dragostea unui copil și încrederea unui tată. Aceasta era o crimă îndeajuns de mare pentru a stîrni dușmănia unei femei și așa destul de amărită. Da, Henriette pricepea acum adîncul înțeles al cuvintelor cu care îi fusese descrisă nu o dată casa Praslin. Greu, Mademoiselle, foarte greu !

Spre seară, Raynald deveni îngrijorător de liniștit. Aproape că era imposibil să-l trezești din starea sa apatică. Micul său trup slăbit se pierdea sub plapuma bine întinsă. Ar fi putut trece drept mîmia zbîrcită a unui copil, dacă n-ar fi fost respirația greoaie și fața sa aprinsă. Nici la tratamentul medicului nu se mai opusese. Henriette simțea clătînîndu-se speranța ei de pînă acum și încerca

să se amăgească singură asupra stării de totală sleire intervenită în cursul zilei.

Seara, prinse zgomote neobișnuite în fața ușii. Șoapte și pași grăbiți se auzeau pe coridor. Era ora cînd abatele Gallard obișnuia să viziteze pe micul bolnav. Apariția acestui duhovnic îmbrăcat în negru era pentru ea semnalul de retragere. Întrucît rugăciunile lui n-o intersau, ea era liberă să părăsească casa și să mai respire puțin, amestecîndu-se în mulțimea celor ce se plimbau pe bulevarde, așa că întîlnirea Henriettei cu lumea se producea tocmai atunci cînd în camera întunecată a bolnavului din aripa de răsărit se invoca Cerul. — Ironia întîmplării ! gîndea ea ; dar aceste excursii în lumină și viață o bucurau. Avea sentimentul că aduce și copilul pe patul său de suferință cîte ceva din acestea, fie că-l găsea treaz sau dormind, cînd se-nnapoia.

Dar astăzi nu se putea hotări să iasă în stradă și să se amestece în mulțimea indiferentă. Înainte de a intra pe ușă abatele și minestrantul lui, înainte de a auzi exclamația reținută a fetei și a-i vedea mina făcînd semnul crucii și căutînd rozariul, Henriette știa că vizita de azi nu era dintre cele obișnuite. Abatele Gallard venise să-i dea copilului ultima împărtășanie.

— E prea mic ca să se sperie.

Primul ei gînd fu pentru Raynald, pe care abatele îl privea cu ochi indiferenți. Micuțul nu se mișca și părea că nici nu observă că în cameră se înălța un mic altar.

— Nu, își zise ea, el nu poate ști ce înseamnă asta. Poate că îl va distra să audă sunetul clopoțelului, pe care îl va lua drept o jucărie neașteptată.

Ieși din cameră, trecînd pe lîngă micul grup care se adunase la ușă : ducele și ducesa, feciorul și camerista, și alți doi servitori așteptau acolo cu rozariul în mînă. Capul blond al ducelui era prea adînc aplecat ca să-i poată vedea fața, dar din oboseala umerilor săi, ea înțelese că se îndoia de viața copilului.

Picioarele o purtară în lungul coridorului și pe scara de piatră în jos, pînă la ușa care dădea în grădină. Ea păși pe pajiștea care în lumina amurgului păru neobișnuit de verde ochilor ei deprinși cu uniformitatea camerei bolnavului. Și cînd, trecînd peste lespezile albe se îndreptă către banca de lîngă zid, unde un delfin de bronz arunca o șuviță de apă într-un bazin plat, genunchii îi tremurau. Acum, cînd răspunderea pentru Raynald trecuse asupra altora, se simțea părăsită, singură. Surmenajul și teama luau locul activismului și încrederii care o însuflețiseră de la ivirea bolii.

Prospețimea primăvărată și parfumul micii grădini îi apăreau ca o pîngărire, cînd se gîdea la cele ce se petreceau sus în cameră.

Bolta cerească strălucea în culorile apusului. Migdalul era la locul lui, dar toată măreția înflorită din jurul ei nu era îndeajuns de parfumată pentru a acoperi mirosul de tămîie ce străbătea prin fereastră. Și freamătul circulației de pe Rue du Faubourg Saint Honoré nu putea estompa sunetul clopoțelului.

CAPITOLUL VI

Migdalul își scuturase florile toate, cînd Raynald putu fi scos pentru întîia oară afară în soarele de amiază. Însănătoșirea sa nu putea fi privită decît ca o minune și medicul, abatele, Maxine, toți ceilalți care se învîrtiseră prin camera bolnavului, își atribuiau fiecare sieși meritul cel mare. Numai Henriette nu spunea nimic, decît își exprima mulțumirea. Fără a căuta să explice minunea, ea își vedea de treburi, care, acum cînd primejdia trecuse, nu erau nicidecum mai puțin obositoare, sănătatea care se reîntorcea în trupul copilului făcînd din el un pacient drăgălaș dar pretențios. Raynald avea nevoie de societate : trebuia distrat dar nu iritat. Temperamentului său vioi nu-i era permis să ceară eforturi prea mari trupului debil. Din fericire spiritul inventiv al Henriettei era nesecat, cînd era vorbă să distreze copiii. Creioanele colorate dădeau la iveală zilnic poze noi, pentru poveștile ei fără de sfîrșit. Foaia de hîrtie căpăta viață sub privirile lui Raynald, cînd degetele ei iscusite decupau oameni și animale, după dorința lui.

Mai erau apoi cărțile cu poze, de răsfoit și de citit ; un canar tot atît de galben ca și colivia lui aurită ; un mic teatru de marionete, pe care Henriette le făcea să joace trăgînd sforile invizibile, și cutia fermecată care putea cînta șase melodii diferite. Sunetele vesele, limpezi, care izvorau din cutia de lemn, dădeau zilelor un aer de sărbătoare. De parcă ar ține ascunsă o lume de veșnică primăvară, de veșnică tinerețe, de rîsete vesele, își zicea Henriette, ascultîndu-i cîntecele.

— Ce spune muzica ? întrebă Raynald pe neașteptate.

— Ea spune, răspunse rîzînd Henriette, — fiecărui om altceva. Mie îmi spune : primăvară, soare cald și iarbă verde, pentru un băiețaș, ca să poată zburda în voie.

— Și băiețașul sînt eu ? vru să știe Raynald.

— Cine altul ?

Se aplecă și-l sărută. Îi venea greu să se abțină de la astfel de dovezi de dragoste și avea de luptat împotriva iluziei, zi de zi tot mai accentuate, că Raynald este copilul ei. Cel mai mic dintre copiii Praslin — a cărui sensibilitate avea nevoie de atîta ocrotire — îi fusese de la început cel mai drag. Pe cele două fete mai mari le prețuia pentru drăgălășenia și deșteptăciunea lor, în timp ce Berthe cucerea toate inimile cu sănătatea ei robustă, cu gingășia ei blondă, cu vioiciunea, cu farmecul moștenit de la tatăl său; dar Raynald ocupa în inima ei un loc aparte, de unde nimeni nu l-ar fi putut goni; îndelungatele zile și nopți ale sacrificiului ei o legaseră prea trîns de el.

Ducesa nu mai făcuse nici o scenă. Vizitele ei erau mai puțin dese, acum, și produceau mai puțină teamă. Raynald se mai ferea încă de orice întîlnire cu mama lui, dar iscusița Henriettei izbutise să-l facă să-i arate, cel puțin în aparență, supunere.

— Ce minunat de frumoasă este mama, cu pălăria asta nouă și pelerina!, îi spuse ea odată cînd ducesa, înapoiindu-se de la plimbarea de după amiază, intră în grădină. Ce-ar fi să-i dai astăzi sărutarea pe care i-ai refuzat-o ieri? Și nu uita să-i spui cît de mult ți-a făcut cartea cu animale vorbitoare.

— Despre asta i-am povestit tatei.

— Dar mama e aceea care ți-a cumpărat-o. Arată-i cum tragi de sfoară și vaca face mmuu. Mă reped pînă sus să ți-o aduc.

În clipele de libertate, Henriette găsea deseori prilejul să-și amintească de explozia de furie îndreptată împotriva ei în ziua crizei. Amintirea acestei lipse de stăpînire de sine o impresiona încă neplăcut și suferea sub povara reproșurilor nedrepte ce i se făcuseră. Ea, care din fragedă copilărie învățase să se supună disciplinei, avea oroare de astfel de exteriorizări ale unei patimi neîfrinate. Copiii sau precupețele nu se pot stăpîni, dar la o femeie ca ducesa te-ai aștepta să aibă prestanță și demnitate. Această furtună de furie oarbă, izbucnită fără cel mai mic motiv, se putea repeta. Și această perspectivă era departe de a fi liniștitoare. Henriette ar fi putut înțelege accesul de isterie al unei femei excesiv de nervoase, capricioase, care-și pierde stăpînirea de sine la vederea copilului ei bolnav; ar fi putut ierta cuvintele necugetate ale clipelor de îngrijorare și teamă. Dar peste ura ce-i fusese aruncată în obraz pe deasupra patului copilului nu putea trece atît de ușor. Se silea s-o alunge din gînd, dar amintirea ei îi impunea, contra voinței, o atitudine rece față de ducesă.

Ducesa însă avea memoria scurtă pentru propriile ei accese de furie. Ea se lăsa minată de toane, precum sfîrleaza de vînt de orice adiere.

Acum zîmbea educatoarei și o acoperea cu laude. Henriette era surprinsă de această schimbare care i se părea tot atît de neînțeleasă ca și dușmănia ce i-o arătase. Era învățată să se ferească de prietenia neașteptată a femeilor și acum, mai mult decît oricînd, nu-i găsea explicația. Instinctiv făcu răspunzător pe duce de această schimbare, deși nu avea dovezi că între soți ar fi intervenit o împăcare, ei vizitîndu-l rareori împreună pe Raynald.

— Tot una !, ridică din umeri și se sili să-și îndrepte gîndurile în altă parte. În definitiv, nici nu e treaba mea. Să fiu mulțumită că nu mai arată ca un nor prevestitor de furtună și să nu-mi mai sparg capul căutînd motivele.

Totuși, gîndurile ei se îndreptau mereu spre cei doi soți. În cursul zilei afla prea puține despre ei, dar după ce-l culca pe Raynald și Maxine îl lua în grijă, Henriette găsea timp să-și închipuie ce se petrece în cealaltă aripă a casei. Deseori o trezeau voci ce se certau. Nu se puteau distinge vorbele, dar era limpede că între bărbatul și femeia de acolo era cu totul altceva decît bună înțelegere. Nu o dată remarcase că ferestrele camerei de culcare a ducesei și cele ale cabinetului de studiu al ducelui erau luminate pînă tîrziu în noapte, pe cînd încăperea strîmtă ce lega cele două încăperi rămînea bînuitor de întunecată. Nu o dată, deșteptîndu-se noaptea sau în zorii zilei, văzuse ea silueta ducesei aplecată peste masa de scris și pana de gînscă din mîna ei gonind pe hîrtia așternută în fața-i. Ducea nu părea a fi femeia care să-și cheltuiască timp și energie la masa de scris. O ființă ca ea, supusă atît de mult simțurilor, n-ar avea răbdarea să aștearnă pe hîrtie cuvinte bine cugetate. Pînă acum nu dovedise a poseda înclinații intelectuale. Oricum, era posibil ca, asemenea atîtor altor femei, să-și ușureze inima în destăinuiri care descarcă sufletul. Dar prietene nu prea avea și, ca unic copil, nu avea nici frați cu care să poată corespunda. Erau însă frații tatălui ei și, înainte de toate, acesta însuși, bogatul și bătrînul mareșal Sebastiani, care își diviniza fiica. Dar el abia părăsise Parisul pentru a se înapoia în Còrsica. Și apoi o dare de seamă asupra bolii lui Raynald, oricît de amănunțită, n-ar fi putut s-o țină trează atît de tîrziu în noapte.

Nu mică îi fu mirarea cînd într-o dimineată găsi alături de ceașca de cafea o cutiuță și o scrisoare sigilată, purtînd imprimat blazonul și numele ei scris într-o caligrafie cursivă, lipsită de maturitate. Nici marcă, nici ștampilă care să arate că venise cu poșta. Curioasă, rupse sigiliul și uită de cafea tot citind și recitînd slovele înscrise pe rîndurile care umpleau hîrtia de un albastru palid :

Somnul ocolește pe acei care ținesc după pace și liniște și totuși se simt înconjuțați din toate părțile de dușmănie. Dacă în teama și grija pentru viața celui mai mic dintre copiii mei m-am lăsat tirîta de o judecată nedreaptă asupra modului d-tale de a proceda, te rog să mă ierți. N-a fost intenția mea de a te jigni, căci eu însămi eram prea adînc îndurerată pentru a aduce mîhnire altora, mai ales unui om care locuiește sub același acoperiș cu mine. Ești inteligentă, Mademoiselle, și dotată cu calități și talente ce ies din comun. Este explicabil că vrei să-ți atragi favoarea ducelui și dragostea copiilor mei. Desigur însă că nu dorești s-o faci în dauna unei mame, care are dreptul să ocupe primul loc în inimile aceloră cu care alcătulește un mănunchi sfînt.

Nu mai am nimic de adăugat. Mă vei înțelege. Dă-mi voie să-ți mulțumesc din tot sufletul pentru tot ce ai făcut pentru copilul meu, atunci cînd a fost ținut departe de ocrotirea iubitoare a mamei sale. Fac un călduros apel la loialitatea d-tale și te rog să primești acest mic semn al recunoștinței mele. Fie el cheazăia prieteniei noastre și a bunei noastre înțelegeri de aici înainte !

Fanny Sebastiani-Praslin“

Cutiuța conținea o broșă, simplă dar minunat executată — un cerc de email albastru, care se închidea cu un mic cap de balaur, din aur. Henriette o privi îndelung, învîrtind-o între degete. Fără îndoială darul dovedea un bun gust remarcabil : exact ceea ce se potrivrea unei educatoare, fără a o face să se simtă îndatorată față de donator ; dar capul de balaur, ca și aluziile ascunse ale scrisorii, nu i se păreau alese la întîmplare. Îmbrăcîndu-se, Henriette reflecta asupra răspunsului ei. De două ori se apropiase de masa de scris și scoase hîrtie și condei, dar de fiecare dată le puse la loc. Ce rost avea acest formalism între ele ? se întrebă. Dacă ducesa avea să-i comunice ceva, dacă se gîndea sincer la o împăcare, de ce n-o chemase să-i spună ce avea de spus ?

— Nu ! se hotărî ea, cînd fu gata cu toaleta, — nu mă voi lăsa prinsă în acest stupid joc. Prea ar fi îngrozitoare atmosfera întîlnirilor noastre. Prefer să mă duc imediat la ea, înainte de a porni la treburi.

Cîteva minute mai tîrziu, Marguerite, camerista ducesei, îi deschidea ușa. Această femeie neînsemnată, de o vîrstă incertă, rezistase tuturor furtunilor din casa ducelui și prin aceasta se situase pe o poziție între confidentă și servitoare. Din mulțimea sim-

brișilor gospodăriei, Henriette simți din capul locului că această femeie îi va fi cea mai periculoasă dușmancă. Apariția ei era modestă, dar pasul apăsător, cuta severă din jurul gurii și privirea-i aspră nu lăsau îndoială că aveai de-a face cu o fire tiranică. Rugămintea Henriettei de a vorbi cu ducesa întâlni o dezaprobare rece. Marguerite o urmă în budoar și-și făcu de lucru prin apropiere, pe cînd alături, în camera de culcare, mai multe cufere deschise așteptau să fie umplute cu obiectele de îmbrăcăminte femeiască răspîndite pe pat și pe scaune.

— Bună dimineața, Mademoiselle ! Cu aceste vorbe aruncate în fugă își salută ducesa vizitatoarea. Ochii ei lipsiți de strălucire o priviră o clipă și se cufundară apoi din nou în revistele de modă care erau împrăștiate pe canapea. De parcă s-ar fi coborît o perdea între noi două, gîndi Henriette.

— Madame — ca și în altă ocazie, Henriette se vedea silită de tăcerea celeilalte să facă ea primul pas — sper că nu vă deranjez, dar nu voiam să încep ziua fără a vă exprima mai întîi mulțumirile mele. Darul ce mi-ați făcut, m-a surprins plăcut. Sînt din belșug răsplătită prin însănătoșirea lui Raynald și prin încredințarea că am contribuit la aceasta. Dar mărturisesc că dovada prețuirii d-voastră m-a copleșit. Ea arată broșa cu care-și prinsese gulerul alb al rochiei de stambă imprimată.

— Ah, da, așa e, broșa, spuse ducesa, absentă. O mică amintire. Mă bucur că-ți place. Vocea ei se pierdu, stinsă și neclară, de parcă nici n-ar fi auzit cuvintele la care răspunsese. Henriette era convinsă că această femeie plină de contraste, care încredințase hîrtiei ceea ce mai bine ar fi rămas nespus, va tăcea atunci cînd ar fi mai bine să vorbească.

Din nou se făcu tăcere și din nou trebui să atace Henriette.

— Părăsiți Parisul, curînd ? spuse ea și arată cuferele.

— Da, plec la Melun ! confirmă ducesa. Vii și d-ta cu Raynald, de îndată ce medicul îi va permite să facă această călătorie. Ducele și cu mine plecăm astăzi după amiază.

Numai la cuvintele „ducele și cu mine“ glasul i se însufleți puțin. Le pronunță cu o îngîmfare care s-ar fi trecut cu vederea unei fete înamorate, dar care în gura unei femei măritate, trecută de prima tinerețe, sunau penibil.

— Prefăcătorie !, conchise Henriette și privi fața palidă, cu gura nemulțumită și ochii mișnați. Tocmai pentru că o spune atît de apăsător, cred că el ar fi preferat să rămînă aici. Se face de rîs cu dragostea ei, dar, cu toate că e bogată, este nenorocită și vrednică de compătimit.

— Nu vreau să vă rețin de la pregătirile de plecare, continuă Henriette și aruncă o privire plină de înțeles asupra caméristei, care își tot făcea de lucru pe aproape.

— Dacă-mi puteți acorda câteva minute încă. — între patru ochi — v-aș fi foarte recunoscătoare.

La un semn al stăpînei, Marguerite se retrase nemulțumită în camera de culcare. În tăcerea care se lăsase din nou, răsuna pasul ei apăsător și zgomotul cuferelor ce se deschideau și se închideau. Ducea, în așteptare, înoda și deznodea capetele unei eșarfe. Henriette îi privea miinile catifelate jucindu-se cu mătasea grea, la a cărei vedere nu se putu opri de a gândi că rochia ei cea mai bună nu costase nici pe jumătate. Fu nevoită să-și întoarcă ochii, pentru a putea învinge sentimentul de invidie față de aceste miini leneșe, care apucau la împlinire, fără rost și scop, în loc să țină bine ceea ce soarta îi oferise.

— Madame, încep din nou Henriette, încredințându-se tac-tului ei de a găsi vorbele potrivite, — m-a emoționat adînc că mi-ați scris și ce mi-ați scris. Credeți-mă că și eu doresc bună în-țelegere mai presus de toate. Nimic nu-mi poate fi mai plăcut de-cît să satisfac dorințele d-voastră în ceea ce privește copiii, și în special pe Raynald, și vă rog să-mi vorbiți pe față. Dacă în vreo privință oarecare nu mi-am făcut pe deplin datoria, mă voi sili să-mi repar greșeala.

— N-am spus niciodată că nu ți-ai făcut datoria, Mademoi-selle. Dimpotrivă, găsesc că ai făcut prea mult.

— N-a fost în intenția mea de a depăși limitele obligațiilor impuse. Regret, dacă am făcut-o. Dacă ați binevoi să vă exprimați ceva mai lămurit, v-aș da poate mai puțin prilej de nemulțumire, pe viitor.

— Pe viitor... ah, cine știe? Ducea oftă adînc, așa cum îi era obiceiul și ridică îngrijorată pleoapele-i grele, de parcă ar fi așteptat de la cer un răspuns.

— Am încercat să urmez instrucțiunile domnului duce, con-tinuă Henriette. Și de ale d-voastră aș asculta cu plăcere Madame, dacă mi le-ați da. Domnul duce părea mulțumit de comportarea copiilor și de progresele lor la învățătură; pînă acum n-a avut ni-mic de obiectat.

— Nu mă amestec în dispozițiile pe care le dă ducele. Edu-cația copiilor îl privește exclusiv pe el.

— Dar, Madame, oare nu este posibil să vă știu pe amîndoi mulțumiți? O educatoare nu se poate dedica cu succes ocupațiilor ei, dacă nu se bucură de încrederea ambilor părinți. În luna de zile de cînd sînt aici, copiii mi-au devenit dragi și boala lui Raynald

mi l-a făcut nespūs de scump. Poate că în grija eu care-l înconjurăm să fi greșit cu ceva, dar vă rog să mă credeți că am vrut numai să vă scutesc de neplăceri și să urmez prescripțiile medicului,

— Doctorul n-a prescris ca d-ta și ducele să expuneți un copil bolnav curentului rece, la fereastra deschisă; dar acum asta nu mai are importanță; ca printr-o minune nu i-a dăunat și, după cum singură spui, l-ai îngrijit cu devotament și sacrificii. Să trecem deci peste asta!

— Remarc însă că încă nu-mi acordați toată încrederea d-voastră și eu aș vrea atât de mult să vă fiu pe plac, dacă m-ați lăsa să vă cunosc dorințele!

— Ei bine, Mademoiselle, nu pot decât să repet ceea ce orice mamă are dreptul: să pretindă de a fi prima în ochii copiilor ei. Nimic nu trebuie să se interpună între mine și dragostea fiilor și fiicelor mele... nimic, pricepi?

— Dar asta e de la sine înțeles. Henriette vorbea liniștit, fără a da atenție săgeților din cuvintele ducesei. Dar copiii cresc și au tot mai mult nevoie și de ajutorul străinilor. O mamă nu-i poate ține la sinul ei o veșnicie. Copiii d-voastră sînt inteligenți și plini de calități; dragostei ce li se oferă, îi răspund și ei la fel, dar cînd sînt constrînși la asta, sar în lături ca niște mînji îndărătnici la prima vedere a friului.

Henriette nu vorbi mai departe, căci cealaltă n-o mai asculta. Atenția ducesei era concentrată spre camera alăturată, de unde un zgomot îi ajunsese la ureche. Deschiderea unei ferestre puse capăt discuției, tocmai cînd se apropia de punctul culminant. Văzînd-o pe femeia din fața ei trăgînd cu urechea la camera vecină, cu fața încordată de așteptare, Henriette își dădu seama că așa va fi întotdeauna: singura realitate existentă pentru ducesă era magnetica putere de atracție pe care soțul ei o exercită asupra ei.

— Nu! își spuse ea, stînd lîngă canapea, fără ca prezența ei să mai fie luată în seamă de ducesă, ea nu are pentru mine vreo aversiune personală; copiii și eu îi sîntem indiferenți; noi existăm pentru ea numai pentru că soțul ei ne acordă atenția sa.

Convorbirea luase sfîrșit și Henriette trebui să-și mărturisească că era acum mai dezorientată ca înainte. Ducea uitase de tot ce o înconjura și asculta tot mai încordată zgomotele din camera învecinată. Toate gîndurile și simțurile ei așteptau apariția lui și Henriette pricepu că n-avea nici un rost să insiste asupra motivului vizitei ei.

— Vă mulțumesc din nou, doamnă ducesă, pentru darul ce mi-ați făcut și sper că-mi veți acorda încrederea și-mi veți împăr-

tăși dorințele d-voastră. Vă doresc călătorie bună și o revedere veselă cu fiicele d-voastră. Fiți încredințată că Raynald nu va duce lipsă de nimic, pînă ce ne veți permite să venim și noi.

Cînd ușa se închise în urma ei, Henriette respiră adînc. Totul fusese zadarnic. Buna ei intenție, vorbele ei nu făcuseră nici o impresie. Dar cel puțin nu i-au fost aruncate în față noi acuzații. Pe viitor va urma calea indicată de datorie, fără a mai încerca să dezlege cauza acestei discordii în care se vedea amestecată fără dorința ei.

— Nu are nici un pic de mîndrie ?, se gîndea ea. Dacă aș avea eu un astfel de soț și astfel de copii și pe deasupra încă toate celelalte...

Își termină gîndul cu o elocventă ridicare din umeri, și hotări să-și scoată din cap toată povestea asta încîlcită.

În definitiv, ei erau soț și soție și ea numai educatoarea copiilor lor. Bine, așa să fie ; puțin îi va păsa de toate încurcăturile astea, care în fond nici nu o priveau ! În nici un caz nu-și va mai pierde timpul să pună ordine în acest vîlmășag de patimi omenești, care s-a dovedit atît de încîlcit. Va face mai bine să-și adune toată priceperea pentru a naviga sigur printre toate stîncile ce i s-ar ivi în cale. Instinctiv își adună fustele și iuți pasul.

Dar, trecînd pe lîngă apartamentul ducelui, privirile-i căzură pe o scrisoare care era pe jumătate băgată sub ușa, și se opri brusc. Chiar și în obscuritatea care domnea pe coridor, i se păru ceva cunoscut. Se aplecă și recunoscu hîrtia de același albastru neobișnuit ca și al scrisorii pe care o găsisese de dimineață lîngă ceașca cu cafea.

Acest colț de plic o obseda ; îi apărea chiar și printre rîndurile poveștii pe care i-o citea lui Raynald — și atît de limpede îi avea în fața ochilor, încît i se păru că vede triumghiul albastru-palid lucind în portofelul ducelui, cînd acesta veni după masa de prînz să-și vadă fiul.

Ea căută să-i ghicească de pe figură dacă știa de vizita la ducese. Dar nimic nu trăda în expresie și ținută că soția lui i-ar fi împărtășit versiunea ei asupra discuției din budoar. Părea atît de bine dispus cum de mult nu mai fusese.

Raynald, care acum avea voie să facă mișcare în fiecare după amiază, fu foarte întristat că nu poate pleca la Melun împreună cu ei. Dar tatăl său și Henriette știură să-l liniștească. Henriette îi spuse că plecînd în acea zi ar însemna să piardă vizita proiectată la teatrul de marionete ; și tatăl lui îi putu da asigurarea că noul lac al rațelor de la Melun va fi gata cel mai devreme într-o săp-

tămînă. Ca o deosebită mîngîiere pentru despărțire, îl luă pe umeri în cabinetul lui de lucru.

— Într-o jumătate de oră ți-l trimit înapoi, promise el. Va putea să stea în fotoliul meu cel mare, să privească cum se împachetează și se încuie cuferele și cum ne suim în trăsură.

Așteptînd înapoierea lui Raynald, Henriette asculta freamătul din casă, înainte de plecare. Era o ușurare pentru ea că scăpase de a asista la despărțirea copilului de mamă-sa și spera că băiețașul se comportase demn. Cînd se înapoie, adus de servitor, ochii îi străluceau de importanță și se porni imediat să taie cu un foarfece o bucată de hîrtie.

— Papa mi-a dat-o, explică el. Nu este atît de ascuțită ca a d-tale, Mademoiselle, dar o să tai ceva frumos pentru d-ta.

— Un dar pentru mine ? Minunat ! Sînt curioasă să ghicesc ce va fi.

El ridică hîrtia ca să poată ghici.

— Cred că va fi o inimă. Am dreptate ?

El aprobă din cap, mîndru, și-și continuă lucrul.

— Cum de te-ai gîndit tocmai la o inimă ?, se interesă ea, și-l văzu încrețind fruntea în timp ce se străduia să-și termine opera.

— Fiindcă este mai ușor de făcut și nu se observă dacă tai prea mult, răspunse el serios.

— Gură de copil, își spuse ea. Nici nu știe cîtă dreptate are : nimeni nu observă cînd taie prea mult dintr-o inimă...

În sfîrșit inima de hîrtie fu gata și foarte mult admirată de primitoare — și nu mai puțin de donator.

Cînd Henriette netezi opera lui Raynald, cam strîmbă și boțită, avu în fața ochilor, spre surprinderea ei, o bucățică din bine cunoscuta hîrtie de scrisori albastră. Mai mult încă o surprinse că pe o parte hîrtia era scrisă. Cuvintele îi săriră în ochi și o impresionară cu atît mai dureros cu cît degetele neștiutoare ale copilului le mutilaseră. Aceste sărmane litere chinuite păreau că trăiesc — imposibil să nu le citești, imposibil să uiți cele citite !

— Dragul m — numai un perete ne desp — o lume — între noi — am plîns — nedormită — ah, dacă aș — știut — ceea ce me — împreună — cum pot eu —.

Cu miini tremurînde împături ea inima de hîrtie și o ascunse în coșulețul cu lucru de mină.

Se întoarse iar spre copil.

— Raynald ! Îl luă pe genunchi și-l întrebă blînd : Nu cumva ai cotrobăit pe masa de scris a mamei după hîrtia pentru darul meu ?

— O, nu, Mademoiselle. Papa mi-a spus că pot lua din coșul lui de hîrtii ce-mi place, și asta era atît de frumos albastră !

CAPITOLUL VII

— A venit Mademoiselle Henriette !, strigă bătrînul Pierre, salutînd vesel și zîbind cînd recunoșcu pe aceea care sta în trăsura luxoasă ce se oprise în fața casei doamnei Le Maire. A plecat pe jos și se înapoiază în caleașcă, exact ca în poveste. Bătrînul admira cu ochi strălucitori blazonul de pe portieră și pe doamna distinsă care se rezema de perne și a cărei față îi era cunoscută, deși măreția rochiei de mătase verde și a pălăriei cu voal era nouă pentru el. Da, da, continuă el și-și sili ciolanele înțepenite sub jiletca-i peticită la o plăcăciune adîncă. Soarele zîmbește domnișoarei. N-am spus-o eu ? N-am știut eu dintotdeauna că domnișoara e născută într-o zodie norocoasă ?

Henriette ar fi dorit ca neastîmpărul zgomotos al cailor să acopere vorbele lui. Nu voia ca vizitiul și lacheul, care ținea caii de căpăstru, să le audă. Era foarte mișcător cît de mîndru de ea era bătrînul Pierre, dar se temea să nu meargă prea departe în admirația lui pentru înfățișarea ei schimbată. Nu era nevoie ca servitorimea casei Praslin să afle cu cît mai puțin distinsă arătase ea acum două luni. Și așa nu așteptau decît ocazia s-o poată birfi, mai ales acum cînd i se încredințase nu numai îngrijirea lui Raynald, ci și supravegherea întregii gospodării. Era prea inteligentă pentru a da atenție mutrelor acre și răuvoitoare cu care îi erau primite dispozițiile și nu era de fel înconștientă de atmosfera dușmănoasă ce-o înconjura.

— Mulțumesc, Pierre. Da, îmi merge bine și sînt foarte fericită. Ducele și ducesa au plecat la moșie și eu fac în fiecare după amiază cu vreme frumoasă o plimbare în trăsură cu micul domn Raynald, pentru că așa i-a prescris medicul. Am trimis vorbă printr-un curier doamnei Le Maire să ne însoțească astăzi. Spune-i, te rog, că o așteptăm.

Pierre plecă să-și îndeplinească însărcinarea și Henriette se sprijini de perne și contempla gînditoare priveliștea acestei străzi neîngrijite, ce-i era bine cunoscută. În strălucirea soarelui, casele păreau încă mai părăginite decît le avea în memorie. Ici, un oblon lipsă, colo o perdea de soare atîrnînd strîmb, flori ofilite care zăceau uitate în lădițele lor și pereți pătați de apa ploilor prelinsă din jgheaburile sparte.

— Cum am putut fi măcar o singură oră veselă și încrezătoare aici ?, se întrebă ea, când ridicînd ochii zări fereștriuca „cutiuței“, de unde atît de des privise orașul. Era deschisă și o bucată de perdea zdrențuită flutura în vînt ca un simbol al trecutului.

— Mademoiselle ! — vocea limpede a copilului o smulse din contemplație — nu-mi place strada asta. De ce sînt toate casele atît de cenușii și de triste ?

— Poate, pentru că sînt atît de bătrîne, Raynald. Poate pentru că oamenii care le locuiesc sînt săraci și nu tocmai fericiți !

— Atunci să plecăm, hotărî el. Să mergem la Bois sau în grădina Luxemburg.

Ea îl liniști. Să aștepte numai să vină doamna care îi va însoți astăzi. Este o bună prietenă a ei. Chiar dacă i se va părea cam ciudată, să fie politicos și să nu-i spună că are părul pe jumătate alb pe jumătate negru și atîtea cute pe obraz și rochii nu atît de frumoase ca ale mamei. Să-i spună drăguț „bonjour“, să-i facă o plecăciune și să cedeze locul cel mai bun bătrînei doamne, care numai foarte rar are prilejul de a se plimba într-o trăsură atît de frumoasă și cu cai atît de mîndri.

Doamna Le Maire apăru, în sfîrșit, purtînd cea mai bună rochie a ei de mătase neagră, cu pălăria ancorată de un ac lung, cu obrajii scofilciți înfrumusețați cu două pete rotunde roșii. Lacheul îi deschise portiera, cu fața nemișcată, dar toată ținuta lui trăda dispreț. Raynald salută, și cu oarecare ezitare cedă invitatei locul de margine ; caii se opintiră și pe dinaintea ochilor admirativi ai bătrînului Pierre și ai tuturor chipurilor înmărmurite, care se lipeau de geamuri, trăsura porni gălăgioasă peste bolovanii străzii.

Madame Le Maire respiră ușurată cînd cotiră într-o stradă mai largă și mai îngrijită.

— A fost o surpriză plăcută, scumpă Mademoiselle Desportes — oh, pardon, am uitat că preferi celălalt nume atît de comic, care nu-mi vine pe limbă. Aproape să cred că ne-ați uitat pe noi cei din Rue du Harley.

Henriette avea multe explicații pentru îndelungata ei tăcere, dar băiețașul care sta între ele o împiedica oarecum să se exprime liber. Poate că ar fi făcut mai bine să se țină departe de vechiul ei colț de refugiu, dar nu putuse rezista tentației de a face această vizită, cit timp îi mai stăteau la dispoziție trăsura ducelui și servitorii în livrea, și înainte ca noua ei rochie de stradă să-și fi pierdut prospețimea. O mînase dorul de a citi admirația în ochii lui Pierre și de a vedea privirea expertă cu care doamna Le Maire o măsura pe furiș de la pana verde de struț a pălăriei care se sprijinea cochet pe buclele-i castanii pînă la ghetuțele de piele subțire

care se odihneau pe pernuța de sub picioare. Avea nevoie de o astfel de confirmare. Dacă n-ar fi fost nimeni care să-i aplaude ascensiunea, aceasta i-ar fi fost cu totul indiferentă. Cine poate pretinde unei actrițe să joace în fața băncilor goale ?

Trecuse mai bine de o săptămână de când preluase conducerea gospodăriei. Chiar dacă servitorii făceau mutre nemulțumite în spatele ei și se plingeau unul altuia — fățiș, nu îndrăzneau să se revolte. Ducele dăduse dispoziții stricte ca dorințele și poruncile domnișoarei Deluzy să fie urmate întocmai. Micile opoziții și privirile nemulțumite puteau să lase rece pe oricine ar fi deținut atîta autoritate ca ea. Dar ea avea grijă să nu-și depășească niciodată atribuțiile, cerînd servicii personale. Ceea ce ar fi fost o greșeală capitală. Se mărginea deci să se dedice cu totul micului ei elev, nu numai pentru că îi era tare drag, dar și pentru că nu voia să facă vreo greșeală în fața servitorilor, pe care nimic nu i-ar fi bucurat mai mult decît dacă ar fi putut da de urma vreunei neglijențe, pe care s-o raporteze stăpînilor.

Plecarea ducesei adusese Henriettei liniște și libertate. Se putea mișca în voie acum, fără să mai simtă în preajma ei acel suflet pătimaș, zbuciumat. Întreaga atmosferă părea purificată ca după furtună. Și Henriettei îi trecu prin cap că accesele ducesei i se păruseră atît de exagerate atunci, poate din cauza propriului ei surmenaj ; fără îndoiață nu fusese atunci momentul potrivit pentru a le judeca. Acum, cînd se vor întîlni curînd în liniștea vieții de țară, și toți copiii vor petrece zburdînd sănătoși și veseli vacanța de vară, desigur că se vor schimba toate. Aproape că ar fi reușit să se convingă singură de aceasta, dacă n-ar fi fost acele cuvinte deznădăjduite, trunchiate, de pe petecul de hîrtie albastră.

— La revedere, Madame Le Maire, spunea ea o oră mai tîrziu cînd ajunseră din nou în Rue du Harley. Mă bucură foarte mult că ne-ai însoțit. Aștept de la o zi la alta să fim chemați la Melun.

În timp ce doamna Le Maire cobora, un tînar slăbuț, cu un vraf de cărți sub braț, se opri admirativ lîngă trăsura elegantă — priveliște rară. Henriette zîmbi recunoscîndu-l și-i întinse mîna.

— Monsieur Remey, nu-ți mai amintești de mine ?

O distra surprinderea cu care își bilbîi el salutul.

— Mademoiselle Henriette, aproape să nu te mai recunosc. Nu — nu numai din cauza asta ! — făcu un gest cu mîna spre lacheu și cai — dar d-ta singură ! Nu e nevoie să te mai întreb cum îți merge !

— Sper că și d-tale îți merge bine ?

— Încă mai umblu pe jos, precum vezi. Își privi abătut ghețele scîlcite și căută să-și ascundă manșetele roase care îi ieșeau din

mînici. Dar sînt foarte fericit. Nu ți-a povestit doamna Le Maire ? Am găsit un editor pentru lucrarea mea și Marie și cu mine ne-am logodit. Ochii lui căpătară o strălucire visătoare cînd pronunță numele iubitei.

— În august ne căsătorim.

— Ca două vrăbii nebune ! izbucni doamna Le Maire și apucă brațul oferit de tînărul domn. Loc este și în cea mai umilă colibă — știm asta, dar eu mai știu că mai tîrziu asta sună cu totul altfel.

— Îmi amintesc de Marie ; o fată tare drăguță, îi spuse Henriette. Vă doresc tot binele la amîndoi. Vă stabiliți la Paris ?

— Dar unde ? O cută de grijă se săpă adînc între sprincenele tînărului. Nici fericirea nu-i putea alunga cu totul expresia de îngrijorare ce-i stăpînea fața. Trebuie să-mi continui studiile, dacă vreau să ajung vreodată la o catedră. Și pînă atunci dau lecții, cînd pot găsi vreun elev. E adevărat, Marie nu-mi aduce zestre, dar gătește o supă minunată.

— Fără oase, fără morcovi, fără ceapă, nu-i așa ?, îl sicii Madame Le Maire. Dacă într-adevăr reușește să facă din dragoste și o oală cu apă fiartă o supă hrănitoare, să știi că e vrăjitoare.

— Mademoiselle, nu-mi place să cer favoruri, dar... Domnul Remey nu se gîndea să-și ia rămas bun, deși vizitiul nu ascundea de fel că este tot atît de nerăbdător ca și caii.

— Acum cînd îți merge bine și te învîrtești în societatea asta distinsă și influentă, vei avea bunăvoința să te gîndești și la noi ? Dacă afli vreodată de vreun elev și mă poți recomanda ca profesor, ar fi...

Caii nu mai puteau fi ținuți în frîu și ultimele lui cuvinte se pierdură în tropotul copitelor și zgomotul roților. Dar rugămintea nu scăpă Henriettei. Ea întoarse capul și-i trimise o salutare încurajatoare. Sărmanul, visătorul domn Remey, cu hainele sale rupte și cu legătura sa de cărți sub braț ! Și el mai îndrăznea să iubească și să fie fericit, cu singura perspectivă de a locui într-o sărăcăcioasă odăiță de mansardă, cu o fată care poseda tot atît cît și el și... știa să gătească o supă bună. Henriette se surprinse invidiindu-i pe cei doi. Strălucirea ochilor lui miopi fusese adevărată. Ea nu putea uita cum scilipeau cînd îi vorbea de fericirea lui. Își dădu deodată seama că mătasea rochiei noi, bogate, pe care o purta nu putea înlocui acestea toate. Poate că va reuși într-adevăr să-i găsească un elev, deși nu avea nici un motiv să se intereseze de nevoile unui student și ale logodnicei sale, pe care abia îi cunoștea. Dar strălucirea apusului de soare pe deasupra fluviului îi amintea de lumina caldă ce stăruise o clipă pe chipul lui. Ea avea ferma convingere că domnul Remey, logodnica lui și ea trebuie să fie

uniți pentru a nu risca să cadă pradă soartei nesigure care pîndește adesea pe cei ambițioși și stăruitori.

— De ce ducea domnul acela atîtea cărți grele ?, îl auzi pe Raynald întrebînd. Și de ce era îmbrăcat atît de caraghios ?

— Este student !, răspunse ea pe jumătate absentă, și studenții sînt prea ocupați să citească sumedenie de cărți, pentru a da atenție la ce îmbracă sau ce mănîncă.

— Eu nu vreau să fiu student. Îmi dai prăjitură astă seară ?

Plimbarea și revederea celor două vechi cunoștințe nu aduseră Henriettei buna dispoziție așteptată. Era foarte frumos și bine să poată face și ea o dată pe binefăcătoarea, dar după ce farmecul începutului trecu, se simți din nou sîngură și nemulțumită. Raynald era în pat ; își terminase îndatoririle zilnice și seara se întindea înaintea ei pustie ca și coridorul și camerele goale. Singură în acest palat, ea se simțea ca o sămînță uscată rămasă într-un dovleac.

Își așază mapa de scris sub lampa de pe masa din sala de clasă și muie energic penița în călimară, cu cea mai bună intenție de a termina scrisoarea începută către Nina Hislop, dar gîndul ei refuza să închege fraze. Cerneala se uscă pe peniță ; prin fereastra deschisă ea privea din camera luminată în grădina cuprinsă de întunericul serii. Liliacul tîrziu era în floare și răspîndea un parfum pe care astăzi nu-l putea suporta.

— Nebună ce ești ! Se reculese și reluă scrisul. Ce mai vrei ?

Și totuși — cum sta ea așa adîncită în descrierea oarecum didactică și bine chibzuită a unei plimbări în Bois și a unei după amieze la Louvre, instructivă pentru fosta ei elevă — simțea în adîncul inimii că destinul ei nu putea fi de a se găsi singură într-o seară de mai ca aceasta. Ce-i folosea să știe că liliacul înflorea și că pretutindeni oamenii mergeau perechi, braț la braț ?

Scrisoarea era gata. Închise mapa și se uită la ceas. Nouă fără zece minute — la Paris seara abia începea ; pentru ea însă era ca și terminată. Acest blestem al singurătății — pentru ce i se cuvenea oare ?

Printre cărțile de școală de pe poliță se găsea și un volumaș verde, subțire, de poezii englezești, pe care-l alese la întîmplare. Întorcea paginile domol, fără să se concentreze asupra strofelor simple. Erau în majoritatea lor versuri elegante, plăcute, ghirlande simpatice împletite din vorbe sunătoare : amor și dor, plăcere și durere, flori parfumate și nopți înstelate. Deodată îi săriră în ochi

cuvinte care nu mai erau atât de blinde și de „bine crescute“, cuvinte care păreau s-o provoace :

Cum să recunosc, Marie,
Pe cel ce ți-e drag ?
Poartă ghete, pălărie,
Și-n mîini un toiag.

E mort, femeie, dragul tău,
Pe veci te-a părăsit.
Sub iarbă zace trupul său,
De-o piatră ocrotit.

Nu citi mai departe, dar inima-i bătea ciudat de puternic cînd puse cartea la loc, și o treceau fiorii. Nu-și putea explica de ce aceste versuri o răscoleau atât de mult.

E mort, femeie, dragul tău,
Pe veci te-a părăsit...

Dar într-o zi va afla ; acum vedea numai o umbră palidă fără să poată bănuî măcar cine o arunca.

Cu obișnuita ei ridicare din umeri, scutură greutatea poverii ce-o apăsă și se așeză la pian. Degetele îi alunecau pe clape, căutînd să-și amintească valsul pe care cu ani în urmă, cu multă străduință, reușise să-l învețe pe de rost. Melodia și-o reamintea treptat, dar basul schiopăta.

— Mademoiselle, Mademoiselle !

Fusese atât de adîncită în cîntatul ei, încît nu auzise vocile și pașii ce se apropiiau grăbiți. Cînd ridică ochii, văzu în prag statura înaltă a unui bărbat și o fetiță cu părul răvășit care alerga spre ea cu brațele deschise și respirația întretăiată.

— Louise ! Se-mbrățișară. De unde vii la ora asta ? Dar asta-i o surpriză, Monsieur ! Sper că nu s-a întîmplat ceva rău !

Atmosfera sălii de clasă căpătase viață. Întrebări și răspunsuri zburau vesele ; lumina potolită a lămpii îi cuprindea pe cei trei ca într-un cerc magic. Un servitor aduse cina pregătită în grabă — friptură rece, salată și piine, lapte pentru Louise și o sticlă cu vin pentru duce.

Henriette asculta povestirea celor doi și răspundea întrebărilor lor ; dar ochii nu i se deslipeau de sticlă cu licoarea întuneată și mîinile fine, nobile, care umpleau două pahare. Contrastul între paloarea pielii și roșul strălucitor al vinului o fascina. Un

strop ca de sînge căzuse pe albeața miinii ; ducele îl șterse cu batista și se aplecă peste masă.

— Mademoiselle, nu vei refuza să bei un pahar de vin cu mine ! Nu pot bea singur.

Ea luă paharul zîmbind. La lumina lămpii, fața lui i se părea schimbată. Părul îi lucea ca aurul și sub genele dese ochii-i arătau mai mult verzi decît căprui. Spera că și pe ea o prindea bine lumina artificială. Și privirile lui, care se odihneau pe buclele ce-i încadrau obrazul, păreau s-o confirme.

— Da, ducesei îi prieste aerul de țară, îl auzi răspunzînd unei întrebări pe care nu-și amintea s-o fi spus. Se ocupă foarte mult de săracii din sat.

— Bunătatea ei îi atrage desigur multă dragoste — dar, Louise, ce e cu falca ta ? E umflată !

Și astfel află Henriette de dintele care nu încetă s-o doară și cum papa hotărîse s-o ia cu el la Paris, unde oricum avea treburi a doua zi.

— Vei merge cu mine la dentist, Mademoiselle, continuă Louise, și dacă-mi va scoate dintele și voi fi cuminte, papa mi-a promis o surpriză. Pe drum, în tren, ne-am gîndit la asta. Așa e că nu poți ghici ce este ?

— Dacă ghicește nu mai este surpriză, Louise !, aminti ducele nerăbdătoarei sale fiice.

— Dar eu n-am nici un amestec, spuse Henriette, pe mine nu mă dor dinții.

— Totuși, vei lua și d-ta parte, Mademoiselle. Vom îmbrăca rochiile cele mai frumoase și vom sta într-o lojă și nu ne vom culca înainte de miezul nopții. Tot nu poți ghici ?

Ducele rîse înveselit, dădu din cap, și-și aprinse o țigară. O privi cu gingășie pe Louise, apoi aduse vorba de Raynald și de treburile casei. Henriette îi dădu lămuriri clare și precise. El o asculta cu atenție și-i zîmbea mulțumit prin fumul albăstrui care aducea în atmosfera sălii de clasă o notă bărbătească.

— Îți sînt foarte recunoscător, Mademoiselle, spuse el, ridicîndu-se. Modul cum ai condus gospodăria în lipsa mea este demn de toată lauda. Peste cîteva zile plecăm cu toții la Melun și poate că te-ar interesa să afli că domnișoara Maillard ne părăsește în august.

Abia avu timpul să-i arunce o privire ușurată și el plecă.

— Mama n-a vrut ca domnișoara Maillard să plece, îi mărturisîi Louise. A plîns chiar ; dar noi, nu ; și Berthe i-a spus-o în față. Știi, Mademoiselle ? Surpriza a fost ideea tatei ; și-a amintit că d-ta încă n-ai văzut-o pe Rachel.

Amintirea renumitei actrițe îi va rămâne legată de parfumul viorelelor. Un vânzător de flori își întinsese coșul în trăsură când aceasta se opri la Teatrul francez și ducele îi aruncase o monedă. Un buchețel pentru Mademoiselle și unul pentru emoționata Louise. Gestul nu voia să spună nimic mai mult și florile erau cam ofilite, totuși cele două buchețele de viorele deveniră un simbol al farmecului neuitat al acelei seri. Louise pășea între duce și Henriette atât de îmbujorată la față, încît nici nu se observa că-i era falca umflată. Plutea ca în nori, atât de emoționată era ; părul negru lucios îi cădea în bucle pe spate și rochița galbenă vaporosă pe care o alesese pentru această ocazie sărbătorească îi puneă în valoare grația. Nu arăta a domnișoară, dar apariția ei copilărească lăsa să se întrevadă ce frumusețe avea să devină.

— Este ca o frunzuliță care dansează în propria-i umbră, ținu să spună Henriette, și un fior o străbătu, gîndindu-se la umbra bătrîneții care an de an întuneacă tot mai mult viața omului.

Dar gîndurile-i negre fură repede spulberate, căci bucuria Louisei era molipsitoare. Însuși ducele, care era atât de obișnuit cu teatrul, fu cuprins de nerăbdarea însoțitoarelor lui. Henriette băgă de seamă că toaleta ei făcu impresie bună ducelui, care-i luă pelerina de pe umeri. Era tot vechea ei pelerină de seară, dar rochia cea nouă, de mătase verde, reținea atenția, deși nu era decoltată. În sinea ei Henriette regreta că nu-și putea arăta umerii și gîtul ; oricum, avea satisfacția de a ști că rochia-i era croită fără greșală și că verdele mat al mătăsii dădea o strălucire nouă chipului ei și nuanțelor calde ale părului.

— Mă tem că „Judita“ nu e tocmai piesa potrivită pentru a face Louisei cunoștință cu teatrul. Ducele se aplecă spre ea și-i puse în poală programul. Dar, n-am avut încotro, căci după reprezentația de astă seară Rachel pleacă în turneu în Anglia.

— Eu am toată încrederea în Louise, îl asigură ea. Nevinovăția, precum știți, este propriul său paznic. După părerea mea, în cărți sau în piese de teatru — sau în viață, Monsieur — găsim numai ce căutăm.

— Poate că ai dreptate. El zîmbi și ridică din umerii săi lărgi. Oricum, dacă Louise va pune mîine întrebări penibile, las în grija d-tale de a-i răspunde.

— Papa, îl întrerupse fetița, îmi dai voie să mă uit cu binoclul tău ? Sînt acolo cîteva persoane care ne fixează stăruitor.

Henriette urmări privirea Louisei îndreptată spre loja laterală unde tocmai luaseră loc patru spectatori. O doamnă în vîrstă, distinsă și alta mai tînără se așezau comod pe scaunele de mătase, pe

cînd cei doi domni își îndreptau binocurile spre duce și însoțitoarele sale. Ducele salută cu o plecăciune rece și se ocupă mai departe de fiica lui.

În sala arhiplină candelabrele se stinseră treptat. Luminile rampei deveniseră mai puternice. Cortina părea o mare de flăcări. Viorile și violoncelele izbucniră, hohotiră și chiuiră și deodată amuțiră. Șoapte reținute, suspine nerăbdătoare treceau ca niște mici valuri de la un rînd de scaune la altul.

Henriette trase adînc aer în piept și se aplecă înainte ; ca și altădată, în rarele ocazi cînd fusese la teatru, ea se sufoca de încordare. Simțea scaunul pe care era așezată, vedea viorelele și programul din poală, era conștientă de prezența bărbatului și a fetei de lîngă ea, și totuși i se părea că o parte din ființa ei se desprinde și plutește pe deasupra sălii pînă se contopește cu cortina care se ridică. Și în această clipă de desfătare află ea ce se numește extaz !

Cortina se ridică și corturile taberei lui Holofern apărură. To-bele băteau surd, trompetele răsunau. Chipuri scăldate în lumină rosteau vorbe ațîțătoare. Scena însăși părea că așteaptă împreună cu întreg publicul, fără răsufare, apariția celei mai mari tragediene a timpului. Și ea veni, cu pas ușor, un zefir mai curînd, decît femeie. O rochie în valuri înfășura trupul ei delicat, aproape copilăresc, care stătea acolo, nemișcat, și cu un singur gest al micuței sale mîini întinse cucerii mii de inimi.

— Da, foarte frumos ! obișnuia să spună mai tîrziu Henriette, lăudînd pe una sau alta dintre actrițe, o interpretare admirabilă, dar cine-a văzut-o pe Rachel...

Cînd se lăsă cortina după primul act și sala izbucni într-un ropot asurzitor de aplauze, Henriette rămase liniștită pe locul ei. Soarelui care răsare nu-i bați în palme, și nu-i strigi „bravo !“ unui meteor scînteietor !

— Ei bine, Mademoiselle Deluzy — vocea profundă a ducelui o readuse pe pămînt — marea Rachel corespunde așteptărilor dumitale ?

→ Ah, Monsieur ! ea oftă de parcă îi venea greu să se obișnuiască cu alt aer, ce mai rămîne de spus ?

Răspunsul ei părea să-l bucure și el se-ntoarse către fiica lui, care era grozav de emoționată.

— Da, el se ridică pentru a da o raită prin foaier, este într-adevăr o mare artistă. Altfel n-ar fi putut face din Louise o femeie și din d-ta un copil !

Henriette nici nu observă că el se așezase din nou lîngă ea, căci cortina se ridicase și urmărea cu încordare desfășurarea dramei. Holofern suferea chinurile dragostei pentru trădătoarea care-l

scotea din minți și Rachel se apropia cu agerime de panteră de scena crimei. Judita triumfase. Viclenia ei răpusese dușmanul patriei și ea purta în mîinile întinse capul comandantului. Groaza și patima și sălbateca frumusețe subjugau pe spectatori.

Și apoi... se isprăvi. Palida eroină a dramei dispăruse și în locul ei o tînără femeie obosită fu condusă în fața cortinei, pentru a primi aplauzele publicului. Din toate părțile curgeau pe scenă flori.

— Și ale mele, papa, și ale mele !, Louise cerea insistent tatălui ei să arunce buchețelul de viorele.

El ezită o clipă, dar chipul pătimaș al fiicei lui hotărî ; se aplecă peste marginea lojei și azvîrli florile. Ele căzură chiar la picioarele artistei ; nu le ridică dar ochii ei se îndreptară cercetători spre loja cu domnul acela blond și cele două însoțitoare ale sale.

— O, papa !, Louise era prea emoționată spre a observa că Henriette îi puna pelerina pe umeri.

— Ai văzut ? S-a uitat spre noi. Îmi pare bine că a ieșit și Holofern să se încline în fața publicului. Era prea drăguț pentru a fi decapitat, nu găsești ? Am plîns serios, Mademoiselle, vezi, lacrimile mi-au pătat rochița.

Ducele surîse ascultînd trîncăneala gălăgioasă a fiicei sale.

— Eu unul prefer comediile, spuse el, cînd părăsiră loja. Se zice că ar fi un semn de bătrînețe, dar ce pot să fac ? Sint destule primejdii și groază în lume — și lacrimile nu trebuie să le cumperi !

Buzele i se strînseră tare laolaltă. Privindu-i profilul, Henriette se sperie de cuta aspră din jurul gurii sale și de răceala care-i cuprinse fața, de parcă ar fi vrut să ascundă un secret dureros.

Ea tăcu. Mulțimea care se îngrămădea la ieșire era atît de mare, încît a fost nevoie de toată iscusința lui pentru a le conduce cu bine afară, pe Louise și pe Henriette. În drumul spre stradă, Henriette remarcă privirile curioase care-l urmăreau pe duce. Auzi pronunțîndu-se numele lui și citi admirația în ochii acelor pe lîngă care treceau, și această curiozitate, această admirație păreau — minune ! — să nu excludă nici persoana ei. Într-un grup care-i privea cu deosebită nerușinare, ea recunoscuse persoanele care o fixaseră îndrăzneț din loja laterală. Din nou ducele se înclină rece, răspunzînd unui semn de salut. El nu se opri însă, cum se vedea bine că așteaptă cunoștințele sale, ci croi protejatelor lui drum spre stradă, unde se strîngeau trăsurile. Henriette se ținea strîns lîngă el. Gîndul la privirile disprețuitoare ale celor doi domni îi adună tot sîn-

gele în obraz. Atît de străpungătoare fuseseră și atît de nimici-toare, își spuse ea, ca o oglindă convexă care schimonosește natu-ralul într-un monstru.

CAPITOLUL VIII

Corsica avea pentru Henriette irealitatea visurilor unei nopți de friguri. Frumusețea sălbatică și rece a țărmurilor îi dădu fiori de la prima vedere. Nu va uita niciodată priveliștea în lumina zo-rilor de zi a strîmtorii Bonifaciu, cuprinsă între Corsica și Sar-dinia — Scylla și Carybda. Cînd corabia pe care mareșalul Sebas-tiani o închiriasse ca să-i aducă fiica și nepoții în vizita lor anuală se apropie de stîncile prăpăstioase, Henriette fu copleșită de vio-lența ciudată a ținutului.

Rîpele și văile pustii și întunecoase aminteau munții din lună și peninsulele ascuțite și golfurile umbroase, fără urmă de viață, nelocuite. Ici-colo, împrăștiate, se puteau recunoaște cîteva case țărănești, un grup de bărci de pescar în port, o biserică de piatră, fără culoare, o colibă pierdută într-o vîlcea ; totuși impresia de tristă sălbăticie stăruia. Și ea nu-și putea alunga un sentiment de teamă.

— Acolo e Ajaccio !, îi spuse un marinar cînd apăru la orizont un grup modest de case. Napoléon Bonaparte a copilărit acolo.

Henriette privi cu interes orașelul cu casele rare. Din această mică lume fără strălucire, cu coline stîlcoase și porturi ascunse, ieșise deci geniul Împăratului, a cărui umbră mai stăruia încă de-a-supra Europei ! Douăzeci și unu de ani trecuseră de cînd murise în exil. Albinele aurii, simbolul gloriei sale, se împrăstiaseră în cele patru vînturi, ca și legiunile sale, și stupul era părăginit. Dar o urmă a energiei mîndre, de neînvins, ce-l însuflețise mai putea încă pe aceste ape. Și acum încă mocneau focuri acoperite prin vî-găunile munților sau pe pășunile sărace. Apele liniștite de la pi-cioarele stîncilor se puteau transforma brusc în vîltori clocotitoare, smulgînd în adîncuri bărcile pescarilor, cu tunete vulcanice.

— Da, spuse ea și se îndreptă către Isabella și Louise care tocmai apărură pe punte. Oricît de minunat ar fi ținutul, pentru mine e lipsit de prietenie. Aș prefera să plecăm, nu să venim !

În tot timpul acestor săptămîni de soare și aer de mare, în care copiii se jucară și zburdară în deplină libertate și căpătară culoarea cafenie, a algelor care aruncate de valuri se uscau pe țărm — ea nu se putu elibera de sentimentul înstrăinării. Chiar și cînd încerca să fixeze în caietul de schițe neatinsa înfățișare se-culară a ținutului, contururile îndrăznețe ale stîncilor ripoase și

primitivitatea bărcilor de pescar, o cuprindea acel ceva nelămurit, ca un fel de teamă, pe care nu-l putea exprima în vorbe. La tot pasul avea impresia că Corsica și ducesa erau miraculos crescute dintr-o bucată. Femeia întunecată, cu ochii intristați și dispoziția ei alternând între disperare și minie, cu indiferența ei mută și izbucnirile-i drăgăstoase, nestăpânite, pornise atât de neîndoielnic de aici, de parcă insula își intrupase printr-un procedeu de neexplicat propriul ei temperament în această ființă omenească. Aici, în acest bogat Olmeto, unde ea mai era încă unicul copil răsfățat al unui bătrîn bogat și puternic, cu droaia fiilor și fiicelor — dovadă vizibilă a rodnicei ei căsătorii cu un membru al înaltei aristocrații franceze — Fanny, ducesă de Praslin, își putea permite să trateze pe educatoarea copiilor ei cu proteguitoare superioritate.

— Își are rădăcinile în acest pămînt, își explică Henriette încă de la începutul șederii lor aici. Probabil că vrea să-mi dea a înțelege de unde vin banii. Nici o mirare că el preferă să rămînă la Paris, decît să audă mereu pe lăudărosul său de socru aducînd osanle fiicei lui.

Fără aprobarea și sprijinul ducelui, Henriette nu mai avea acum aceeași autoritate asupra copiilor. Îi erau tot atît de apropiați ca întotdeauna : nici o excursie fără Mademoiselle ; nici o zi fără ca unul sau altul dintre copii să nu-i aducă vreun dar — o bucățică de mărgean de pe țarm, scoici cu forme ciudate, pietricele colorate, prima prună coaptă din grădină. Dar indulgența bunicului lor nu era un mister pentru ei și profitau de ea. Henriette se izbea de nenumărate piedici în menținerea programului de activitate zilnică, așa cum fusese el stabilit la Paris. Era greu de rezistat ispitelor pe care le ofereau măgărușii înșeuăți pentru o raită prin munți sau corăbiile vesel vopsite, cu pescarii cu pielea arămie și fața veșnic zîmbitoare, care erau gata oricînd să conducă pe tinerii Praslin prin golfurile largi și în ascunzișurile scobiturilor adînci ale coastei. În fiecare zi frumoasă se făceau excursii sub conducerea bătrînului mareșal ; obiecțiile Henriettei că lecțiile de pian nu trebuie neglijate sau că nu trebuie uitată scrisoarea săptămînală a copiilor către tatăl lor nu erau luate în seamă. E vacanță !, trîmbițau ducesa și mareșalul.

— Sînt tineri, Mademoiselle Deluzy ! spunea bunicul încîntat, mîngîind căpșorul Berthei, care-l prinsese cu totul în mrejele ei. Curînd vor fi cu toții căsătoriți, și vor avea destule griji cu soții și gospodăriile lor. Nu-i așa, Fanny ?

Și ducesa obișnuia să-l aprobe cu un suspin și să se plîngă de ideile curioase ale ducelui în privința educației fiicelor sale —

la ce bun să învețe toate aceste lucruri, dacă niciodată nu vor avea nevoie să-și cîștige existența ?

Henriette tăcea la astfel de observații. Era prea inteligentă pentru a se certa cu ducesa, mai ales acum, cînd puternicul ei aliat nu-i putea veni într-ajutor. N-avea nici un rost să atace pe dușman pe terenul lui. Și apoi voia să evite orice neînțelegeri. În nici un caz nu trebuia să se expună ca, la înapoierea la Paris, să se ivească plîngerii împotriva ei. Poate că — îndrăzneala ei să spere după unele excursii făcute împreună sau în zilele cînd ducesa îi arăta o deosebită prietenie — poate că tot vor ajunge odată să se înțeleagă și să se prețuiască. Și se silea, cu tot tactul și, cu toată stăpînirea de sine, să atingă această țintă. Bătrînul mareșal prețuia modestia ei și fîcîta nu o dată pe fiică-sa pentru exemplara educatoare a copiilor ei. El nu se sfia să o spună și de față cu Henriette și ea protesta, susținînd că nu i se cuvin laude.

— Vreau să fiu de folos copiilor, îi spunea ea, și-mi dau silința să fiu pe placul părinților. Iar dacă uneori greșesc, nimeni nu o poate regreta mai mult ca mine.

— Fiica mea e o sfință pe acest pămînt, îi mărturisi mareșalul într-o după amiază, cîteva zile mai tîrziu, pe cînd ducesa se retrăsese în camera ei, plîngîndu-se de dureri de cap.

Henriette nu se putu abține de a observa că durerile de cap o apucară îndată după sosirea corespondenței de la Paris. Ea văzuse cum mîinile moi, palide, răscoliră maldărul de scrisori, cum scoaseră un plic și-l deschiseră înfrigurate. Cuprinsul unei singure file păru să displace ducesei, care o mototoli și se retrase în camera ei. La aceasta se gîndea Henriette pe cînd asculta cum bătrînul îngrijorat își ridica fiica în slăvi.

— Da, continuă el, mărinimia ei este aproape un defect. Și-ar da viața pentru acei ce-i sînt dragi.

— Cine n-ar face-o ?, gîndi Henriette pentru sine. Este mult mai greu să trăiești lăsînd și pe altul să trăiască.

Dar ea păstră o tăcere respectuoasă, pînă cînd el vorbi din nou.

— De nouă ori sărmana mea Fanny a dat viață, cu pericolul propriei vieți. A fost binecuvîntată cu fii și fiice admirabili, totuși nu mă pot opri de a gîndi uneori că prea a dat mult. An de an puterile i-au scăzut și de la nașterea lui Raynald a rămas numai umbra celeia care-a fost.

— Raynald a împlinit în iunie patru ani. Medicii n-au găsit leac...

— Nu e numai asta, Mademoiselle. Bătrînul suspină. Suferința ei e îngrozitoare și ce-mi folosește toată averea mea, dacă n-o pot ajuta ?

— Fericirea nu se poate cumpăra, nici pentru noi, nici pentru cei ce ne sînt dragi, nu-i așa, Monsieur ?

— Prea adevărat ! aprobă el, plăcut surprins de interesul ei. Fanny a adus în căsătorie o zestre cum rar s-a văzut în Franța, continuă el, totul părea să le suridă, atunci, celor doi... ; el se întrerupse și suspină din nou încurcat.

Henriette nu spusese nimic dar, un vechi proverb, pe care-l auzise cu ani în urmă în Anglia, îi veni în minte : „Zestrea prea mare umple adesea patul conjugal cu urzici“.

— Da, timpul transformă de multe ori zahărul în sare, urmă el fără a da atenție tăcerii ei... Trebuie să mă ierți, domnișoară, că trîncănesc atît, dar te rog nu fii supărată dacă niica mea este uneori prost dispusă. Fii răbdătoare, Mademoiselle, și îți voi mulțumi !

El părăsi camera fără a-i da timp să găsească un răspuns sau să-și dea seama dacă vorbele lui trebuiau înțelese ca o încercare de mituire sau porneau numai din strădania unui om bătrîn de a-i cîștiga mila pentru fiica lui.

— Ce-o fi știind el ?, se întrebă Henriette privind în urma siluetei înalte care se depărta. Și ea, ce știa ea ? Ridică din umeri și încercă din nou să-și sustragă gîndurile de la această problemă încîlcită. Afară soarele strălucea și printre chiparoșii din grădină se zărea albastrul ca și nenatural al mării. Berthe și Raynald se jucau printre butucii de vie și glasurile lor pătrundeau pînă la ea.

— Mademoiselle !, strigară ei, unde ești ?

Ea se ridică spre a se duce la ei, dar cînd păși pragul ușii înalte de sticlă nu avu în fața ochilor minunăția soarelui și a mării, nici aurul cald al fructelor pîrguite ce atîrnau grele de ramurile întinse pe zidul văruiat în alb. Ea vedea numai literele chinuite, așternute pe un petec de hîrtie albăstrie, pe care nu le putea uita, și cele două camere învecinate, din casa din Rue d'Fau-bourg Saint Honoré, pe care le despărțeau numai cîțiva pași, dar și o prăpastie de amărăciune și ură.

— Dacă după înapoierea noastră lucrurile nu se îndreaptă, hotărî ea, trebuie să plec să-mi caut altă slujbă. Dar își spusese aceasta fără convingere, de parcă ar fi știut de pe acum că nu se va putea despărți atît de ușor.

Septembrie învăluia insula într-o atmosferă sclipitoare, minunată. Munții căpătară un colorit mai blînd, purpuriu, și coastele dantelate pierdură din asprimea lor înspăimîntătoare, în lumina dulce care deștepta la viață și la neașteptată frumusețe iarba uscată și întreaga vegetație sărăcăcioasă. Pe plaja singuratică, unde zburdau copiii și tovarășii lor de joacă, pe jumătate goi, din satele

de pescari învecinate, luceau ca niște oglinzi diforme petele de apă lăsate de valuri și fiecare scoică, fiecare pietricică netedă era motiv de mirare și încântare.

Henriette se simțea cuprinsă și ea în această schimbare. În fertilitatea îmbelșugată ce o înconjura, încordarea sufletului ei se topi. Ea gusta din plin bucuria soarelui și a aerului sărat, a strugurilor dulci, parfumați, din vița care se cățara ambițioasă pe colinele stincoase. Adormea ușor, cu zgomotul talazurilor îndepărtate în urechi, și se trezea dimineața improspătată și bine dispusă. Nici chiar ducea cu toanele ei nesocotite nu o mai putea scoate din calmul și liniștea ei; le suporta acum, căci se simțea în stare să înteplinească viața și cerințele ei.

De la venirea Henriettei în casă, ducea părea că nu se simțise niciodată mai bine. O dată sau de două ori a încercat să se apropie cu timidă prietenie de educatoarea copiilor ei, deși încă o mai stăpânea obișnuita ei indiferență. Oricum, această situație era cu mult mai plăcută decât descărcările subite de pînă acum. Henriette spera sincer că dacă nu va putea ajunge la o deplină înțelegere cu mama copiilor, cel puțin nu va mai exista pe viitor neîncredere și dușmănie între ele.

— Miercuri este ziua de naștere a mamei, anunță într-o dimineață Isabella cu un aer serios. De aceea am amînat pe vineri plecarea. Bunicul dă o serbare în cinstea ei și a spus că Louise și eu putem veni să ascultăm muzica.

— Da, și ce îi dăm în dar?, întrebă Louise.

— Tu va trebui să termini pînă atunci lucrul de mînă, hotări Henriette. Ia-ți coșulețul și arată-ne ce poți face în patru zile. Ar fi trebuit să-mi spui mai din vreme, Isabella. Așa, nu-ți mai rămîne decît să scrii cît poți de frumos o poezie și să colorezi literele. Dacă promiți să fii atentă, poți lua culorile și blocul meu de desen.

Inventivitatea Henriettei trebuie să se îngrijească și de darurile Berthei și al lui Raynald. Nu era atît de simplu pentru cei doi nițitei ale căror gânduri erau mai zburdalnice decît iezii de pe insulă și ale căror degete erau încă neînvățate. Dar ea găsi soluția: Berthe zugrăvi un trandafir roșu-sîngeriu cu frunza ca de varză, verde de cocleală, dedesubtul căruia scrisese cu litere șchioape: „Chère Maman — Souvenir de Berthe“, iar Raynald adunase scoici minuscule pe care Henriette le lipi pe o ramă. Ambii copii stăteau coplesii de mîndrie în fața creațiilor lor.

— Cînd e ziua d-tale de naștere, Mademoiselle?, întrebă Berthe, pe cînd se împachetau darurile. Pentru d-ta voi picta un tablou mult, mult, mult mai frumos!

— Da, se amestecă vocea limpede a lui Raynald, și eu îți dăruiesc bucata de mărgean pe care am găsit-o. Este cea mai mare comoară a mea !

Henriette le mulțumi surizînd, dar se bucură că nu auzise nimeni această convorbire. Dovada aceasta de dragoste din partea celor doi copii mai mici putea să-i fie fatală. Marguerite, camerista ducesei, avea o specialitate în a se strecura neobservată în cameră și a dispărea tot atît de încet și, fără îndoială, nimic nu i-ar fi făcut mai multă plăcere decît să poată raporta o astfel de conversație.

Bătrînul mareșal se întrecu pe sine în pregătirea sărbătoririi. Mult înainte de revărsatul zorilor, focul trosnea în vetre sub oalele și tigăile pentru ospăț ; grădina își sacrifică abundența pentru a îneca vila într-o mare de flori ; vinuri alese, în sticle prăfuite, fură scoase din pivniță și ziua întreagă nu mai luă sfîrșit fluviul arădalilor și țăranilor care veneau să depună buchetele lor multicolore la picioarele fiicei proprietarului lor.

Henriette citi pe chipul ducesei că aceste modeste dovezi de simpatie o mișcau ; era prietenoasă cu toată lumea și totuși nu o făcea din toată inima ; plutea parcă într-un nor, de unde zîmbea oamenilor. Era vizibil că gîndurile ei nu erau nicidecum la această serbare al cărei centru era. Nici darurile copiilor nu-i deșteptară decît pentru scurtă vreme interesul.

— Madame, îi spuse Henriette, dîndu-i darul ei, nu vă pot oferi decît opera propriilor mele mîini. Arta mea este modestă, dar, întrucît portretul redă oarecum trăsăturile încîntătoarei d-voastre fiice, sper că îl veți primi, odată cu cele mai bune urări din partea mea.

— Bunele d-tale urări sînt mai mult decît de ajuns. Ducesa ridică pleoapele obosite și o privi cu reproș.

— Madame, continuă Henriette fără a se lăsa intimidată de oftatul adînc și de indiferența față de darul ei, care zăcea neatins pe masă, cucernicele călugărițe m-au învățat de copilă să serbez fiecare zi de naștere ca începutul unui nou an. Inima îmi spune că pot spera ca ziua de azi să fie un astfel de început. Dacă am comis greșeli sau mi-am neglijat îndatoririle, vă rog să mi-o spuneți deschis și să vă faceți cunoscute dorințele d-voastră !

— Dorințele mele, repetă ducesa eu ton mirat și batjocoritor, dorințele mele au încetat de a mai juca vreun rol. Trebuie să fii mai proastă decît te-am socotit, Mademoiselle, dacă încă n-ai priceput asta !

— Dar, Madame, vă rog... Înainte ca Henriette să poată răspunde acestei izbucniri neașteptate, apăru Berthe, venind în fugă din grădină.

— Mamă ! Copila arată nerăbdătoare darul care rămăsese nedespachetat. Nici nu te-ai uitat să vezi ce ți-a adus Mademoiselle. Poftim... Berthe puse pachetul în mîna mamei sale — ...am stat multe ore cuminte, nu-i așa, Mademoiselle ?

— Da, scumpo, ai fost un model foarte ascultător !

Întreruperea venise la timp, și cînd minunatul portret fu des-pachetat, ducesa se arată foarte bucuroasă. Asemănarea era perfectă și căpșorul rotund și blond al Berthei privea cu ochi mari, nevinovați, din cadră. Dar în spatele trăsăturilor copilărești era vizibilă surprinzătoarea asemănare cu tatăl. Prea tirziu își dădu Henriette seama că ar fi fost recomandabil să-și ia de model pe bruneta Louise sau pe Raynald, în ai căror ochi și sprincene negre se vedea moștenirea corsicană.

Dar, fie că observase sau nu această asemănare, ducesa nu făcu nici un gest. Cuvintele ei de laudă și mulțumire sunau sincere și atmosfera încărcată care acum cîteva minute umplea camera se risipise.

— Credeți-mă, Madame — Henriette mai rămase, după ce Berthe se înapoiase la joaca ei — am crezut sincer ceea ce am spus adineauri. Trebuie să mă credeți că țin foarte mult la o conviețuire în bună înțelegere.

— Poate că te-am nedreptățit, spuse ducesa obosită, dar fără amărăciunea pe care Henriette era obișnuită s-o găsească în vorbele ei. Dumnezeu mi-e martor că nu vreau să jignesc pe nimeni, așa cum am fost eu jignită. Dar nu este ușor să te eliberezi de apăsarea îndoielii și a bănuielii care te stăpînesc. Aici în Corsica, unde copilăria mea fără griji mă urmărește la tot pasul, aproape că pot uita insulta care mi-a fost adusă. Aproape că aș putea crede din nou într-o lume în care acei pe care îi iubim nu ne întîmpină cu indiferență.

Această rugămintă de înțelegere o intimidă pe Henriette. A mărturisi atît de deschis că nu ești iubită, putea fi privit ca o abatere de la bunele moravuri. Dar cu tot disprețul pentru o astfel de dare pe față a sentimentelor, nu se putu opri de a recunoaște că acest strigăt disperat pornea dintr-o inimă chinuită. Ea se auzi răspunzînd cu aceeași voce liniștitoare, pe care o întrebuița ca să-l potolească pe Raynald.

— Uneori e necesar, Madame, să considerăm ca de la sine înțeleasă înclinația altora către noi. De îndată ce ne îndoim, se lasă

o umbră între noi. Dragostea nu este ca zahărul sau ceaiul, ceva ce se poate cîntări și măsura.

— Pari a ști o mulțime de lucruri despre dragoste, Mademoiselle !

Henriette nu trăda prin nimic că această săgeată lovise în plin. Ea vorbi cumpătat, liniștit, mai departe.

— Sint singură pe lume Madame, și am învățat să primesc și să adun crîmpeie de dragoste ce mi se oferă cînd și cînd, și să mă încălzesc cu ele, ca și cu una din acele scoarțe pe care le faci din bucățele de stofă dăruite de unul sau altul. Se opri, surprinsă că-și deschisese inima în fața acestei femei care, după toate aparențele, poseda tot ce poate fi dorit pe lumea asta. Nu mă pizmuiți pentru dragostea ce mă întîmpină în casa d-voastră !, încheie ea. Gîdiți-vă cît de puțin înseamnă asta față de tot ce vă aparține.

— Dar bucățelele mici pot lăsa cu timpul goluți mari. Să nu uiți asta, Mademoiselle.

În seara aceea, stînd la oglindă, îi veni în minte această convorbire. Îi era ciudă că ducesa avusese ultimul cuvînt. Nu era nici-decum în avantajul situației ei și, cu toată strădania sa, împăcarea nu făcuse nici un pas înainte. Părea imposibil să se întîlnească pe terenul neutru al raporturilor dintre stăpînă și angajată.

— Ea transformă cuvîntul cel mai nevinovat într-o săgeată care își alege drept țintă susceptibilitatea, gîndea Henriette pe cînd își peria părul lung și-l învîrtea pe deget în cîrlionți. Nici o mirare că nu este fericită, biata femeie, și nici o mirare că toți acei care-i încrucișează calea se grăbesc să iasă din umbra pe care o aruncă ea.

Spera că Isabella și Louise se vor purta la recepția de seară ca niște copii drăguți și bine țrescuți. Mai ales că în după amiaza aceea avusese loc o scenă neplăcută cu Raynald, care se încăpățîna să rămînă acasă cu Mademoiselle, în loc s-o întovărășească pe mamă-sa în plimbarea cu trăsura. Așa, toaleta de seară era terminată. Cutele rochiei de mătase i se revărsau verzi ca apa de mare, la picioare ; liniile lungi îi accentuau zveltețea și fișul de dantelă îi încadra gîtul alb. Obrajii îi erau îmbujorați și părul îi cădea în cîrlionți pe frunte și pe umeri. Nu mai îmbrăcase rochia asta din seara cînd mersese la teatru. Apropiindu-se mai mult de oglindă ca să-și prindă o buclă, se surprinse gîndind : dacă ar fi și ducele în seara aceasta aici ! Invitații se adunară încă de la căderea serii și acum petrecerea se apropia de punctul ei culminant. Sunetele arcușurilor pe coardele strunite pătrundeau pînă la ea. Muzicanții erau un taraf de țigani din Olmeto. Henriette și copiii îi văzuseră coborînd din trăsură — trei viori, două ghitare, o tamburină și un

flaut. Ea nu cunoștea cîntecele, dar o întristau și o nelinișteau. Se duse la fereastră și privi afară. la punctele luminoase răspîndite pe munți, jos în grădină sau pe terasele înalte, privi luminile care încadrau coasta ; privi depărtatele felinare de pe catargele corăbiilor ancorate. Se simțea departe, departe de tot ce-i era intim și ritmul ațîțător al dansurilor găsea în bătăile inimii ei un ecou care o făcea să-și apară străină ei însăși.

— Isabella, Louise ! Bătu la ușa camerei în care așteptau cele două fete, în rochiile lor de muselină albă, vaporoză, cu eșarfele late de atlas roz și albastru deschis. E timpul să mergem. Ridicați-vă, să văd dacă sînteți destul de frumoase ca să vă faceți reverența !

Cu îndemînare, strînse ici o fundă, netezi colo părul negru.

— Așa, acum e mai bine. Isabella, nu uita să te ții dreaptă. Și tu, Louise, nu sta atît de țeapănă de parcă ai înghițit un băț. Luați-vă coșulețele cu flori.

— Și ce ne facem dacă nu ajung, Mademoiselle ?

— Ai timp să te gîndești atunci, Isabella. Ea zîmbi încurajator fetei înalte.

— Dar eu găsesc că este mult mai bine dacă știi dinainte ce se va întîmpla, susținu Isabella, și aș vrea ca papa să fie aici și nu în Parisul îndepărtat. Socotesc că ar fi putut veni. D-ta ce crezi, Mademoiselle ?

Henriette evită răspunsul, împingînd fetele afară. Coborîră scara largă. Sute de lumînări ardeau, reflectîndu-și strălucirea în oglinzi și marmurele lustruite ! De la mesele lungi se înălța un vălmășag de glasuri care se contopeau cu sunetele melodiilor pe care muzicanții cu chipul întunecat le scoteau din instrumentele lor vrăjite.

CAPITOLUL IX

În parcul castelului Vaux-Praslin, frunzele de fag căzute alcătuiau o revărsare de aur fremătînd, în care se bălăceau picioare de copii. Stejarii se-mbrăcaseră în ruginiu și pe sub castani se adunau mici sfere țepoase. Peste zi, soarele cald de octombrie topea pojghița de gheață de pe smîrcurile șoselei gloduroase, dar în toate nopțile înghețul se așternea iar și îmbrăca în alb cîmpiile întinse și terasele. Oricît de devreme după prînz plecau la plimbare Henriette și elevii ei, îi prindea întunericul pe drumul spre casă.

Pentru Henriette șederea la țară în anotimpul acesta avea un farmec deosebit. Pînă acum, primul semnal al înghețului apropiat

o alunga pe străzile oraşului şi în camerele stîrmte. Dar acum gusta din plin aceste după amieze în aer liber. Lumina limpede, galben-chihlimbarie era cu atît mai desfătătoare cu cît dura mai puţin. Î se părea ca o trecere lină de la îmbelşugarea verii la sărăcia iernii — întreg globul pămîntesc un măr pîrguit, atîrnat în imensitate.

De la înapoierea din Corsica, zilele se scurseseră liniştite, calme. Plecaseră imediat la Melun, unde celelalte trei fiice îşi petrecuseră o lună de vacanţă şcolară. Apoi ele îi însoţiră pe părinţi la o staţiune balneară din sudul Franţei, recomandată de medică ducesei. Cura îi ajuta sau nu — oricum, absenţa ei alunga veşnica încordare din atmosfera în care se mişcau copiii.

Lecţiile nu mai erau întrerupte de vizitele nedorite ale mamei şi odată cu aceasta dispăru şi inevitabilul epilog al dragostei materne jignite, ori de cîte ori copiii se sustrăgeau mîngîierilor ei prea furtunoase sau nu arătau destul interes pentru munţii de jucării şi dulciuri. Era cu mult mai simplu, îşi dădu seama Henriette, să obţii acele mici scrisorele de obligaţie către „Chère Maman“, decît să faci pe copii să-i suporte prezenţa. Isabella şi Louise deveniră vizibil mai puţin sfioase şi Raynald pierdu în cursul acestor săptămîni o bună parte din sensibilitatea lui nervoasă. Faptul că încetaseră accesele isterice, făcu minuni. El dormea şi mîncă mai bine şi putu curînd alerga tot atît de departe ca şi Berthe, fără să obosească.

Servitorimea castelului nu alcătuia un element duşmănos, care să caute a pune la fiecare prilej piedici în calea Henriettei. O ascultau fără să ridice obiecţiuni şi ea nu mai avea impresia că este birfită de îndată ce întorcea spatele. În majoritate, erau ţărani din împrejurimi şi erau străini de intrigile servitorilor de la oraş. Ei preţuiau bogăţia ducesei, care readusese la vechea strălucire domeniul Praslin, o stimau pentru cucernicia ei şi pentru că prin fiii şi fiicele ei asigurase moştenirea ; dar adînc înrădăcinatul instinct al apartenenţei ţăranului de boier trăgea mai greu în cumpănă decît orice altceva.

Astfel se scurgea timpul liniştit şi numai întunericul care se lăsa tot mai devreme făcea să se deosebească o zi de alta. Împetrirea strălucitoare a lui octombrie se transformă pe nesimţite în cenuşiu al lui noiembrie.

— Astăzi e seara tuturor sfinţilor !, spuse într-o zi Louise, pe cînd se pregăteau să pornească la plimbare. Trebuie să ne grăbim, ca să ne înapoiem pe lumină. N-aş vrea să întîlnesc vre-o stafie. D-ta ai vrea, Mademoiselle ?

— Nu știi, Louise. Cred că sînt tot atîtea stafii bune, cît și rele — dar astăzi nu vom întîlni precis nici una, adăugă ea repede, căci simți degetele lui Raynald încleștîndu-le pe ale ei.

Această după amiază petrecută în pădurile de la Melun nu • va uita niciodată. Ani mai tîrziu, revedea încă fiecare amănunt — lumina care juca printre trunchiurile uriașe ale fagilor, cenușii și netede ca pielea de șoarece ; pîriul care se mișca leneș sub povara frunzelor arămii, de parcă însuși Midas i-ar fi transformat apele în aur greu ; cerul care sclipea ca oțelul albastru printre coroa-nele de bronz ale copacilor, acoperit totuși cu un voal iernatic ; ici apăsă, colo dispărea iarăși, ca o melodie aproape uitată. Și fiecare frunză arsă vorbea de soarele verii ce trecuse.

Berthe și Raynald se jucau de-a v-ați-ascunselea și se tăvă-leau prin pătura de frunze, înaltă pînă la genunchi. Își umpleau buzunarele cu castane și, în nerăbdarea lor de a ajunge mai repede la miezul moale, nu mai țineau socoteală de coaja ghimpoasă. Și ce dulce li se părea miezul lăptos în care-și afundau dinții. Și ce sălbatic săreau veverițele prin ramuri pe deasupra lor !

Făcură un ocol mare spre a trece pe la moara veche, a cărei roată acoperită de mușchi se-nvîrtea, mereu, mereu, sub apăsarea năvalnică a apei. Aplecați peste parapet, priviră pînă îi cuprinse amețeala și în urechi le răsuna freamătul și zgomotul morii.

Morarul și nevasta lui îi salutară surîzînd prietenoși.

— Mademoiselle Isabella s-a făcut o adevărată domnișoară. Mamă-sa nu era mult mai în vîrstă cînd a venit aici ca mireasă. Și Mademoiselle Louise — ce culori sănătoase are în obraji ! Ca pier-sicile coapte, în lumina soarelui ! Și cei doi mititei, ce mult au crescut de anul trecut ! Berthe e o adevărată Praslin, tot atît de blondă ca și ducele. Da, într-adevăr, toată tată-său ! Și nici mezinul nu mai e un bebeluș, doar ochii sînt încă prea mari pentru fața lui !

Se cam întrecuseră în însuflețita lor adorație, dar Henriette găsi că astfel de vizite ocazionale la arendași prietenoși nu puteau strica de fel copiilor. Și nu-i fu deloc ușor să-i pornească spre casă. Morarul îi sfătui să taie drumul prin pădure în loc să ocolească mergînd de-a lungul cîmpului și livezilor și le arătă unde începea poteca. Henriette nu socotise că va trebui să se lipsească atît de curînd de lumina zilei. Soarele cobori repede în dosul vîrfurilor co-pacilor și seara îmbracă totul în umbră.

— Trebuie să ne grăbim, să nu pierdem drumul, spuse Hen-riette micului ei grup. Dă-mi mîna, Raynald, și bagă de seamă unde calci, să nu te împiedici de rădăcini.

— Se întunecă de tot, Mademoiselle, se plînsese Louise. Îmi pare rău că n-am luat un cîine cu noi.

Și Henriette regreta, dar îndemnă pe copii la drum cu vorbe încurajatoare și se silea să nu piardă din ochi poteca îngustă ce ducea printre trunchiurile înalte. A te rătăci într-o pădure în care soarele picta cercuri luminoase pe pământul acoperit cu mușchi era romantic, dar într-o pădure deasă, întunecoasă, era cu totul altceva.

— Îmi miroase a fum. Berthe se opri, adulmecă și arată spre o lumină slabă pilpiindă. Acolo este.

Porniră mai departe. Nu dură mult și ajunseră într-un luminiș, la o colibă mică. Un moșneag încovoiat își făcea de lucru lângă o groapă în care ardea un foc de găteje. Henriette rămase înțepentă locului. Abia de putea crede în realitatea celor ce vedea; era ca un tablou păgîn: focul care trosnea, și bătrînul care îi tot arunca vreascuri de parcă ar fi urmat vreun rit misterios, atît de vechi, încît nici el nu-i mai știa semnificația. Aproape că-i păru rău cînd văzu pe Berthe repezindu-se în cercul de lumină al focului și auzi voci care se salutau cu vorbe obișnuite.

— Este moș Loti, Mademoiselle, explică Isabella. El adună lemne pentru sobele noastre și îngrijește de parc.

— Da, se amestecă Louise, papa spune că moș Loti e mai bătrîn decît orice pe lume, în afară de crapii din eleșteul nostru; și ei au peste o sută de ani.

Fața îi era zbîrcită; ai fi spus: o mumie înviată, dacă n-ar fi fost cele două mici puncte sclipitoare ale ochilor, care răsfrîngeau lumina focului. Brațele și picioarele-i fără vlagă apăreau ca niște ramuri subțiri sub îmbrăcămintea sa uzată. Iar mîinile lui cu degetele strîmbe, uscate, care apucau mănunchiul de vreascuri sau scormoneau jăratecul cu o greblă de fier erau asemenea rădăcinilor pămîntii.

— Spune că vrea să coacă mere pentru Toți Sfinții, veni Berthe să le aducă vestea. Este un fel de vrăjitorie; să rămînem și noi, Mademoiselle! Spune că are pentru fiecare cîte unul, și pentru dumneata!

Henriette ezita. La ora asta trebuia să fie acasă, nu atît de departe în întunericul care se lăsa, înghețat. Totuși era și ea atrasă să rămînă acolo, lângă foc. Ciudata lor gazdă, care se mișca cu sprinteneala nesigură a unei lăcuste bătrîne, îi ațîța curiozitatea. Era de parcă prinsese viață o gravură din cărțile de povești ale copilăriei.

— Aduce noroc dacă mănînci astă seară un măr copt fierbinte și te rogi pentru cei morți, povesti Louise.

— Și el spune că va răsări îndată luna, Mademoiselle, o rugă Isabella. Va fi lumină ca ziua.

— Fie ! — se lăsa convinsă Henriette, dar Raynald trebuie să promită că nu va răci. Ea îi încheie paltonașul și-i înfășură mai bine șalul la gât. Se așezară cu toții pe un trunchi răsturnat lângă foc, pe cînd moș Loti pregătea cele necesare pentru coptul merelor.

Se părea a fi o ceremonie importantă și nu trebuia făcută de mintuală. Mai întii tirî din colibă două tingiri de fier și un mănunchi de bețe ascuțite. Fiecare măr fu amănunțit controlat, apoi muiat într-un ulcior cu apă și tăvălit în ceva ce arăta a fi un amestec de zahăr și scorțișoară. După aceea înfipse adînc în fiecare măr cîte un băț și dădu fiecărui copil cîte unul. Bețele erau îndeajuns de lungi și rezistente pentru a putea fi ținute deasupra focului fără a trebui să te apropii prea mult de el. Moșneagul le arătă cum să învîrtească bățul pentru ca mărul să se coacă la fel de bine pe toate părțile și să nu se ardă. Lucrul cel mai important era, le atrase el luarea aminte după ce fiecare își primise mărul, să nu-l scape în foc. Căci prin aceasta norocul se sperie și fuge și vin șapte ani de nenoroc. Și, cînd merele sînt gata, trebuie mîncate cu codiță cu tot, pînă la simburi, care se numără. La o fată, explică el, numărul simburilor arată cîți ani mai are pînă la măritiș ; la un băiat, cîți copii va avea.

— Doisprezece am avut anul trecut, rînji moșneagul, și aruncă Henriettei o privire vicleană. Mai știi minune !

Henriette îi zimbi, luîndu-și mărul.

— Pentru mine, n-are rost să număr simburii, spuse ea băgînd mărul în foc.

— De ce ? O „mademoiselle“ n-are voie să se mărite ?, se interesează Louise fără să-și ia ochii de la foc.

— Oprit nu este, răspunse Henriette, dar se întîmplă foarte rar.

— Dar de ce ?, fu curios Raynald.

— De obicei ea este prea mult ocupată să supravegheze băiețașii și fetețele. Bagă de seamă, scumpule, ții mîna prea aproape de flacără.

Îi ajută să-și îndrepte bățul și curînd merele începură să plesnească. Focul sfîrîi puțin cînd picură zahărul topit. Fețele erau îmbujorate de căldură, deși frigul creștea odată cu întunericul.

Moșneagul se porni pe cîntat cu o voce subțire, ruginită, ca de greier. Buzele sale ofilite abia se mișcau, incît părea că nu el cîntă ci noaptea și focul și merele coapte. Henriette nu cunoștea melodia și din puținele cuvinte pe care le prinse pricepu că era vorba de Toți Sfinții și de sufletele fără odihnă care rătăceau acum, mai ușoare decît o frunză veștejită.

— Mademoiselle !, Raynald se lipi strîns de ea. Mi-e frică. Să mergem acasă.

— Pst ! Ea îl cuprinse cu brațul. Nu este nimic de care să te temi ; este numai un cintec vechi. Fii atent la foc și la mărul tău.

Glasul bătrîn, searbăd, cînta mai departe și, după puțin, Isabella și Louise prinseră refrenul cu vocile lor subțiri, de păsărele :

*Azi, pîine și sare noi ți-am jertfit,
Cenușe, balsamuri ți-am oferit,
Și-n ruga noastră te-am pomenit —
Dormi, deci, în pace !*

Cum sta așa, privind flăcările jucăuse și ascultînd, Henriette credea parcă și ea în vechea superstiție. Glasurile celor vii, care închinau celor morți melodia bătrînească, tristă, găseau ecou în inima ei, ca într-o scoică goală. Ce privesc !

Loti, moșneagul, ca un idol grotesc în lumina flăcărilor, alături de copiii cu fețele rotunde și pîrguite, ca și merele pe care le țineau deasupra focului !

— Păgînă sau creștinească, își zise ea, puțin interesează, de vreme ce această datină frumoasă și tulburătoare continuă să dăinuiască din generație în generație. Este bine ca măcar o noapte pe an cei vii să-și amintească morții !

Mîncară merele la lumina lunii care se înălța tot mai sus, rotundă, peste vîrfurile copacilor. Sucul fierbinte al merelor le frigea limba ; buzele și degetele le erau lipicioase de suc dulcel, afumat. Raynald uită și aruncă în foc ciocălăul, iar Berthe îl scăpă jos și-l călcă în picioare din nebagare de seamă. Cele două fete mai mari strinseră în batistă simburii ca să-i numere acasă. Tocmai voiau să pornească spre castel, cînd la marginea luminii se produse o mișcare. Micul grup aștepta înspăimîntat.

— O stafie, Mademoiselle, o stafie ! Raynald își îngropă fața în poala Henriettei, scîncind.

Aplecîndu-se spre el ca să-l liniștească, îl auzi pe moșneag rîzînd.

— Halal stafie ! Nu-l mai cunoașteți pe tatăl vostru ?

— Papa, papa !

Se repeziră cu toții asupra aceluia care apăruse dintre copaci. Berthe, mai iute de picior, ajunsese cea dintîi — o cascadă de vorbe despre stafii, despre foc și despre mere se revărsă peste buzele ei. Tatăl o ridică pe umeri și intră în cercul de lumină. În jocul flăcărilor care se stingeau, el apărea ca un uriaș legendar, îmbrăcat în zale aurite ; părul îi sclipea arămiu și cutele mantalei lui lungi, cafenii, erau ca turnate în bronz. Așa trebuie să fi arătat eroii ale

căror isprăvi le cîntă Edda, cînd înapoindu-se din bătăliile sînge-roase își îndreptau chipurile mîndre către Walhalla.

— Mi-am închîpuit eu c-o să vă găsesc aici, spuse el rîzînd și bătu pe moșneagul gîrbov pe umăr. Loti a copt mere și pentru mine, cînd eram ca Raynald.

— Poftim, luați-l pe al meu și să vă fie cu noroc ! Loti oferi ducelui mărul său. N-am mușcat din el, și poate găsiți vreo surpriză înăuntru.

Dar ducele scutură din cap, rîzînd.

— Pentru mine s-a terminat cu numărutul sîmburilor, Loti. Nouă copii îmi sînt de ajuns, mulțumesc. Hai, Raynald, acum e rîndul tău să călărești, și voi ceilalți țineți-vă aproape ; luna ne va lumina calea.

Înșirați cîte unul în urma staturii lui înalte, intrară în pădure, întii fetele și la urmă Henriette. Poteca se pierdea în fața lor, în jocul de lumini și umbre. Henriette nu-și lua ochii de la călăuza lor, al cărui cap neacoperit strălucea în lumina lunii, pe cînd înainta cu pași mari. Din cînd în cînd se oprea și aștepta să-l ajungă ceilalți.

— Uit mereu că am picioare atît de lungi, se scuza el, și apoi cunosc atît de bine aceste păduri, că m-aș putea orienta și cu ochii închiși. Aș observa imediat fie și numai lipsa unei buturugi sau a unei rădăcini.

— Este aproape ca un al șaselea simț, spuse Henriette.

— Nu, e mult mai simplu. E de ajuns să fii crescut într-un ținut ca să-i cunoști secretele. Adesea mă gîndesc — ah, amintirea copilăriei te face să devii sentimental, mai ales cînd este vorba de a ta.

Cînd se apropiară de castel, Henriette observă că numai came-rele ducesei nu erau luminate.

— Doamna ducesă nu v-a însoțit ?, întrebă ea politicos.

— Nu, a rămas la Paris. Eu am venit numai pentru cîteva zile, să supraveghez muncile cîmpului. Trebuie să mărturisesc totuși că mi-era dor de copiii ; e atît de pustiul la Paris fără ei !

— Cura i-a fost de folos doamnei ducesă ?

— Într-o anumită privință, da. Vorbea reținut. Dar e încă departe de a fi complet sănătoasă și a rămas tot atît de nervoasă. Mi-e teamă că medicii nu-i pot ajuta decît prea puțin.

Henriette nu mai spuse nimic. Simțea că el nu-i dispus să continue discuția și, în ceea ce o privea, era mulțumită de absența sărmaneii femei. Cel puțin nu vor avea loc scene neplăcute seara și dimineața !

La gura sobei, în camera copiilor, timpul trecea ușor. Ducele nu luase masa singur, în salonul albastru-auriu, ci împreună cu copiii. Apoi sparseră nuci, lângă focul care trosnea înfundat, pe când șuieratul vântului de afară făcea să li se pară încă mai plăcută atmosfera caldă din dosul stururilor trase. Îndelungată sedere în aerul rece, mîncarea consistentă și camera caldă și bine luminată dădeau tuturor o senzație de plăcută satisfacție. Iar prezența ducelui imprima camerei un aer de sărbătoare.

Henriette sta la masă lucrînd și trăgea cu ochiul și urechea la micul grup de lângă foc. Admira din nou cît de bine se înțelegea acest tată cu copiii lui. Cînd vorbea el, erau toți numai urechi și la rîndu-i asculta atent poveștile lor. Și ce bine îi cunoștea pe fiecare.

Isabella, cea serioasă, și Louise, cea impulsivă, discutau planurile și ideile lor ca două coțofene ațîțate. Ducele avea un dar deosebit de a potoli zburdălnicia Berthei și în ceea ce-l privea pe Raynald, băiețușul slăbuț părea să capete puteri noi și siguranță în prezența tatălui. — Da, își spusese Henriette, ducînd pe cei doi mai mici la culcare, el e mai mult decît un tată. Talentul său de a se purta cu copiii se apropie de vocație. Ce noroc că-l posedă, căci trebuie să le fie tată și mamă în același timp.

Cînd se înapoie, cele două fete încă mai discutau asupra numărului de simburi găsiți în mere.

— Sîntem în fața unei probleme foarte grele, spusese ducele cu seriozitate, deși ochii îi luceau viclean. Louise a găsit șase simburi și Isabella opt. Ce e de făcut, Mademoiselle Deluzy ?

Faptul că îi spunea pe nume și nu i se adresa cu impersonalul „Mademoiselle“ era pentru ea dovada că, spre deosebire de foștii ei stăpîni, ducele o prețuia și ca om nu numai ca educatoare.

— Nu sînt eu cea indicată să dau sfaturi în chestiunea aceasta, răspunse Henriette.

— Nu se poate întîmpla ca o soră mai mică să se mărite înaintea celei mari, Mademoiselle ?, se repezi Louise.

— Ba da, se poate. Henriette surîse. Cred că am citit undeva că o soră mai mare care dansează în ciorapi la nunta celei mai mici se mărită și ea pînă într-un an.

— Acea care se mărită cea dintîi nu este totdeauna și cea mai fericită, încheie ducele discuția. Și acum, repede la culcare, și nu vă mai bateți capul cu viitorii voștri soți. Cînd va fi timpul, n-o să puteți scăpa de adoratori.

Le sărută și le urmări cu privirea cum se depărtau braț la braț în lungul coridorului. Cînd se întoarse, Henriette observă că o cută ușoară i se desena între sprîncene.

— Când fiicele încep să discute despre bărbați, începe și tatăl să se simtă bătrîn. Am impresia că abia ieri m-am căsătorit și totuși am treizeci și șapte de ani. Ca mîine mă vîd bunic.

— Veți fi un bunic încîntător, Monsieur. Și cred că rolul ăsta vă va face și dumneavoastră plăcere.

— Poate, recunosc el. O clipă, tăcu ; apoi continuă : — Trebuie să mă împac cu ideea că fetele mele vor fi curînd domnișoare. Patru, cinci, cel mult șase ani și va trebui să pornim în pețit. Da, da. Oftă și privi îngîndurat focul. Un obicei barbar, aceste căsătorii corespunzătoare. Mă întreb uneori dacă nu sînt mai raționali englezii în această privință decît noi. Ce știu despre dragoste o fată de optsprezece ani și un tînăr de douăzeci ? Ce știu ei ce înseamnă a întemeia o familie ?

— Tînăra regină. Victoria pare mai mult decît fericită în alegerea ei, spuse Henriette, care era ocupată să pună în ordine un mănunchi de fire de mătase colorate. Dar ea nu este un exemplu tipic.

El nu răspunse îndată, ci se sprijini în scaun și întinse picioarele lungi spre foc. Ea nu se așteptase ca ducele să mai rămînă după culcarea copiilor, dar acum i se părea lucrul cel mai natural pe lume că-l vedea acolo, la celălalt capăt al mesei.

— Mademoiselle Deluzy, întrerupse el în sfîrșit tăcerea, n-am avut de gînd să discut acum despre aceasta, dar pentru că veni vorba de căsătorie, vreau să-ți spun ce-mi trece prin cap. Isabella și Louise vor avea de întîmpinat greutăți în anii ce vin. Se dezvoltă repede. Trupește sînt aproape femei, deși sînt încă foarte copilăroase și neștiutoare. Aș vrea ca în acești ani de trecere să-și lepede copilăria fără a fi înrăurite de tulburări și schimbări ca acele, atît de dese, din ultima vreme. Acest veșnic du-te-vino al fetelor la copii și al guvernantelor și pe deasupra sănătatea șubredă a ducesei... El desfăcu brațele, într-un gest de neputință — nu-mi mai rămîne nimic de spus, pe care să nu-l știi și d-ta !

— Vă rog, continuați, Monsieur ! Dacă am greșit cu ceva, trebuie s-o știu.

— Nu, nu ! Se aplecă peste masă și o privi cu seriozitate. N-am nimic de obiectat, numai de lăudat ; și-ți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru copiii mei. Ai adus liniște și ordine în viața lor, care era atît de lipsită de ele.

— Este doar de la sine înțeles să mă străduiesc din toate puterile pentru acestea, dar știu bine că am comis gre...

Cu o mișcare a mîinii el respinse vorbele ei.

— Uitasem ce este aceea pace, reluă el, dar astă seară, în odaia asta, am aflat-o din nou. Știi, cred că este o veșnicie de cînd n-am

mai trăit clipe ca acestea : o cameră liniștită, un foc bun în sobă, pe masă lampa aprinsă, o femeie cu lucrul de mînă și copii care se duc la culcare fără lacrimi !

Cuvintele lui o mișcă, dar înțelesul adînc pe care-l ascundeau o intimidă.

Se întrerupse brusc, și acum privea în gol, în timp ce degetele-i se jucau nervos cu un ciucure de mătase căzut din poala Henriettei. În lumina vie a lămpii, Henriette băgă de seamă ce figură obosită avea el. Ochii-i exprimau deznădejde și rugă fierbinte. Colțurile gurii erau lăsate în jos. În acele minute, în care-și dăduse frîu liber inimii, ea înțelesese că, în realitate, el nu era de fel eroul voinic și de temut, îmbrăcat în aur, care îi apăruse în pădure. Era doar un bărbat arătos, nefericit, în puterea vîrstei, care avea tot atîta nevoie de sprijinul ei cît și copiii lui.

— Te rog nu ne părăsi ! Vocea îi era răgușită. Nu ne răpi acest refugiu pe care ni l-ai dat tuturor. Știu că cer mult de la dumneata. Cunosc jignirile și înjosirile la care trebuie să te supui. Dumnezeu mi-e martor că toate acestea nu-mi sînt necunoscute și totuși te rog să treci peste mîndria dumitale și să rămii — spre binele nostru, al tuturor.

— Nu vă pot promite, Monsieur. Sinteți liber să mă concediați oricînd și trebuie să am și eu o rezervă, pentru cazuri de nevoie. Multe se pot schimba peste noapte. Gitlejului lui îi scăpă un sunet neobișnuit, jumătate suspin, jumătate geamăt. Ea ezită o clipă, dar urmă apoi înfrigurată : — Nu că aș avea de gînd să plec. Aș rămîne cu dragă inimă. Iubesc copiii și aș vrea să vă fiu pe plac, dumneavoastră și doamnei ducese....

...Dacă este posibil, ar fi vrut să adauge, dar își reținu cuvintele.

— Te voi răsplăti bine, insistă el. Dacă rămii pînă se mărită Isabella, voi îngriji să capeți o pensie. Nu trebuie să vorbești despre asta cu ducesa ; voi da dispoziții avocatului meu să certifice asta în scris, încît să fii asigurată.

— Dar, Monsieur, cuvîntul dumneavoastră e de ajuns. N-am nevoie de altă asigurare.

— Totuși, s-ar putea să mi se întîmple ceva, reluă el, și în acest caz, pe lîngă cuvîntul meu vei avea un act pe care să te poți sprijini. Domnișoara Maillard a plecat ; de aici înainte nimeni nu se va mai amesteca în educația copiilor. Totul va fi în mîna dumitale și dacă ai nevoie de vreun ajutor ți-l poți alege singură. Spune-mi că primești, Mademoiselle Deluzy, pentru ca să nu-mi fie teamă, de cîte ori vei vedea scoțîndu-se vreun cufăr din casă, că ne părăsești.

Era greu să i se opună atunci cînd, ca acum, își revărsa întregul farmec al personalității lui, dar ea își apăra cu încăpăținare punctul de vedere.

— Nu pot face promisiuni pe care poate voi fi nevoită mai târziu să le calc, repetă ea, dar îmi voi da toată osteneala. Vă rog să credeți că pe viitor nu voi mai pune la inimă jignirile. În meseria mea, te obișnuiești cu astfel de lucruri. Poate că am avut prea multă mîndrie; dar, vedeți, asta mi-a fost singura zestre.

El aprobă din cap. Ciucurele de mătase devenise în mîna sa un ghemotoc de nedescurcat.

— Îmi va fi mai ușor acum, cînd am încrederea dumneavoastră.

Afară vîntul se întetise. Se auzea șuierînd prin stejarii din fața casei și vrejurile uscate ale viței sălbatice biciuiau geamurile. Ceasul de marmură de pe cămin bătu zece lovituri limpezi. Ducele scoase ceasornicul cu brelocuri grele de aur din buzunar și compară cele două timpuri; apoi se ridică. Se duse la fereastră și o clipă privi afară prin perdelele lăsate, de parcă ar fi putut vedea mai mult decît geamul întunecat.

— Toți Sfinții! spuse el. Aș fi uitat, dacă nu mi-aș fi amintit de moș Loti.

— La oraș, se uită lesne așa ceva; acolo timpul aparține numai celor vii.

El se îndreaptă spre ușă.

— Să nu răpim morților privilegiul lor. Avem de ajuns celelalte nopți ale anului pentru noi. Noapte bună, Mademoiselle Deluzy. Ne vedem miine, la prînz.

Îl auzi coborînd scara și zgomotul pașilor lui îi răsună încă multă vreme în urechi, după ce liniștea cuprinsese de mult întreaga casă.

CAPITOLUL X

În anul 1842, Crăciunul nu-și îmbrăcase mantia-i albă, dar în după amiaza Sf. Silvestru soarele strălucea palid, ca un bănuț de aramă tocit, și se ascunse în cele din urmă cu totul în dosul perdelei de fulgi zburdalnici. Henriette sta la fereastra camerei ei și privea cum grădina înghețată din Rue du Faubourg Saint-Honoré se acoperea cu un lîntoliu alb ca în povești. Din gura întredeschisă a delfinului de bronz atîrna un turtur de ghiață și stîlpii porții purtau căciuli înalte de zăpadă pe capetele lor rotunde. Arborii dezgoliți și gardul viu, veșnic verde, se transformau sub ochii ei și

fulgii cădeau mereu, neobosiți, ca firicelele 'de nisip dintr-o nisiparniță nesecată.

— Cît e de frumos!, murmură ea. Străzile vor fi înghețate și în camerele de pe malul stîng al Senei va fi desigur tare frig. Dar, n-am încotro. Am promis că vin și Marie și Albert mă așteaptă.

Voia să profite de jumătatea ei de zi liberă pentru a lua masa împreună cu tinăra pereche Remey. Doamna Le Maire promisese și ea să vină și înțelegerea era făcută încă de acum două săptămîni.

Erau aproape șase luni de cînd Albert Remey preluase instrucția Isabellei și Louisei, cu excepția orelor de pictură pe care le păstrase Henriette. Ea avea acum mai mult timp pentru Berthe și Raynald și putea însoți cele două fete la muzee, teatre și concerte. Cînd ducele insistase să-și ia un profesor care s-o ajute, ea se hotărîse pentru Albert. Și alegerea se dovedi foarte fericită. Tînărul Remey era un pedagog fără cusur — conștiincios, respectat, multilateral instruit. Și mai presus de orice, Henriette știa că se poate bizui pe el. O intrigă să se fi ținut sub nasul lui, și el n-ar fi observat-o. El nu vedea nimic rău, nu auzea nimic rău și nu vorbea nimic rău.

Recunoștința soților Remey față de Henriette era mișcătoare, chiar exagerată. Că se gîndise la Albert pentru postul vacant, era pentru ea un gest de prietenie foarte natural și de la sine înțeles; dar pentru acești doi scumpi copii mari, de fel practici, era nu mai puțin decît o minune. Henriettei aveau să-i mulțumească pentru acea fericire pe care o dau vieții micile bucurii de toate zilele și un venit asigurat. Datorită ei aveau acum cele patru camere, sus de tot, în casa veche de pe malul stîng al Senei; aceste camere — mîndria lor —, pe care priceperea gospodărească a Mariei le transformase într-un cuib liniștit, plăcut, unde Henriette, atît cît îi permitea timpul, era primită cu brațele deschise.

— Sînt ca două păsărele în cuibul lor, cum spusese cîndva doamna Le Maire, își zicea Henriette, după una din primele ei vizite, două păsărele care se mulțumesc cu cîteva fire de paie și cîteva fărîmituri.

Chiar dacă rîdea de bucuria lor copilărească, fără sfîrșit, pentru fiecare fleac al modestei lor existențe, totuși îi pizmuia pentru refugiul pe care li-l oferea dragostea. Era plăcut să aibă ca prieteni acești oameni simpli, iubitori, și să se simtă autoarea, în bună parte, a fericirii lor. Cu toții avem nevoie de un om față de care să facem pe binefăcătorul. În Albert și Marie, Henriette își găsisese protejații.

Ea oftă cînd scoase din dulap rochia veche de lînă albastră, în locul celei noi de mătase roșie, pe care ar fi vrut s-o îmbrace. Pentru ea, care ieșea atît de rar singură, era păcat că vremea îi incurcase socotelile.

— Tot una e, își spuse ea, scoțînd căciulița de castor și paltonul cel gros. Soții Remey tot nu dau atenție la îmbrăcăminte și doamna Le Maire, cel puțin, nu va avea ocazia să mă dojenească pentru risipă !

Un lux însă tot își permise : manșonul rotund de blană pe care și-l cumpăraseră din banii ei nu va avea de suferit din cauza zăpezii. Îl scoase din cutie și-și afundă mîinile în căldura lui plăcută. O clipă își lipi obrazul de blana întunecată, netedă și suflă ușor în părul ei des și scurt — ceea ce-i aduse aminte cum au muștrat-o, în urmă cu ani, călugărițele, cînd a făcut la fel cu gulerul de blană al unei colege. S-a vorbit atunci mult și cu îngrijorare despre regretabila ei slăbiciune pentru vanitățile acestei lumi. Un șal de lînă croșetat, s-a spus, te apără tot atît de bine de vînt și de frig. Henriette trebui să rîdă amintindu-și de fețele serioase, prietenoase și gîndindu-se cum ascultase cu supusă tăcere, pe cînd își jura ca într-o bună zi să aibă un manșon cum avea acum.

Rareori venea la Remey cu mîna goală și astăzi, pornind în vizită, era încărcată în afară de manșon și de mai multe pachete, cu un coș cu fructe, îmbrăcat în hirtie înflorată. În pachete avea nuci și praline, din cele căpătate de ea, și batiste pentru Marie și doamna Le Maire, brodate de mîna ei cu modelul delicat, învățat la școala de la mănăstire. Deși nu-i era ușor să care toate aceste lucruri, nu chemă pe nimeni să-i ajute ; într-un an și jumătate, se obișnuise să nu ceară servitorilor nici un hatîr. Ea le pretindea să-și facă datoria în ceea ce-i privea pe copii, dar, cunoscînd invidia ce le-o deștepta situația ei, nu voia să le dea prilejul să se plîngă de pretenții nedrepte din partea ei. Portarul va opri o trăsură, sau, dacă e în toane rele sau nu se găsește nici una prin apropiere, va merge pe jos pînă va întîlni una.

— Mademoiselle Deluzy ! Ajunsese în coridorul care duce la ieșire, cînd se auzi strigată pe nume.

Întorcîndu-se, văzu pe ducă coborînd în fugă scara, cite două trepte deodată, ca un școlar, cu paltonul descheiat, cu bastonul și pălăria sub braț.

— Încotro atît de încărcată ?, întrebă el ajungînd lîngă ea. De ce n-ai chemat un servitor să te ajute — coșul e prea greu pentru dumneata ! I-l luă și-l cîntări în mînă.

Ea zîmbi : — Mă descure și singură. Nu vreau să deranjez pe nimeni în după amiezile mele libere. Vă rog, nu vă îngrijiți de mine, mai ales că și dumneavoastră sînteți gata de plecare.

Dar ducele nu-i dădu coșul. După cum nu-l dăduse nici servitorului care le deschise ușa, nici portarului care se repezi să i-l ia. În fața trăsorii care aștepta, se opri.

— Te conduc la țarm pe d-ta și încărcătura d-tale de daruri. Surîse. Pe așa vreme, nu poți merge pe jos.

Cu toată opoziția ei, o clipă mai tîrziu sta pe pernă lîngă duce. O pătură îi acoperea genunchii. Trăsura era numai pe jumătate deschisă, așa încît capul și umerii le erau feriți de ninsoare, dar în cutele păturii se aduna zăpada și pe manșonul de blană neagră se așterneau fără să se topească fulgii albi, asemenea unor stelute artistic împodobite cu pne.

— Nu ți-e frig, Mademoiselle ? îl auzi ea întrebînd-o.

Răspunse politicoasă că e plăcut ; mulțumi. Plăcut — ce cuvînt sărac pentru fericirea de nedescris pe care o simțea, pe cînd înaintau pe strada bine cunoscută care i se părea deodată atît de străină ! Din Rue de Marengo intrară în Rue de Rivoli, stradă largă cu vitrine strălucitoare pe o parte și cu piața deschisă din fața Luvrului pe cealaltă parte. Deși nu era încă ora patru, în magazine lămpile ardeau și vitrinele bijuteriilor, pălărierilor și florarilor scilipeau bogate în ninsoarea care cădea.

— Dacă mai durează, spuse ducele, va trebui să scoatem sania.

— Și Parisul va putea primi noul an cu încă mai multe sunete de clopot, răspunse Henriette.

— Clopoțelii săniilor sună a vacanță, nu găsiți ?

— Da, dar trebuie să-i auzi la țară, cînd vin spre tine din depărtare. Regret că n-am plecat la Melun de sărbători ! Trebuie să fie minunat de frumos, acum cînd ninge.

O tăcere adîncă stăruia pe ape, cînd trecură peste Pont-Neuf. Bătrînele case înalte de pe malul stîng scilipeau nelămurit printre fulgi, ca dintr-o altă lume, și impunătoarea Notre-Dame se înălța de pe insulă ca o stîncă colțuroasă, ale cărei vîrfuri se pierdeau în negura ninsorii.

— Mă tem, începu din nou Henriette, că v-am făcut să vă depărtați prea mult de drumul dumneavoastră.

— Drumul meu ?, repetă el. Ei bine, dacă vrei să știi, azi după amiază, drumul meu este drumul dumitale.

— Vă sînt foarte recunoscătoare.

El îi respinse cuvintele de mulțumire.

— Eu îți sînt recunoscător, susținu el. Mă plictiseam de moarte, Mademoiselle Deluzy. Copiii au plecat la plimbare cu bunicul lor,

și nevastă-mea așteaptă vizita abatelui; în afară de asta, ea nu-îi amatoare de zăpadă. Aș fi înebunit să stau la masa de scris sau lângă foc — într-o casă care nu va fi niciodată a mea.

Speriată de vorbele și vocea lui, Henriette îl privi în față. În jurul gurii stăruia iar acea trăsătură amară și sprâncenele i se încruntară.

— Dar, Monsieur — ea încerca să nu-l ia în serios — nu poți spune asta! Desigur că în timpul vacanțelor, când toți copiii sînt acasă, ai impresia că totul le aparține lor și neastîmpărului lor. Săptămîna viitoare se vor sfîrși toate astea.

— Nu la copii m-am gîndit. Mulțumesc lui Dumnezeu că sînt ei în casă. Dar casa însăși aparține unui Sebastiani, nu unui Praslin, înțelegi? Aparține bătrînului mareșal. El vine și pleacă, cum și cînd are chef. La Melun, e altceva!

Se întrerupse și multă vreme nu spuse nici unul nimic. Nu-și mai deschisese inima astfel din acea noapte de toamnă, la Melun, acum mai bine de un an. Nu trecuse zi, în tot acest timp, să nu discute împreună chestiuni în legătură cu copiii. Fusese totdeauna discret, mărinimos și sigur în judecata sa; dar în acea noapte furtunoasă a Tuturor Sfinților și în după amiaza aceasta în care călătoreau împreună prin iureșul de fulgi, era de parcă scăpase din mîini frîul stăpînirii de sine, lăsînd armăsarii negri, amărăciune și deznădejde, să gonească în voie. Acum, ca și atunci, întrevăzu ea doar vreme de-o secundă furtuna ce-i bîntuia sufletul. Cît ai clipi, el prinse din nou în mînă frîul și acum vorbea de lucruri indiferente. Dar ea nu se lăsa înșelată. Era ea însăși atît de obișnuită să-și stăpînească sentimentele, încît știa să le ghicească pe ale altora.

— Da, își spuse, are dreptate. Casa nu este proprietatea lui, cum este castelul. El avea nevoie de banii lor și ei voiau titlul lui. Era tînăr și făcea o partidă strălucită. Dar cine se căsătorește pentru bani, trebuie să plătească, pînă la urmă!

Își aminti de convorbirea din sala de clasă, cînd Louise și Isabella îi povestiseră că mama lor adusese toată averea. Și totuși nu se putea ca întotdeauna să fi fost așa ca acum: el rece și rezervat, ea sentimentală și clocotitoare; trebuie să se fi iubit — nu erau copiii o dovadă vie! Gîndind astfel Henriette simți urcîndu-i-se singele în obraji, și-și ascunse fața în manșon. Fulgii de zăpadă o răcoriră.

— Priviți, spuse ea. Copacii de colo! ca într-o țară din povești!

Treceau prin fața grădinii Luxemburg. În jurul felinarelor înalte, fulgii jucau ca un roi de muște sclipitoare, dar dincolo de

conurile de lumină, misterioase crengi albe și trunchiuri înghețate abia se distingeau.

— De ce zîmbești ?, întrebă el. Nu pot lua și eu parte la joc ?

— Mi-e teamă că veți rîde de mine, răspunse ea și-l privi țintă în față. De cînd am plecat, îmi tot băteam capul cu ceva, nu știam nici eu singură. Dumneavoastră și eu, în trăsura, și zăpada care cade în jurul nostru — nîu știam ce îmi reamintea. Și deodată mi-am adus aminte. În copilărie văzusem pe o masă un „presse-papiers“, o mică sferă de sticlă cu figuri și o privesc de iarnă înăuntru.

— Știu. Un surîs tineresc îi însenină chipul. Și mama avea așa ceva : cînd o scuturi, se pornește deodată ninsoarea.

— Da, aprobă el rîzind ușor. La așa ceva mă gîndeam. Nu știu de ce mi se pare că nici aceasta nu e ninsoare adevărată. Parcă dumneavoastră și eu și întreg Parisul am fi închiși într-un mic glob și fulgii s-ar învîrți în jurul nostru ca niște stele de gheață.

I se părea lucrul cel mai natural de pe lume să-i împărtășească lui gîndul. Abia mult mai tîrziu, după ce seara trecuse și noul an era primit cu dangăte de clopot iar ea sta singură în camera ei, se miră de lipsa sa de stăpînire.

— Aici, spuse ea, recunoscînd strada, aici la colț. Soții Remey locuiesc în fundul curții. E prea strîmt locul ca să poată întoarce trăsura, cobor aici.

El o conduse pînă la ușă, cu coșul pe braț. Clopoțelul ruginit răsună în coridorul întunecat, dar dură cîteva minute pînă să se deschidă ușa. Acolo, pe treptele acoperite de zăpadă, ea îi mulțumi încă o dată. Apoi, ezitînd, îndrăzni să-l întrebe dacă nu vrea să intre și el.

— Soții Remey se vor simți foarte onorați, adăugă ea. L-ați făcut atît de fericit cu mărînimia dumneavoastră !

Dar el dădu din cap.

— Nu, spuse, am de rezolvat ceva înainte de a mă înapoia acasă. Salută-i din partea mea și, dacă ții un tuast de Anul Nou, bea și în sănătatea mea.

El făcu semn spre gîtul sticlei ce ieșea afară din coș și o privi vesel.

— Nu voi uita, Monsieur. La mulți ani !

— La mulți ani ! Mademoiselle Deluzy !, ne revedem abia în 1843.

Nici nu-și dădu seama cum alerga în sus pe scară. Așa încărcată cu pachete, cum era — și nici nu trebui să se oprească măcar să răsufle. Nici nu știu cînd ajunsese în coridorul sărăcăcios. Ca din depărtare auzi cuvintele de bun sosit ale gazdei cînd îi oferi coșul

și pachetele, simți pe obraz sărutul frățesc al Mariei, răspunse salutul doamnei Le Maire, care-și usca fustele la foc.

— Arăți minunat ! spuse bătrîna, după ce o măsurase bine. Vede și un orb că n-ai venit pe jos, altfel ți-ar fi fustele încă mai tăvălite ca ale mele.

— Nu, am fost condusă cu trăsura, recunosc Henriette, dar nu intră în amănunte și schimbă repede vorba. Deschide mai bine cutia asta, Marie. Prăjiturile trebuie să fie fărîmate și bomboanele lipite. Vezi cum umbli cu sticla, Albert. Nu este șampanie, dar oricum...

— O sticlă rămîne o sticlă !, observă madame Le Maire și-și apropie mai tare fustele de foc.

— Henriette arată într-adevăr minunat astă seară, confirmă Marie. Dacă nu te-aș cunoaște, aș putea crede că ți-ai dat cu roșu, draga mea ; și cum îți strălucesc ochii ! Spune, Albert, nu e ca o cadră, așa cu fulgii în păr ?

— Da, da, ca o cadră !, aprobă Albert și-și privi musafira cu ochii lui miopi de savant. Vremea rece pare să-ți facă bine, Henriette.

— Vremea rece — prostii !, zise bătrîna. Luxul îi face bine. Pisica se simte acasă acolo unde i se ung ghiarele cu unt !

— Rușine, Madame, să-ți bați joc de Henriette, își apără Marie prietena. Știi bine cît de greu muncește și cît de bună este cu noi toți.

Dar Henriette rîse de înțepăturile bătrînei. În dispoziția în care se găsea, nimic n-ar fi putut s-o jignească și în definitiv gluma o distra, deși era pe seama ei.

— Desigur, spuse ea, scoțîndu-și paltonul și căciulița, eu nu sînt dintr-acelea care refuză o pernă moale și un castronaș cu smîntînă, cînd i se oferă. Nu sînt atît de puțin pretențioasă ca dumneata, Marie, și nici un savant ca Albert, care aplecat peste cărțile sale poate uita de lume. Dacă mi-e dat să muncesc o viață întreagă, o voi face cu plăcere, dar desigur nu pentru rămășițe, haine purtate și leafă de rîndăsoaică.

— Auzi, auzi !, făcu bătrîna. Am spus eu că ai o bună porție de ambiție. Dar nu uita că nimeni nu-și poate lua în cer patul de puf.

— Nu, dar se poate bucura de el pe pămînt. Poftim, doamnă, ți-am adus o surpriză de Anul Nou.

Batistele fură împărțite și fructele și dulciurile despachetate, cu exclamații de admirație și surprindere.

— Portocale, Henriette ! Și struguri — mari cît prunele ! Și castane zaharisite, și prăjiturile pentru cafea !

Henriette lua numai pe jumătate parte la bucuria din jurul ei. Fericirea părea că i s-a cuibărit adânc în suflet. Într-ascuns, în-tretăindu-i respirația, o înflăcăra ; și vinul fiert, cu mirodenii, pe care Marie și Albert îl preparaseră sub coordonarea doamnei Le Maire, își aduse contribuția. Îl băură la gura sobei și ciocniră ceștile.

— În sănătatea dumitale, Madame ! Și mulți studenți pentru camerele dumitale !

— Marie și Albert, era imposibil să te adresezi fiecăruia în parte, acestor doi oameni, care gîndeau, vorbeau, acționau ca unul singur.

— În sănătatea dumitale, Henriette ! Și mult noroc !

Ea rămase cu ceașca în mînă, pe cînd ceilalți beau și bucuria îmbrăca în lumină fețele lor. Zăpada bătea albă în geamurile întunecate în care se ogîlneau luminările aprinse și flăcările lor portocalii. Pe masă se înălța piramida de fructe și hîrtia argintie în care erau învelite pralinele scînteia.

— Nu vreți să mai ținem un toast ?, se auzi ea spunînd. Am închinat pentru noi, dar mai este ceva pentru care v-aș ruga să ciocnim. Fețele din jurul ei o priviră curioase. Nu uitase rugămintea ce i se făcuse pe treptele acoperite de zăpadă. Dumneata, Albert, și eu datorăm ducelui de Praslin slujba aceasta ; de aceea, se cuvine să bem pentru binele lui și al casei sale, înainte de a se goli sticla.

— Bineînțeles, Henriette ! Albert ridică ceașca. S-a arătat foarte mărinimos cu noi. Dumnezeu să-i dea sănătate și bogăție, iar nouă să ne păstreze grația lui !

Henriette ar fi vrut să rostească ea urarea, și ar fi spus fericire în loc de bogăție. Dar oricum, își ținuse promisiunea, deși el n-o crezuse chiar atît de serios. Cînd ceștile fură golite pînă la ultima picătură, doamna Le Maire își dădu, ca de obicei, cu părerea.

— Mi se pare ciudat că închinați pentru duce și nu și pentru ducesă.

Henriette era recunoscătoare că de astă dată Albert Remey o scuti de a răspunde.

— Dumitale poate să ți se pară ciudat. Madame Le Maire, dar Henriette și cu mine știm bine cui datorăm totul. Nu am nimic cu ducesa, pricepi ? Dar dacă pîinea noastră zilnică ar depinde de ea, ar trebui să ne ducem să cerșim cîteva fărîmituri vrăbiilor din grădina Luxemburg.

— Totuși, trebuie să fie un om remarcabil pentru a deștepta în voi această venerație. Doamna Le Maire nu-i slăbea de fel. Nici nu știam că sînteți atît de intîmi cu el.

— Intimi, n-aş putea spune, răspunse Remey, deşi Henriette are mai mult de-a face cu el. Rareori vorbeşte cu mine altceva decât despre copii. Aş spune, o fire cam rece, nu-i aşa Henriette ?

— Închisă, e poate mai aproape de adevăr. Ea vorbi calm, dar evită să privească spre bătrîna femeie. Dar poate fi şi rece, da, da.

Doamna Le Maire nu se lăsa abătută de la subiect, deşi Albert şi Marie se duseră în bucătărie să prepare masa.

— Am auzit că e chipeş, zise ea. Aşa, aşa rece, spuneţi voi. Numai dacă nu înşală aparenţele. Chiar şi nestemata cea mai rece aruncă scînteii.

Henriette se bucură cînd fură chemate la ciorba al cărei abur bine-mirositor umpluse camera. Marie, îmbujorată de dogoarea plii şi de răspunderea ei de gospodină, era centrul micii societăţi. În jurul ei se învîrtea toată discuţia şi mica ei faţă comună strălucea de însufleţită mulţumire, văzîndu-i mîncînd cu poftă.

— Mă faceţi să mă cred, spuse ea emoţionată. Ar fi fost şi mai gustos dacă, în loc de raci de mare aş fi putut lua stacojii şi mă tem că am pus prea mult şofran.

Friptura de raţă umplută cu mere, legumele şi cafeaua — toate fură rînd pe rînd lăudate, pe cînd cele patru luminări, una în faţa fiecăruia, luminau chipurile, iar zăpada de afară se aduna pe scîndura ferestrei. Rămaseră multă vreme la masă, mîncară fructele şi dulciurile, sparseră alune şi vorbiră cînd despre lume cînd despre ei înşişi.

Doamna Le Maire se plinse că afacerile merg prost. De la doiliul Curţii pentru tînărul principe de Orléans, nu se mai întîmplase nimic la Paris. Ea aştepta să se producă în sfîrşit, în primăvară sau vară, vizita pe care perechea regală engleză plănuise s-o facă lui Louis-Philippe. Nu că se aştepta cumva că oaspeţii regali de dincolo de Canal vor umple camerele ei din Rue de Harlay, dar un profit tot va avea. Faţă de impozite şi de scumpirea crescîndă a traiului, putea să se felicite dacă nu s'arăcea de tot ; despre cîştig nici nu putea fi vorba.

Henriette şi Albert îşi zîmbiră într-ascuns. Ei cunoşteau cîntecele de jale ale bătrînei şi talentul ei de a scoate din fiecare gologan de două ori mai mult decât oricine altul.

Îmboldit de Marie, Albert le împărtăşi că fusese solicitat să scrie un articol despre filosofii greci pentru un volum omagial. Onorariul era într-adevăr mic, dar se plătea la predarea manuscrisului şi, dacă va lucra pînă tîrziu în noapte, va fi gata pînă la Paşti, şi atunci speră că-şi vor putea permite, el şi Marie, o călă-

torie pînă pe coasta bretonă sau chiar pînă în Anglia. De mult voia să consulte unele izvoare în muzeele engleze.

Vorbeau despre cărți. Marie făcu ochi mari de mirare cînd auzi că Henriette citise ultimul volum al faimoasei George Sand.

— O iarnă pe Majorca. Vorbește despre legătura ei cu iubitul compozitor Chopin, nu-i așa? E într-adevăr atît de necuviincioasă cum se spune?

— Nu, nu prea, Marie. Cam îndrăzneță, s-ar putea zice, dar pe alocuri m-a plictisit chiar.

Le istorisi apoi despre o altă carte pe care o citise — o poveste cu adevărat remarcabilă, pe care o găsisese recenzată într-o revistă oarecare. O traducere după un scriitor american necunoscut, al cărui nume nu l-a reținut. „Crima din strada Morgăi“ era intitulată și era să-trecă peste ea, căci nu-i plăceau relatările despre crime și fapte de groază. Dar povestea aceasta era o excepție, și o ținuse trează pînă dimineață.

— Zău, Albert, îl sfătui ea, ar trebui s-o citești. Modul în care sînt descoperite crimele și trase concluziile, va ține încordată chiar și mintea ta cu structură clasică.

Dar Remey scutură din cap. Astfel de povești de groază, inventate, nu erau pentru el. Pentru o femeie, Henriette poseda o inteligență cum rareori întîlnise. Era păcat că-și pierdea timpul cu astfel de cărți fără valoare. Dar la ce bun să discute despre aceste fleacuri în așunul Anului Nou? În definitiv, cu toată inteligența ei, nu era decît o femeie, și nu i se putea cere să devină o savantă.

Și apoi... din nou spre casă, prin zăpadă, într-o birjă de piață. Cu mare greutate o găsiseră, și birjarul ceru un preț nerușinat. Dar era noaptea Anului Nou și vehiculele erau o raritate. Altădată Henriette nu s-ar fi învoit atît de repede, dar acum nu avea chef de tocmeală. O ușoară nepăsare învinse spiritul ei de economie. Era încălzită și se simțea împăcată cu toată lumea, cînd ajută doamnei Le Maire să se urce în trăsură.

— Te conduc pînă la ușă, o liniști ea. Nu, nu, e numai un mic ocol; doar n-o să te las să rătăcești singură pe străzi pe așa o noapte.

— Fie, de vreme ce vrei să fii risipitoare, de ce să nu profit și eu. Ești mărinimoasă, Henriette, da, trebuie s-o recunosc.

Henriette surise apărută de întuneric. Doamna Le Maire făcea atît de rar complimente, încît vocea ei suna mai fals și mai neplăcut ca de obicei. Ea nu se putu opri de a admira vitalitatea bătrînei femei. Avea nevoie de aceasta, spre a-și putea păstra cu orice preț mica lume pe care singură și-o clădise.

Zgîrcindu-se și economisind, săptămîină cu săptămîină, o făcea numai pentru a putea fi, între miile de femei, una din puținele independente. Henriette o înțelegea foarte bine, pentru că și ea avea acea voință încăpățînată de a-și ajunge ținta — era singura lor trăsătură comună.

— Cine știe, își zicea ea pe cînd birja înainta anevoie prin strada înzăpezită, poate că voi fi și eu odată atît de bătrînă și singură ca ea.

Dar gîndul acesta n-o neliniști și n-o întristă, pentru că nu-i dădea crezare. Nu era posibil ca la treizeci de ani, cînd sîngele curgea cald prin vine, cînd un an nou bătea la ușă, nu era posibil să te gîndești la o bătrînețe lipsită de bucurii, la singurătate, la moarte. Alții devin morocănoși, artritici, cu părul sur; alții mor și sînt dați uitării. Dar noi, noi sîntem excepții; noi ne păstrăm numai prin forța voinței, speranță și tinerețe.

Glasul bătrînei îi intrerupse firul gîndurilor. Da, confirmă ea, seara fusese foarte reușită. Soții Remey sînt niște gazde încîntătoare și ea e mulțumită că-i știe fericiți. Spera că Albert va mai căpăta încă multe alte lucrări.

— O vor scoate la capăt!, spuse Madame Le Maire. Și asta, pentru că cred în corbi.

— În corbi, Madame?

— Da. Dacă nu știi, de exemplu, de unde să iei bani pentru chiria lunară sau pentru masa de seară, îți vin într-ajutor, în chip miraculos, corbii. Dumneata n-ai fost decît un instrument al acestor corbi, cînd i-ai făcut rost de slujbă. Este un dar dumnezeiesc această credință în corbi, și dacă crezi cu adevăr, nu te lasă niciodată. Din păcate, de mine au știut că sînt necredincioasă.

Henriette rîse.

— Nici eu n-am crezut în corbi, dacă-mi amintesc bine.

— Nu, nici dumneata nu faci parte dintre oamenii care cred. Corbilor le plac numai oamenii blînzi, neputincioși, ca Albert și Marie. Dumneata ești prea independentă, dar vei scoate-o la capăt. Da, vei ajunge bine. Am văzut-o imediat, înainte de a schimba două vorbe cu dumneata.

Birjarul își struni brusc calul și aruncă vorbe de ocară către altă trăsură care îi închisese intrarea în Rue du Harley. Cînd drumul fu liber și porniră mai departe, doamna Le Maire începu a-și strînge lucrurile, fără însă a renunța la vorbă.

— Am văzut mulți tineri venind și plecînd: unii arătau bine, alții erau inteligenți, iar alții aveau și una și alta, dar nu știau ce să facă cu ele. Dar dumneata ai ceva ce nici unul din ei nu avea

și acest ceva nu pălește și nu se ofilește ca un ten îmbujorat și un chip frumos. Ea se aplecă să-și ridice umbrela și Henriette trebui să aștepte citva timp pînă să audă sfîrșitul judecății asupra persoanei sale. Ești ca drojdia de bere. Unde o pui, crește. Tot așa și dumneata, nu poți rămîne jos, chiar dacă ai încerca. Îți doresc un An Nou vesel, oricare ar fi surprizele ce ni le rezervă!

— N-aș putea spune cu siguranță dacă a fost o laudă sau nu, se gîndi Henriette cînd rămase singură în trăsura. În orice caz nu sînt prea încîntată de comparația cu drojdia de bere.

În Rue du Faubourg Saint Honoré, nu găsi decît pe paznicul de noapte care să răspundă la urarea ei, cînd ajunse acolo la unsprezece și jumătate. Dacă n-ar fi fost vîntul tăios, ar fi avut chef să se plimbe cu trăsura pînă la miezul nopții, dar așa, era mîlțumită că se găsea în camera ei plăcută. Erau și lucruri mai rele decît să întîmpini singură Anul Nou.

Făcu lampa mare și-și roti privirile prin încăperea care părea că-i aparține tot atît cît și mînușile pe care tocmai și le scotea. Perdelele delicat colorate erau trase și lemnele așezate în cămin, încît nu trebuia decît să le dea foc. Begonii roz-albe înfloreau în ghivecele așezate la fereastră și o plantă cățărătoare șerpua verde, strălucitoare de pe poliță în jos. Prin ușa deschisă putea vedea că patul îi era așternut. Oglinda de mînă, periile de cap și sticlutele șlefuite scliceau pe măsua de toaletă. Trebui să se gîndească la tapetele decolorate și mobila ieftină a „cutiuței” și recunoștința o cuprinse pe cînd ingenunchia în fața căminului să aprindă focul. Acesta era luxul și ea și-l cîștigase singură. Adio, paturi înguste de fier și ligheane ordinare, plesnite, oglinzi oarbe sub pereți de pod, în pantă!

O bătaie în ușă o deșteptă din visare. Se duse să deschidă, așteptîndu-se s-o vadă pe Maxine sau pe una din jupînese și fu surprinsă găsindu-se în fața cameristului ducelui. Ea luă cutioara de pe tava de argint și se înapoea lîngă foc.

Cutioara nu-și trăda conținutul, deși capacul purta numele unuia dintre cele mai scumpe magazine de pe Rue de Rivoli, pe lîngă care trecuse adesea. Degetele-i curioase scormoniră vata și dădură de un obiect rotund, neted. Acum îl ținea în mînă — era un „presse-papiers” de cristal cu o figurină îmbrăcată în roșu în interior. Atingîndu-l, se iscă o vijelie de fulgi albi care jucau în jurul micii făpturi. Ea privi spectacolul țintuită locului pînă cînd vijelia se potoli. Așeză apoi globul pe masă și se îndreptă încet spre fereastră. Era de prisos să caute în cutioară cartea de vizită, pe care oricum n-ar fi găsit-o.

Miezul nopții : primele bătaii sărbătorești răsunară în întreg Parisul. Dădu la o parte perdelele și-și lipi obrazul înfierbîntat de geamul înghețat. Încă un An Nou și toate clopotele îl primeau cu dangătul lor de aramă. Ea deosebi tonul limpede melodios de la Saint Roch, care răsuna din apropiere, și crezu că aude și celelalte voci mai depărtate, chiar de la Notre-Dame, de pe insula din Sena. Aceste clopote bătrîne — singur Dumnezeu știe cîți ani au întîmpinat ele și cîți oameni, de mult decedați le-au ascultat glasul. Și vor continua să sune cu aceeași seriozitate sărbătorească și după ce nu va mai fi ea acolo ca să le audă și să se întrebe ce-i aduce acest nou an în lungul său șir de zile și nopți de fecioară.

Simți lacrimile urcîndu-i-se în ochi și inima-i se porni a bate mai repede, fără motiv și fără s-o poată opri. I se făcu deodată teamă de propria ei inimă. Încă niciodată n-o trădase ca acum. De ce stătea ea acolo, atît de fericită și de tristă totodată, cu atîtea întrebări pe limbă, ca un copil însălmîntat ? Ea nu găsea răspuns.

Nu este bine să pui întrebări inimii.

CAPITOLUL XI

Primăvara anului 1844 plutea spre vară, pe valuri de flori. La Melun, vîntul abia spulberase ultimele petale ale cireșilor și piersicilor, că merii și îmbrăcară livezile într-o minunăție de roz și alb ; iar dulceața lor îmbălsăma aerul cu o mireasmă fină care dădea Henriettei noapte de noapte fiori noi.

O frumusețe ca aceasta era copleșitoare pentru o ființă singură, gîndea ea ; și se bucură, cînd o ploaie torențială distruse într-o după amiază întreaga măreție. Natura își bătea joc de ea, prătutîndeni, cu belșugul ei de fertilitate. Înmugurirea promițătoare din jurul ei o apăsă. Și conștiința copiilor părea pătrunsă de prefacerea din natură. Mereu îi puneau întrebări care scormoneau în sufletul ei ca într-o rană, în timp ce ea căuta să găsească un răspuns mulțumitor.

— Mademoiselle, din fiecare floare iese un măr ?

— Nu, Berthe, nu din fiecare.

— De ce nu ?

— Pentru că ramurile s-ar rupe sub povara prea mare și n-ar mai ajunge beciurile și vasele în care se adună merele.

— Dar cine hotărăște asta ? Cine hotărăște din care floare să iasă un măr și din care nu ?

— Numai Dumnezeu știe, gândi Henriette și privi cum cei doi micuți săreau în jurul ei, zglobii ca mielușei primăvara. Numai Dumnezeu poate răspunde la această întrebare.

Și apoi, peste câmpii și pădurile de fagi coborî vara, cu zilele ei lungi și calde de soare strălucitor. Trandafirii îmbălsămau camelele cu parfumul lor și prin griul din câmpii se aprinseseră macii. Cele trei fete de la Sacre Coeur și cei doi băieți mai mari, cu profesorul lor, sosiră. Numai ducesa rămăsese la Paris și Henriette era mulțumită. Ducele însă, după cum îi era obiceiul, apărea pe neașteptate când pentru o zi când pentru o săptămână, și venirea lui aducea adevărul aer de vacanță.

Bătrîna lui mamă se instalase în una din aripile castelului și Henriette se bucura mult de prezența ei. Căci, pe lângă faptul că era o bunică înțelegătoare și iubitoare, ea avea și un caracter remarcabil — blindă și totuși cu voință fermă și de o simplitate neobișnuită la o femeie de rangul ei. Henriette prețuia foarte mult vizitele zilnice la bătrîna doamnă și curînd între cele două femei, atît de deosebite ca vîrstă și origine, se legă o prietenie sinceră.

Ducele părea că se bucură de aceasta și de cîte ori venea se alătura celor două femei. De la acea plimbare cu trăsura în după amiaza Sf. Silvestru, Henriette avusese numai rareori ocazia de a fi singură cu el. Ducele lua masa cu copiii și apărea mereu, pe neașteptate, în sala de clasă sau de joacă. Dar niciodată nu vorbea decît despre lucruri în legătură cu copiii. Totuși Henriette simțea că prezența lui îi insuflă viață nouă. Își făcuse obiceiul de a aduna vorbe de ale copiilor sau observații proprii și de a i le povesti cu prilejul vizitelor. Și se simțea răsplătită din belșug, dacă-l auzea rîzînd sau îi vedea fața luminîndu-se. Era tot mai mult subjugată de farmecul unui bărbat care s-o asculte povestind; și tot mai puțină satisfacție găsea cînd era singură. La început nu voia să-și facă nici ei înseși această mărturisire; fusese doar fericită pînă acum, independentă și mulțumindu-se cu puținul ce-l avea. Ce i se strecurase oare în minte? De ce urechea ei aștepta să surprindă pasul unui bărbat în fața ușii și să audă o voce profundă spunîndu-i pe nume?

— Fiul meu te prețuiește foarte mult, îi spusese nu o dată bătrîna ducesă. Binecuvîntăm cu toții ziua în care ai venit la noi.

Henriette murmură un răspuns oarecare, simțea însă o înțepătură în inimă, căci aceste vorbe sunau atît de rece. „Te prețuiește foarte mult!” — mai mult nu putea pretinde o educatoare, și totuși ei îi era dor de o prețuire mai puțin formalistă.

— Nebuno!, își zicea ea, amintindu-și aceste vorbe în orele începutului de zi, cînd se simțea năpădită de tot felul de gânduri,

în timp ce în stejarii din fața geamurilor ei pășărelele își etalau veselia ațîțătoare. Nebuno ! Ce mai vrei ?

Iunie trecu liniștit, fără vreun eveniment, și ducesa, care sosisese între timp, părea mai puțin iritabilă și mult mai potolită și măsurată în raporturile ei cu copiii.

— În sfîrșit, mă înțelege, crezû Henriette. Probabil că e mai fericită cu el acum și nu va mai trebui să umblu ca pe ouă.

Dar această speranță se spulberă curînd și castelul răsuna iarăși de neînțelegeri. Ducesa, care la început lua și ea masa împreună cu copiii, în camera lor, își părăsi într-o zi locul și nu mai reveni. După amiază, cînd Henriette îi aduse pe cei doi mai mici, o găsi întinsă pe canapea, prost dispusă și cu ochii plînși. Ducesa îl îmbrățișă pe Raynald cu atîta foc încît băiețașul se smulse din brațele ei și alergă la Henriette. Iar cînd Berthe, urmînd cu ezitare instrucțiunile primite, oferî mamei sale un buchet de flori de cîmp, ducesa îi arătă un ușor interes și o strînse la piept.

— Penru tine, mamă, spuse Berthe ascultătoare, cu ochii la Henriette, de la care aștepta lauda.

— Singură le-ai cules, pentru mine, draga mea ?

— Da, dar Mademoiselle mi-a spus. Mademoiselle face buchete mai frumoase decît Felix, nu-i așa, mamă ?

Bucuria ducesei se stinse brusc ; ea puse buchetul la o parte, și cînd, după jumătate de oră, cei trei părăsiseră camera, floricelele delicate își plecară capetele ofilite.

— De ce nu te iubește mama, Mademoiselle ? întrebă brusc Berthe pe cînd se apropiau de sala de clasă.

— Da, spuse și Raynald, înainte ca ea să fi putut răspunde, de ce, Mademoiselle ?

— Ah, vi se pare. Henriette încerca să suridă. Mama este deseori obosită și bolnavă și de aceea vi se pare că nu-i sînt dragă.

— Dar eu te iubesc și cînd sînt bolnav, insistă Raynald. Ba, te iubesc chiar mai mult cînd sînt bolnav.

Henriette se aplecă și-l cuprinse în brațe. Raynald creștea vînzînd cu ochii ; era acum bine dezvoltat pentru vîrsta lui, dar îi păstra aceeași dragoste ca și copilașul plîpînd pe care-l smulsese din ghiarele difteriei.

— E mult mai plăcut cînd sînteți aici numai d-ta și papa, declară Berthe cu nemiloasa judecată a celor nouă ani ai ei. Mi-ar părea bine ca mama să nu vină la serbare.

În ultima vreme se vorbea foarte mult de apropiata serbare în cinstea Sf. Ambrozie, un eveniment de mare importanță, întrucît Sfîntul era patronul satului și al împrejurimilor. Cei mai mari dintre copii mai asistaseră la serbare, dar anul acesta aveau să ia

parte și Berthe și Raynald. Se va ține o slujbă în vechea biserică de piatră și în sat vor fi tot felul de distracții, un circ ambulant și tarabe cu felurite lucruri de văzut și de mâncat. De săptămîni, Henriette nu auzise vorbindu-se de altceva decît de minunățiile din ziua pomenirii Sfîntului.

Din fericire vremea bună se menținea, cu soare strălucitor și cer limpede, deși era atît de cald încît ducele scutură din cap la cafeaua de dimineață și spuse că, înainte de a ajunge în sat, caii vor fi albi de spume, și că el ar prefera să-și petreacă ziua la rîu cu fiii lui. Dar fără familia Praslin serbarea nici nu se putea închipui. El va pleca înainte cu băieții cei mari, călare, iar cele două trăsuri îi vor aduce pe ceilalți la unsprezece.

— Ne însoțește și doamna ducasă ?, întrebă Henriette, pe cînd el se pregătea să plece.

— Desigur. De la căsătoria noastră, soția mea n-a lipsit decît la o singură serbare, și asta după nașterea lui Raynald, cînd era încă suferindă.

Henriette își zîmbi mulțumită, legîndu-și în fața oglinzii fundele pălăriei de pai sub bărbie. Frunze mari artificiale împodobeau marginile pălăriei și se frîngeau pe partea de dedesubt, încît verdelor lor se oglindea în ochii ei și dădea mai multă strălucire părului castaniu. Rochia de pînzică cenușie cu eșarfa lată și fundele de mătase verde era proaspătă și răcoroasă. Se purtau acum malacovuri cît mai largi, dar ea nu voia să se ia după modă. Educatorele ocupă oricum prea mult loc ! Își stropi batista cu apă de colonie și se duse la copii. Fetele arătau ca niște fluturi, cu rochițele lor vapoaroase de muselină cu picățele și eșarfele roz, albastru și cafeniu ; iar Raynald se învîrtea mîndru cu pantalonii săi de bumbac cafenii și hăinuța cu șiret roșu.

— Ce frumoși sînteți ! spuse ea. Dar să băgați de seamă la suitul și coboritul din trăsură. Mai ales tu Louise, nu uita să-ți netezești cutele înainte să te așezi. Stai liniștită, Berthe, să-ți leg funda. Așa, dragii mei — spuse ea cu glas prietenos dar energic, îndreptîndu-se spre ușă cu micul grup în jurul ei, și nu uitați că trebuie să vă așezați în trăsură fără mofturi, așa cum hotărăște mama.

— Da, Mademoiselle, răspunseră în cor.

Dar Raynald o ținea de mină, cînd coborîră scara. Henriette suspină și spera că își vor ține cu toții promisiunea, și că ziua se va sfîrși cu bine.

Trăsurile așteptau ; caii și hamurile purtau podoabe de flori și frunze, cam ofilite de căldură. Deși era abia unsprezece, era insuportabil de cald. Henriette deschise mica ei umbrelă și încerca

să-l ocrotească pe Raynald de razele fierbinți. Se temea ca drumul lung prin praf și dogoarea soarelui, vălmășagul de lume din sat. să nu-i facă rău băiețașului. Așteptară cam mult pînă să apară ducesa, impunătoare și luxoasă, în rochia-i de mătase liliachie. Henriette nu o invidie de fel pentru malacovul ei uriaș, după ultima modă ; era mulțumită că nu are de ținut după sine o astfel de greutate pitorească, în căldura asta și în strîmtoarea din trăsura. Afară de aceasta, ducesa era atît de strîns încorsetată încît abia se putea mișca. Fața ei, palidă de obicei, ardea, iar pe frunte și buza de sus îi și apăruseră stropi de sudoare.

— Ah, Mademoiselle ! Ducesa se opri lingă trăsura deschisă și fața i se întunecă. N-am știut că ai intenția de a ne însoți. N-ai fost informată; probabil, că este o serbare bisericească.

Din tonul acestor cuvinte, Henriette pricepu că o aștepta o zi grea. Trebuia deci să-și dubleze atenția pentru a nu face ceva care s-o provoace pe ducesa, deși observația făcută în fața copiilor și a vizitiilor îi era deosebit de neplăcută.

— Iertați-mă, doamnă, spuse ea liniștit. Așa am înțeles, că trebuie să însoțesc pe cei doi mai mici, dar nu am nicidecum intenția de a asista la slujbă. Dacă doriți, voi aștepta în trăsura pînă la vremea întoarcerii acasă.

— Nici nu încape vorbă !, pufăi ducesa, pe cînd era ajutată să se suie în trăsura. Cum niciodată nu mi se cere părerea, n-ai decît să vii și dumneata. Făcu semn spre cealaltă trăsura și împărți locurile copiilor.

— Raynald !, strigă ea, — pentru tine este destul loc aici în fața mea ; vezi numai să nu-ți ștergi ghețele de rochie. Berthe, Louise, Isabella și Marie, voi veniți cu cealaltă trăsura.

Raynald se agăță de mîna Henriettei și mamă-sa repetă chemarea pe un ton mai aspru, arătînd scăunașul îngust de la spatele vizitiului.

— Madame — Henriette se apropie repede — dacă-mi permiteți să spun ceva : Raynald nu poate suporta să călătorească cu spatele. Știți ce stomac delicat are, și pe căldura asta... Berthe, sau alta dintre fete, ar putea merge cu dumneavoastră.

— Prostii, Mademoiselle, prostii ! Știu și eu ce se cuvine copiilor mei. Jean, ridică-l pe domnișorul Raynald în trăsura și să se termine odată cu întîrzierile și protestele !

Nu mai era nimic de făcut. Henriette trebui să vadă cum copilul fu luat pe sus și, cînd trăsura porni, îl mai auzi încă protestînd. Nu era un început bun pentru serbarea patronului satului !

Drumul, care oferea o minunată priveliște asupra rîului, pădurilor, curților și cîmpurilor de grîu galben, îi făcea plăcere altă

dată ; acum însă i se părea nesfârșit. Și, pe cînd înaintau în praful ridicat de trăsura dinaintea lor, aproape că nici nu asculta vorbăria veselă a fetelor.

Ajunși la mica biserică, ea trimise copilele la ceilalți și-si căută un locșor umbros sub un copac lângă zidul cimitirului. Sleită de puteri, se așează pe o bancă de piatră, bucuroasă de a fi singură și a-și putea răcori spiritul și trupul.

Slujba de amiază începuse ; auzea sunetul slab al clopotului, iar amestecul vocilor preotului și enoriașilor care-i dădeau răspunsurile străbătea prin fereastra deschisă pînă la ea, nelămurit ca de la mare depărtare, de parcă venea din fundul mării, din acel oraș scufundat despre care povestește legenda. Corăbierii, cînd auzeau răsunînd din adîncurile sărate clopotele scufundate, se închinau și se grăbeau să ajungă la țarmul ocrotitor. Da, așa se povestea pe coastele engleze și bretone. Și poate că și pentru ea, aici în centrul țării, era o prevenire.

Dar se sustrase unor astfel de gînduri. Totuși căldura și absurditatea ducesei erau motive suficiente pentru a-ți pierde calmul. Trebuia să se reculeagă spre a fi în stare să ȝa parte la obositoarea vizită a bilciului și a tarabelor, ale căror corturi se înălțau ca niște ciuperci pe izlazul satului.

Își dezlegă fundele pălăriei, se sprijini de spătarul băncii și închise ochii. Dar în aceeași clipă îi și deschise, speriată de zgomotul unor pași ce se apropiau în fugă.

Ducele ieșise din biserică și alerga spre ea cu Raynald în brațe. Îi fusese de ajuns să arunce o privire asupra trupului nemișcat al băiețușului pentru a pricepe ce se întîmplase. Se ridică și-i întîmpină grăbită.

— Culcați-l pe iarbă, Monsieur. Știu ce e de făcut. Vino, scumpule, Mademoiselle te va ajuta. Îți trece îndată.

— L-am văzut devenind tot mai palid, acolo înăuntru, îl auzi pe duce spunînd, descheind hăinuța copilului și sprijinindu-i fruntea în timp ce el vomita. N-am putut face altceva decît să-l scot repede afară. Dar ce i s-a întîmplat ? Era dăqr foarte bine dispus.

→ M-am așteptat la așa ceva, răspunse ea. Căldura, praful de pe drum și călătoria asta cu spatele, care-i face totdeauna rău ! Așa, Monsieur, împrumutați-mi, vă rog, batista dumneavoastră și-l vom înviora imediat. Din fericire am puțină apă de colonie la mine.

— Dar n-ar fi trebuit lăsat să călătorească cu spatele. Nu s-a mai găsit alt loc pentru el ?

— În trăsura noastră, da ; dar doamna ducasă a vrut să-l aibă lângă ea. Am încercat să-i spun că nu e sănătos pentru el. A mai

contribuit desigur și emoția. Ei, Raynald, așa e că miroase bine? Nu, stai cuminte cu capul în poala mea.

Ducele nu mai spusese nimic și se îndreptă cu pași repezi spre han, unde așteptau trăsurile. Henriette rămase lângă copil și spera că slujba nu se va termina înainte de înapoierea tatălui. În sfârșit, sosi trăsură și Raynald fu așezat pe perne. El se sprijini de ea, prea slab pentru a putea protesta că părăseau înainte de vreme serbarea.

— Așa, de-acum mă descurc și singură, Monsieur, spusese Henriette ducelui, care încă mai aștepta, nehotărît. Nu trebuie să stricăm ziua celorlalți, pentru atîta lucru.

— Da — încă tot nu se mișca din loc și bătea nervos cu degetele în portiera trăsurii, — așa e cel mai bine. Soția mea și cu mine am socotit totdeauna de datoria noastră să asistăm la această serbare, și n-aș vrea să dăm țăranilor de gîndit că n-ar fi totul în regulă.

El porunci vizitiului să pornească spre casă și rămase privind în urma trăsurii care se depărta.

În drum spre castel, prin dogoarea amiezii, Henriette își repeta în minte vorbele ducelui și încerca să le afile sensul. Era limpede că nu rămăsese cu plăcere acolo. Dar el și ducesa trebuiau să se arate țăranilor, împreună, ca o pereche fericită, în mijlocul copiilor lor.

— De ziua Sfîntului Ambrozie au asistat la slujbă și s-au plimbat braț la braț prin sat, au vizitat tarabele noastre și au împărțit daruri.

Așa își vor spune mai tîrziu locuitorii satului. Și își vor da părerea ce voinic e ducele, ce bine arată și ce cucernică și darnică e ducesa. Un zîmbet ironic flutură pe fața Henriettei, pe cînd țînea umbrela deschisă deasupra lui Raynald, ca să-i apere ochii de razele soarelui.

Mai tîrziu, în acea după amiază, cînd soarele își aruncase toate săgețile sale de aur peste verdele strălucitor al ierbii, iar stejarii se înălțau impunători din propria lor umbră, și o adiere ușoară aduse mult dorita răcoare, Henriette ieși din casă spre a se plimba pe terasa largă. Raynald căzuse într-un somn adînc și toată lumea de la castel era plecată, afară de mama ducelui, care nu părăsise apartamentul său.

Henriette ar fi dorit să facă o vizită bătrînei doamne prietenoase, dar se temea să n-o sperie pripita ei înapoiere din sat. Așadar se plimba singură, privea seara venind dinspre pădure și asculta plescăitul fîntîinii țîșnitoare amestecîndu-se cu strigătele ascuțite ale păsărilor. Încerca să se lase cu totul în voia acestei păci;

dar era frîntă de oboseală. O durea capul din cauza aerului apăsător și călătoriilor lungi, și se gîdea cu groază la înapoierea familiei.

Dar iată-i că sosesc, trăsurile și cei doi băieți mai mari călare lîngă tatăl lor.

— Mademoiselle ! Mademoiselle !, glasurile limpezi ale fetelor întreceau scrișnetul copitelor și roților pe pietriș. Cît ai clipi, săriră din trăsură și alergară cu brațele deschise spre ea, încît rocițele ușoare fluturau ca niște steaguri în jurul lor. Henriette privea cum un trup greoi, îmbrăcat în liliachiu, se lăsa ajutat să coboare. Priveliștea o indispușe. Ea recunoscuse din depărtare că această greutate nu era numai corporală. Spera că ducea va intra imediat în casă, dar dimpotrivă, ea rămase locului și privea în urma fetelor care alergau ca o furtună fără să întoarcă măcar o dată capul.

— Da, Berthe, batista e minunată. Ai cumpărat-o anume pentru mine de la bilci ? Și ce lănișor delicat, Louise ! Și un fluier și un cuțitaș pentru Raynald — îl vor consola repede că n-a putut rămîne și el...

Își auzi glasul spunînd copiilor acestea toate, dar tot timpul trăgea cu urechea în altă parte. Nu avea curajul să-și ridice ochii spre aceea care stătea acolo lîngă trăsură.

— Doamne, își zise, nu se mai sfîrșește odată ziua asta ?

Era pe scară, înconjurată de fetele care tot vorbeau, cînd un zgomot brusc le amuți înspăimîntate și copilele se strînseseră mai tare în jurul ei. Venea de jos, un hohot care îți strîngea inima — pe jumătate plîns, pe jumătate rîs, apoi vorbe bilbiuite, țipate.

— Nu, nu ! Nu mă atinge, Theo ! Lasă-mă. Sînt obișnuită. M-am săturat. Vei vedea că de astă dată o cred serios !

Henriette duse copiii în liniștea intimă a sălii de clasă. Berthe se agățase de fusta ei și celelalte mai mari o priveau cu ochi dilatați de spaimă. Mîinile îi tremurau cînd puse pe masă darurile primite, dar reuși să vorbească liniștit de parcă nu se-ntîmplase nimic.

— Așa, dragele mele, spuse ea, ați avut azi o zi grea, obositoare. Duceți-vă deci în camerele voastre, schimbați-vă hainele și îmbospătați-vă. Apoi, mai avem destul timp înainte de masă ca să citim capitolul următor din cartea noastră.

— Dar, Mademoiselle, te rog, eu vreau să rămîn aici, cu d-ta.

— Mademoiselle, ai auzit și d-ta ? Mama a fost atît de ciudată toată după amiaza și n-a schimbat nici un cuvînt cu noi tot drumul.

— Probabil că era obosită, Isabella, asta-i tot.

— Dar mai este ceva. Am auzit-o spunînd lui papa că mai curînd s-ar fi sinu...

— St ! Henriette puse repede mîna pe buzele care tremurau. Orice ar fi spus, e sigur că n-a vrut s-o auziți voi. Așa, și acum, vă rog, în camerele voastre, imediat !

Masa de seară fu neobișnuit de liniștită. În locul glasurilor voioase care se întrerupeau unul pe altul pentru a povesti întîmplările zilei stau în jurul mesei fete tăcute și palide. Nici cînd Henriette scoase o cutie cu dulciuri la desert, nu se arătară mai entuziasmați. Și Henriette se surprinse trăgînd cu urechea, fără să vrea, la zgomotele din camerele părinților.

Ea știa că el va veni, dar cînd intră, abia îndrăzni să-l privească.

— Ce faceți așa mutre acre ? El surise și le salută vesel, ciupi pe Isabella de obraz și o îmbrățișă pe Louise, cu prefăcută voioșie. Henriette îi surprinse surisul silit. Mai observă că nu mișca brațul drept și ținea mîna ascunsă în deschizătura hainei.

— Mama s-a culcat ; o doare capul, răspunse el întrebărilor îngrijorate. Căldura și învălmășeala au indispus-o. Vă dorește tuturor noapte bună.

După ce cei doi mai mici s-au culcat, Henriette trimise pe cele două fete mai mari în camera alăturată să-și continue exercițiile de pian și desen. În sfîrșit erau singuri, el și ea, deși vorbele lor se amestecau cu sunetele unui menuet pe care degetele silitoare ale Isabellei îl studiau. Semiîntunericul amurgului de vară cuprinsese încăperea, făcînd ca figura ducelui să apară neobișnuit de palidă și de încordată.

— Oh, Monsieur !, Henriette căzu pe scaunul de la fereastră și se aplecă spre el. Fața ei era acum la aceeași înălțime cu a lui, numai masa îi despărțea. Spuneți-mi adevărul. Nu s-a...

— Nu. El scutură din cap, obosit. Nu și-a făcut nimic. Nu știu cît ai auzit, dar mulțumesc lui Dumnezeu că ai reușit să îndepărtezi copiii la timp.

Cu voce înceată, monotonă, îi povesti despre încercarea de sinucidere a ducesei ; despre pumnalul arab, o amintire care atîrna pe perete și pe care în furia ei îl apucase. Dar el reușise să-i smulgă arma din mînă. Ascultîndu-i povestirea scurtă, Henriette simți cît de mult se stăpînea, încercînd să-i vorbească despre tragedia pe care o împiedicase în cuvinte atît de simple.

— Și ce vi s-a întîmplat dumneavoastră ? Ea arătă spre mîna pe care încă o ținea ascunsă. Și ea vorbea încet, dar nici ciocăneala pianului de alături nu putea acoperi adîncă îngrijorare a glasului ei.

— De ce țineți mîna așa ?

— Ah, nu e nimic. N-am vrut să înpăimint copiii. Își trase mîna afară cu ezitare. Și ea văzu că era înfășurată și o pată întunecată străbătea legătura. Mîna ei tremura cînd o atinse cu grijă pe a lui. Gestul fusese spontan și numai după ce-i simți fierbințeala sub degetele ei reci își dădu seama de îndrăzneala ei.

— Mîna dumneavoastră frige de parcă ați avea febră. Se întreba dacă el observa tremurul ei. Sînteți sigur că nu-i ceva serios ?

— Numai o tăietură în palmă ; lama asta veche era mai ascuțită decît îmi inchipuiam.

El nu făcu nici un gest de a-și retrage mîna și ea nu avu puterea să o ia pe a ei. Henriette n-ar fi putut spune cît ar mai fi stat așa, dar muzica de alături încetă brusc și ea se dezmetici.

— Mai exersează puțin poloneza, Isabella, spuse ea. E încă devreme.

Cînd cîntecul reîncepu, Henriette își împreună mîinile în poală înainte de a se întoarce iar spre duce.

— Monsieur, reluă ea, dacă vreo vorbă sau faptă a mea a fost cauza, vă rog să mi-o spuneți fără înconjur.

— Cauza e mult prea adîncă pentru ca s-o poți influența dumneata. El suspină și-și alungă o șuviță de păr de pe fruntea îmbrobonată.

Ea nu-i spuse vorbe de încurajare ci aștepta în tăcere ca el să continue.

— N-ar fi trebuit să-i vorbesc astfel, dar cînd am văzut băiatul suferind numai din cauza geloziei ei meschine, nu m-am mai putut stăpîni și i-am spus — nici nu mai știu ce i-am spus. Dacă ar fi fost vorba de altul dintre copii decît de Raynald — dar sănătatea sa delicată a fost dintotdeauna ca un reproș pentru mine. Am încercat să repar prin el ceea ce sper că nu va afla niciodată...

Se întrerupse și ea era îndeajuns de inteligentă pentru a păstra tăcerea. Dar ultimele lui cuvinte o făcură să înțeleagă. Aceste fraze trunchiate deveniră pentru ea o mărturisire. Pricepu că în ochii tatălui său Raynald era simbolul viu al unei iubiri care se mai aprinsese încă o dată, pentru o clipă, din cenușa aproape rece. Ea a înțeles că acest cel din urmă copil era și pentru ducesa o ultimă dovadă că mai poseda încă puterea de a trezi flacăra de sub cenușă. În această clipă erau toate atît de limpezi pentru Henriette, încît i se păru că vede pe biata femeie căznindu-se cu disperare să aprindă un foc adevărat. Dar la ce-i mai folosea să scormonească zi și noapte cărbunii de mult stinși, în căutarea unei scînteii ? Nu știa ea că dragostea, odată moartă, nu putea fi însuflețită pe calea aceasta ?

— Monsieur, spuse ea cu liniștită hotărîre, ce va fi acum ? Nu se mai poate continua astfel, nici pentru doamna ducesă, nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine și copii.

Un gest de neputință fu singurul răspuns.

— Este mult mai bine să plec, insistă ea. Poate că se va simți mai fericită, cînd nu voi mai fi eu aici. Poate că într-o bună zi vă veți apropia din nou unul de altul.

— Imposibil ! El își scutură descurajarea și glasul își recăpătă obișnuita siguranță. Ce este mort și îngropat nu mai poate fi readus la viață. Nu vreau să spun că nu mi se poate reproșa nimic. Nici nu vreau să fac pe martirul. Îi las ei toate acestea. Dacă găsește mîngiere în a se crede fără pată și nedreptățită, nu eu o voi împiedica. Dar copiii — e altceva. Ei există și nu pot permite să sufere fără nici o vină. Pentru ei, ba și pentru mine, nu trebuie să vorbești de plecare.

— Există un vechi proverb, spuse ea, care tocmai îmi vine în minte : A isca neînțelegeri între soț și soție, înseamnă a ajunge între ciocan și nicovală.

El surîse cam în silă.

— Cînd între ciocan și nicovală sînt kilometri întregi, Mademoiselle Deluzy, atunci proverbul dumitale își pierde înțelesul.

— Monsieur, n-am pretenția de a cunoaște inima dumneavoastră sau a soției dumneavoastră, dar știu că ea mă urăște, și copiii o știu de asemeni, și, mai devreme sau mai tîrziu, tragedia pe care ați împiedicat-o astăzi se va repeta.

— Și totuși, te rog să rămii. Nu vei întinde oare o mînă salvatoare celui ce e gata să se înece ? Nu vei încerca oare să liberezi un animal căzut în laț ? Ei bine, nu uita că și eu sînt prins într-un laț, pe care singur mi l-am întins — sau cel puțin am fost părtaș la întinderea lui ; și cu cît mă zbat mai mult să scap, cu atît se strînge mai tare. Mă vezi umblînd liber, dar nu te lăsa înșelată. Trăiesc într-un iad, fie că dumneata crezi sau nu în existența lui.

— Oh, vă rog ! Era mișcată de cuvintele lui pătrunzătoare. Ce pot răspunde dacă-mi vorbiți astfel ? Știu numai că ea vă iubește și că, dacă vă chinuiește, pe dumneavoastră și pe alții, o face numai minată de patima ei funestă. Și eu sînt femeie și de aceea înțeleg astfel de lucruri, deși această penibilă exteriorizare a sentimentelor ei îmi este...

Henriette se întrerupse de teamă să nu fi mers prea departe.

— Ai dreptate, domnișoară ; cînd dragostea nu-și mai găsește porțița de ieșire, devine o boală care distruge tot ce atinge. Cunoasc asta. Își sprijini capul greu în palme și legătura lucea albă prin în-

tunericul serii. Îți doresc să nu afli niciodată ce înseamnă a te sufoca sub apăsarea unei dragoste la care nu te mai simți în stare a răspunde.

— N-ar fi trebuit să-mi permit să vorbesc despre dragoste, se scuză ea. N-aveam dreptul, vă rog să uitați c-am îndrăznit.

— Nu, nu mă ruga asta ; îmi va ajuta, amintindu-mi că dumneata ai înțelegere pentru soarta mea. Astăzi, după ce trecuse acel vis urit, mi-era teamă de singurătate. De aceea am venit aici, cum am făcut-o și în alte rînduri cînd credeam că nu mai pot suporta viitorul, nici măcar o oră.

Își ascundea încă fața în palme, totuși sinceritatea și rugămintea din vorbele lui făcură să bată sălbatic inima Henriettei. Ea nu se mai putea încrede în vocea ei și după o clipă el spuse :

— Cred că nu sînt prea pretențios dacă cer puțină pace în casă. Și-n loc de aceasta, stau ca un taur în arenă, mereu chinuit și ațîțat cu numeroase înțepături. Într-o bună zi, o înțepătură va pătrunde prea adînc și sîngele va țîșni. La ziua aceea mă gîndesc cu groază.

Se ridică încet și statura sa înaltă, puternică, domină deodată toată încăperea. Henriette rămase pe scaun. Genunchii îi erau prea slabi și pulsul încă îi zvicnea. Ridică ochii spre el și el își lăsă privirea asupra ei.

— Așa, zise el, acum știi.

— Uneori e mai bine să uiți ceea ce știi, Monsieur. Statura lui se mai înălța încă în fața ei.

— Nu mi-ai spus dacă vei rămîne, dar vei rămîne, nu-i așa ? Nu ne vei răpi, mie și copiilor mei, singurul refugiu !

— Mă puneți într-o situație că mi-e greu să spun : nu !, răspunse ea. Dar sînt lucruri în lumea asta împotriva cărora nu are rost să lupți ; și unul dintre acestea este gelozia soției dumneavoastră. Dumnezeu mi-e martor că n-am făcut nimic ca s-o merit ; sau poate pentru că m-am străduit să cîștig simpatia copiilor și... și încrederea dumneavoastră. Aceasta pare în ochii soției dumneavoastră ca un păcat și nu mi-o va ierta vreodată. Dacă rămîn, o fac numai pentru că mă rugați dumneavoastră...

— Da, te rog. Ai multe calități, Mademoiselle Deluzy, dar nici una pe care s-o admir mai mult decît curajul dumitale în fața unei situații grele.

— Ai nevoie de curaj cînd nu te bizui decît pe tine însuți. Tot el te învață să acționezi rațional. Tocmai mă străduiesc să acționez rațional și dumneavoastră încercați să-mi puneți bețe-n roate.

El băgă de seamă că rezistența ei slăbise și o atacă cu propriile ei arme.

— Să fim deci raționali. Dumneata ai un singur motiv de a vrea să pleci și eu am zece pentru a vrea să te rețin aici.

— Zece ?

— Da, nouă tineri Praslin și un tată. Să ți-i număr pe degete ?

El zîmbi, și zîmbi și ea. Dar glasurile lor rămaseră grave.

— Nu, Monsieur, nu vă mai osteniți. Apoi continuă, cu o bruscă hotărîre : M-ați rugat, și aceasta este pentru mine suficient. Dacă ați fi încercat să mă mituiți, n-aș fi cedat.

— Cu oameni cărora ți-ai deschis inima, nu te tocmești, spuse el, și ea putu sesiza emoția din vorbele lui. Și nu uita : a fi iubit, este mai de preț decît orice ai putea cumpăra. Noapte bună, Mademoiselle Deluzy !

El nu-i mai așteptă răspunsul ci se întoarse pentru a intra în camera vecină, la fiicele lui. Pe prag se opri o clipă și-și ascunse din nou, cu stîngăcie, mîna rănită în haină. Gestul strînse inima Henriettei.

CAPITOLUL XII

În aparență nimic nu se schimbase. Lungile zile însoțite ale verii făcuseră loc toamnei. Instrucția se desfășura cu regularitate de ceasornic. Ducele pleca din cînd în cînd la Paris și se înapoia, îngrijit ca ținută, politicos și, ca totdeauna, atent și plin de dragoste față de copii și îndatoritor față de educatoarea lor. Ducea se ținea departe de copii și numai rareori făcea cîte una din înspăimîntătoare încercări de a le impune cu forța dragostea ei. Se închidea tot mai mult în sine și fața ei căpătă cu timpul expresia suferindă a unei martire, pe care Henriette o găsea provocatoare, dar oricum mai ușor de suportat decît accesele nestăvilite de pînă acum.

Dar Henriette simțea că și în ea se petrecuse o schimbare. Un capitol al vieții ei se închisese. Acest capitol începuse în acea dimineață de primăvară, cu trei ani în urmă, cînd pășise pentru prima oară pragul casei din Rue du Faubourg Saint Honoré, 55, pentru a primi primele îndrumări — nu de la femeia palidă întinsă pe divan, ci, de la bărbatul înalt, în haină de casă, care se rezema de cămin ; și el se încheiase în acea sală de clasă, în amurgul zilei Sf. Ambrozie. De la acea discuție, ea nu mai putea fi aceeași de pînă atunci. Se mira numai că, privindu-și chipul în oglindă, nu descoperea nici un semn al noii ei maturități.

Ea însăși nu-și putea explica această schimbare, căci pierduse obișnuința de a-și analiza propriile-i sentimente. Pînă acum ținuse întotdeauna bună ordine în cap și inimă, ca și în sertarele al căror conținut era perfect aranjat și de unde amintirile nefolositoare și supărătoare erau îndepărtate. Acum trebuia să-și recunoască neputința de a-și stăpîni răscolirea sufletească. În anul 1844 nici o femeie de vîrstă, educația și caracterul ei nu și-ar fi permis s-o intereseze un bărbat căsătorit și cu atît mai puțin ar fi îndrăznit să întrevadă măcar posibilitatea unei astfel de iubiri. Nici Henriette nu îndrăznea. Conștientă că, la aproape treizeci și doi de ani, era socotită fată bătrînă, ea se simțea neștiutoare și descurajată în fața problemei iubire. Și doar nu era obiceiul ei de a se simți descurajată și neștiutoare în fața unei probleme! Rostise adevărul cînd spusese ducelui că viața o învățase să fie rațională și își dădea acum toată osteneala s-o dovedească, în ciuda acestei neliniști, a acestei inexplicabile răscoliri sufletești care pusese stăpînire pe ea. Era mîndră că i se adresase ei, în nevoia lui — acest bărbat, unicul dintre muritori care nu-i putea aparține vreodată. Dar singură mîndria nu era motiv suficient pentru această schimbare din ea, pentru rătăcirea între disperarea fără margini și fericirea de nespus. Înainte vreme se putea gîndi la trecut, oricît de dureroasă îi apărea strădania ei singuratică; se putea gîndi la un viitor în care munca să-i asigure completă independență. Acum însă nu mai avea gînduri nici pentru trecut nici pentru viitor. Acum pentru ea părea să conteze numai prezentul.

— Asta nu poate fi iubire, se contrazicea uneori pe sine, și credea ceea ce spunea.

Iubirea era cu totul altceva, dacă se putea încrede în povestirile romantice sau în anumite poezii ale lui Lord Byron, care erau socotite ca o lectură nepotrivită pentru tinerele fete. Iubirea nu putea fi această neliniște insistentă, acest sentiment de parcă un vulcan ar sta gata să erupă, zvîrlind în aer, în mii de bucăți, sănătoasa mințe omenească. Nu putea fi această mulțumire găsită într-un zîmbet, într-o privire, într-o vorbă care să trădeze deplina înțelegere, într-o glumă pe care n-o putea pricepe decît acela care poseda cheia. Iubirea — Henriette era sigură de asta — cerea mult mai mult decît puținul cu care se mulțumea ea. Iubirea trebuia să fie ca o beție, trebuia să înalțe pe cel îndrăgostit peste el însuși și mediul lui. Pe cînd ea, dimpotrivă, era conștientă mai mult decît oricînd de cele mai mărunt lucruri ce aveau atîngere cu ea și cu elevii ei. Cum putuse măcar să se gîndească la iubire? În acea discuție dureroasă, chinuitoare asupra căreia revenea mereu, nu putea descoperi nici o aluzie a ducelui care să nu fi fost amară;

chiar și ultima. — A fi iubit, spusese el, este mai de preț decît orice ai putea cumpăra. Și aceste vorbe puteau spune atît de mult, sau atît de puțin ! Probabil, conchise ea, s-a gîndit la copii și la dragostea lor pentru ea. Numai un lucru îndrăznea să-și mărturisească — ei i se adresase el cerînd ajutor, și ea nu-l va lăsa niciodată în impas.

Numai cînd se întîlnea cu ducesa se făcea simțită nou cîstigata ei siguranță de sine. Puțin îi păsa dacă găsea aprobare sau dezaprobare ; i se puteau arunca în obraz acuzații și bănuieli, o lăsaus rece. Indiferența ei lucra ca un ghimpe asupra temperamentului corsican, dar, din noaptea încercării de sinucidere a ducesei, Henriette nu mai avea ciudă nici milă pentru această femeie, a cărei abdicare de la mîndrie și demnitate o disprețuia. În timp ce stăpîna își revărsa asupra ei potopul de vorbe mînioase, reproșuri și suspine jalnice, Henriette stătea în fața ei, în aparență ascultînd cu capul plecat, dar în sine cu o răceală plină de dispreț. Ochii negri, cu pleoapele grele, puteau fulgera, mîinile albe încărcate de bijuterii se puteau agita oricît de disperare — Henriette nu era impresionată de acest spectacol. Servitorimea putea fi împotriva ei, puțin îi păsa ; ea își vedea de treburi, cu pasul ușor, cu nezdruncinată încredere în sine.

— Cred că nu este altă educatoare în tot Parisul sau Londra care să muncească mai mult sau să întîmpine mai mari greutăți ca mine, își spunea ea. În cei trei ani și jumătate de cînd sînt în casă, n-am pronunțat un cuvînt, n-am făcut un gest care să n-o fi ațîțat împotriva mea, pe ea, sau pe vreun altul. Dacă e pe jumătate ne-bună de gelozie, e numai din teamă de a trebui să se recunoască singură vîncvată de a-l fi pierdut pe el. Și dacă slugile bîrfesc și se țin de intrigi, nu-mi pasă. Eu îmi urmez calea. A mă lăsa descu-rajată, această plăcere nu le-o voi face !

Astfel argumenta Henriette, cu sinceră convingere ; dar nu ținea seamă de un factor important în socoteala ei. Matematica fusese întotdeauna o știință greu de pătruns pentru ea. Mai ales ecua-țiile cu o singură necunoscută. Cînstită, idealistă și liberă de pre-judecăți cum era, ea omisese din problema ei scandalul. Și scan-dalul surprinde pe toți cei care îi nesocotesc puterea.

Ea era deci cu totul nepregătită, cînd trăznetul căzu asupra ei. În acest an rămăseseră mai tîrziu la Melun și se înapoiară la Paris abia în timpul vacanței de iarnă. După o scurtă ședere la Cannes, ducesa se întorse acasă bine întremată și vădit mai bine dispusă decît în ultimele luni. Crăciunul trecuse în liniște și adu-sese tuturor, și Henriettei, daruri îmbelșugate. Ducesa fusese aproape prietenoasă și în casă domnea, cel puțin în acest timp,

pacea, iar copiii înflorea. Bunicul lor, bătrînul mareșal Sebastiani, era în călătorie în Spania și Henriette spera că va mai lipsi încă o lună, scutind astfel pe toți ai casei de influența sa nefastă. Prezența lui îl sîcîia pe duce și grija lui de sănătatea și fericirea ei o făceau pe fiică-sa încă mai capricioasă și închipuită. Iar pe copii îi trata cu atîta îngăduință rău înțeleasă, încît întreg sistemul bine cluibzuit al învățaturii și recreațiilor era zdruncinat.

Henriette avea acum mai mare răspundere, de cînd Céleste, Amélie și Marie își terminaseră învățatura la mănăstire și erau sub supravegherea ei. Aceste trei fete nu-i vor fi niciodată atît de apropiate cum îi erau ceilalți copii, cu care era împreună de la venirea ei în casă. Erau drăguțe și dezghețate, dar nu posedau o personalitate atît de viguroasă ca Isabella și Louise sau ca încîntătoarea Berthe

Albert Remey instruia toate fetele în literatură, gramatică și compoziție, pe cînd Henriette le preda istoria, desenul, lucrul de mînă și supraveghea exercițiile lor la pian. Ea însoțea fetele la plimbări, vizite și distracții, în măsura în care acestea erau găsite potrivite, pentru niște *jeunes filles* de rangul lor. În afară de aceasta, ea mai supraveghea educația lui Raynald. La șapte ani, băiatul era neobișnuit de precoce și avea nevoie de o îngrijire foarte atentă, deși sănătatea lui se îmbunătățise simțitor. Numai Mademoiselle Deluzy știa să-i trezească interesul și să-l facă să lucreze fără silă și de aceea el rămăsese elevul ei preferat dar și cel mai dificil.

Isabella avea aproape optsprezece ani și Louise șaisprezece; erau două domnișoare încîntătoare, în care ajunseră la înflorire toate calitățile pe care Henriette le recunoscuse de la început în fetițele stîngăce. Ducele era grozav de mîndru de cele două fiice mai mari ale sale, cu părul lor strălucitor, ochii negri și ovalul fin al feței. Vorbea cu Henriette despre viitorii lor soți și se-ntrebau ce tip ar corespunde gustului și firii lor. Ei i se părea ciudat să discute cu el astfel de lucruri, dar această nouă dovadă de încredere o mișca și o bucura totodată.

— Trebuie să-și afle fericirea, își spunea el, privind cu un amestec de admirație și îngrijorare trupurile lor zvelte cu forme tinerești. În tot cazul trebuie să ne dăm toată osteneala să le pregătim calea spre ea.

— Doar știți, Monsieur, că fericirea nu se poate cumpăra, nici dărui, cu măsură, îi amintea ea și simțea că inima i se strînge vorbind astfel unui bărbat care părea mult prea tînăr pentru a avea fete de măritat. Dar faceți foarte bine luînd măsuri să nu se ciocnească două temperamente prea diferite. Cred că Isabella va fi mai greu de satisfăcut decît Louise. E mai independentă și mai

puțin dispusă să se supună împrejurărilor.

— Vrei să spui că e încăpățînată ca un catîr corsican, răspunse el rîzînd, dar aceleia căruia își va dărui inima, îi va rămîne creîncioasă.

— Da, consecventă este, confirmă Henriette. Poți avea încredere în ea. Louise însă va scutura de pe ea tot ce-i este incomod; ea este prea fără griji și nu se ia nici pe sine prea în serios.

— Da, Louise va avea nevoie de o mină forte, care s-o țină în frîu. Bărbatul cu care se va mărita nu-i va putea ști niciodată toanele; dar nu se va plictisi cu ea. Da, da, cu așa fiice frumoase, va trebui să încep curînd să-mi caut gineri, deși eu unul nu sînt pentru căsătoriile prea timpurii.

Ea trebui să observe că el încheia totdeauna aceste discuții cu o frază de felul acesta, de parcă subiectul i-ar fi deșteptat amintiri prea personale pentru a fi dezvoltat.

În săptămînile de după vacanță fură puse în aplicare cele mai felurite planuri: mai ales Isabella și Louise voiau să fie prețutîndeni. Zilnic o rugau pe Henriette să le însoțească în plimbările lor și produceau astfel tulburări în învățătura lor și a celorlalți mai mici. Li se promisese un spectacol deosebit, la care Henriette nu fusese invitată. Ducea avea o lojă la Operă și Isabella, Louise și cei doi băieți mai mari aveau să asiste la „Hugenoții“ lui Mayerbeer.

Băieții nu păreau prea încîntați, dar Isabella și Louise erau, în seara reprezentației, în mare fierbere. Rochiile lor de tul alb pe tafta roz, mînușile, pantofii și pelerinele de seară cu garnitura de mătase erau gata pregătite, cînd Marguerite anunță că doamna ducese nu va putea ieși din cauza unor dureri de cap îngrozitoare. Va fi deci necesar ca Mademoiselle Deluzy să meargă în locul ei.

Aproape tot atît de emoționată ca și cele două fete, se grăbi Henriette să termine cu masa, pentru ca în scurtul interval de timp ce-i rămînea să-și facă toaleta. Ziua fusese foarte obositoare, dar odată aranjată și pieptănată ea se simțea înviorată cînd scoase din dulap rochia ușoară, de culoarea caisei, cu dungi albastre, pe care încă n-o îmbrăcase. Era mai decoltată decît toate celelalte și umerii ei luceau atît de albi și aproape tot atît de proaspeți ca și ai fetelor. Podoabe nu avea, dar rochia îi cădea turnată și aceasta — își spuse ea, aruncînd o ultimă privire în oglindă — este principalul.

— Nimeni, gîndi ea mulțumită, luînd pelerina pe braț și grăbindu-se spre camera unde o așteptau fetele, nu mă va lua drept o guvernantă sau o rudă săracă.

Fetele păreau să-i fi ghicit gîndurile și o copleșeau cu exclamațiile lor de admirație.

— Ce rochie minunată, Mademoiselle !, se minuna Isabella. Spune, Louise, nu-i încântătoare ?

— Toată lumea te va lua astă seară drept sora noastră, susținu Louise. Când se va uita lumea la noi, să ne purtăm cu ea ca și cu o soră.

Henriette respinse bineînțeles acest plan, dar, pășind spre trăsură, ea se simțea măgulită de această propunere naivă.

Când sosiră la Operă, sala întreagă era stăpînită de freamătul așteptării și ei aflară curînd, de la plasatorul care îi condusesese la locurile lor și le luase pelerinele, că reprezentația avea să fie un eveniment deosebit, întrucît va asista și regele în persoană. Loja regală era împodobită și tinerii Praslin erau încîntați de a se găsi chiar în fața ei. Henriette rîse de entuziasmul lor. În seara aceea cîntăreții vor avea un concurent serios la favoarea publicului.

— De-ar fi și papa cu noi, suspină Louise, ar fi prea frumos, căci el cunoaște pe rege și s-ar saluta desigur, și toată sala ne-ar invidia.

— Eu l-am văzut pe rege, se lăudă fratele ei Louis, nu are o figură deosebită. N-ai putea ghici că e rege, dacă n-ai ști-o și n-ai cunoaște-o după garda sa.

Primul act se cîntase pe jumătate cînd apărură regele și însoțitorii săi. De afară pătrundeau urale, și toată sala fu străbătută de un freamăt. Cînd se lăsă cortina și se aprinseră luminile, regele se ridică și mulțumi pentru aclamațiile ce i se adresau din loji, parter și galerii. Un bărbat grăsuliu, bătrîor, nearătos, stătea zîmbind binevoitor, cu eșarfă lată, albastră peste piept. Fără de aceasta l-ai fi putut lua drept un bancher sau un ofițer pensionar, care și-a permis să ia o lojă la Operă, cu nevasta bătrîioară, fiii și fiicele sale.

— Cine este principesa în albastru ?, vru să știe Louise. Nu e drăguță, Mademoiselle ? Ah, ia uitați-vă, vine cineva — ah, papa, ce surpriză !

Da, era o surpriză. Henriette cunoștea aversiunea ducelui pentru operă și înclinația sa către comedie și operetă. Dar era acolo, în spatele scaunului ei. El căuta să stea în fundul lojii, dar fetele se îngrămădeau în jurul staturii sale înalte. Înainte de a se așeza pe al șaselea scaun liber, loja lor devenise obiectul unei atenții tot atît de mari ca și aceea a regelui.

— Papa, regele ! Știai că va fi astă seară aici ? De aceea ai venit ?

— Nu, Louise, pentru a-l vedea pe rege n-am nevoie să vin la Operă. Voiam să văd cum arată fetele mele, în lojă, cu rochiile lor cele noi.

El zîmbi celor patru tineri și se întoarse spre Henriette. Cu toate că nu-i făcu vreun compliment, ea știu totuși că înfățișarea ei îi plăcuse. O măsură mulțumit și privirile lui se odihniră pe gîtul și umerii ei goi. Ea simți că-i năvălește sîngele în obraji și, ca totdeauna cînd apărea pe neașteptate, o cuprinse un ciudat sentiment de fericire. Ce bucuroasă era că se hotărîse să îmbrace astăzi rochia de culoarea caisei, în locul celei verzi, pe care el o văzuse de atîtea ori !

— Papa, regele ne privește, spuse Isabella cu însuflețire. Desigur că te-a recunoscut !

Așa și era. Maiestatea Sa zîmbi și salută din cap. Ducele se ridică și mulțumi pentru această onoare, în timp ce sala întreagă urmărea curioasă acest schimb de saluturi. Dar Henriette observă că el ăra oarecum înciudat.

— Ar fi trebuit să aștept să se stingă luminile, îi mărturisi el în șoaptă, sub protecția orchestrei care începea din nou. N-am avut intenția să atrag privirile tuturor asupra lojei noastre.

— Ne veți conduce acasă, Monsieur ?, întrebă ea. Va fi o înghesuială grozavă la ieșire și sînt îngrijorată cum vom ajunge pînă la trăsura.

— Regele va părăsi sala înainte de terminarea reprezentației, îi explică el, și eu cunosc o ieșire lăturalnică, nu-ți face griji.

Erau singurele cuvinte pe care le schimbă toată seara, dar Henriette îi simți prezența pînă se lăsă cortina după ultimul act. Și mersul acțiunii din partea a doua a operei „Hugenoții“ îi rămase numai vag în minte, deși prima parte îi era foarte clară. În trăsura care-i ducea spre casă, erau cu toții strînși unul într-altul.

— Ca sardelele-n cutie, rîse el și se scuză că le boțea rochiile largi, ușoare.

— Așadar, noapte bună !, le spuse el, la scară. După seara de astăzi, trebuie să dormiți mai tîrziu mîine ! Îmi promiți să ai grijă, nu-i așa, Mademoiselle ? Eu plec dis-de-dimineață la Marsilia. Călătorie de afaceri — căci de plăcere n-aș pleca atît de departe pe frigul ăsta !

Henriette nu dădu nici o importanță acestor vorbe. Ducele era mereu în călătorie de afaceri sau de plăcere, și cum familia Sebastiani avea diverse proprietăți în jurul Marsiliei, ea socoti că plecase în interesul soției lui. Ea simți lipsa vizitelor lui în sala de clasă în zilele următoare, mai ales că ploaia o împiedica de la plimbarea zilnică obișnuită. Copiii își cheltuiau acum energia în casă ; mai ales Berthe devenise de nestăpînit : parcă era alta ; și Henriette aproape că-și pierduse răbdarea tot chinuindu-se să-i ferească pe ceilalți de a se molipsi de toanele ei rele. De aceea nu fusese

mulțumită de fel să întrerupă lecțiile când, într-o dimineață, Margueritte aduse ordinul ca Mademoiselle să se prezinte imediat în fața doamnei ducese.

Se petrecuse ceva ! O recunoscuse ea îndată după privirea triumfătoare a cameristei. În drum spre apartamentul ducesei, Henriette își rechemă în minte întâmplările ultimei săptămîni și încerca să găsească ceva ce ar fi putut-o provoca. În timpul absenței soțului ei, ducesa nu se atingea de copii și de educatoarea lor. Henriette făcuse descoperirea că ducesa ceda imboldului geloziei numai cînd se găsea el în casă și părea să prefere sala de clasă societății soției lui. Va afla curînd ce se întîmplase — păcat numai că n-avea habar despre ce era vorba și se prezenta neînarmată.

Ducesa era așezată la masa de scris de lîngă fereastră și Henriette băgă de seamă, spre ușurarea ei, că Marguerite nu era de față. Ea se obișnuise să ghicească dispoziția ducesei după anumite semne, așa cum marinarii încercați prevăd furtuna după înfățișarea cerului și a mării.

Dintr-o ochire își dădu seama că miinile grase, care răscoleau un vraf de hîrtii, erau departe de a fi liniștite și că dantelele și fundele rochiei elegante de dimineață se ridicau și coborau în ritmul agitat al respirației. Toate acestea și faptul că ducesa nu-și ridică fruntea, deși îi strigase să intre, anunțau furtună.

— E periculoasă astăzi, stabili Henriette. Trebuie să fiu prevăzătoare. Poate că în fond nu e nimic !

Dar cînd în sfîrșit pleapele se ridicară și ochii negri îi întîlniră pe ai ei, ea se simți foarte neliniștită. Mai lesne ar fi întîmpinat o explozie de minie împrăștiătoare de scînteii, decît răceala prefăcută a acestei priviri.

— M-ați chemat, doamnă ducesă, începu ea. Orice, decît această privire ! Izbucnească furtuna ! Va trece cu atît mai repede !

— Da, te-am chemat. Vreau să-ți dau să citești ceva ce te interesează pe dumneata, Mademoiselle, tot atît cît și pe noi toți.

Îi întinse un ziar și, cu un deget care tremura, îi arătă un articolăș însemnat cu roșu. Henriette recunoscuse ziarul. Știa că are un renume prost și-și aminti că auzise spunîndu-se că întreține publicul cititor cu bîrfeli răuvoitoare. Dar aceste cunoștințe sumare nu erau de ajuns spre a o pregăti pentru șocul ce avea să-i provoace citirea articolășului însemnat :

„Ducele și ducesa de Praslin — citi ea — și-au reluat reședința de iarnă la Paris, totuși perechea se arată, ca de obicei, rareori împreună în societate. În schimb, în ultimul timp, ducele a fost văzut deseori în tovărășia unei femei cu un farmec deosebit. Alaltăieri seara, la reprezentația „Hugenoților“, la care a asistat

și regele, el a fost remarcat în lojă cu patru membri ai familiei sale și femeia respectivă, domnișoara D., care, după cum aflăm din sursă demnă de încredere, ocupă de câțiva ani invidiatul post de educatoare în casa Praslin. După cite ni se spune, sănătatea ducesei lasă de dorit, pe cînd ducele pare că niciodată nu s-a simțit mai bine. El este cunoscut pentru excepționalul său bun-gust și trece drept amator și cunoscător în multe domenii⁴.

Cuvintele pluteau și jucau în fața ochilor ei care încercau să recitească frazele. „Femeia respectivă, domnișoara D...”. Ea simțea aceste cuvinte picurîndu-i pe conștiință, arzătoare ca plumbul topit și rămase ținută locului, cu ziarul în mînă, fără glas, aproape fără respirație.

— Acum știi de ce te-am chemat...

Ea auzi vocea ducesei, atît de slabă și de îndepărtată, ca ecoul mării într-o scoică. Totuși această voce o readuse în fire și simțurile ei încremenite îi veniră în ajutor, înainte de a-și putea da seama dacă le solicitase.

— Doamnă ducasă — se mira că nu pierduse darul vorbirii, deși din cap pînă-n picioare era străbătută de fiori de ghiață și abia mai putea ține ziarul în mînă — doamnă ducasă, pentru mine lovitura este tot atît de puternică ca și pentru dumneavoastră.

— Mademoiselle, îți dai seama ce înseamnă o astfel de notiță de gazetă ?

— Încerc, doamnă ducasă. Henriette simți că i se înmoaie genunchii, dar preferă să se sprijine de masă decît să ceară voie să se așeze. Dacă binevoiți să-mi acordați o clipă de răgaz, vă pot descrie amănunțit cum a decurs acea seară la Operă, dar nu pot pricepe cum se poate răspîndi o astfel de bîrfă.

— Nu poți pricepe ! Îndelung stăpînită furie a ducesei țîșni într-un torent sălbatic de vorbe de ocară. La început Henriette nici nu înțelegea ce auzea, dar, treptat, treptăt, cuvintele îi pătrundeau în conștiință, pe cînd ea se crampona, căutînd sprijin, de marginea mesei, din fericire rezistentă.

— Din ziua în care ai pus piciorul în casa mea, nu există jignire la care să nu fi fost supusă. Ai venit cu planul dinainte conceput de a-mi răpi tot ceea ce mi-e drag — mai întîi copiii, iar acum și bărbatul ! Ai fost diavolesc de șireată, Mademoiselle, mult mai șireată decît mine. Dar să nu-ți închipui că masca dumitale de nevinovăție, cu zîmbetul ei prietenos, m-a putut înșela o clipă măcar. Ducei îi poți arunca nisip în ochi, mie însă nu. Eu mi-am dat seama imediat cine ești și ce urmărești. Dar de data aceasta n-ai fost îndeajuns de vicleană ! Oh, este îngrozitor să te gindești că nici de la această ultimă jignire nu te-ai dat în lături, că ai în-

drăznit să-ți arăți puterea asupra lui în fața regelui și a întregului Paris, în timp ce eu zăceam bolnavă acasă.

Se opri pentru a respira adânc și Henriette profită de ocazie pentru a se apăra. Acum, când își revenise din primul șoc, stăpînirea de sine exercitată atîția ani de-a rîndul îi fu de folos.

— Vă rog, doamnă ducesă, răspunse ea cu o liniște și o siguranță care întăritau pe acuzatoare, — permiteți-mi să-mi apăr cauza. Trebuie să-mi acordați acest drept, înainte de a mă condamna. Regret această calomnie tot atît de mult ca și dumneavoastră, dacă nu mai mult încă. Trebuie să mă credeți că spun adevărul, cînd susțin că nu am nici un amestec în apariția domnului duce la Operă. Eu m-am dus numai pentru că dumneavoastră erați suferindă și mi-ați transmis rugămintea de a însoți copiii. Nimeni n-a fost mai surprins ca mine, cînd domnul duce a apărut pe neașteptate în lojă. Fiicele dumneavoastră vă pot confirma aceasta, și...

— Fiicele mele, o întrerupse vocea aspră, — fiicele mele, a căror dragoste pentru mama lor ai otrăvit-o dumneata! Vrei acum să te servești de copii, punîndu-i să repete minciuni pe care, în nevinovăția lor, nu le pot pricepe? Ești o comediantă mai bună decît mi-am închipuit, dar față de mine arta dumitale este fără efect. Eu nu mă voi lăsa niciodată legată la ochi, ca ceilalți.

Henriette puse ziarul pe masă și-și strînse cu atîta putere mîinile una într-alta, încît unghiile îi pătrunseră în carne.

— Să lăsăm copiii la o parte, doamnă ducesă, vă rog!

— Nimeni nu poate răpi o dragoste care n-a existat. Dacă copiii s-au apropiat de mine, este pentru că aveau frică de violența dumneavoastră. Timp de o clipă îi acoperiți de gingășii, pentru ca în cea următoare să vă ieșiți din fire, dacă tatăl lor îndrăznește să-i atingă numai. Nici o mirare că aveau nevoie de un refugiu.

În sfîrșit, Henriette își putea descărca sufletul, acum cînd nu mai avea rost să tacă.

— Am impresia că dumneavoastră considerați copiii ca pe niște pîrticele desprinse din soțul dumneavoastră și vă străduiți mereu să le compuneți din nou, ca la un joc de pietre. Nu, doamnă ducesă, eu nu v-am luat nimic ce vă aparține!

Fața ducesei, la început albă ca varul, era acum roșie-întunecată și din gîtlejul ei țîșni un sunet nearticulat, aproape animalic. Henriette arătă din nou ziarul cu degetul și urmă netulburată:

— Despre asta nu mai am nimic de spus; iar în ceea ce privește această aluzie scandalosă, nu pot decît să repet că este lipsită de orice temei, în afară de faptul că domnul duce a venit în lojă și s-a așezat lingă noi. Doar nu-l puteam alunga, nu-i așa?

Ducesa strîmbă gura batjocoritor.

— Nu te-am chemat aici, Mademoiselle, pentru a te asculta punîndu-mi întrebări. Ci, eu te întreb : ştii ce înseamnă această aluzie, cum îi spui dumneata ?

— Înseamnă că această foaie mîrşavă, pe care pînă acum am socotit că nu e de demnitatea mea s-o citesc, vrea să dea a înţelege că domnul duce şi eu... fie, dacă mă siliţi s-o spun fără înconjur, că eu aş fi iubita lui.

— Exact ! Recunoşti, deci ?

— N-am recunoscut nimic, doamnă ducesă. Chiar dacă mă socotiţi capabilă de o astfel de faptă, trebuie să recunoaşteţi că ea devine imposibilă, ţinînd seamă de viaţa pe care o duc aici, unde, spionată şi bîrfită la tot pasul de servitori, am tot atîtea posibilităţi de a face neobservat ceva ca şi un peştişor de aur în borcanul lui. Acest fapt nu-l puteţi nega, chiar dacă nu vreţi să mă credeţi.

— Se prea poate ca între dumneata şi soţul meu să nu se fi petrecut nimic, trebui să recunoască fără să vrea ducesa... — Dar, întrucît ai dat societăţii această impresie, trebuie să suporti consecinţele. Toată lumea te socoteşte drept ceea ce dumneata negi a fi ; ceea ce pentru noi toţi duce mai mult sau mai puţin la acelaşi rezultat.

— Şi dacă lumea întreagă şi această societate la a cărei părere ţineţi atît spun că dumneavoastră şi domnul duce nu vă împăcaţi bine, aceasta devine fapt, fie că este sau nu adevărat ?

Henriette puse această întrebare fără nici o schimbare în glas sau în expresia feţei, dar ea ştia bine că acesta era singurul ei atu într-un joc în care celălalt avea toate cărţile mari.

— Îndrăzneşti să-mi arunci în obraz aşa ceva ?

Ducesa sări în picioare şi furia ei era vizibilă.

— Am spus-o, pentru că în articol este vorba de noi două. Şi aşa cum m-au calomniat pe mine, ar fi posibil s-o încerce şi cu dumneavoastră.

— Renunţă, te rog, de a mai pronunţa numele nostru împreună şi încetează de a mai vorbi despre adevăr şi calomnie, de parcă te-ai pricepe să le deosebeşti între ele.

— Mă pricep : între ceea ce sîntem şi ceea ce ne socoteşte lumea, este o deosebire. Bunul renume este una şi caracterul bun este alta ; şi se ating între ele ca şi cei doi poli. Şi acum, doamnă ducesă, îmi voi face bagajele, bineînţeles dacă nu doriţi să rămîn pînă la sfîrşitul săptămîinii.

Ajungînd în camera ei, Henriette tremura atît de tare din tot corpul, încît scrise abia citibil ceea ce voia să-i comunice lui Albert Remey :

„Dragul meu Albert, te rog să preiei astăzi întreg programul de studiu și să îngrijești ca și cei doi mai mici să fie ocupați. Nu mă simt bine. H.D.“

După ce se mai liniști puțin, și-și încălzi mâinile reci ca ghiața la focul din cămin, se duse la dulap și începu să-și scoată afară hainele. Ca în neștire le puse pe pat și trase apoi sertarele. O ju-pineasă veni să întrebe dacă Mademoiselle Deluzy voia să ia masa în cameră, dar Henriette se mulțumi să scuture din cap și-și văzu mai departe de treabă.

— Trebuie să rog pe servitor să-mi aducă cufărul cel mare, se gândi ea, în timpul împachetatului. Și copiii... trebuie să-i mai văd o dată, dar ei să nu observe nimic, mai ales Raynald.

Cînd fu gata, se apropie de măsuta la care stătuse, scriind sau desenînd cu atîta plăcere ! Voia să lase ducelui o scrisoare în care să-i explice de ce nu o mai găsea acolo la înapoierea lui. O problemă grea... cum să-i împărtășească punctul ei de vedere în această afacere urită, cu care va fi desigur salutat la sosirea lui ? În camera pe jumătate goală care o adăpostise timp de aproape patru ani, și pe care acum trebuia s-o părăsească, Henriette se simțea încurcată, neștiînd ce să-i împărtășească din sentimentele ei și ce nu.

Cum să-i dea a înțelege fără amărăciune că ținuta ei dreaptă în fața insultelor ducesei grăbise acest deznodămînt ; că ea devenise ținta săgeților înveninate ale birfelii ? Din capul locului fuseseră toate împotriva ei — își dădea ea acum seama. I se dăduse lovitura atunci cînd el nu era de față ca s-o apere. Ea știa că el își va face veșnic reproșuri că, cedînd unui capriciu, făcuse să se prăvale bolovanul.

Acum cînd putea gândi din nou limpede, ea recunoscuse că mîndria nu-i fusese prea rău rănită. Vorbele ducesei nu pătrunseseră de fapt prea adînc și nici aluziile răutăcioase ale notiței din ziar n-o putuseră revolta atît. Dar pînă acum ea avusese credința că limitele celor permise erau fixate de conștiința proprie și acum deodată trebuia să afle că nu era de ajuns să ai o conștiință curată. Ea se simțea tot atît de lipsită de putere ca și în copilărie cînd se vedea pradă unei nedreptăți.

Muie din nou penița în cerneală și începu o coală nouă, dar mototoli hîrtia și-o aruncă alături de celelalte, în coș.

„Dragă domnule duce, scrise ea în cele din urmă, nu vă faceți reproșuri, nici dumneavoastră, nici altora, pentru cele ce s-au întîmplat. Mi-a fost imposibil să-mi țin promisiunea ce v-am făcut-o și astfel, la înapoierea dumneavoastră, nu mă veți mai...“.

Dar, cum sta așa și se străduia să smulgă minții cuvintele potrivite, o ușoară bătaie în ușă o întrerupse și Isabella intră în cameră.

— Oh, Mademoiselle, strigă ea, te rog, vino imediat. Berthe s-a îmbolnăvit subit și Maxine nu știe ce să facă. Repede, Mademoiselle, vino, avem nevoie de ajutorul dumitale !

Și așa se făcu că scrisoarea rămase neterminată și cufărul cel mare neîmpachetat, căci la miezul nopții medicul puse diagnosticul scarlatină ; și din nou se încredință Henriettei îngrijirea unui copil bolnav.

CAPITOLUL XIII

În cursul săptămînilor în care a stat în camera bolnavei, Henriette avusese suficient răgaz să studieze situația pe toate fețele, dar nu ajunsese la nici un rezultat, căci grija pentru însănătoșirea Berthei făcuse să fie uitată concedierea ei. Și cînd copila fusese complet restabilită, nu mai fu reluată chestiunea notiței din ziar. Chiar dacă aflase de calomniile publicate, ducele nu făcu nicicînd vreo aluzie la ele. Henriette încercă în repetate rînduri să aducă vorba despre aceasta, dar el evită discuția și în atitudinea lui era ceva ce o făcea să nu insiste.

Și ducesa se purta de parcă nimic nu se întîmplase ; de parcă — își zise Henriette — vorbele urite și amare pe care și le aruncaseră fuseseră șterse, precum valul mătură orice gunoi de pe plajă. Era, desigur, opera timpului și a grijii pentru mica pacientă. Henriette însă nu putea uita ce se petrecuse între ea și ducesă. — Ne-am spus lucruri atît de îngrozitoare !, gîndea ea adesea. Nu-mi pare rău de cele ce i-am spus ; sînt bucuroasă că mi-am apărât conștiința ; dar nu pot uita și nici dacă aș fi în locul ei n-aș putea. E o enigmă pentru mine — mai întîi urlă ca o tigroaică infuriată, apoi uită pînă și ce a ațîțat-o.

Da — ducesa era o enigmă pentru ea. De cîte ori încerca s-o dezlege, strădania ei se termina cu o ridicare din umeri.

Dar, cel puțin deocamdată, nori de furtună nu se vedeau pe cer și primăvara venise iarăși. În grădină înflorise migdalul și pe stradă florăresele vindeau brîndușe, viorele, lalele. Poate că curățirea atmosferei de neîncredere și amărăciune, care o înconjura aproape totdeauna pe ducesă, se datora și unui eveniment nou în palatul din Rue du Faubourg Saint Honoré și care, asemenea unui izvor de munte, înviorase pe toți ai casei.

Isabella se logodise. Peste șase luni avea să se mărite cu fiul unui negustor bogat și influent, de familie foarte bună, și urma să

plece la Turin unde logodnicul ei trebuia să reprezinte interesele casei de comerț a tatălui său. Pentru prima oară un membru al familiei se desprindea și, cu toată bucuria, apropiata despărțire era privită ca o pierdere. Henriette surprinse pe duce privind îngândurat în urma fiicei sale. Ea știa, ca și el, că această căsătorie însemna pentru ei toți sfârșitul unei perioade de viață. Privirea lui exprima nemărginită dragoste. Părea că imploră grația cerească pentru această făptură lipsită de experiența vieții, a cărei tinerețe putea fi tot atît de ușor dusă la înflorire ca și la veștejire.

— Nu vă faceți grijă, Monsieur, îi spusese Henriette, nu o dată, Isabella este coaptă pentru dragoste. V-ați dat toată osteneala să-i găsiți un soț bun. Restul e în mîna lui Dumnezeu sau a Soartei, cum vreți să-i ziceți. Nu mai puteți face nimic.

Isabella aștepta evenimentul cu calm. Ea nu era o fire prea sentimentală. Cel puțin nu-și trăda sentimentele. Tînărul bine crescut, chipeș, elegant ce-i fusese ales de soț părea să-i placă. Mai mult nici nu se putea cere de la ea, care, în afară de frații ei nu cunoscuse vreun alt băiat. Se înțelege de la sine că zarva și faptul că devenise deodată punctul central al interesului familiei n-o lăsau nepăsătoare ; dar suporta cu un calm admirabil înlăcrimatele revărsări ale dragostei materne și orgia cumpărăturilor de rufărie și mobile pentru zestrea ei. Numai rareori o vedea Henriette străbătută de un fior de teamă și îndoială.

— Mademoiselle, i se adresă într-o zi Isabella, după o convorbire mai îndelungată cu abatele, nu pricep întotdeauna ce vrea să spună abatele, cînd îmi vorbește de îndatoririle conjugale.

— Ce nu pricepi, Isabella ?

— Mi-a vorbit de supunere față de soț și... și apoi imediat despre copii și că trebuie să-i botez și să-i cresc în credința noastră. Și n-am înțeles, Mademoiselle, ce legătură este între una și alta.

Fruntea tînără, netedă, se încreți îngîndurată și ochii căprui o fixau implorator pe Henriette.

— Nu-ți mai munci mintea, draga mea, îi răspunse ea. Cînd iubești și ești iubită, totul vine de la sine, ca și această supunere despre care ți-a vorbit. Eu n-am fost căsătorită, precum știi ; deci, dacă ai nevoie de sfaturi în această privință, adresează-te mai bine mamei tale.

— Pentru nimic în lume ! Fata roși, spunînd aceste cuvinte. Doar nu pot vorbi cu ea despre așa ceva ; și, Mademoiselle, cînd mă voi mărita, n-aș vrea să fiu ca mama.

— Isabella ! Henriette crezu de datoria ei s-o dojenească, deși o înțelegea. — Nu trebuie să vorbești astfel. Cînd vei fi măritată,

vei gândi altfel despre aceste lucruri și vei pricepe de ce mama ta este atât de des bolnavă și amărîtă.

— Tocmai asta este ; nu vreau să fiu mereu bolnavă și... copii așa vrea să am, dar nu atât de mulți ca mama. Însă abatele spunea...

Ea tăcu, încurcată, și Henriette întoarse capul pentru a nu privi în acei ochi limpezi, întrebători. Cu ezitări îi explică ea Isabellei, cît putu mai bine, ce este căsătoria. Nu era de datoria ei s-o facă și ducesa și-ar fi ieșit din fire dacă ar fi aflat că educatoarea copiilor ei și-a depășit într-atît limitele obligațiilor. Dar Henriette era prea mișcată de nevinovăția și neștiința fetei pentru a nu-i veni în ajutor. Putea oare s-o părăsească pe cea dintîi și s-o neglijeze cu totul pe cea de-a doua ?

— Nu-ți mai bate capul cu lucrurile astea, închele ea. Lasă-te învățată de experiență. Fii mărinimoasă și gîndește întotdeauna bine despre soțul tău, chiar dacă la început noua ta viață ți se va părea neobișnuită. Fii fericită, draga mea, căci știu că fericirea este cel mai frumos dar al vieții ; și, înainte de toate, nu te lăsa înspăimîntată de cele ce-ți spune abatele sau oricare altul.

— Nu, n-avea grijă, Mademoiselle, și... multe mulțumiri ! Devenise iar școlărița de altă dată. — Ah, da, Mademoiselle, pot îmbrăca după amiază rochia nouă cu garnitura de cireșe, cînd mă duc cu Louise și verișoarele mele la cofetărie ?

Henriette își dădu aprobarea, zîbind, deși era de părere că rochia cea nouă nu era cea mai potrivită pentru această ocazie. Dar Isabella era încă atât de tînără, atât de tînără și lipsită de experiență ! —

— Doamne, își zise ea după ce Isabella plecase veselă, fetele astea știu atît de puține și află atît de multe !

Ea oftă și-și reluă temele pentru a doua zi, tot întrebîndu-se dacă sfatul fusese bun. E bine și frumos să spui : „fii fericită și restul va veni de la sine“. Dar fata avea ochi și urechi și observa ce se petrecea în jurul ei. Nici o mirare că se simțea nesigură acum cînd avea să păsească în țară necunoscută, prin a cărei junglă a inimii și simțurilor trebuia să-și croiască singură drum.

— Va veni o zi cînd vor fi toate altfel, își spuse Henriette. Tînăra fată va intra atunci în căsnicie tot atît de știutoare ca și frații ei și nu va mai fi lăsată în voia soartei.

O lună mai tirziu, erau din nou la Melun, tocmai la timp pentru a mai prinde pomii în floare. Mai și iunie trecură în pace. În iunie își serbă Raynald a opta aniversare și toți țărani și arendașii fură invitați cu copiii lor la petrecere. Henriette era mîndră de înfățișarea băiatului și de exemplara lui comportare în această ocazie. Chiar și ducesa își exprimă satisfacția.

— Îți face cinste, Mademoiselle, îi spuse ea seara. Încep să sper că într-o bună zi va fi și el tot atât de sănătos și de voinic ca și frații lui.

— Vă mulțumesc, doamnă ducesă, răspunsese ea, tot privindu-l pe Raynald care strîngea darurile primite. A făcut progrese mari în ultimul an și socotesc că se va putea duce curînd la școală și atunci... misiunea mea aici s-a terminat. Un băiat nu trebuie ținut veșnic lingă fustele femeilor !

— E adevărat, recunosc mama. Pentru mine însă ei cresc totți prea repede și Raynald e cel mai mic. Ea oftă și căzu în visare. Opt ani ! Aproape că nu-mi vine a crede că a trecut atîta timp de la nașterea lui. Era să mă coste viața, Mademoiselle. Ducele era ca ieșit din minți !

— Îmi pot închipui, murmură cu tact Henriette. Nici mie nu-mi vine să cred uneori, doamnă ducesă, că sînt mai bine de patru ani de cînd am venit aici să preiau educația copiilor.

Ea nu adăugă că uneori i se părea și mai mult, căci anii dinăinte pierduseră pentru ea orice realitate. Atunci fusese altă ființă, care privea lumea prin vîlul simțurilor ei necoapte, apărută de propria-i nevinovăție, ca și Isabella și Louise acum. Ea nu fugise niciodată de viață, dar zvîrcolirea extazului și a disperării o cunoscuseră abia acum, în casa Praslin.

În această vară a anului 1845, Berthe era aceea care avea nevoie de toată îngrijirea ei, căci, deși complet însănătoșită, boala lăsase urme. Ea, care fusese cea mai zburdalnică dintre copii, debordînd de vioiciune și bună dispoziție, devenise cu totul alta. Înainte de scarlatină, fusese un copil frumos, înfloritor ; dar ce palidă, slăbită, nemulțumită era ea acum ! În cele cîteva săptămîni cît zăcuse, Berthe crescuse simțitor și-si pierduse frumusețea copilărească. Ducea se plîngea de înfățișarea copilei și ducele părea încă mai îngrijorat.

— Mai mult decît orice mă neliniștește indiferența ei, Monsieur, îi spunea Henriette. Frumusețea și-o va recăpăta. Și-a consumat toată energia în lupta cu boala. Nu trebuie să ne așteptăm să-si revină deodată.

— Desigur, ai dreptate, recunosc el. Dar și dumneata te plîngi doar de lipsa ei de poftă de mîncare și trebuie să-i găsim leacul. Am vorbit săptămîna trecută cu medicul și el este de părere că aerul de mare îi va face bine. Bunicul ne-a invitat pentru luna august la Olmeto. Voi vorbi cu ducesa despre asta, dacă n-ai nimic împotriva.

Aproape fără excepție, el i se adresa ei în toate chestiunile, nu numai în cele privitoare la copii ; ba, în ultima vreme, discuta cu

ea și problemele carierei sale politice. Era foarte măgulitor pentru ea să-i ceară sfatul și încă mai măgulitor să i-l urmeze. Părerile ei, susținea el, erau totdeauna înțelepte, bine judecate.

Uneori aveau discuții mai lungi despre problemele politice la ordinea zilei.

Și de fiecare dată, el rămânea surprins de cunoștințele ei asupra situației din Franța și din lumea întreagă. Vederile lor asupra formelor de guvernământ și politicii externe nu se potriveau totdeauna, dar ideile ei îi erau întotdeauna de folos. Prin naștere, educație și înclinație, el era aristocratul conservator, pe când ea era pe față republicană. Ea aparținea unei minorități care cu greu se lăsa supusă. În toate reacțiile ei, era o liberalistă. Ca un cal pur-singe, se revolta împotriva a tot ce îngrădea libertatea personală. El trebuia deseori să se mulțumească a răspunde argumentelor ei cu un simplu zîmbet sau cu o ridicare din umeri, negăsind alte arme pentru a combate elocvența sclipitoare și fraza ei bogată în imagini. Totuși el nu ceda, și se apăra tot pe atît de încăpățînat pe cît de blînd.

Pregătirile pentru vacanța în Corsica se terminaseră și bătrînul mareșal închiriasse și de data aceasta o corabie care îi aștepta la Marsilia. Cei doi băieți mai mari rămăseseră la Melun și ducele urma să se înapoieze și el acolo, odată familia îmbarcată. Henriette se bucura că lungă călătorie avea să se facă sub ocrotirea lui. Vremea era foarte caldă și călătoria, oricît de comodă, era neplăcută, date fiind piedicile neprevăzute și hanurile supraîncărcate. Henriette era foarte ocupată cu supravegherea celor șase surori, a lui Raynald și a celor două fete la copii. Afară de aceasta, Marguerite era o adevărată pacoste în astfel de ocazii și starea sănătății duceei producea și ea unele greutăți. Dar, cu ducele alături, Henriette se știa în siguranță și prezența lui ținea la respect și pe servitori, care altfel nu pierdeau nici o ocazie de a-i face viața grea.

Totuși, abia părăsiseră Parisul, că primii nori negri și apăruseră amenințători. Ducea refuză să continue călătoria cu trenul, susținînd că nu poate suporta zdruncinăturile și că va fi un cadavru înainte de a ajunge la capăt. Dacă-i mergea într-adevăr atît de rău pe cît spunea, Henriette nu putea ști, dar faptul că ducele protestă împotriva modificării planului de călătorie fu de ajuns pentru a produce duceei unul dintre cele mai rele accese isterice cu dureri de cap. Fură siliți deci să poposească două nopți și o zi la un hotel supraîncărcat și copiii se jeluiau. Pentru a le scurta puțin plictiseala acestei întirzii silită, ducele făcu o excursie în împrejurimi cu copiii și Henriette. Nenorocirea făcu ca o osie ruptă să-i împiedice de a se înapoia înainte de masa de seară. Aceasta

turnă ulei peste focul veșnic mocnind al unei demnități feminine ce se simțea neconținut și jignită și, pînă tîrziu în nopți apartamentul soților Praslin răsună de ceartă. O va atînge și pe ea vreun trăsnet din această furtună ? — se întreba Henriette, zvîrcolindu-se fără somn în patul din camera înăbușitoare. Era sigură că în reproșurile pe care ducea la făcea soțului ei juca și ea un rol important și ar fi preferat ca frumoasa excursie să nu fi avut loc, sau cel puțin să nu fi luat ea parte.

În dimineața următoare, pe cînd ea și copiii se adunau la gus-tarea de dimineață, apărură pe neașteptate ducele, în costum de că-lătorie. Părea istovit și amărît și era neobișnuit de tăcut. După ce mîncară cornurile și băură cafeaua destul de proastă, Henriette îl întrebă ce dispoziții are de dat pentru ziua aceea și dacă ducea se simte îndeajuns de bine pentru a putea continua călătoria.

— Nevastă-mea nu ne va însoți, răspunse el. Ea vrea neapărat să rămînă aici pînă se va restabili complet ; va trebui deci să ple-căm fără ea. Am pierdut destul timp de pomană.

Vorbind, închise ochii. — Corabia ne așteaptă de cîteva zile și nu vîd de ce noi ceilalți ne-am lăsa stricată vacanța.

Henriette nu mai întrebă nimic și drumul fu continuat parte cu trenul, parte cu diligența. Dispoziția micului grup se îmbunătățise simțitor. În afară de cele două servitoare, nimeni nu părea să simtă lipsa ducei și a cameristei ei și, cînd ajunseră la Marsilia, ducele își recăpătase și el voia bună. Se îmbarcă în aceeași seară, deși căpitanul declarase că abia a doua zi dimineață va putea ridica ancora ; dar nimeni nu luă în seamă această scurtă aminare, obiș-nuiți fiind cu altele și mai lungi. Și apoi, corabia era mult mai cu-rată și mai plăcută decît hotelurile de provincie și copiii se simțeau bine în aerul sărat, proaspăt.

— Ce-ai zice de o plimbare pe țărm cu Isabella și Louise, Ma-demoiselle Deluzy ?, propuse ducele de îndată ce cei mai mici se culcară. Am putea asculta concertul de pe chei și bea apoi un lichior.

Era minunat să te plimbi prin întunericul și răcoarea serii pe cheiul portului, privind ogîndindu-se în apa neagră mulțimea lan-ternelor corăbiilor. Îngrămădirea de case a orașului era întretăiată de străzi și ferestre luminate ; curbele cheiului erau desenate de lumini care se pierdeau în depărtare, ca un șirag de perle pe un gît nevăzut. Și în depărtare sclipia ochiul veșnic treaz al unui far.

— Ce minunat de frumos !, Henriette oftă mulțumită, cînd se opriră o clipă spre a se apleca peste parapetul de piatră. „Și în timpul zilei toate acestea par atît de urîte !

artificială, podoabele și o oarecare nedeslușire a trăsăturilor le schimbă în bine.

Ea nu răspunse nimic și se îndreptară spre parc, unde cînta muzica și mesele erau așezate afară, pe sub copaci. „Multe trebuie să mai știe el despre femei“, își spunea Henriette. „Un bărbat ca el, aristocrat, bogat și chipeș de ce n-ar fi și un bun cunoscător al femeilor? Și totuși numai rareori se trăda. Cînd o privea, ea nu avea impresia că o dezbracă cu gîndul cum făceau alți bărbați de ale căror priviri se ferea. Cu toată siguranța de sine și vigoarea lui bărbătească, cu toată patima pe care o văzuse pe chipul atît de intim ei, Henriette știa că el era o fire cinstită și rezervată față de ispitele trupului. Poate că tocmai această rezervă o jîgnea pe ducasă. Poate că acesta era și motivul prăpastiei dintre ei, tot mai adîncă.

Orchestra intona tocmai un cîntec vienez; muzica avea un substrat duios care făcea aproape neuzită Henriettei veselia melodiei. Și ea simți un nod suindu-se în gît. Își croiră drum printre mesele aproape toate ocupate. Oamenii îi priveau și Henriette citi în ochii lor nu numai admirația ci și curiozitatea. Gîndul că toți acești oameni o luau probabil drept soția lui și mama acestor două fete cu costume de călătorie elegante și pălării împodobite cu flori o distra. Un chelner vru să-i conducă la o masă liberă așezată cam la margine și Henriette l-ar fi urmat, dar ducele îi făcu semn din cap. Cu un gest care era poruncitor fără a fi exagerat, chemă el pe patronul localului și-l rugă să le procure un loc mai bun. Ca din pămînt apăru o masă, ce fu așezată în locul cel mai potrivit. Din obișnuință, Henriette vru să se așeze cu spatele spre pîrt, dar ducele îi oferî scaunul de unde avea vederea cea mai bună. Ea se așeză de parcă s-ar fi știut vinovată de ceva. Guvernantele n-aveau de obicei dreptul la priveliști frumoase.

Da, asta era, asta era ceea ce o făcea să se simtă altfel ca pînă acum, în acest oraș străin: în această seară, ea nu se simțea de fel guvernantă.

— *Oui, oui, crème de menthe frappé pour les jeunes filles.* Un brandy pentru domnul și pentru doamna?

Obrajii i se-mpurpurară; se aplecă asupra listei de băuturi:

— Un pahar de șampanie?, propuse ducele și ea aprobă din cap.

Era o nebulie să creadă, fie și o clipă numai, în această imposibilitate, doar pentru că un chelner comisese o greșală nevinovată. Și totuși ar fi vrut să-l binecuvînteze pentru aceasta! Ce putea să-i sîrce lăsîndu-se învîluită o singură oră de siguranța cuvîntului „madame“ și să uite că este doar o „mademoiselle“?

Șampania pișcătoare îi răcorea gîtul și se amesteca în vinele ei cu acea altă înfiorare pe care i-o ofereau mîndria și fericirea și care era tot atît de trecătoare.

— Garçon, strigă ducele chelnerului care se apropia, socoteala, te rog !

Ea îl privea cum scoate din buzunar un pumn de monede de argint și aramă și adăugînd un bacșiș gras pentru chelner, și din nou o fermecă naturalețea gesturilor lui. Nici nu căută nesigur prin buzunare sau pungă, ca femeile, nici nu numără restul, nici nu arătă îndoială asupra sumei bacșișului. Henriette își strînsese șalul în jurul umerilor. Ar fi vrut ca seara să se termine mai repede, înainte de a i se părea prea greu să se împace cu soarta ei de femeie singură.

Muzica îi urmări multă vreme, dar își pierduse puterea asupra ei. Pașii ei nu se mai potriveau ritmului vioi. Toți patru tăceau și Henriette nu avea de fel chef de vorbă. Gîndul la viitoarele săp-tămîni de ședere în Corsica o înpăimînta mai mult decît voia să-și mărturisească. Bătrînul mareșal își va răsfăța din nou nepoții și pe ea o va trata îngăduitor ; se va simți ca și altădată — străină în țară străină.

— Așa, am ajuns ! Ducele le conduse la luntrea care aștepta să le transporte pe corabia ale cărei lumini abia o puteau deosebi din mulțimea celor ancorate în port. Între debarcader și acele lumini plescăia apa neagră și dincolo de ele, pînă la ținta călătoriei lor, se-ntindea nesfîrșirea mării. Un vînt răcoros le umezea fețele și ei se-ngrămădiră mai strîns pe puntea alunecoasă. Jos, sub ei, în luntrea care se legăna, marinarii cu chipul bronzat întindeau mîinile ajutîndu-le să coboare. Clipa despărțirii sosise. Henriette trebui să-și adune puterile.

● Ea luă loc pe banca din spate, cu Isabella alături și Louise în fața lor și, privind în sus, întinse mîna. Dar ducele nu se aplecă spre ele ca să-și ia rămas bun și să le dea sfaturi pentru ultima parte a călătoriei, ci sări în barcă și se așeză pe banca din față, pe cînd marinarii își ocupau locurile lor.

— Oh, papa, strigară amîndouă odată, fiicele lui, cu surpriză și bucurie în glas. Ne însoțești ? Nu te înapoiezi la Paris ? Ce frumos, și cum se va mai minuna bunicul ! Cînd ți-ai schimbat planul ?

— Chiar în clipa asta. Henriette îi auzi vocea, dar nu-i putu vedea fața în întunericul care îi înconjura. Sau — mai exact — acum un minut !

El rîse deodată ca un ștregar care chiulește de la școală.

— Dacă cei de pe banca din spate au ceva împotriva, spuse

— și în vorbele lui era o provocare pe care Henriette o socoti adresată ei — aş vrea s-o ştiu imediat ; încă mai am posibilitatea de a ajunge la ţarm înnot.

Dar numai scîrţitul şi plescăitul lopeţilor îi răspunseră. Cei de pe banca din spate nu aveau nimic de obiectat.

CAPITOLUL XIV

Henriette n-a aflat nicicînd cum a explicat ducele socrului prezenţa lui şi absenţa soţiei sale. Bătrînul nu i-a pomenit nimic despre aceasta ; în tot cazul, înţelegerea dintre socru şi ginere părea mai bună ca oricînd, deşi păstrau acelaşi formalism în relaţiile dintre ei. În săptămîna pe care ducele o petrecu la Olmeto, Henriette nu prea avu ocazia de a fi singură cu el. Vremea fiind neobişnuit de prielnică, ei îşi petreceau zilele mai mult pe afară, în excursii pe mare sau la munte, spre marea bucurie a copiilor. Dar în după amiaza dinaintea plecării, Henriette rămase totuşi singură cu el acasă, pe cînd mareşalul arătă copiilor via de care era atît de mîndru.

Stăteau sub o boltă de verdeaţă ; în faţă se întindea albastrul mării şi lumina soarelui arunca pe feţele lor umbrele ciudate ale frunzelor de smochin.

— Ce albastră este marea !, spuse ea, aşa cum se putea auzi de zeci de ori zilnic din gura unuia sau altuia. Privită de aici, ea nu pare de fel atît de liniştită, ci mai curînd ca o perdea trasă între noi...

— Între noi şi... ce ?, întrebă ducele, care ţinea ochii pe jumătate închişi în strălucirea sclipitoare.

— Nu ştiu, Monsieur, răspunse ea. Dar mîine veţi pleca şi atunci îmi va apărea ternă şi schimbată.

— Ternă, da ! El îşi luă ochii de la mare, pentru a o privi pe ea. Aşa e şi viaţa mea, şi tot ceea ce am nu poate schimba nimic. Ai simţit vreodată asta ?

— Nu, Monsieur ! Îşi scutură buclele din jurul capului. Viaţa nu mi s-a părut niciodată ternă. Am mereu sentimentul că viitorul îmi pregăteşte surprize.

— Ah, Mademoiselle Deluzy, spuse el liniştit. Curajul dumitale e molipsitor. Cînd sînt lîngă durnneata îmi recapăt plăcerea de a trăi. Te pizmuiesc pentru acest dar. Să dea Domnul să nu-l pierzi niciodată.

Tăcerea se lăsă din nou sub bolta de verdeaţă pătată de soare. Din depărtare răsunau cîntecele pescarilor care-şi reparau plasele

și glasurile copiilor care se strigau, dar Henriettei i se părea că ei doi erau singurii oameni pe pământ, de parcă un cerc magic se-nchisese în jurul lor, cuprinzându-i pe ea și pe duce într-o intimitate ciudată, de la care toți ceilalți erau excluși, intimitate care le dădea o mulțumire mai trainică decât dragostea. Acest cerc, aproape că-l vedea. Dar deodată îi apărură un altul : un cerc roșu tras cu furie în jurul unor cuvinte de care își va aminti veșnic. Ea oftă gândindu-se la ele și vraja se risipi. Trebuia să-i vorbească ducelui de lucruri mai puțin plăcute. Și, dacă nu profita de ocazia de acum, cine știe dacă pînă a doua zi avea să i se mai ofere alta.

— Monsieur, îmi pare rău că trebuie să vă tulbur, începu ea. El o privi întrebător și ea continuă ezitînd : A fost atît de plăcut de a vă putea avea aici și... eu m-am silit să nu mă gîndesc la... la socoteala ce va trebui să dăm, dumneavoastră și eu, soției dumneavoastră. Nu-mi pot alungă sentimentul că dumneavoastră... că noi vom avea de plătit scump pentru că ne-ați însoțit aici și ați lăsat-o pe ea acolo.

— Eu am de plătit totdeauna ! El vorbi calm, dar între sprîncenele sale se adînci o cută. De cele mai multe ori, trebuie să plătesc cel mai mult pentru ceea ce n-am făcut. Am fost fericit aceste cîteva zile aici, așa că de data aceasta cel puțin nu voi plăti degeaba.

— Dar, Monsieur, a fost o nebulie din partea dumneavoastră să veniți aici. Am putut citi asta în ochii servitorilor încă în timpul călătoriei și la înapoiere gura lor nu va tăcea.

— Și dumitale îți pasă de ceea ce spun servitorii ?

— Nu, răspunse ea. Nu-mi pasă. Dar asta nu e totul. Înainte vreme credeam că este indiferent ceea ce cred și spun oamenii despre cineva, dacă are conștiință curată ; dar acum nu mai sînt atît de sigură de asta. Și de cînd cu notița scandaloasă din ziar, de astă iarnă — Monsieur, știți desigur ce se vorbește despre noi ?

— Da. Își trecu obosit palma peste ochi. Da, știu. Dar astfel de cuvinte urite nu ne pot atinge atunci cînd știm bine că nu sînt adevărate. Și apoi — continuă el cu un ton încă mai indiferent — această fițuică trăiește numai din mînciuni. O știe toată lumea. Mai este bănuită și de uneltiri ascunse împotriva nobilimii. Îmi vine să cred..., el rîse amar, că îndărățul ei se ascund cîțiva dintre republicanii dumitale.

— Se poate, dar să lăsăm la o parte pe republicani ; birfa rămîne birfă, și bolovanul odată pornit a se rostogoli, nu poți prevedea sfîrșitul. El se rostogolește mereu mai departe, trage după el și alte pietre și noi nu-l mai putem opri.

Glasurile copiilor răsunau mai aproape. Puțin încă și întreg grupul avea să fie acolo sub boltă.

— Ascultă-mă, zise el, au mai fost și alte furtuni, nu-i așa ? Și le-am supraviețuit cu toții. Ei bine, va trece și asta. Eu plec mâine la Paris și dumneata știi bine ce însemnează asta : bănuieli, reproșuri, scene de gelozie. În cei cinci ani de când ești la noi ai avut prilejul să cunoști toate acestea. Și acele scrisori ! De câte ori vin acasă, găsesc câte una pe masă sau sub ușă. Uneori sînt încă ude de lacrimile ei, sau scrise ca de o nebună. Dar toate sînt la fel : cerînd, cerînd ceea ce eu de mult nu mai pot da. Dacă-mi voi pierde mințile într-o bună zi și voi fi pus în cămașă de forță, să știi că vina o poartă acele cuvinte zgîriate pe hîrtie albastră.

Se ridicase în picioare și respirația agitată îi întretăia vorbele. El fusese totdeauna atît de reținut și stăpînit în tot ce spunea, încît schimbarea această o înpăimînta pe Henriette. Înainte ca ea să poată răspunde ceva, el alergă cu pași mari în întîmpinarea celor ce se înapoiau. Henriette privi în urma acestui bărbat voinic care se mișca cu atîta grație și în al cărui păr bălai sclipeau razele soarelui.

Auzi glasurile copiilor întîmpinînd cu voioșie pe tatăl lor și, ca niciodată pînă atunci, frînturile de vorbe o neliniștiră. Răsunetul lor deșteptă în ea o presimțire. Știa bine că-l va avea în urechi mereu, în viitorul pe care perdeaua albastră a mării încă i-l ascundea.

Și deodată o înconjurară copiii, care-i întindeau mîndri ulciorul cu must proaspăt pe care i-l aduceau de la teasc.

— Uită-te, Mademoiselle ! Raynald întindea încîntat amîndouă mîinile cu cîte o gheată în fiecare. Am strivit strugurii cu picioarele. Vezi, degetele îmi sînt încă roșii !

După plecarea ducelui, Henriette și copiii mai rămaseră încă trei săptămîni acolo. Aerul de mare și căldura soarelui readuseră Berthei sănătatea și frumusețea, dar ea tot mai avea nevoie de îngrijire specială. Henriette se dedică cu totul acestei ocupații, deși răvășirea gîndurilor ei încă nu se potolise. Deseori o prindeau încă trează zorile, cînd marele disc strălucitor al soarelui străpungea grosimea norilor și marea oglindea în nesfîrșirea ei pustie minunăția cerească.

Acum cînd farmecul prezenței ducelui se estompase, ea începu să gîndească iar limpede și să dezbată cu sine însăși problema pe care fiecare zi i-o aducea tot mai aproape. Ea nu aparținuse niciodată acelor care se refugiază în domeniul visurilor, atunci cînd realitatea aspră le iese în cale. Și nici acum nu închidea ochii în fața neînduplecării faptelor. Ea nu încerca să se înșele cu speranța

unei păci imposibile. Încercînd să descurce îțele care se încîlciseră tot mai mult în jurul ei, an de an, de cînd era în casa Praslin, ajungea mereu la aceeași întrebare : să plece, să rămînă ?

— Pleacă — pleacă acum ! o sfătuiau judecata și prevederea. Situația nu se va schimba nicicînd în bine, ba dimpotrivă. Bunul tău nume este recompensa pe care ți-ai cîștigat-o prin uitare de sine și muncă grea. Dacă îl disprețuiești, ce sprijin îți mai rămîne ? Cum vrei să trăiești fără el ?

Dar încăpățînata ei nevoie de independență, îndrăzneala și ambiția ei — calități care erau tot atît de mult ale ei ca și cugetarea și înțelepciunea — nu rămîneau datoare cu răspunsul.

— N-ai făcut nimic rău care să te silească să pleci, contra voinței tale, dezonorată. Ai încercat să ajungi la bună înțelegere cu ducesa și, fie că rămii sau pleci, cineva va trebui să poarte mereu vina nefericirii ei.

— Dar cel puțin nu vei fi tu vinovata, dacă nu vei mai fi aici. Ce aștepți de la rămînerea ta aici ?

— O pensie pentru bătrînețe ! Dar nu, nu acesta e singurul motiv. Au nevoie de mine copiii, pe care îi iubesc, și un bărbat care este deznădăjduit și nefericit.

— Se poate ! Dar copiii cresc repede și uită ușor. Și acest bărbat — ce este el pentru tine ?

— Nu știu, nu știu. N-am schimbat niciodată vreo vorbă între noi care să nu fi putut fi auzită de toată lumea.

— Dar simțămintele tale ? Și pe acestea le-ar putea afla oricine ?

— Simțămintele mele îmi aparțin mie și numai mie. Ele sînt singura avere a multor femei — femei care, ca și mine, trebuie să muncească, să economisească și să fie singure o viață întreagă.

Astfel se desfășura disputa din sufletul ei și în după amiaza aceea, cu trei zile înaintea plecării, cînd mareșalul o invită în biblioteca lui.

Sosise în dimineața aceea o poștă bogată. Trei dintre surori primiseră scrisori de la mama lor, care le scria că se simte mai bine acum și se află la Melun ; iar Berthei îi trimisese ducele cutia cu vopsele promisă. Henriette băgă de seamă că pachetelul fusese expediat de la Paris. Pentru mareșal erau mai multe scrisori și ultimele ziare. Henriette spera că va avea prilejul să citească unele din ele căci, în acest colț retras al pămîntului, unde evenimentele din lumea largă erau de mai mică importanță decît un vînt prielnic bărcilor de pescari, ea era dornică de noutăți.

— Mademoiselle, o salută bătrînul, după ce servitorul se depărtase, îmi pare rău că trebuie să te deranjez, dar am găsit ne-

cesar să vorbesc fără întârziere cu dumneata. Ia loc, te rog !

Afară strălucea soarele, dar atmosfera bibliotecii, cu pereții îmbrăcați în piele, purtînd urma umezelii iernilor cețoase, era neprietenoasă și posomorită. Volume grele umpleau rafturile și în mijlocul încăperii era marea masă de scris de mahon, la colțurile căreia se înălțau înspăimîntătoare capete de ciine, cioplite în lemn, care păreau că trăiesc. Boturile căscate, cu colții uriași, o impresiune neplăcută pe Henriette, cînd se așeză în fața lor. Și vrăful de ziare, pe care se vedea că bătrînul tocmai le răsfoise, o făcu să aibă presimțiri rele. În fața lui se afla o scrisoare deschisă, a cărei scriere o recunoscuse dintr-o ochire. Ea nu-și opri privirea multă vreme la aceasta ci, tot netezindu-și rochia, aștepta ca el să-i adreseze cuvîntul.

— Vreau să-ți vorbesc pe față, Mademoiselle, începu el în dialectul său cam stîlcit. Poșta mi-a adus vești care m-au buimăcit.

El tuși și răsfoi ziarele din fața lui. Henriette observă pe unele din ele cunoscutele încercuiri cu creion roșu și știu ce avea să urmeze.

— Isabella a primit o scrisoare de la mama ei, spuse ea ca să nu tacă. Era hotărîtă să-și păstreze echilibrul cît mai mult cu putință. — Mi-a povestit că doamna ducesă și-a revenit din indispoziția ei.

— Da, e la Melun ; dar, departe de a se fi restabilit, ea se află într-o stare de completă zdruncinare nervoasă. Vei înțelege motivele, de îndată ce vei fi citit cele ce mi-a trimis. El luă vrăful de ziare și i-l puse în poală. — Sînt uluit, extrem de uluit !

Ea luă cu hotărîre ziar după ziar și citi ce era subliniat. O liniște mormîntală domnea în cameră : era atîta liniște încît zumzetul unei albine la fereastră și plescăitul îndepărtat la valurilor făceau să tresară tăcerea însăși.

Ea nu omise nici un cuvînt, deși erau acuzații foarte urîte și cu mult mai multe decît în primul articol. Nu numai unul, ci o sumedenie de ziare cuprindeau dări de seamă despre scandalul Praslin. Rolul jucat de o anumită „Mademoiselle D.“ — o adevărată sirenă sub chipul unei guvernante —, care-l ispitise pe duce s-o însoțească în Corsica în casa părintească a ducesei părăsite, era comentat cu bogăție de amănunte. Era imposibil să citești vreun ziar parizian fără să dai peste unul din aceste articole care de astă-dată nu se mulțumeau cu aluzii răutăcioase, ci făceau afirmații obraznice. În ce hal de decădere trebuie să fi ajuns țara, spunea unul dintre ziare, dacă un pair își poate permite să păcă-

tuiască astfel împotriva tradiționalului cod de onoare al familiei sale.

În sfârșit, Henriette lăsă din mână și ultima gazetă și privi ținută în ochii bătrînului mareșal. Ea era palidă și pe vinele gîtului i se putea citi pulsul ; acestea erau singurele semne exterioare ale tulburării ei. Cînd, în cele din urmă, vorbi, glasul îi era sigur și liniștit.

— Dacă dumneavoastră sînteți uluit, vă puteți închipui cum sînt eu ?

— Nu știu, Mademoiselle, aștept să-mi spui.

Ea își umezi buzele uscate și făcu un gest de neputință cu mîna.

— Domnule mareșal, spuse ea, lămuriri și asigurări... nu-și au rostul ; dacă credeți aceste minciuni, după ce ne-ați văzut, timp de o săptămînă aici și mai înainte la Paris, dacă credeți că între duce și mine este altceva decît prietenie, atunci orice aș spune nu vă poate convinge de contrariul.

Simplitatea răspunsului ei îl surprinse. Obișnuit cu lacrimile, protestele și exploziile de furie ale fiicei sale, el era mai bine pregătit în fața rugămintelor deznădăjduite și a protestelor indignate decît în fața acestei femei calme, stăpînite, care se supunea fără teamă judecății lui.

— Mademoiselle, îi spuse el, ca să fiu sincer, nu cred nici un cuvînt din aceste învinuiri îngrozitoare ce ți se aduc. Am fost o viață întreagă om de acțiune și de aceea pentru mine faptele spun mai mult decît vorbele. Trebuie să recunoști însă că vorbe ca acestea trebuie privite cu seriozitate.

— Știu. O picătură de otravă este de ajuns pentru a îmbolnăvi și șubrezi un om sănătos. Nu e nevoie să-mi mai spuneți că prin aceasta mi-am pierdut buna reputație.

— Ar fi trebuit să te gîndești mai de mult la asta, Mademoiselle. N-ar fi trebuit să accepți ca ducele să te însoțească și, prin aceasta, să ajungeți amîndoi, și să o aduceți și pe sărmana mea fiică, în situația asta îngrozitoare. Nesocotința dumitale te-a expus acestor atacuri, oricît de nedrepte ar fi ele. Și, dacă nu mă înșel, a mai fost un caz asemănător acum cîteva luni.

— Exact ; și am avut de gînd să plec atunci, dar Berthe s-a îmbolnăvit pe neașteptate și... am rămas. Îmi sînt dragi nepoții dumneavoastră, cum nici proprii mei copii nu mi-ar putea fi, și în acești din urmă ani am trăit numai pentru ei.

— Și-apoi ?

— Apoi... au avut nevoie de mine, și doamna ducesă era foarte prietenoasă. Vă rog, Monsieur, credeți-mă, am vrut într-adevăr să

plec. De multe ori l-am spus domnului duce că asta ar fi cea mai bună soluție, dar el nici nu voia să audă de așa ceva.

— Hotărârile ginerelui meu nu sînt întotdeauna înțelepte, Mademoiselle. El acționează de multe ori necugetat și este ușor influențabil, mult prea ușor.

— Cînd doriți să plec ? Azi, miine ?

— Așteaptă. El se ridicase și se plimba prin cameră. Statura sa musculoasă părea încărcată cu energie, în ciuda părului alb și a vinelor umflate ale miinilor, care trădau vîrsta sa înaintată. — Să nu acționăm pripit. Nu, să judecăm bine în ce chip putem reduce la tăcere mai lesne aceste zvonuri.

— Vă sînt foarte recunoscătoare pentru înțelegerea dumneavoastră, Monsieur !

Ochii lui negri se întoarseră spre ea cu acea scînteiere a temperamentului corsican pe care o cunoștea prea bine. În această privire, asemănarea cu fiica lui era uimitoare.

— Păstrează-ți vorbele de mulțumire, Mademoiselle. Eu mă gîndesc la fiica mea, nu la dumneata și la duce. Binele ei îl urmăresc, nimic altceva. Dumnezeu nu mi-a dat puterea să-i pot asigura fericirea, dar vreau să fac totul pentru a o scuti de noi neplăceri. A suferit destul pînă acum.

Henriette își strînse buzele și nu răspunse nimic. Bătrînul își continuă plimbarea prin cameră și ei i se păru că trecuse o oră pînă cînd deschise din nou gura.

— Nu este decît un singur mijloc de scăpare : să nu dăm nici o atenție birfei. Se așteaptă toți să părăsești casa ginerelui meu, așa că faptul că rămii, și încă în bune relații cu fiică-mea, le va tăia ghiarele.

— Da, Monsieur. Nu-l crezuse atît de înțelept. El cunoștea oamenii mai bine decît socotise ea.

— Rămîn toate ca pînă acum ; dar ducele și ducesa trebuie să se arate în lume cît mai des împreună. Dumneata rămii la noi și poimîine plecăm împreună la Paris.

— Și veți explica doamnei ducese că am rămas în urma dorinței dumneavoastră ? Aș vrea să știe că hotărîrea a pornit de la dumneavoastră.

— Da, îi voi explica eu. Fanny m-a înțeles întotdeauna. Da, da, așa e cel mai bine, pentru toți.

El păru ușurat de a fi găsit atît de repede o soluție bună. Se așeză din nou la masa de scris, scoase condei și hîrtie, dar... înainte de a începe, se mai întoarse o dată spre Henriette.

— Le voi scrie amîndorura, spuse el, și voi trimite scrisorile cu un curier special la primul vapor-poștă. Vor sosi astfel înaintea

noastră. Ducele trebuie să devină odată conștient de situația lui ; nu se mai poate tolera să-și expună soția unor astfel de umilințe. A mers cam prea departe, Mademoiselle, și eu, tatăl ei, voi ști să găsesc mijloacele ca să-l învăț minte.

Vocea îi era aspră și el muie penița în călimară cu atîta putere de parcă ar fi vrut să dea expresie sentimentelor lui. Fața lui aspră, de obicei atît de prietenoasă, spunea Henriettei că acest bătrîn ofițer mai credea încă în puterea mijloacelor tari, și că el știa să facă planul și altui fel de bătălii decît cele ce se dau cu sabia în mînă. Ghiulele și praful de pușcă nu erau singurele lui arme, gîndi ea. Și ea vedea parcă pe mareșal strîngînd mai tare baieralele pungii, dacă ginerele refuza să dea urmare dorințelor lui.

— Așa îmi trebuie, își spuse ea închizînd ușa posomoritei biblioteci. În loc să-mi fac bagajele, m-am lăsat încă mai tare legată. Doamne, cine poate întrevădea sfîrșitul și ști ce trebuie să facă ?

Sperînd să-i găsească pe Berthe și Raynald în pavilionul din capătul grădinii de trandafiri, Henriette se îndreptă într-acolo. Pe drum, un cîntec îi opri pașii. De cealaltă parte a gardului viu, înalt, răsunau tonurile unei ghitare și un glas de fată, cîntînd o melodie duioasă, țigănească, care deșteptă în ea un ecou. Henriette nu mai auzise acest cîntec ; cuvintele străbăteau limpede și deslușit prin desimea verdeții, care ascundea pe cîntăreață :

Cînd tînără și fără griji cîntam,
Să-mi feresc inima neștiutoare
De focul dragostei amăgitoare,
Într-un tufiș spinos o ascundeam.
În lacrimi astăzi cîntu-mi e scăldat
Și pieptul gol un ghimpe mi-l sfîșie.
Mi-e inima de dragoste pustie...
Ah ! de-aș fi bănuît vreodată !

Henriette stătea și asculta, de parcă o mînă prevenitoare i se pusese pe umăr, țintuind-o locului. Cînd se sfîrși cîntecul, ea tremura din tot corpul. Fiori reci îi treceau pe spate, deși soarele strălucea fierbinte pe deasupra capului ei neacoperit.

Dădu la o parte cîteva ramuri ale gardului viu și în deschizătura lor zări pe cei doi muzicanți, un flăcău cu ghitară și una dintre servitoare, care întindea rufe pe pajiște. Spre surprinderea ei, Henriette se auzi adresîndu-se fetei îngenunchiate pe iarbă.

— Tu ai cîntat ? Ai voce frumoasă. Poți să-mi spui cum se cheamă cîntecul ?

Cei doi își reveniseră din spaima lor și se porniră a chicoti încurcați. Fără a se ridica, fata își împinse de pe frunte basmaua roșie-galbenă și răspunse timid :

— Este un cîntec foarte vechi — este prea vechi ca să aibă nume.

— Așa e că e un cîntec foarte trist ?, întrebă Henriette, numai ca să spună ceva. De fapt nici nu știa de ce intrase în vorbă cu fata.

Fata și flăcăul schimbă o scurtă privire. Se vedea bine că-i distra întrebarea aceasta prostească.

— Da, desigur. Fata ridică din umeri, cu înțeles. Dar de ce n-ar fi Mademoiselle ? Este doar trist cînd oamenii se tem de dragoste.

Henriette alergă pe cărarea îngustă a grădinii ; mai putu totuși auzi cum cei doi se pornesc a rîde și a șopti.

— Cînd oamenii se tem de dragoste, e totdeauna trist ! Ceea ce ea însăși nu îndrăznise să-și mărturisească, a trebuit să-i spună o țărăncuță corsicană.

CAPITOLUL XV

Începuse un an nou, anul 1846, și ziarele prevedeau impozite sporite, rechii mai largi și alianțe sigure cu alte națiuni. Dincolo, de cealaltă parte a Canalului, în Anglia, sub ministeriatul lui Sir Robert Peel, desființarea legii agricole ridica valuri de agitație și spectrul foamei plutea amenințător deasupra Irlandei. Închisă în camera ei tristă din Londra, o poetă paralică, Elisabeth Barret, era tulburată de vizitele unui oarecare Robert Browning, cu care înainte de sfîrșitul anului avea să fugă în Italia.

În închisoarea din Ham, Louis Napoleon avea suficient răgaz să se gîndească la strălucirea apusă a unchiului său și să facă planuri pentru viitor, în timp ce-și aștepta liberarea. El trebuia să fie pregătit a se pune în fruntea partizanilor de îndată ce aceștia vor socoti că a sosit momentul să dea lovitura de grație casei de Orléans.

În palatul său, regele Franței, obosit și îmbătrînit, discuta cu miniștrii și pairii săi. Aclamațiile care salutau apariția lui în public nu mai aveau același ton cordial, în schimb muzica cînta mai tare, pentru ca glasurile puține să facă impresie. Îl numeau acum Louis Philippe și nimeni nu-și mai amintea de porecla lui, „regele burghez“. Dar de astfel de nimicuri puțin îi păsa. Avea nevoie de toate puterile pentru a face fie numai și mișcările strict necesare. Dar în Franța domnea liniștea și raporturile cu Anglia și tinăra regină

Victoria cu al ei prinț-consort german erau deosebit de prietenoase. Cît despre rest, era lăsat în grija ministrului afacerilor externe, Guizot.

În camera ei din castelul ducal de la Melun, Henriette — care numai rareori se mai gîdea că acel „D” de pe periile ei și mapa de scris fusese odinioară inițiala numelui Desportes — aștepta singură venirea noului an. De la înapoierea din Corsica, ea fusese numai rareori la Paris. Bătrînul mareșal își ținuse cuvîntul și împăcarea de formă se produsese. Ducele și ducesa erau văzuți împreună la recepții și serate, la plimbare, la teatru. Casa întregă, de la băiatul de grajd și rîndășoica de bucătărie pînă la cameristul ducelui și Marguerite, știa că totul era o simplă formalitate; dar, oricum, nu se mai dădu fițuicilor de scandal prilej de birfă.

Mareșalul locuia acum în Rue du Faubourg Saint Honoré și doi din frații lui se mutară cu familiile lor în apropiere. Henriette nu-și putu alunga impresia că ducele era oarecum încercuit și că se sufoca printre rudele soției sale. Ea presupunea că fiecare pas al lui era supravegheat și că socrul său îi dăduse ultimatumul anunțat. Sigur era că el părea trist și îngîndurat, oricînd îl întîlnea. În rarele ocazii cînd putea sta de vorbă, nu pomenea nimic de aceasta. Ea știa că se teme să nu-și piardă stăpînirea de sine dacă ar începe să-i vorbească de disperarea în care se găsea. Lațul despre care pomenise el cîndva se strînsese mai tare acum și nu-i rămînea decît să facă haz de necaz spre a da cel puțin impresia unei căsnicii fericite.

Henriette simțea încordarea lui. Ea nu putea crede că această pace de suprafață avea să domnească multă vreme în casă. Era ca o scurtă liniște între două talazuri. Și ea trăia în înfricoșetoarea pace dintre două furtuni. Trăia zile ciudate, neobișnuite, care-i dădeau iluzia siguranței. Tot astfel își închipuia ea că trebuie să se simtă locuitorii unui oraș asediat, bucurîndu-se de soare și de fiecare frunză verde, în timp ce urechile lor pîndesc mereu reînceperea bubuitului tunurilor, care îi alungă în adăpostul pivnițelor. Într-o privință, absența ducelui era o ușurare pentru ea, deși zilele fără el i se păreau lipsite de strălucire. Așa cel puțin nu trebuia să simtă mereu arsura privirilor și vorbelor lui, nu trebuia să încerce mereu să ghicească din tonul lui ceea ce nu putea să spună; sau să se silească a-i da a înțelege simpatia ei fără a depăși granițele dintre guvernată și stăpînul căsătorit.

Isabella se măritase în octombrie. Cununia avusese loc aici, în vechea capelă a castelului, pentru ca să poată asista și bunica Praslîn. Abatele Gallard venise de la Paris la Melun să officieze cununia. Fuseseră zile de bucurie și fericire și membrii familiilor

Praslin și Sebastiani își uitaseră diversele lor griji în simpatia și urările pentru tînăra pereche. Castelul fusese plin de rubedenii de toate vîrstele ; și Henriettei i se încredințase nu numai supravegherea celor tineri, dar și conducerea întregii gospodării. Ea trebuia să procure din sat personal ajutor și să îngrijească ca toate amănuntele acestei festivități impunătoare să meargă ca pe roate. Talentului ei de organizatoare nu i se pusese încă o problemă atît de dificilă și ea o rezolvase în chip strălucitor. Pînă și ducesa și-a exprimat recunoștința și mulțumirile ducelui au fost impresionante.

— Nu este nimic extraordinar, se apăra ea de laudele lui în ziua următoare nunții. Am doar un simț al ordinii bine dezvoltat. Mă doare cînd văd dezordine pe o masă sau într-un sertar și în probleme de viață ea îmi apare încă mai dureroasă și neîntrebătoare.

— Da, răspunse el, ai o pasiune pentru ordine. Ai întronat-o nu numai în gospodăria mea, dar și în haosul vieții mele. Păcat că nu ți se poate da pe mînă țara întragă. El surise și-i aruncă una din privirile lui pline de admirație. Parcă te văd ordonînd afacerile de stat și poruncind în întreg Parisul o curățenie generală, de parcă orașul ar fi un coș de hîrtii răsturnat.

— Vă distrați pe seama mea, protestă ea. În realitate nu sînt bună gospodină. Pot arăta altora ce să facă, dar dacă ar fi să aprind singură focul în plită și să prăjesc o felie de pîine teamă mi-e că am flămînzii cu toții.

Și totuși era mîndră de laudele lui.

Acum sta singură în camera ei, în seara ajunului de an nou, și încerca să citească dintr-o carte frumos legată despre frumusețile peisajului american ; era cartea pe care i-o dăduse ducesa în dar de Crăciun. Ea întorcea alene foile și se silea să nu se gîndească la Paris, unde la ora asta sunau iar toate clopotele, ardeau luminile și pe bulevarde se-ngrămădeau oameni veseli, pe cînd cei credincioși se rugau în bisericile pline de miros de tămîie și sculpturi de luminări, pentru noul an ce sta să vină. Louise, Céleste și Marie căpătară voie să rămînă în seara aceea, în mod excepțional, pînă la miezul nopții și Henriette se dusesese cu ele la bunica lor să-i ureze un an bun.

Bătrîna, care în ultimii doi ani devenise încă mai mică și mai delicată, sta în pat, sprijinită de nenumărate perne ; degetele ei pipăiau rozariul, așteptînd să sune miezul nopții.

Cînd ultima bătaie se pierdu în noapte, ea puse deoparte rozariul și-și sărută nepoatele pe amîndoi obrazii ; apoi porunci să se aducă cozonac și ouă.

— Da, timpul !, suspină bătrîna doamnă, cînd Henriette îi ură multă sănătate în 1846. Pentru mine el nu mai este cel care a fost.

La vîrsta mea, faci calea întoarsă în timp și din loc în loc te opresc aduceri aminte, urme lăsate de oameni pe care i-ai cunoscut și care nu mai sînt de mult. Să nu-ți dorești o vîrstă prea înaintată, Mademoiselle, căci noi nu sîntem pe pămînt pentru a ne vizita pe noi înșine ca strigoi.

— Tu nu ești strigoi, bunicuțo, o întrerupse Louise cu o îmbrățișare caldă. Nu-i așa, Mademoiselle ? Vom avea un an bun și papa a spus că în cursul lui mă voi logodi.

— Da, vei zbura curînd din cuib, draga mea. Degetele bătrîne, veștede, neteziră obrajii tineri, îmbujorați. Fii fericită, fie că voi mai apuca sau nu să te văd pășind la altar. Anii vin, anii trec ; deci profită de ei cît ești tinărară și neîmpovărată.

Oricit de dragă îi era bătrîna ducesă, Henriette trebui totuși să dea dreptate Louisei în nerăbdarea ei.

— Mademoiselle, întrebă fata pe cînd își spuneau noapte bună, de ce oare toți oamenii bătrîni vorbesc astfel, de parcă ar trebui să te simți fericit numai pentru că ești tînăr ?

— Nu știu, răspunse Henriette, poate pentru că necazurile se uită mai repede decît bucuria. În orice caz este o plăcută înșelare de sine, spre care ne conduce la bătrînețe, memoria. Dar tu nu ești fericită astă seară ?

— Ba da, dar mi-e dor de Isabella ; mă gîndesc mereu ce bine trebuie să se simtă ea ca femeie măritată ; și mă mai gîndesc la ce se va-ntîmpla cu mine. Aș vrea să se întîmple curînd și totuși mi-e puțin teamă.

Henriette îi făcu curaj și se despărți drăgăstos de ea. Dar singură în fața căminului din camera ei ea nu-și mai putu reține ne liniștea și descurajarea. Cîmpul înghețat, pustiu, care se întindea dincolo de perdelele trase, o întrista. Pizmuia pe servitori pentru voioșia și buna dispoziție pe care le gustau în comun în dependențele castelului. Nu avea obiceiul să se autocompătimizească și disprețuia oamenii care o făceau ; dar în seara asta se revolta împotriva singurătății.

— De ce sînt oare condamnată la această singurătate ?, se întreba ea. Trebuie să stau oare veșnic între două generații, fără a veni în atingere cu a mea ? Dacă dragostea mi-e interzisă, mi-aș putea găsi cel puțin mîngîierea în societatea oamenilor care gîndesc și sînt la fel cu mine.

Lacrimile, în voia cărora numai rareori se lăsa, îi umplură fierbinți ochii. Ea nu-și dădu osteneala să și le rețină, ci lăsă să i se prelingă pe obraji, sărate.

— Da, își zise, așa va fi întotdeauna. Întotdeauna voi sta între cei tineri și cei bătrîni și va trebui să ascult suspinele pline de re-

gretul trecutului și planurile trandafirii ale viitorului. Tu aparții prezentului, dar ce-ți folosește asta, dacă nu te poți desprinde de ceea ce a fost și de ceea ce va fi — ici bătrîna ducesă care se întreține în șoaptă cu prieteni decedați, colo Louise cu inima ei lipsită de experiență !

Ea își șterse lacrimile, se ridică și se duse la masa de scris. Nu putea dormi, și cum îi era dor de Paris vru să-și ușureze amarul scriind puținilor prieteni pe care îi avea acolo, care poate tocmai vorbeau de ea, binevoitorilor soți Remey și artăgoasei madame Le Maire și încă cuiva, a cărui prietenie însemna atît de mult pentru ea în ultima vreme.

Pe pastorul Frederic Monod îl cunoscuse la biserica protestantă din Paris, unde se ducea de cîte ori avea posibilitatea. La diverse ocazii, acest scripitor eseist și teolog, acest bărbat a cărui elocvență și putere a credinței erau tot atît de convingătoare ca și logica chibzuită a inteligenței lui, vorbise de pe amvon unui auditoriu pe care-l cîștigase cu un singur cuvînt. După una din predicile sale, Henriette se simți îmboldită să-i scrie. Ea găsisese că una din tezele lui putea fi lărgită și interpretată din două puncte de vedere ; ea îi scrisese anonim și nu spera să primească răspuns. Dar înțeleapta înțelegere a subiectului tratat impresionă pe pastor ; răspunsul lui fu cald și ei își dădură întîlnire pentru una din după amiezile ei libere. Chiar de la început avură amîndoi sentimentul de a fi găsit în celălalt o personalitate interesantă. El era un tip de preot cu totul neobișnuit. Era un bărbat înalt, impunător, posedînd cultura unui savant și ardoarea religioasă a unui profet. De familie bună și bine situat, tolerant față de alții și neînduplecat față de sine, întrunea toate calitățile unui propovăduitor al Sfintei Scripturi și ale unui om de lume.

Trăia simplu și demn, într-o casă mare, bătrînească, în a cărei cameră de lucru o primise nu o dată pe Henriette. În fiecare zi, afară de simbăta și duminica, casa îi era deschisă între patru și șase după amiază, pentru oricine voia să intre, și în acele ore el acorda întreaga atenție și depunea tot sufletul pentru rezolvarea problemelor religioase și personale ale vizitatorilor lui. La început, Henriette vorbi puțin despre propria ei persoană și viața ei în casa Praslin. Vorbeau de obicei despre predicile lui, sau despre neliniștea și nemulțumirea poporului, despre erorile politice comise de rege și miniștrii săi. Vederile lui erau întotdeauna înțelepte și meritau a fi ascultate. Și se pricepea s-o facă să se exprime liber, nestîngerit, despre toate problemele.

— Ah, Mademoiselle Deluzy, o prevenea el atunci, ești prea zeloasă și idealistă. Nu trebuie să te lași ispitită a trage concluzii

pripite chiar dacă-l cunoști atât de bine pe John Stuart Mill și poți citi în engleza dumitale fără cusur din „Lacrimi de copil“ a lui Miss Barret. Bineînțeles că ar fi foarte plăcut de trăit pe lume, dacă toți oamenii ar putea fi bine hrăniți și bine crescuți. Dar nu uita că încă nu s-a găsit mijlocul de a introduce știința în mintea omenească. Te descurajează văzînd mulțimea oamenilor refractari binecuvîntării culturii.

— Cu toate acestea, stăruiești ea cu încăpăținare, eu spun : tuturor să li se ofere aceleași șanse. Numai astfel se va putea afla cine este refractar și cine nu.

Astfel discutau ei prietenește, uneori apărîndu-și fiecare punctul său de vedere cu îndrăzneală, alteori de perfect acord, pînă ce veneau alți musafiri și se servea cafeaua în vechile cești de porțelan ale familiei, care vorbeau Henriettei de originea distinsă și de bunăstarea lui. Și totdeauna părăsea casa pastorului înviorată la trup și suflet. Pe soția lui o întîlnise o singură dată și despre viața lui știa tot atât de puțin cît și el despre a ei. Era o legătură spirituală ; simțurile lor nu luau parte la prietenie și ea era recunoscătoare Cerului pentru aceasta.

Astfel, după ce termină de scris soților Remey și doamnei Le Maire, Henriette trimise portarului Monod urările ei cele mai bune pentru noul an. Erau rînduri prietenești, amabile, și, închizînd plicul, se simțea mai înțeleghătoare față de toată lumea. Penița aluneca lin pe hîrtia fină. Henriette luă o nouă foaie și scrisese unicului o felicitare de Anul Nou. Își putea permite această mărinimie față de bătrînul domn. La urma urmei, el era singura ei rudă, și ea voia să facă primul pas spre împăcare. Nu mică îi fu mulțumirea cînd băgă în plic o hîrtie de o sută de franci.

— Cel puțin nu va putea spune că sînt nerecunoscătoare, oricare i-ar fi părerea despre mine.

Rămase la masa de scris, cu privirea ațîntită asupra hîrtiei ; curată și albă, îi sta dinainte, penița și cerneala erau la îndemînă și totuși nu putea scrie acele rînduri care i-ar fi ușurat inima. Chiar și un nevinovat „La mulți ani !“ purtînd semnătura ei s-ar fi putut preface în ochii acelei alte femei în ceva monstruos. Henriette nu îndrăznea să trimită această simplă urare.

Primele luni ale noului an se scurseră în liniște. Săptămînile treceau fără vreun eveniment deosebit, în afară de scurtele vizite ale ducelui. El petrecea ore întregi lîngă mama lui sau supraveghea lucrările din parc. Se începuse construirea unei sere noi și ducele făcea planuri pentru diversitatea plantelor rare ce avea să le cultive.

— La ce bun toate aceste flori de seră, Monsieur ?, îl întreabă ea odată, pe cînd el îi explica ce va cultiva în iarna viitoare. Ghiocelii și brîndușele răsar de timpuriu în pădure și vara vine repede. Aceste flori de seră vor fi desigur o minunăție, dar eu socotesc că n-ar trebui să amestecăm anotimpurile.

— Dar tocmai asta-i plăcerea, spuse el. Să nu depinzi de anotimp. Ș-apoi este o distracție ; omul trebuie să aibă ceva de făcut.

Deși spuse aceasta zîmbind, ea ghici plictiseala ce se ascundea în spatele vorbelor lui și nu mai pomeni de seră. El o părăsi, pentru a vorbi cu lucrătorii care clădeau soba. Ea îl vedea în mijlocul lor, întrecîndu-i cu un cap ; păreau niște pitici pe lîngă statura lui impunătoare. Ducele întoarse capul într-o parte și ea fu din nou surprinsă de regularitatea trăsăturilor sale. Da, fața lui era frumoasă, dar gura și obrajii plini, cutișoarele fine de sub ochi, îi trădau vîrsta. Profilul însă apărea viguros cioplit. Ai fi spus : un chip de pe o monedă antică.

— Păcat că n-a trăit în alte vremuri, își zise ea. Nu în Grecia — prea e impetuos — ci mai curînd undeva în Nord. Da, are un cap de viking. Aparține unei epoci în care bărbatului nu i se cerea decît să fie voinic și frumos. Astăzi, asta contează mai puțin decît ascuțimea minții și superioritatea în viclenie.

Ea apreciasse întotdeauna la justa lor valoare calitățile intelectuale ale duceleui. Superioritatea lui nu era însă în acest domeniu, ci în perfecțiunea sa fizică. El întrecea pe ceilalți prin neînfrînata putere de viață și prin înfățișarea lui. Pentru ea, toate acestea erau limpezi. Bogata lui energie nu avea posibilități de afirmare și într-o bună zi avea să izbucnească cu toată furia îndelungatei rețineri, spre nenorocirea lui. Astfel de gînduri îi treceau prin cap, pe cînd îl aștepta acolo la seră. Sera era pentru ea un simbol al risipei nesocotite cu care el încerca să-și înșele neastîmpărul sufletului.

De ce-i era dat ei să stea acolo neputincioasă de a-i veni în-tr-ajutor ? Timpul trecea în goană și el se juca cu cărămizile, așa cum, copil fiind, se jucase desigur cu cuburile. Totuși trebuie să facă și ea ceva, să spună ceva. Dar ce ? Ea aparținea unei lumi în care fiecare își avea drumul său și înfrunta viața cu munca brațelor sau cu viclenia.

Nu aceasta era lumea lui. El nu o înțelegea cînd îi vorbea de astfel de lucruri. Nici prin originea lui nu o putea înțelege și poate tocmai asta era ceea ce-i plăcea la el.

— Vino ! Era din nou lîngă ea. Vreau să-ți arăt unde voi clădi vara viitoare noul pavilion lîngă lacul nuferilor.

— Dar, Monsieur — începu ea. Se întrerupse însă, fără a-și mai exprima obiecțiunea.

Doar nu putea să-i spună : Monsieur, un pavilion lângă lacul nuferilor nu vă va face fericit. Nu va schimba cu nimic viața dumneavoastră. Nu vă supuneți așa fără rezistență soartei, încercați mai bine s-o învingeți. Apucați-vă de vreo muncă oarecare, pînă cînd vă vor dura mușchii și sudoarea vă va curge de pe frunte. Grăbiți-vă, căci altfel va fi prea tîrziu și puterile nefolosite se vor revolta împotriva dumneavoastră.

— Nu, am lăsat prea mult timp copiii singuri, spuse ea în locul celor de mai sus. Trebuie să mă duc la ei. Ș-apoi mi-e frig, pe vîntul ăsta rece.

— Nu arăți de fel să-ți fie frig, răspunse el cu o privire care o dezarma. Buzele nu-ți sînt vinete și obrajii îți sînt chiar tran-dafirii.

Dar nu se lăsă convinsă. — Totuși mi-e frig. Alergă la castel, stăpînită de o ciudată senzație de căldură interioară și de toată diversitatea de sentimente pe care i-o deștepta de fiecare dată în-tîlnirea cu ducele. Acum însă nu se mai întreba : care va fi sfîrșitul ?, ci era conștientă că se afla prinsă într-o plasă, pe care nu ea o înodase. La început și-a închipuit că nu va trebui să vină în atingere cu firele acesteia. Mai apoi a încercat să se descurce. Acum însă nu-și mai închipuia și nu mai încerca nimic. Nu mai voia să fugă.

Pe la mijlocul lui februarie, fetele mai mari se înapoiară la Paris și Henriette află de la Albert Remey de progresele la învățatură și de la Louise de petrecerile lor. Ea îi scria de vizitele la teatre și Operă și de numeroasele excursii făcute cu mama lor și verii Sebastiani. Henriette avea acum mai mult timp liber decît ar fi dorit, întrucît nu mai avea de supravegheat decît pe Berthe și Raynald. Se ocupa cu desenul și pictura sau citea bătrînei ducese. În serile lungi ale sfîrșitului de iarnă, citea carte după carte, sau scria scrisori prietenilor. Scrise și Isabellei la Turin și celeilalte foste eleve din Anglia, Nina Hislop, și ea măritată. Oricît de diferite erau aceste două tinere femei, prin temperament și origine, amîndouă își făcuseră o confidență din fosta lor educatoare. Amă-nunțitele dări de seamă asupra menajului lor o interesau pe Hen-riette. Mai puțin decît gospodinele înseși. Nu o dată trebui să zîm-bească, gîndindu-se la felul lor de a fi : Nina, atît de discretă și formalistă, atît de gospodină, asemenea tinerei regine a țării sale ; Isabella, fire mai deschisă, arbora liber obligațiile ei mondene și fe-ricirea căsniciei ei. Amîndouă erau fericite și mulțumite de a fi

măritate și stăpîne în case îmbelșugate — se putea citi în fiecare scrisoare și aproape că răzbătea din fiecare cuvînt.

„Dragă Mademoiselle !, începea o scrisoare din Sussex. Urările dumitale pentru fericitul eveniment pe care-l așteptăm pentru la vară m-au bucurat mult. Mă rog lui Dumnezeu să mă facă demnă de răspunderea ce mă așteaptă ; căci trebuie să mărturisesc că mă simt adesea foarte tînără și de fel ca o femeie care va fi atît de curînd mamă. Dar dragul meu soț este foarte atent și bun cu mine. Mă răsfață cu surprizele ce-mi aduce de la Londra. Aș vrea să-ți pot arăta pe cea din urmă — mobila pentru o cameră, din lemn de trandafir, cu scaunele îmbrăcate în stofă roșie. Ce ciudat mi se pare cînd mă gîndesc că nu de mult eram încă o fată sfioasă și dumneata îmi corectai temele de limba franceză...”.

Sau : „Chère mademoiselle, scrisoarea dumitale m-a bucurat mult. Recunoscînd hîrtia de scrisori de la Melun, m-a cuprins dorul de casă — dar numai o clipă. Căci, deși mă gîndesc cu plăcere la sala noastră de clasă, n-aș vrea totuși să mă înapoiez acolo. Zilele se scurg în goană și mereu avem altceva de văzut și de făcut și dragul meu soț mă copleșește cu tot felul de atenții. Luăm deseori masa în oraș și avem mereu musafiri, acum că ne-am instalat în vila noastră proprie. Sînt nerăbdătoare să-ți pot arăta casa noastră. Sînt atît de fericită, chère mademoiselle ! Nici nu-mi vine a crede că am avut altădată teama și îndoielile pe care dumneata ai încercat să mi le spulberi...”

Henriette era mîndră de amîndouă și sincera lor recunoștință îi mergea la inimă. Și totuși — de cîte ori primea astfel de scrisori, atît de pline de fericite mărturisiri, ea simțea un junghi în inimă. Aceste fete erau acum femei măritate, iubite și bogate, și posedau o experiență pe care ea poate că nu o va avea niciodată. Amîndouă își vor îndeplini misiunea pe care le-a dat-o natura. Una avea să fie curînd mamă și cealaltă îi va împărtăși desigur aceeași bucurie. Iar ea era tot singură, încă tot o guvernantă nemăritată. Doisprezece ani a petrecut astfel și desigur că o mai așteaptă încă alți doisprezece. Peste cîteva luni avea să-și serbeze a treizeci și patra aniversare a zilei de naștere. Era mîgulită că arăta mult mai tînără, dar asta nu schimba întru nimic realitatea. Ea nu avusese ocazia de a se mărita. Tinerețea îi fusese singura zestre și acum nici pe aceasta n-o mai avea. Și-o sacrificase, darnică și neînvidioasă, unor fete tinere ca Nina și Isabella. Nu-i părea rău, dar uneori zîmbea cam amar după ce le citea scrisorile.

Răspunsul ei nu conținea nici cea mai mică urmă de amărăciune, căci iubea tinerețea ca atare. Pentru ea trăise — mai întii silită, apoi din obișnuință. Era sortită să-și irosească puterile pen-

tru alții și sorbea forțe noi din dragostea cu care era înconjurată și din experiențe de la care ea era exclusă. Ca un copac plantat pe pământ sărac, care își întinde rădăcinile în toate direcțiile, spre a-și căuta hrana de care are nevoie.

Vizita ce plănuise s-o facă Isabellei la Turin avea să devină fapt mai curînd decît se așteptase.

CAPITOLUL XVI

La începutul verii, ducele și ducesa închiriară o vilă la mare, deoarece medicul prescrisese ducesei aerul sărat al mării, după iarna petrecută la Paris. Călătoria pînă în Corsica era prea grea pentru ea, așa că aleseră Dieppeul. Henriette și cei doi copii mai mici erau deja de o săptămînă acolo, împreună cu ceilalți, și revederea aduse tuturor mare bucurie. Vremea era bună; strălucirea soarelui făcea să sclipească valurile care se rostogoleau cu regularitate, albe de spumă, pe plaja de sub ferestrele lor. La început se arătase prietenoasă față de Henriette, deși ezita să mănînce la o masă cu ea.

Aceasta dădu loc primelor neînțelegeri; vila nu era prea încăpătoare și, ca urmare, era mai greu aici decît la Paris sau la Melun să se servească masa în două camere deodată.

Ducele comise greșala de a încerca s-o convingă pe soția lui de nedreptatea purtării ei. Și, nevrînd să cedeze ambiției ei, ajunse în cele din urmă să ia masa cu Henriette și copiii. Astfel se iscă iar vechea ceartă. Prin pereții subțiri care despărțeau camera copiilor de aceea a părinților, Henriette putea să audă sunetul bine cunoscut al acelui glas aspru, acuzator, care se ridica mai mult împotriva ei decît a ducelui. Oricare ar fi fost motivul ce o provocase pe ducesă, Henriette știa bine că pînă la urmă vina va fi aruncată în spinarea ei. Ea învățase cu timpul să rămînă rece la auzul unor astfel de plîngeri și reproșuri, dar să-și astupe cu totul ochii și urechile nu putea. Odată îl rugă pe duce să cedeze, de dragul liniștii.

— Vă rog, Monsieur, îl conjurase ea, lăsați-mă să mănînc singură, dacă asta poate aduce o limpezire a atmosferei. Locuim cam strîmt aici și trebuie să ne adaptăm după împrejurări.

— Ducea nici nu se gîndește să facă vreun pas în acest scop și nu vîd de ce întreaga casă să cedeze toanelor ei.

— Atunci cel puțin luați masa cu ea; îmi repugnă să mă amestec în aceste chestiuni personale, dar dacă de dragul copiilor i-ați face pe plac, am trăi mai pașnic aici.

Dar el scutură din cap și în jurul gurii îi apărură iar acele cute aspre. Ridică din umeri.

— Dacă-i cedez, va ridica apoi alte pretenții.

Henriette pricepu că raporturile dintre soți nu se îmbunătățiseră de fel, ba dimpotrivă, se înrăutățiseră parcă. Încordarea trebuie să se fi accentuat de cînd mareșalul își impusese condițiile. Prin faptul că ducesa apărea în lume alături de soțul ei, dînd impresia că s-au împăcat, indiferența lui, de îndată ce rămîneau singuri, i se părea mai apăsătoare. Și totuși ea nu slăbea strînsoarea, deși acel ceva de care se agăța o făcea să sufere mai fără milă decît loviturile de bici pe spinarea goală.

— Nebună, de compătimit, își spunea adesea Henriette în timpul acelor zile de iunie petrecute la mare, — îl duce pe el și pe sine la disperare. Cum pot fi, ea și tatăl ei, atît de orbi, încît să creadă că-i pot cumpăra dragostea cu banii lor? Nu-și dau seama că tocmai asta îl îndirjește mai mult, considerînd-o o batjocorire a bărbăției lui? De-ar trece cu bine luna asta de stat la Dieppe!

Ea nu dădea pe față nimic din sentimentele ei, dar sub această mască a indiferenței se revolta împotriva tiraniei pe care ducesa o exercita asupra tuturor; se părea că intenționează să facă întreaga casă părtașe la durerea ei. Copiii nu erau nici ei nepăsători față de atmosfera ce-i înconjura și fiecare reacționa în felul lui. O săptămînă fusese de ajuns pentru a preface acest loc de odihnă, mult așteptat, într-un iad.

— Uneori, gîndi Henriette, cei slabi se apără prin bunătate; această femeie însă nu. Ba dimpotrivă, ea chinuiește și pe alții cu nefericirea ei. Este îngrozitor cînd cei slabi mai sînt și cruzi, deoarece nu avem armă împotriva lor.

Aceasta o înspăimînta; i se părea că întrunirea acestor două însușiri dă naștere la ceva neomenesc, din calea căruia se ferea îngrozită. Avea momente cînd cu greu se putea stăpîni, văzînd pe unul din copii suferind. Și apoi iar își simțea inima împietrită de dispreț pentru aceste toane fără sfîrșit. Nu putea exista decît o scuză, își spunea ea, și anume: iresponsabilitatea. Și în unele ocazii, Henriette credea într-adevăr că trebuie să se îndoiască de sănătatea minții dusei.

În astfel de zile, toată grija ei era pentru copii, pe care căuta să-i țină cît mai mult posibil departe de vilă. Cei patru frați mai mari căpătaseră o dexteritate deosebită de a dispărea din calea mamei lor și prin aceasta aveau mai mult de suferit cei doi mai mici. Berthe, ce-i drept, nu-și pierdea lesne echilibrul; avea pielea groasă și numai rareori o puteai face să sufere. Dar tocmai această

nepăsare o ațîta pe mamă-sa. Lui Raynald însă toanele și dojenile ei îi afectau sensibilitatea. Deși trupește devenise mai rezistent, el rămăsese totuși impresionabil și ușor iritabil și felul de a fi al mamei sale exercita o influență nefastă asupra sănătății lui. Mai ales îl scoteau din fire jignirile — cele închipuite, nu mai puțin decît cele reale — aduse dragei lui Mademoiselle. Ca un cățeluș infuriat o apăra de toate atacurile și ducea vedea în asta o nouă dovadă că Henriette îi îndepărtase dragostea mezinului ei.

Viața la Dieppe devenea zi de zi mai insuportabilă. Tot silindu-se să facă pe plac ducesei și să obișnuiască pe copii să primească fără opunere temuta dragoste maternă, Henriette simțea că începe să-și piardă nervii și răbdarea ei nu mai fusese nicicînd pusă la o astfel de încercare. Ea găsea rareori ocazia de a vorbi cu ducele, căci era convinsă, mai mult decît oricînd, că servitorii aveau însărcinarea de a o spiona. Plecaseră mulți dintre cei vechi, iar cei noi erau în bune relații cu Marguerite, dușmana ei. Henriette știa bine că ei nu așteaptă decît ocazia s-o poată birfi. Dar ea nu se lăsa intimidată, ci își vedea de treabă, prevăzătoare, hotărîtă să facă tot posibilul să împiedice o catastrofă. Dar nenorocirea plutea în aer; Henriette deslușea semnalele ei de alarmă; totuși, cînd în cele din urmă furtuna se dezlănțui asupra întregii case, o găsi nepregătită.

Ziua fusese strălucitor de limpede. Henriette o petrecuse la plajă cu Berthe și Raynald, pe cînd celelalte fete plecară în excursie cu tatăl lor. Apa era caldă și copiii se bălăceau în voie sub ochii ei grijulii. După amiază porniră spre casă, trecînd prin fața prăvăliilor de pe bulevard. Înainteau încet, căci Raynald se încăpățînase să adune toate scoicile și stelele de mare pe care le descoperea în nisip, iar Berthe găsea și ea cîte ceva de admirat prin vitrine. Pe la mijlocul drumului se întîlniră cu ducele și celelalte patru fete și asta înseamnă o nouă întîrziere pentru a cumpăra jucării și dulciuri. În sfîrșit ajunseră acasă, pălăvrăgînd și rîzînd, în cea mai bună dispoziție, după atîtea ore petrecute afară, în vînt și soare. Casa părea pustie, dar salonul, cu jocurile lui de cenușiu luminos și roz, cu ușile de sticlă ce duceau pe terasă, cu vederea spre mare, te ademenea cu răcoarea lui. Se instalară deci acolo și una din fete se apropie de pian și atinse clapele.

— Avem și note!, strigă Louise, cotrobăind într-un dulăpior.

Foștii chiriași ai vilei nu fuseseră pesemne amatori de muzică clasică. Caietele de note pe care le scoase Louise cuprindeau numai muzică de dans, mai ales valsuri și polci. Polca era la modă și fetele nu se lăsară mult rugate să danseze. Camera răsuna cîrînd de melodii vesele și de pașii tinerelor Marie, Céleste, Amélie

și Berthe, pe cînd Louise cînta la pian. Henriette, sprijinită în pernele canapelei, gusta ritmul atrăgător al melodiilor și vioiciunea cu care fetele se învîrteau prin fața ei. Trupurile lor tinere, zvelte, se mișcau cu grație în rochiile largi de vară. Obrajii le erau îmbujorați, ochii le sclipeau și bucele le jucau în jurul capului. Dansau de la un capăt la altul al salonului, printre scaune și mese, cînd în lumina soarelui, în fața ușii deschise, cînd în umbra din fundul încăperii.

Henriette se simțea ca vrăjită de marea albastră, de muzica veselă, de tinerețea fericită a fetelor. Durerea de cap pricinuită de soarele puternic al plajei dispăruse ca prin farmec. Îi era inima ușoară și cugetul împăcat, de parcă polca ar fi pus stăpînire și pe ea, deși numai virfurile degetelor ei băteau ușor măsura. Ea privi spre duce care stătea la ieșirea pe terasă. El își admira cu plăcere fiicele ; și, ca totdeauna cînd îl surprindea urmărindu-și îngîndurat copiii, o impresiună. Căci în acele clipe ieșea mai limpede la iveală ceea ce era simplu, curat și bun în el. Îl privea ca vrăjită, în timp ce ochiul ei de pictoriță căuta să fixeze în minte-i acest tablou. Ar fi dorit să-l poată picta așa cum îl vedea acum în fața ei, cufundat în drăgăstoasă contemplație !

El întoarse capul și, cînd privirile li se încrucișară, surise.

— Mademoiselle, se rugă Louise, vrei să ne cînți o polcă ? Eu n-am dansat de fel. Te rog, fii atît de bună !

Henriette se așeză bucuroasă la pian, în timp ce Louise luă pe tatăl său de mîină și-l trase în cameră. Ea nu cunoștea pe duce sub acest aspect, dar nu se îndoise niciodată că el este un dansator perfect. Văzîndu-l acum cît de ușor și de grațios dansa, ea o pizmuia pe Louise — și timp de cîteva minute nici nu ridică privirile de pe note. Dar cînd deprinse mai bine melodia, îndrăzni să ridice cînd și cînd capul pentru a privi perechea dansatorilor în oglinda de deasupra pianului.

Privind astfel în oglindă i se păru deodată că o întreagă mișcare era adunată în această cameră, întruchipată în dansatorii care se învîrteau și în propriile ei degete care alunecau pe clape. Ea continua să cînte cu mare zel. Pusese stăpînire pe ea gîndul că trebuie să apere această veselie, acest ritm, care ar fi dispărut de îndată ce s-ar fi oprit din cîntat. În cele zece degete ale ei era puterea de a menține minunea acestei mișcări. Ea nu trebuia să înceteze ! Picioarele sprintene care alunecau atît de sigure și fără de grijă, trupurile care se legănau, obrajii îmbujorați — ea le vedea liniștite pentru totdeauna parcă. Și acest tablou ireal o făcea să cînte mai repede, mai sălbatic ; notele prelungi zburau în fața ochilor ei ca o pasăre pe lîngă fereastra unui tren în mers. Mii-

nile-i smulgeau sunete instrumentului, iar ea auzea în urechi o șoaptă prevestitoare : „într-o bună zi îți vei aminti de toate acestea ; într-o bună zi când timpul va fi potolit acești pași sprinteni și voi toți care sînteți acum în această cameră vă veți fi risipit în cele patru vînturi“.

Mereu și mereu relua melodia, cu energia ei neobosită, care îi silea pe ceilalți să danseze mai departe. Abia cînd o umbră apărură în oglindă și Raynald o ciupi înspăimîntat de braț, lăsă ea miinile obosite în poală. Incapabilă de a se ridica de la pian, se răsuci cu scăunaș cu tot și văzu pe ducesa sprijinindu-se de ușă. Timp de cîteva secunde, nimeni nu se mișcă. Dansatorii rămaseră ca împietriți locului. Apoi statura greoaie, în rochie largă de mătase violet, înaintă în cameră.

— Deci aici, Theo ! spuse vocea răgușită de enervare, aici te găsesc după ce te-am așteptat zadarnic ore întregi ! Ce scuză vei mai găsi de data aceasta ?

— Scuză ? spuse el, revenindu-și anevoie, cu brațul încă în jurul umerilor Louisei. Dar, Fanny, doar nu ȳa trebui să mă scuz că dansez cu propriile mele fiice !

Înainte de a răspunde ceva, ducesa își roti privirile prin cameră, oprindu-se neîncrezătoare la Henriette, care sta nemișcată în fața pianului amuțit.

— Nu încerca să te scuzi, prezentîndu-ți purtarea ca foarte naturală.

Ochii ei fulgerau și Henriette observă sclipirea lor roșiatică de care se temea : o sclipire care, asemenea unei lumini cerești prevestitoare de rău, lăsa să se întrevadă apropiata catastrofă. Fetele se îngrămădiră speriate și Raynald se lipi mai strîns de ea.

— Nu te mulțumești să mă jignești în propria mea casă, dar mă mai faci de ris și în lume. Crezi oare că mi-a făcut plăcere să fiu umilită în fața întregii societăți adunate în vila Quelques Fleurs ?

— În vila Quelques Fleurs ? Despre ce vorbești, Fanny ?

— Am fost invitați doar acolo astăzi după amiază și te-am așteptat o oră și jumătate. Crezi că mi-a fost plăcut să fiu întrebată de ce lipsești și să văd privirile cu care mă urmăreau cînd am plecat singură ? Și eu trebuia să inventez acolo tot felul de răspunsuri, pe care nimeni nu le credea, iar tu stăteai liniștit acasă și te distrai fără a-ți risipi vreun gînd pentru mine, dacă nu cumva ți-ai spus : „Cînd pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă“. Da, știu ce se petrece în spatele meu !

— Te rog, Fanny, fii liniștită o clipă. El își luă brațul din jurul umerilor Louisei și se îndreptă spre soția lui. Nu știu nimic de această invitație pe care eu n-am primit-o.

— Și puțin îți pasă ! Dar dacă ți-ai fi dat osteneala să citești scrisoarea pe care ți-am scris-o azi dimineată ai fi știut. Eu singură ți-am băgat-o sub ușa, deoarece n-am voie să-ți vorbesc decît atunci cînd binevoiești să-mi acorzi cinci minute din prețiosul tău timp.

El nu citise scrisoarea ; Henriette ghici aceasta văzîndu-l roșind. Dar răspunse cu glas liniștit și sigur.

— Îmi pare rău, Fanny, că ți-am produs neplăceri, spuse el politicos. Am plecat dis-de-dimineată cu copiii în excursie. Abia ne-am înapoiat și bănuiesc că scrisoarea ta stă încă nedeschisă pe birou.

— Unde probabil au rămas nedeschise și celelalte, dacă nu cumva le-ai aruncat la coș. Sau poate ați aprins focul cu ele, tu și Mademoiselle. Poate că ea și-a răsucit buclelele pe scrisorile mele. Ar dovedi simț al umorului, i se potrivește.

Henriette nu auzi răspunsul lui. Acest atac al ducesei o găsisese atît de nepregătită, încît își pierduse cumpătul. Ea vedea camera și oamenii ca printr-o perdea ; auzea o bătaie surdă în urechi ; dar dacă provenea de la zgomotul talazurilor de pe plaja de sub terasă sau de la singele care i se suise fierbinte la cap n-ar fi putut-o spune. Voia să se ridice și să scoată copiii afară. Atmosfera părea înveninată brusc de fantezia nimicitoare a ducesei. Dar Henriette nu se putea mișca ; nu avea putere nici să se ridice de la pian. Notele îi jucau în fața ochilor ; nu-și putea concentra atenția nici asupra torentului de vorbe care răsunau ca de departe. Știa numai că era vorba despre dînsa. Ca un refren își auzea înereu numele pătrunzînd pînă la urechile ei, ca dintr-un torent sălbatic de ură oarbă.

— Nu, Theo ! Nu mă poți împiedica să vorbesc. Am tăcut de ajuns pînă acum. Să afle și copiii cum o chinuiești pe mama lor și cum tu și această femeie îi ațîțați împotriva mea. Într-o bună zi, cînd inimile lor vor fi sfîșiate de grozăvia indiferenței, mă vor înțelege ; dar atunci va fi prea tîrziu...

— Fanny, pentru numele lui Dumnezeu, te rog...

— Faci bine că-l chemi într-ajutor, căci el cunoaște durerea, lacrimile și ruga mea. Da, Dumnezeu știe ce am de îndurat de cînd ai adus-o în casă pe Mademoiselle Deluzy. De parcă nu suferisem destule înjosiri pînă la venirea ei ! Și acum, oriunde mă duc sînt luată în rîs sau compătimită. Citesc asta în ochii oamenilor, fără să mi se mai spună. Și această persoană stă pe locul meu, la

masa mea, pe cînd eu sînt silită, în propria mea casă, să mănînc singură ca o leproasă. Pe toți v-a subjugat. Nu se aude decît Mademoiselle în sus, Mademoiselle în jos — e tot atît de plină de venin ca șarpele din Paradis...

Glasul i se stinse și timp de o secundă domni în cameră liniște ca de mormînt; pînă cînd Raynald întrerupse tăcerea cu strigăte stridente, care o readuseră pe Henriette în simțiri.

— Nu, strigă băiețașul și ea îl simți tremurînd din tot corpul, nu, Mademoiselle nu este șarpă. Ea este drăguță și prietenoasă, și eu o iubesc, o iubesc, și pe tine te urăsc!

— Sst! Henriette îi puse mîna pe gură și încerca să-i potolească plînsul sălbatic. Liniștește-te, Raynald, te rog, scumpule!

— Dar... a spus lucruri atît de urite despre dumneata și -- și nu are dreptul.

— Vedeți, pînă și Raynald, mezinul meu, îi ia apărarea. V-a vrăjit pe toți. Mai bine n-aș mai exista. Atunci cel puțin nu v-aș mai sta în drum.

— Fanny, termină odată!

Ducele o mîngîie împăciuitor pe braț; dar atingerea părea s-o ațîțe și mai mult. Furia ei, acumulată de mai multă vreme, nu mai putea fi reținută, nici chiar în fața copiilor, care se trăgeau înapoi cu ochii dilatați de spaimă. Ducele o ținea de braț. Henriette ghici cît era de enervat văzîndu-i degetele pătrunzînd adînc în carnea moale. Cu ce putere strîngea! La minie, trebuie să fie îngrozitor! Fața lui era atît de schimbată încît îi inspira și ei teamă. Cu cîteva minute înainte, fusese alt om; toată drăgălășenia și bunătatea lui dispăruseră, și în locul lor ea găsea acum o neînduplecată asprime, aproape ură!

— Dumnezeule!, își spuse Henriette. Numai să nu-și iasă din fire! Trebuie să fac ceva. Nu pot permite aceasta!

Ducesa vorbi din nou; glasul ei răsuna cînd jalnic, plin de reproșuri, cînd ascuțit de minie. Henriette nici nu mai înțelegea ce spune. Cu o sfortare se smulse de pe scaun și cu Raynald de mină se îndreptă spre cei doi.

— Doamnă ducesă, domnule duce!

Tonul limpede și liniștit al glasului ei opri pentru o clipă isterica revărsare de vorbe a ducesei. O privi pe Henriette cu ochi sticloși ca de fiară înebunită de furie.

— Dacă permiteți, voi duce copiii în camera lor.

Raynald își ținea fața ascunsă în fusta Henriettei și cele cinci fete se adunaseră în jurul ei.

— Nu te osteni Mademoiselle! Vorbele ducesei căzură ca o lovitură de bici asupra ei. Nu va mai trebui să te ostești. Întoar-

ce-te la pian. Cîntă liniștită mai departe. Dansați, voi ceilalți. La mama voastră nu e nevoie să vă mai gîndiți. Lasă-mă Theo, lasă-mă !

Ea se smuci și înainte de a o putea împiedica, ieși pe terasă și coborî treptele ce duceau la plajă. Atît de repede se petrecuse totul, încît trecu aproape un minut înainte ca vreunul să spună sau să facă ceva. Și totuși, oricine ar fi auzit disperarea din glasul ei, n-ar fi avut nici o îndoială asupra intențiilor nefericitei femei.

— Papa ! Papa ! Louise își revenise cea dintii. Nu o lăsa să plece !

Ea l-ar fi urmat pe duce, dar acesta o împinse la o parte și alergă după soția lui. Henriette se auzi ca în vis potolind plînsul lui Raynald și îmbărbătînd fetele. Dar, pe cînd le ajuta să stringă caietele de note risipite și să aranjeze scaunele, trăgea cu urechea la zgomotele ce veneau de pe plajă. Se aștepta să audă strigute de ajutor sau pași greoi de bărbați purtînd un corp neînsuflețit. Dar trecuse o jumătate de oră și totul rămase liniștit. Numai mugetul surd al talazurilor se auzea. Lacrimile lui Raynald se uscaseră, dar copiii erau tăcuți și posomorîți și nu îndrăzneau să vorbească decît în șoaptă. Băiețașul se ținea scai de ea, ca în urmă cu ani. El scîncea ușor și nu putu fi convins să-și pună la uscat pe scindura ferestrei comorile adunate pe plajă.

Mai trecu o jumătate de oră pînă să audă pași și voci în camera alăturată, ceea ce însemna că nenorocirea fusese din nou evitată. Spre ușurarea ei, o auzi pe ducesă vorbind cu camerista.

Henriette nu-l văzu pe duce decît la masa de seară. El apărui cînd se servea supa. Ca de obicei, își schimbase haina pentru masă și numai cutele din jurul ochilor și guri lui mărturiseau de întîmplarea de după amiază. Din întreaga lui ținută și din răspunsurile scurte la întrebările fiicelor lui, reieșea că ducesa își revenise și că el n-avea chef să discute acest subiect.

Dar pentru Raynald tulburările după amiezei fuseseră prea stresante. În mijlocul cinei, el se făcu deodată alb ca varul și părăsi camera cu o scuză grăbit murmurată. Henriette îl urmă, și-l găsi în camera lui, luptînd cu leșinul. Îi ajută să se dezbrace și rămase lingă patul lui pînă cînd adormi adînc.

Ducele juca șah cu Céleste, dar cînd intră Henriette, el rugă pe Louise să-i ia locul. Ieși pe balcoanașul apartamentului copiilor, care nu avea legătură cu celelalte încăperi. Acolo se putea vorbi în voie și Henriette îl urmă.

— Monsieur, îi spuse ea prin întuneric, trebuie să știu cum îi merge. Și-a făcut vreun rău ?

— Nu, de data aceasta nu, deși credeam că e sfârșitul. Poate ar fi fost mai bine — Dumnezeu să mă ierte !

— Povestești-mi ce s-a întâmplat. Ce a vrut să facă ? Ați lipsit atât de mult încît eram pe jumătate nebună de teamă.

— N-am găsit-o pe plajă ; am alergat de-a lungul apei ; oamenii mă priveau și mă arătau cu degetul ; mă credeau nebun, desigur. Îmi veni în minte că s-ar fi putut duce pe pod și că poate se și aruncase în apă. Căutam pretutindeni violetul rochiei ei și mi-era teamă să întreb dacă n-o văzuseră. Mă înapoiam încet spre casă cînd deodată o zării pe ducasă într-o prăvălioară. Era aplecată peste o cutie cu mărunțișuri și vorbea cu negustorul.

— De necrezut, Monsieur ! Cum era ?

— Mai liniștită decît sînt eu acum. Intrași și rămăsei lingă ea pînă își făcu cumpărăturile. Apoi chemai o trăsură, plecarăm spre casă și o condusei în camera ei.

— A mai spus ceva ?

— Nu, nu prea. Se purta de parcă scena la care ai fost martoră nici nu s-ar fi petrecut. Eu eram prea abătut pentru a putea vorbi. N-aveam decît un gînd : s-o aduc acasă cît mai repede.

— Cum vă explicați purtarea ei ?

— Nu știu. Știu numai că trebuie evitat cu orice preț să se mai repete astfel de scene. Niciodată nu și-a ieșit astfel din fire în fața copiilor. Nu trebuie să se mai întâmple !

— Au auzit destule astăzi, Monsieur. Fie că au înțeles sau nu ce a vrut să spună și pentru ce m-a atacat, au priceput în tot cazul că a vrut să se sinucidă. Ei știu că mă urăște. Raynald s-a îmbolnăvit de enervare. Ce să fac ? Să rămîn aici, nu se mai poate — asta e sigur.

— Vei pleca cu Louise și cei doi mai mici la Isabella la Turin, fără întîrziere. Mîine la prînz ai tren spre Paris. Isabella v-a invitat mai de mult și această schimbare va face bine lui Raynald. Da, așa e cel mai cuminte.

El era atât de aproape de dînsa pe balconul mic și întunecat, încît îl putu auzi suspinînd ușurat. Chiar fără să-l vadă, ea își dădea seama cît de tulburat și încurcat era și cîtă nevoie avea de dînsa. Șopteau ca doi copii înspăimîntați, scăpați de primejdie, care se țin de mînă, neștiind dacă nu-i amenință altele mai mari.

— Și după Turin — ce va fi ?

Ea se ținea cu amîndouă mîinile de balustrada de fier pentru a nu ceda tentației de a-i căuta mîna.

— Asta numai Dumnezeu știe, șopti el. Să nu ne batem capul de pe acum. Fă așa de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Încearcă

să eviți întrebările copiilor ; vei vedea că în două săptămîni ducesă te va ruga să te înapoezi.

— Dar și la mine trebuie să mă gîndesc, Monsieur. Ați auzit ce a spus. Era ca ieșită din minți. Sînt îngrozită. Mi-e teamă că nu e responsabilă de ceea ce face în legătură cu persoana mea. Știți bine că încă de mult am vrut să plec, și acum...

El îi puse mîna pe umăr și prin bluza subțire apăsarea degetelor lui i se păru Henriettei dureroasă.

— Și acum du-te de-ți împachetează lucrurile și odihnește-te bine. Trenul pleacă la 12 fix.

— Dar n-are nici un rost să-ți ascunzi capul în nisip ca un struț și să fugi de fapte.

— Și... ți-aș fi foarte îndatorat, Mademoiselle Deluzy, dacă ai îngriji ca Berthe și Raynald să scrie regulat mamei lor de la Turin. Ar fi bine să-i trimiți și dumneata o scurtă dare de seamă a propriilor impresii despre Isabella. Știu că se va bucura mult. Dar, bineînțeles, nu te silește nimeni. Ești îndeajuns de inteligentă pentru a hotări singură.

— Numai într-o privință nu..., ea făcu un pas spre ușă, de unde putea vedea fetele stînd în jurul mesei, căci altfel nu m-aș fi iăsat convînsă...

— Vei face deci ce te rog ? Perfect ! Voi porunci să fie pregătită trăsura mîine la ora unsprezece.

În prag, ea ezită și se întoarse brusc în întunericul balconului. Vigoarea și căldura ce emanau de la el, o făcură să i se lipească de piept pentru o clipă.

— Cereți mult ! Se îndepărtă de el. Trebuie să vă mai spun că scena de astăzi după amiază se va repeta, fără îndoială ?

— Știu tot ce ai putea să-mi spui. Dar dacă ai ști cum arată zilele și nopțile mele, ai pricepe ce înseamnă pentru mine să te am în casă. Cînd și cînd reușește omul să găsească uitare pentru o scurtă clipă și să fie fericit — de aceea te rog atît, pentru copiii mei, cituși de puțin pentru mine.

— Monsieur, ea nu voia să-i arate cît de mult o mișca rugămintea lui, aș vrea să vă ajut, dar ce pot eu face ? Am adus numai neînțelegeri și neliniște în casa dumneavoastră, în ochii lumii cel puțin.

— Ce-mi pasă mie de lume ? N-aș fi crezut, Mademoiselle Deluzy, ca dumneata, cu curajul dumitale, cu independența dumitale, să te lasi influențată de bîrfa și de morala prăfuită ale societății.

— Poate că mă simțeam intangibilă, pentru că-mi era conștiința atît de curată. Dar îmi dau tot mai mult seama că, odată

ce ai depășit granițele strimte ale moravurilor societății, nu mai poți face cale întoarsă. Cazi pradă, fără apărare, oricărei guri rele. Șederea în casa dumneavoastră, Morsieur, mi-a adus multe foloase, dar am și pierdut mult.

— Și vei rămîne mai departe la noi, pentru că ești curajoasă și mărinimoasă, nu-i așa ?

Aceste cuvinte o mișcară. Încrederea lui aproape copilărească în devotamentul și cinstea ei pledau mai bine decît ar fi putut-o face vorbele.

— Plec mîine la Turin, promise ea.

Mai tîrziu, în acea seară, în camera ei, stînd aplecată asupra cutiilor de pălării și a cuferelor, se întreba mereu, și mereu, de ce nu rămăsese tare în fața lui. Unde era mult lăudata ei putere de hotărîre, de nu reușea să trimită ducesei o scrisoare prin care să-și ceară concedierea ? Mîndria ei, ce devenise ? Cînd, în cursul acestor ultimi cinci ani, își pierduse această cea mai de preț comoară a ei ?

CAPITOLUL XVII

Vizita la Isabella le era atît de plăcută tuturor, încît rămaseră toată vara la Turin. După acele zile de la Dieppe, șederea aceasta netulburată într-un mediu nou fu o binefacere pentru copii, care se simțeau ca acasă, în vremuri bune.

Soțul Isabellei era o gazdă încîntătoare și de cîte ori afacerile îl chemau în Sardinia era bucuros să-și lase soția în așa bună to-vărășie. Cele două surori mai mari erau nedespărțite ; și cînd aveau de făcut ceva la care cei mai mici nu puteau lua parte, ei plecau la plimbare sau în excursie cu Henriette. Ea era recunoscătoare pentru aceste distracții ; îi alungau gîndurile pe care altfel nu prea reușea să și le scoată din cap. Vizitară catedrala și palatele, și ori-unde mergeau dădeau peste urme ale vechii civilizații romane.

— Vedeți, le explica Henriette, acestea sînt resturile unui zid vechi. Romanii l-au construit cu mult înainte de nașterea lui Cristos și acum, în anul 1846, stăm și ne odihnim lingă el. Ce ciudat țî se pare că mai dăinuiesc încă creații omenești de acum aproape două mii de ani !

Tot silindu-se să reînvie pentru copii trecutul, ea reușea să uite prezentul și mai ales gîndul la viitor. Uneori însă, se întîmpla să se oprească brusc din povestit și să rămînă pe gînduri, pînă ce Berthe sau Raynald o rechemau la realitate. Așa se întîmplă odată, pe cînd admirau ciopliturile în piatră dintr-o capelă.

— Huu ! Berthe arată cu degetul un model cu frunze și șoareci rudimentar ciopliți. Ce caută în biserică niște animale atât de hidoase ca șoarecii ?

Preotul, care-i conducea, surise îngăduitor.

— Șoarecii joacă un rol într-o legendă veche din Răsărit, lămurii el. Nimeni nu știe cât de veche este și pe ce cale a pătruns în biserica creștină. Legenda povestește de un călător rătăcit în țară străină care murea de sete. La marginea unei prăpăstii, el dădu peste un arbust. Printre frunzele late, se înălța o floare, al cărei potir era plin cu cel mai delicios nectar. Călătorul reuși să se agațe de ramuri și să tragă la el floarea. Dar când se pregătea să-și potolească setea, observă doi șoareci, unul alb și altul negru, care rodeau rădăcina copăcelului, singurul lui punct de sprijin. Călătorul își dădu seama că în clipa în care cei doi șoareci vor tăia rădăcina el se va prăbuși în prăpastie. Totuși duse potirul la buze și bău.

— Și ce se întâmplă apoi ? întrebă Raynald, făcând ochii mari.

— Povestea se isprăvește aici, fiule. Asta se numește alegorie, și-ți pot explica ce vrea să spună. Călătorul este un simbol al omului tuturor timpurilor. Cei doi șoareci reprezintă ziua și noaptea, care rod cu încetul viața noastră. Deși știe că-l așteaptă moartea, omul aleargă după bunurile vieții și nu cunoaște nimic mai dulce decât obținerea lor.

Copiii nu erau impresionați. Porniră să facă alte descoperiri. Dar Henriette rămase încă mult în fața ciopliturii primitive și, când părăsiră capela, ea mulțumi preotului pentru bunăvoința lui și aruncă un obol mai mare ca de obicei în cutia milelor. Multă vreme se gândi la această legendă ; i se părea că fusese păstrată din timpuri străvechi și țări îndepărtate anume pentru dinsa.

Da, își spuse ea, cunosc acest copăcel la margine de prăpastie, căci și eu mă agăț de el ; și viața mea e roasă zi și noapte, de șoareci. Aș vrea să știu numai câți dintre noi întind mina după o floare al cărei potir nu are nectar ?

Dar, cu obșnuita-i ușurință, se sustrase acestei probleme. Ea trăia acum numai de la o zi la alta și vechea ei teamă dispăru asemenea negurii, o dată cu gândurile la viitor. Abia după înapoierii la Paris avea să ia o hotărâre. Voia să se destăinuiească lui Frederic Monod și să-i ceară sfatul. Toamna va fi și mai ușor de găsit o altă slujbă, dacă va fi nevoie. Aici la Turin, se simțea mai în voie decât în casa Praslin. Nu mai era înconjurată din toate părțile de intrigi și n-o mai năpădeau tot felul de gânduri, ca acolo. Aproape că-i venea a crede că totul se va sfârși cu bine, numai să aibă răbdare.

Această speranță fu întărită de scrisoarea pe care ducea i-o trimise în august de la Melun. Era răspunsul la raportul foarte prevăzător pe care-l făcuse ducesei asupra fiicelor ei.

„Melun, 24 august, 1846

Nu vreau să întârzii nici o clipă, scumpă Mademoiselle Deluzy, de a-ți mulțumi pentru amabila dumitale scrisoare, care m-a bucurat mult. Te scuzi pentru lungimea ei, pe cînd, departe de a mă fi plictisit, aș fi dorit-o de două ori pe atît de cuprinzătoare. Am primit-o ieri, odată cu scrisoarea Berthei. Nu-ți ascund că o așteptam nerăbdătoare, căci îndelungata voastră tăcere mă neliniștea. Dar totul e bine, cînd se sfîrșește cu bine !

Îți poți închipui cită bucurie mi-a produs tot ceea ce-mi povestești despre Isabella și fericirea ei. Mă surprinde numai că dumneata o găsești neschimbată cu toată viața ei nouă și experiența cîștigată. După scrisorile ei, mie mi se pare cu totul alta : mai grijulie și mai conștiincioasă.

Îmi place să sper că vei fi atît de bună să continui a-mi da vești despre cei ce-mi sînt dragi și sînt departe de mine. Sînt nedespărțită de cele trei fete pe care le am lîngă mine. În zilele frumoase ne plimbăm ore întregi prin parc și deseori stăm împreună în jurul vreunei opere ale lui Molière. În satul vecin a fost o epidemie, așa că trăim retrași ; dar nu ne simțim de fel stîngheri, ci gustăm din plin singurătatea.

M-a bucurat nespus să aflu că Louise și Berthe vorbesc adesea de mine, chiar dacă ai scris-o, poate, numai ca să-mi faci plăcere. Oricum, citind aceste rînduri, mi-am simțit ochii în lacrimi.

Fii îngăduitoare, scumpă Mademoiselle, cu această biată scrisoare pe care mi-o dictează o inimă prea încărcată. Îți mulțumesc de mii de ori pentru rîndurile dumitale și te rog stăruitor să-mi împărtășești toate amănuntele ; despre copiii mei nu mă pot satura să aud vorbindu-mi-se.

Fanny Sebastiani Praslin

Henriette citi și reciti această scrisoare și încerca să-și închi-
puie cărei dispoziții și cărei intenții avea să mulțumească pentru această cordialitate neobișnuită. Ascundea ceva ? Nu. Ea știa că ducea nu era atît de vicleană și de prefăcută ca să dea iluzia unor sentimente pe care nu le avea. Oricare i-ar fi fost defectele, sinceritatea ei era aproape de naivitate. Henriette nu găsea altă explicație scrisorii, decît că furtuna care izbucnise nu de mult la Dieppe

purificase atmosfera. Poate că, fire pătimasă, ducesa avea nevoie de astfel de mijloace violente pentru a se elibera de amărăciunea care o rodea. Dacă regreta purtarea avută și dorea împăcarea, Henriette era cu dragă inimă dispusă să-i întindă brațele ; iar dacă acea nefericită după amiază i se ștersese din minte, apropiata lor întâlnire va fi mai puțin penibilă. Și băgînd scrisoarea în mapă, Henriette își spuse că aceasta era singura explicație posibilă.

Mai tîrziu, de cîte ori se uita înapoi la ultimele luni ale anului 1846 și iarna anului 1847, nu putea găsi explicație pentru armonia și liniștea acelor zile. Henriette se înapoiase în Franța în-tremată și oarecum înarmată pentru noi neînțelegeri, dar găsi atît la Melun, cît și mai tîrziu, la Paris, numai pace și bună învoire. Scena de la Dieppe și celelalte furtuni ce se dezlănțuiseră asupra ei căpătară pentru ea irealitatea unui vis urît. Un fel de armistițiu, o înțelegere tacită părea să se fi încheiat între ea și ducesă. Ele se simțeau încă nesigure una de alta, dar cînd se întilneau nu mai țîșneau scintei. Pînă și servitorii se arătau acum mai puțin duș-mănoși față de guvernantă, deși încă mai luau, în toate, partea ducesei.

Henriette nu pretindea mai mult decît să-și poată face nestin-gherită datoria ; și ducele părea să guste cu recunoștință fiecare oră pașnică din casă. Cu toate că nu renunțase de a lua masa cu Henriette și copiii, atmosfera casei era liniștită, căci bătrînul ma-reșal locuia acum în Rue du Faubourg Saint Honoré și mîncă îm-preună cu ducesa. Cele patru fete mai mari le țîneau tovărășie cu schimbul. Starea sănătății ducesei se îmbunătățise pînă într-atît în-cît putea lua parte mai des decît în ultima vreme la concerte și reprezentații teatrale și, spre marea ei mirare, Henriette fu deseori invitată s-o însoțească. Ea bănuia că această schimbare era opera mareșalului, care socotea că ducesa trebuie să se arate în public cu Henriette. Era pentru ea un sentiment neobișnuit de a se simți iar în grații ; îi venea greu să se adapteze noii situații, după ani întregi de dușmănie. Ea încerca să-și alunge neîncrederea, deși nu o data vedea motive de a se țîne la distanță, chiar acolo unde ele nu existau. „Nu te încredere în vîntul călduț de martie sau în dușmanul împăcat !“ — spune un vechi proverb care-i venea mereu în minte în cursul acelei ierni.

În preajma Crăciunului se făcu cunoscută logodna Louisei și întreaga casă lua parte la fericirea ei ! Viitorul ei soț era numai cu puțin mai în vîrstă decît ea și nunta avea să aibă loc abia peste un an. Cu acest eveniment și cu sărbătorile, anul vechi se încheie și cel nou veni, nici nu știură cînd.

Albert Remey își făcea zilnic lecțiile. Scurtele minute pe care Henriette le putea petrece discutînd cu el și vizitele pe care le făcea vechilor ei prieteni îi produceau mereu aceeași plăcere. Și pe Madame Le Maire o vedea, cît de des îi permiteau rarele ei după amieze de libertate. Pe Frederic Monod îl asculta predicînd din cînd în cînd, dar să discute cu el, așa cum își propusese, nu-i fu posibil, căci sau găsea prea mulți vizitatori la el, sau era ea grăbită ; așa că trebui să amîne planul de a-i cere sfatul. În schimb, vorbea uneori cu Albert și Marie despre necazurile ei, dar aceștia erau atît de fericiți în căsnicia lor și atît de devotați Henriettei, încît sfatul lor nu putea fi privit ca perfect obiectiv. Pentru ei, tot ce făcea Henriette era drept și bun. Erau de părere că deosebirea de credință influența relațiile dintre ea și ducesa. Ca și Henriette, soții Remey erau protestanți și, ca și ea, considerau că acest fapt putea duce la conflicte serioase. Albert pierduse mai multe lecții bune din această cauză și numai datorită mărinimoasei toleranțe a ducelui putea duce o viață relativ lipsită de grijă — cum nu înceta de a spune el.

Madame Le Maire însă o acoperea cu sfaturi :

— Cu cît vei scăpa mai curînd din casa Praslin, cu atît mai bine ! o prevenea bătrîna. Nu e o casă pentru o fată tînără ca dumneata !

— Chiar fată tînără nu se poate spune că sînt.

— Tocmai de aceea pericolul e mai mare. Nu uita că ești cu exact atît mai tînără decît soția lui și cu exact atît mai în vîrstă decît fiicele lui cît trebuie pentru a ademeni un bărbat cum e ducelul. Și apoi, ești mai atrăgătoare decît e bine pentru situația dumitale.

— Nu cumva vrei să mă măgulești ?

— De fel ; te previn numai, așa cum am mai făcut-o și înainte de a fi intrat în slujbă, înainte de a-ți fi citit numele în gazetă !

— Aha ! Madame Le Maire citește fițuicile de scandal !

— Bineînțeles ! Citesc ceea ce citește Parisul și înțeleg ce citesc tot atît de bine ca și vecinul meu ; dar dumneata probabil că nu știi asta, căci altfel n-ai fi atît de nebună să ieși în larg pe vîntul ăsta.

— Nu mi-e teamă de vîntul de care vorbești. Prevestirile rele ale bătrînei dădură Henriettei un sentiment mai puternic de siguranță de sine. Sînt obișnuită să înfrunt apele înșelătoare și vînturile rele și-mi place să-mi fiu eu singură cîrmaci.

— Sună foarte frumos ; dar să te vedem cînd s-o răsturna barca ! E inevitabil ; și vei fi bucuroasă atunci să găsești iar un adăpost în Rue du Harlay.

De cite ori discuția ajungea la acest punct, Henriette îi puneă capăt cu o ridicare din umeri. N-avea nici un rost să încerce a convinge pe cineva care vedea veșnic toate în culorile cele mai negre. Ea se întreba de multe ori ce lovituri ale soartei o făcuseră pe bătrîna femeie atît de sceptică. Și spera că ea nu va fi la fel de îndîrjită, la bătrînețe. Dar în adîncul sufletului ei, știa că, ochii reci ai doamnei Le Maire vedeau mai bine decît Albert și Marie și că bătrîna, cu toată simplitatea ei, era tot atît de înțeleaptă ca și pastorul Monod.

Săptămînile treceau. Și din nou primăvara își răspîndea în Paris mireasma și te invita să pleci la țară. Dar familia Praslin nu se lăsa ademenită ca altădată, căci în aprilie ducele urma să-și ocupe locul în Camera pairilor. Iarna întreagă se interesase de probleme politice și petrecuse mai mult timp ca de obicei la Curte. El fusese întotdeauna un favorit al regelui, care se sprijinea tot mai mult pe membrii mai tineri ai nobilei, de cînd devenise conștient de nemulțumirile crescînde ale poporului. Această nouă preocupare a ducelui pentru lucruri care nu aveau atingere cu viața lui particulară apără Henriettei ca o ușurare, deși ea nu era de partea lui Louis-Philippe și a politicii sale. Ducele nu se mai exprima atît de liber față de ea în ceea ce privea afacerile de stat și ea, la rîndu-i, evita să-și mai spună pe șleau părerile. El apărea mai rar acum în camera de clasă și Henriette avea impresia că se ferește să rămînă singur cu dînsa. Ea simțea lipsa discuțiilor cu el, dar își zicea că așa era mai bine pentru toată lumea. Și totuși ghici că în el mai mocneau încă neliniștea și nemulțumirea; ghici că îi era dor de recunoașterea și aprobarea ei, fie că i-o cerea prin vorbe sau nu.

Una din acele zile de primăvară avea să-i rămînă de neuitat, pentru că o petrecuse în tovărășia lui; providența i-o dăruise, fără ca Henriette să se fi gîndit la această posibilitate. Promisese Berthei și lui Raynald să facă o excursie la Versailles în prima sîmbătă frumoasă din aprilie și cînd sosi acea zi și se pregăteau să se suie în trăsură, apără pe neașteptate ducele, care se declară gata să-i însoțească. Era foarte bine dispus, și cînd lăsară în urmă orașul, voia bună era generală. Ajunși la Versailles, porniră cu toții în căutarea unui loc unde să aștearnă masa. Palatul nu-i impresionă pe copii; fîntinile țîșnitoare nu funcționau și ei voiau să vadă altceva. Voiau să viziteze sătulețul Mariei Antoinette, cu căsuțele lui acoperite cu paie, șoproanele și cotețele de porumbel. Țineau să viziteze neapărat peștera închinată odinioară lui Amor și-și pusese ră în gînd să ia masa pe marginea eleșteului, nu departe de pîrîiașul ce fusese deviat acolo de dragul unei regine și care mai șopotea încă sprinten printre stînci artificiale, acoperite acum de mușchiul

unei jumătăți de veac.

— Iată-l ! strigară copiii, descoperind micul sat romantic. Pri-
vește, papa, asta trebuie să fi fost moara. Uită-te, Mademoiselle,
pîriul formează o cascadă !

Entuziasmul lor, stîrnit de această lume-miniatură, era mo-
lipsisitor. Henriette își spuse că și Marie Antoinette s-ar fi bucurat
de însuflețirea pe care o mai trezea încă după atîția ani jucăria
ei favorită. Ea rămăsese pe loc lîngă coșul cu merinde, pe cînd
ceilalți urmau în sus cursul pîriișului spre a descoperi peștera as-
cunsă. Henriette așternu pătura pe treptele uneia dintre căsuțe și,
așezîndu-se, se lăsă pradă farmecului melancolic al acestui colțisor
de lume.

Ce liniște ! Și totuși, ce viu pulsa primăvara în natură ! Aerul
era proaspăt și îmbălsămat ; soarele cald de amiază o mîngîia cu
aceleași raze miraculoase care făceau să răsără ierburi și flori din
pămîntul pleșuv, care făceau să apară și să se dezvolte mugurii pe
ramurile goale. Nimic nu tulbura liniștea din jurul ei. Nici măcar
vreun paznic al parcului nu trecu pe acolo în inspecție. Henriette
se sprijini de zidul fărîmicios care purta urmele slabe ale culorilor
cu care o mină pricepută i-a dat aparența de piatră învechită și
cărămidă mîncată de vreme. I se părea o ironie că această mască
supraviețuise rolului ei ; astăzi constructorul n-ar mai fi avut ne-
voie de această aparență de vechime. Trebui să se gîndească la co-
pilul care-și pocește fruntea netedă cu linii desenate, fără să știe
că peste puțin ea va fi brăzdată de cute adevărate.

Dar ea înțelegea prea bine că odinioară s-a putut crede că ni-
mic nu va fi în stare să tulbure vreodată pacea și veselie însoțită
a acestui colțisor. Era bucuroasă că poporul, în furia lui oarbă, nu-l
distrusese. În puținele minute pe care le petrecu acolo, acest col-
țisor i se păru creat anume pentru ea, pentru ea și păsărelele care-și
făcuseră cuibul. Ea fărîmiță o bucată de pîine și privi cum o ciu-
guleau, așa cum strămoșii lor înaripați ciuguliseră desigur fărîmi-
turile de la masa unei regine.

Mai apoi, în timpul mesei, cei patru vorbiră de nefericita re-
gină, care li se părea a fi de față, gazda lor.

— Ar fi fost plăcut de pescuit în eleșteu. Păcat că n-am luat
undița, spuse Raynald.

— A pescuit și Marie Antoinette ? întrebă Berthe.

— Cred că da, zise ducele. Cel puțin așa se spune. Dar ea se
juca numai de-a pescuitul. De cîte ori prindea un pește, îl arunca
înapoi în apă. Avea o inimă atît de bună.

— Atunci, de ce au omorît-o, papa ?

Dept orice răspuns, el ridică din umeri.

— Poporul era sărac și flămînd și gîndea că regele și regina cheltuiesc prea mult pentru sine. A costat foarte mult construirea acestui sătuleț, a palatelor, fîntînilor țîșnitoare și frumoaselor grădini. Banii erau ai poporului, căruia nu-i place desigur să fie sărac și flămînd.

— Dar asta-i prostie ! Nu pot fi toți bogați ; trebuie să existe și oameni săraci, nu-i așa ?

Berthe spusese acestea, în timp ce arunca păsărelelor o coajă de piine.

— Și la această întrebare îți va putea răspunde Mademoiselle mai bine decît mine. Ducele surise șiret Henriettei. Mă bucură să constat că n-ai făcut din copiii mei niște republicani de-ai dumitale.

— Mă îndoiesc că din Berthe s-ar putea face altceva decît o regalistă, răspunse Henriette veselă. Plăpumița leagănului ei trebuie să fi fost făcută din purpură. Ea s-ar fi înțeles bine cu Marie Antoinette.

— Azi nu se mai taie capul regilor și reginelor, nu-i așa, papa, se interesă Raynald, oarecum îngrijorat.

— Nu, cel puțin nu s-a mai făcut în ultima vreme, răspunse tatăl. Mai mult nu se poate spune, deocamdată.

După masă, Berthe și Raynald porniră să adune flori. Ducele își întinse picioarele și își aprinse o țigară, pe cînd Henriette aduna farfuriile și tacimurile. Amîndoi tăceau. Seninătatea clipei făcea vorbele de prisos. În cele din urmă, el sparse tăcerea. Vorbi rar, tot privind spre copiii care alergau printre copacii bătrîni, noduroși.

— Ciudat că ne găsim aici. Tare aș vrea să știu ce ar crede Marie Antoinette despre vizitatorii de astăzi ai Micului Trianon.

— Despre dumneavoastră și copiii dumneavoastră numai bine, probabil. Dar cu mine, mi-e teamă că nu prea e de acord.

— De ce crezi asta ?

— Pentru că n-ar avea încredere în mine și lumea căreia aparțin, deși înainte de a muri a învățat a cunoaște oameni și lucruri despre care pînă atunci nici nu visase sărmana !

— Ești inconsecventă. Disprețuiești lumea din care făcea ea parte și totuși o numești „sărmana“.

— Spun ce simt. Ea a trebuit să plătească scump ceea ce a înțeles prea tîrziu.

— Ca noi toți. Vechea amărăciune ieși iar la iveală. Toți trebuie să plătim pentru experiența acumulată și atunci e prea tîrziu ca să ne putem folosi de ea. Găsesc totuși că te potrivești cu ea

într-o privință : era foarte ambițioasă, Mademoiselle Deluzy, și așa ești și dumneata.

— Și eu credeam că sînt ambițioasă, Monsieur, dar acum nu mai sînt atît de sigură. Poate că eram numai mînată de nemulțumire. Se confundă lesne.

— Și acum nu mai ești nemulțumită ?

— Numai rareori. Numai cînd... Se opri încurcată, apoi continuă : Uneori nu este tocmai ușor, cînd porți în inimă ceva ce nu-ți aparține.

— Dar cînd ai ceva în inimă este al tău, doar !

— Se poate, dar m-am exprimat greșit desigur. N-am vrut să spun „ceva“ ci „un om“. Ea ridică ochii și-i întîlni privirea ; dar expresia feței lui o făcu să aplece din nou capul. Nu este același lucru să crești o plantă pe care ai semănat-o singur, sau una la a cărei răsărire n-ai contribuit cu nimic. Și tocmai asta e soarta guvernantei, Monsieur. Ea se aplecă și-și scutură o fărîmătură de pe fuștă ; rise silit înainte de a putea continua stăpînită. Dar n-aș vrea să dau impresia că mă plîng — și cu atît mai puțin astăzi ; mă simt foarte fericită aici.

Ducele surise.

— Îmi vine a crede că ești fermecată de aceste locuri mai mult încă decît mine, cu tot discursul dumitale înțelept despre progres și vremuri trecute. Știi, Mademoiselle Deluzy, tocmai mă gîndeam dacă nu cumva viața, ca și istoria, își are orele ei de liniște între epoci de frămîntare !

Vorbea serios și cuvintele lui îi meraseră la inimă. Înțelese că vrea să-i spună că se împăcase cu soarta și că nu mai spera în vreo ameliorare, în afară doar de clipe ca aceea de acum, în care putea fi scutit de reproșuri și pretenții. O astfel de resemnare o mișca întotdeauna, fie că o întîlnea la un bărbat, la un copil sau la un animal. Ea nu putea suporta să citească în ochii cuiva mărturisirea înfrîngerii, nici să vadă umeri îndoindu-se sub povara jugului. Era mai bine pentru el să nu se ridice împotriva soartei ; și totuși simțea lipsa vechiului lui spirit, de opoziție.

— Să sperăm că, reluă el după o pauză, noi doi, care am putut gusta aici din fericirea Mariei Antoinette, nu vom avea de îndurat și nenorocirea ei.

— Oh, Monsieur, cred că nici nu e posibil pentru o altă ființă omenească. Poate că acesta și este motivul pentru care uităm atît de lesne dureri și necazuri, deoarece trebuie să le ducem veșnic singuri.

El se întoarse spre ea și o privi lung.

— Ai dreptate, spuse el. Numai la fericirea noastră putem face părtași pe alții ; îmi voi aminti mereu de fericirea sărmanei regine, după cum nu voi uita nici ora aceasta.

— De-ar fi fără sfârșit ! Ea oftă.

— Va dura atît timp cît ne-o vom aminti !

Ducele se ridică brusc și se duse după copii. Henriette îl văzu pășind pe pajiștea însorită și vorbele lui îi răsunau în urechi, căci erau cu totul altfel decît cele pe care i le spunea de obicei. Avea să fie ultima dată cînd putea ea să-i vorbească astfel — atît de liniștită și nestingherită, fără teamă și piedici și fără riscul de a fi spionată.

În drum spre casă, copiii flecăreau și aveau de arătat și de povestit sumedenie de lucruri, dar cei mari tăceau. Ajunseră tîrziu acasă ; lampagii tocmai își făceau cursa prin oraș și ferestrele palatului Praslin erau luminate. Cînd trăsura intră în curte, Henriette observă o statură înaltă pășind pragul, și recunoscî îmbrăcămintea neagră a abatelui Gallard. El îi privi pe cei care soseau, fără să salute pe duce și pe copii.

— Bonjour, mon père ! strigă Raynald, observîndu-l, și Berthe îi făcu o plecăciune.

— Cam tîrziu pentru „bonjour“, copii, răspunse abatele, ziua s-a terminat. V-am așteptat cam mult, sperînd să ne rugăm împreună.

— E și mîine o zi, murmură Berthe cam înțepată.

Henriette spera că abatele nu auzise spusele fetei. Era de ajuns că îi văzuse înapoindu-se împreună din excursie, dar să mai fi auzit și necuviința copilei a cărei educație îi era încredințată ei. Ducele îl salutase pe duhovnic cam în fugă, își zise Henriette pe cînd intrau. Fără să vrea întoarce capul și văzu că abatele nu părăsise curtea, ci îi urmă în casă. Pașii lui se îndreptară spre camerele marelui. Încălțămîntea ușoară parcă aluneca pe pardoseala de marmură și trupul lui uscățiv în reverandă întunecată înainta măsurat și pînditor ca o pisică neagră care pornește după pradă. Și prada avea să fie ea.

CAPITOLUL XVIII

Pentru a produce explozia e de ajuns o scînteie și dinamita încordării sufletești nu face excepție. Timp de șase ani, încordarea dintre ducesă și Henriette a putut fi cu greu stăpînită, dar în iunie 1847 sosi momentul în care zăgazul cedă.

Lovitura de grație a dat-o o neînsemnată neînțelegere din gospodărie, deși Henriette înțelesese încă de la înapoierea din excursia la Versailles că abatele și bătrînul mareșal se uniseră împotriva ei. Motivul fu Lisette, una din cele două fete în casă ale copiilor ; de mai multă vreme ea era un spin în ochii Henriettei. Lisette era într-adevăr devotată fetelor, mai ales Berthei, dar avea un amor propriu provocator și marea ei plăcere era să nesocotească dispozițiile Henriettei. Era originară din Corsica, fiica unei vechi servitoare a casei Sebastiani, și deci foarte legată de ducesă, în care vedea o protectoare ; și aceasta îi dădea o siguranță care la orice ocazie se transforma în neobrăzare. Henriette avusese de-a face cu ea, nu o dată, dar — cu toată nefasta influență asupra disciplinei copiilor — nesupunerea ei nu meritase să fie adusă la cunoștința ducesei.

Dar, cînd Berthe fu nevoită să rămînă în pat, cu o ușoară gălbinare, și Lisette nu respectă prescripțiile medicului referitor la dietă, Henriette se văzu silită să procedeze cu energie. Berthe era aproape însănătoșită, cînd deodată boala îi reveni în mod inexplicabil. Medicul se găsea în fața unei dileme, pînă cînd pacienta mărturisise că o convinsese pe Lisette să-i aducă de mîncare lucruri interzise. Medicul făcu reproșuri Henriettei și ea, la rîndul ei, Lisettei.

— Dar ce, doar nu era s-o las pe biata domnișoară să moară de foame, zise Lisette obraznică, puțin îmi pasă de ordinele dumitale și ale medicului ; cît timp sînt eu aici, va căpăta să mînce ce-i dorește inima !

— În cazul acesta, nu vei mai avea prilejul să nesocotești dispozițiile noastre, răspunse Henriette fără a da atenție privirii semețe pe care i-o aruncă fata, părăsind camera.

Henriette îl deranja cît putea mai rar pe duce cu necazurile gospodăriei și ezită și de astă dată înainte de a o face, căci îl știa preocupat de noua lui activitate politică. Dar, sigură fiind că Lisette va profita de împrejurare, și în joc fiind însănătoșirea Berthei, ea îi aduse la cunoștință în aceeași seară cele petrecute.

— Să plece imediat din casă, hotărî el. E de neînchipuit ! E în stare să-i dea și otravă. Ar fi trebuit s-o dai afară pe loc !

— Dar, Monsieur, asta nu intră în atribuțiile mele. Știți bine cît de mult ține doamna ducesă la Lisette ; ar fi de preferat să vorbiți mai întîi cu soția dumneavoastră.

El se declară gata s-o facă, deși nu cu dragă inimă. Și, cu toate că Lisette părăsi casa a doua zi, concedierea ei avu urmări grave. Ducele și ducesa se certară atît de violent, încît ducesa căzu la pat pentru o săptămînă, iar ducele se închise în apartamentul

său și în fiecare seară lua masa în oraș. El nu mai pomeni de această întâmplare, dar Henriette pricepu că discuția se-nvîrtise mai mult în jurul ei și influența ei în gospodărie, decît în jurul fetei. Lisette însă rămase credincioasă tradiției corsicane. Ducea era restabilă, Berthe mergea spre bine și liniștea era oarecum reîntronată, cînd izbucni o nouă criză. După cum se dovedi în urmă, Lisette se dusesse la redacția gazetei care publicase odinioară prima notiță scandalosă și zugeră plecarea ei din casă în culorile ce-i conveneau. Ea nu omisese nimic din ceea ce ar fi putut pune în lumină proastă pe Mademoiselle Deluzy și redactorii acelei fițiuci mîrșave mai înfloriră povestea cu invenții proprii. Astfel, dezbinarea din casa Praslin și pasiunea ducelui pentru guvernantă fără scrupule și interesată deveni obiectul birfei unanime, pe malul drept ca și pe cel stîng al Senei, la Curte nu mai puțin decît în prăvălii și în cafenele. Întimplător, ziarele duceau lipsă de noutăți la acea epocă, și mai toate acordară, timp de mai multe zile, un spațiu larg comentariilor asupra scandalului public suscitāt de faptele petrecute în una din cele mai distinse familii ale nobilimii. Se spunea că ducea și-ar fi ieșit din minți ; că s-ar fi retras la mînăstire ; că e împiedicată să-și vadă copiii ; că n-ar fi prima cucerire făcută de frumoasa dar nerușinata Mademoiselle D. ; și că însuși regele l-ar fi amenințat că intervine, dacă ducele stăruie în orbirea lui.

Henriette nu află de acest atac decît mult după ce ziarul fusese citit și cazul comentat pe larg de servitorime. Furtuna izbucni în ziua aniversării lui Raynald, tocmai cînd ea era mai ocupată ; lecțiile fură îngrămădite dimineața, pentru a lăsa după amiaza liberă petrecerii. Albert Remey fusese rugat să-i însoțească la o reprezentație pentru copii, în pasajul Choiseul, Crinolinele largi și voia bună umpleau trăsura cea mare. Era o zi însoțită de iunie, încă lipsită de toropeala și praful verii. Pretutindeni flori — în parcuri, la florării, în coșuri, la ferestre, ca și la pălăriile cucoanelor.

— Ai noroc că-ți serbezi ziua aniversară în iunie, spuse Henriette băiețașului care sta lîngă ea, purtînd haine noi și ghetete tîvite cu roșu. Chiar și fără cadouri, încă este o favoare.

Dar Raynald era de părere că darurile sînt foarte necesare. Ba, în drum spre casă, se hotărî deodată să-i cumpere din banii lui un cadou Henriettei. Monezile de argint și bancnotele primite în dimineața zilei de la tatăl și bunicul lui și de la cei doi unchi Sebastiani îi ardeau buzunarele. El nu se lăsă pînă nu opriră trăsura în fața prăvălioarei de pe Rue de Rivoli unde de atîtea ori priviseră pe bijutier tăind camee.

Raynald își băgase în cap să cumpere o asemenea camee pentru Mademoiselle, deși ea își dădea toată osteneala să-l oprească de la o astfel de risipă. Albert Remey îl însoți pe Raynald în magazin ca să-l ajute să aleagă, iar Henriette și fetele așteptau în trăsură. Dar alegerea nu era ușoară, așa că Henriette trebui să coboare și ea.

— A ales două mai mici, pe care bijutierul i le-a lăsat la jumătate de preț, îi șopti Albert. Nu cred să fie pe gustul dumitale, dar fă-i plăcerea. L-ar durea prea mult să nu-i aprobi alegerea.

Intrind din lumina străzii, prăvălioara era neobișnuit de întunecată și cameele, a căror frumusețe negustorul înaintat în vîrstă o lăuda tînărului client, păreau fin tăiate.

— Așa, Mademoiselle, puteți alege ! zise Raynald, cu un gest măreț.

Era clar că băiețașul o prefera pe aceea care reprezenta un călugăr ținînd în mînă un cap de mort. Raynald era la vîrsta cînd capul de mort joacă un rol principal în povestirile cu aventuri și nu se putea nega că meșterul crease o mică operă de artă. Nu este de mirare, gîndi Henriette, că i-o vinde ieftin ; nu este prea veselă.

— Nu veți găsi nicăieri așa ceva ! îi făcu atenți negustorul.

Henriette gîndi că poate avea dreptate și văzînd strălucirea bucuriei în ochii lui Raynald, nu-l putu dezamăgi.

— Ce gust ciudat ! spuse ea în șoaptă lui Albert, în timp ce cameea era împachetată în vată și pusă într-o cutioară. E un băiat foarte încăpățînat. Sper că nu și-a cheltuit toți banii !

Albert nu răspunse. El se aplecase peste un ziar ce era desfăcut pe masă. O surprinse expresia feței lui. Ținea gura deschisă și era foarte palid. Ochii ei îi urmară pe ai lui și — o străbătu ca un trăsnet cînd citi acolo numele Praslin și al ei. Literele păreau a lua proporții uriașe. Mîna ei căută marginea mesei de care se agăță cu disperare. Ca de departe auzi cuvintele politicoase de mulțumire ale bijutierului.

— Și dacă pe domnul îl interesează ziarul, sînt bucuros să i-l pot oferi. Eu l-am citit.

— Nu, nu, mulțumesc domnule, îl auzi ea pe Albert spunînd în grabă, și-i simți mîna pe braț și recunoscă după glas cît de agitat era.

El o trase afară din prăvălie, dar înainte de a ajunge la ușă, ea își reveni din amețeală și se întoarse.

— Vă rog, dacă mi-ați da ziarul, v-aș fi foarte îndatorată, dacă într-adevăr nu vă mai trebuie.

Mîna ei apucă gazeta. Printre degete citi cuvîntul „Praslin“. Calmă, împături ziarul astfel ca să nu se vadă articolul cu pricina.

Trebuia să împiedice ca ochii iscoditori ai fetelor să descopere acel nume.

Se auzi răspunzînd mecanic la întrebări în scurtul drum ce-l mai aveau pînă acasă. Albert stătea tăcut în fața ei și ea se ferea să-i înlînească privirile. Cînd coborîră din trăsură el nu-și luă rămas bun, motivînd că trebuie să ia niște cărți din sala de clasă. Pe cînd copiii suiau în fugă treptele, el rămase alături de Henriette și-i spuse în șoaptă :

— Ce ordinar este acest atac laș ! De unde au scos aceste minciuni infame ? Cine se ascunde în spatele lor ?

Henriette strînse ziarul în pumn și un surîs sarcastic îi apărui pe buze : îi veniră în minte amenințările Lisettei, la plecare.

— Cred că știu cine este răspunzător de aceste calomnii, spuse ea. Dar la ce mai folosește asta acum ? Ai citit tot, Albert ?

— Da, aproape tot. Mi-e teamă că de astă e mai grav decît atunci.

— Da, răspunse ea, mi-e teamă și mie. Și chiar dacă n-ar fi — ducele abia a fost primit în Camera pairilor și urmările ar putea fi mult mai neplăcute pentru el. În ceea ce mă privește, eu... Ridicarea ei din umeri exprimă mai mult decît ar fi putut-o spune vorbele.

— Știu, Henriette, dar nu oricine te poate vedea aici, zilnic, ca mine. Trebuie să înțeleagă fiecare că aceste acuzații nu conțin nici o urmă de adevăr ; că dumneata și ducele... Se întrerupse încurcat.

— De ce eziți s-o spui ? întrebă ea cu amărăciune. Întreg Parisul o spune, doar !

— Știu că este o minciună și merg chiar acum cu dumneata la duce și la ducesa și le-o spun.

— Nu, Albert, nu ! Nu trebuie să fii amestecat și dumneata. Orice ai avea de gînd să spui, mie nu-mi poate fi de folos, iar dumitale îți va dăuna.

— Nu voi tăcea, atîta timp cît numele dumitale cinstit este tîrît în noroi. Trebuie să fac ceva, ca să-ți dovedesc prietenia și încrederea mea.

— Pentru asta vei mai avea ocazia, zise ea. Era o hotărîre neobișnuită în glasul ei, deși mîna care o prinse impulsiv pe a lui tremura. Te rog, Albert, pleacă acum și mîine cînd vei veni poartă-te de parcă n-ai ști nimic.

Se opriră în fața sălii de clasă și el îi ținea mîna și o privea în ochi cu o expresie de îngrijorare și nedumerire.

— Dar, Dumnezeule, cum voi putea juca o astfel de comedie, cînd dumneata te afli în această situație încîlcită ? Spune ce să fac.

— Să faci ce te rog și să nu uiți că ești un savant, care trăiește numai printre cărțile lui. Dumneata nu citești niciodată ziarele și despre această fițuică de scandal nici n-ai auzit vreodată.

Se spală și-și schimbă rochia. Îmbracă o rochie subțire de un verde delicat, presărată cu mici flori cu luciu metalic, de culoarea părului ei. Abia de două zile i-o adusese de la croitoreasă și totuși i se părea o veșnicie de atunci.

— Bine, își zise, pieptănîndu-se în fața oglinzii și prinzîndu-și broșa de email cu cap de balaur, darul de împăcare al ducesei, din cea dintîi primăvară a venirii ei în casă. Arăt astă seară mai bine ca oricînd, dar pentru cine, și pentru ce ? Abia acum pricep de ce condamnații la moarte dau atîta atenție ținutei lor, cînd se arată pentru ultima oară în public.

Masa de seară trecu fără probleme. Copiii erau atît de voioși și de vorbăreți că nu băgară de seamă neliniștea Henriettei. Ea se temuse ca ducele să nu-și ia locul obișnuit la masa copiilor, dar răsufală ușurată cînd locul rămăse gol. I-ar fi fost penibil să stea în fața lui acum cînd știa ce știa și ceea ce desigur aflase și el între timp.

— Voi ruga pe papa să monteze în aur cameea dumitale, spuse Raynald, eu n-am bani de ajuns. Și pe dos trebuie gravat ceva. Ce ai vrea să se scrie, Mademoiselle ?

— Nu știu, dragul meu, încă nu m-am gîndit.

— Se gravează de obicei nume și date, explică Berthe.

— Atunci să scriem „Raynald, 18 iunie 1847“, ca să-ți amîn-tești mereu de ziua de astăzi, hotărî băiețașul.

— Nu o voi uita și fără aceasta, îl asigură Henriette ; și apoi admirară cu toții cameea la lumina lămpii.

La ora 9 primi invitația pe care o aștepta : Mademoiselle Deluzy era rugată să se prezinte neîntîrziat la mareșal ! Urmîndu-l pe servitor în lungul coridorului și în jos pe scară, ea se pregătea pentru ce-o aștepta. Își spunea că lucrurile erau foarte grave, dacă n-o chemase să dea socoteală ducesa, ci tatăl ei. De asemeni, mareșalul ar fi amînat pe a doua zi discuția, dacă n-ar fi fost de părere că orice amînare poate fi dăunătoare. Dar oricum era de preferat tatăl decît fiica.

Ușa se deschise. Henriette intră în salonul în care o așteptau doi domni în vîrstă. Într-un fotoliu remarcă statura viguroasă a mareșalului, în altul chipul uscat, întunecat al abatelui. Ducele și ducesa nu erau de față și aceasta o neliniști. Fu rugată să ia loc.

I se părea că în tăcerea ce domni în primele momente după intrarea ei acești doi bărbați, care reprezentau puterea lumească și cea bisericească, se reculegeau înainte de a da sentința. Mareșalul semăna mai mult decât oricând cu corsicanul aspru, necioplit, a cărui sobrietate și vigoare te făceau să uiți eleganța care-l înconjura. Dar de acest bărbat Henriette se temea mai puțin decât de abatele care stătea nemișcat, învăluit în reverenda-i lungă și a cărui răceală te ținea la distanță. Privea într-o parte și profilul lui îi amintea de ceva, nu știa bine de ce. Deodată se luminează; ar fi putut servi de model pentru capul călugărului de pe camee — aceeași palidă asprime a trăsăturilor, de parcă i s-ar fi împietrit carnea. Dacă abatele ar fi avut un cap de mort în mână, asemănarea ar fi fost perfectă.

Atît de adîncită era în contemplare, încît trebui să facă o forțare să-și dezlipească privirile de pe profilul abatelui și să-și concentreze atenția la vorbele mareșalului.

— Știi desigur, Mademoiselle, de ce te-am chemat. Ai citit, cred, ziarele.

— Da. Aceleași minciuni răuvoitoare de totdeauna!

— E posibil să fie minciuni, răspunse el și schimbă o privire plină de înțeles cu abatele, dar de data aceasta au mers prea departe. Noi nu trebuie să mai tolerăm aceste insulte.

— Mă bucură că spunei „noi“, Monsieur; asta mă face să sper că aveți înțelegere și pentru situația mea.

— Situația a devenit insuportabilă pentru noi toți, din cauza dumitale. Ochii săi adînci sclipiră amenințători. Abatele și eu sîntem de părere că nu mai există decât o cale de îndreptare: să părăsești neîntîrziat casa asta.

Tăcere mormîntală domnea în cameră; tăcerea ce urmează tunetului. Inima Henriettei bătea să se rupă, deși ea se simțea ca paralizată.

— O clipă, vă rog! În sfîrșit își recăpătă glasul. Îmi permiteți să vă amintesc, Monsieur, că încă de atunci am vrut să părăsesc de bună voie casa, înainte ca lucrurile să ia proporții. Dar mereu s-a insistat să rămîn. Acum doi ani, în Corsica, chiar dumneavoastră ați făcut-o. Pe atunci erați de părere că acesta e mijlocul cel mai sigur de a preîntîmpina zvonurile.

— M-am înșelat. Aceste zvonuri, cum le numești dumneata, au căpătat o răspîndire îngrijorător de mare.

— Dar înțelegeți tot atît de bine ca și mine, Monsieur, și domnul abate de asemeni, că plecarea mea în aceste împrejurări m-ar pune într-o lumină proastă.

— Mademoiselle, sînt alții la care trebuie să ne gîndim în primul rînd. Vorbea abatele. El se aplecase puțin înainte și mîinile-i lungi, fără culoare, păreau ca de pergament străveziu pe reverenda-i neagră.

— Sînt aici în calitate de duhovnic al unei mame iubitoare, cucernice, devotate — al unei soții care îndură chinuri groaznice de cînd ai venit în casa ei.

— Și eu am avut de suferit. Henriette știa că n-are rost să se mai opună, dar voia să se scufunde cu steagurile filiiînd. Timp de șase ani nu am fost tratată cu atenție și considerație decît de duce și de copii. Devotamentul meu era interpretat ca ceva ărit și josnic. Eram spionată la tot pasul ; toate vorbele și faptele mele erau răstălmăcite, pînă am fost adusă la limita răbdării și puterii de stăpînire omenești.

— Ai dreptate, Mademoiselle, răspunse abatele cu un ton sarcastic, m-am mirat adesea de răbdarea dumitale. Această calitate îți va fi de folos în viitoarea dumitale slujbă. Dar pe mine mă interesează, din păcate, mai puțin necazurile dumitale decît bunăstarea ducesei. Nu mai pot să privesc impasibil cum devine străină în propria ei casă și este ocolită de acei pe care îi iubește și de care e unită prin cele mai sfînte dintre legături.

— Mă-nchin în fața legăturilor sfînte, dar ele nu pot înlocui dragostea născută din simpatie și încredere. Nu putem sili pe nimeni să ne iubească ; dragostea trebuie cîștigată, tot așa ca și dreptul de a iubi. Îmi pare rău de doamna ducasă. Mi-am dat toată osteneala să-i fac pe plac, știind-o suferindă și atît de ușor iritabilă ; și nici acum nu-mi permit s-o judec. Dar dacă a devenit străină în propriul ei cămin, ea singură e vinovată. Toanele ei nesocotite au ridicat în juru-i ziduri care țin departe pe cei ce-i sînt dragi.

— Mademoiselle, nu sîntem aici ca să discutăm despre caracterele oamenilor. Dumneata ai multe calități, dar modestia pare să-ți lipsească.

— Modestia nu poate fi de folos acelui care trebuie să-și croiască singur un drum în viață. Henriette era revoltată că este îndepărtată așa cum ai alunga o muscă de pe frunte.

— Oricum, reluă abatele cu răceală, domnul mareșal și cu mine nu vrem să mai rămîi în casă.

— Da, da, trebuie să ne gîndim bine, intră în vorbă celălalt. Nu este vorba numai de suferințele fiicei mele și de umilința ultimului scandal, ci și de duce, care a intrat acum în viața publică. Astfel de întîmplări pot influența asupra regelui și a Curții. O

revenire ar putea avea urmări foarte serioase, și trebuie să ne gîndim și la viitor.

— Și la viitorul meu trebuie să mă gîndesc. Curtea va avea de suferit sau nu — eu însă voi fi cel mai greu lovită.

— Fără îndoială, Mademoiselle. Ironia ei scăpă marelui, ea spera însă că nu și abatelui. Tocmai asta voiam să spun — trebuie să judecăm obiectiv, și, bineînțeles, voi îngriji să fii despăgubită materialicește.

— Și ce perspective îmi rămîn, Monsieur ? Nu trebuie să vă mai spun că plecarea mea în astfel de împrejurări îmi va face imposibilă găsirea unei alte slujbe în Franța.

— Tocmai. Cel mai bine ar fi să pleci în Anglia, unde, după cîte știu, ai prieteni influenți. Nu le va fi greu să-ți procure o slujbă potrivită. Sîntem de părere că acesta este planul cel mai bun și eu sînt dispus să te ajut bănește, dacă accepți.

— Așa ! Să fiu alungată din țară ca orice element indezirabil ? Nu, vă mulțumesc, Monsieur ; aveți dreptul să mă dați afară din casă, dar din Franța... nu !

— Așteaptă, o întrerupse mareșalul, căruia i se suise tot sîngele în obraz, la auzul vorbelor ei. Lasă-mă să termin. Avînd în vedere interesul ce ți-ai dat pentru nepoții mei, sînt dispus să te asigur de orice nevoi, acordîndu-ți o rentă.

— Vă rog să nu mă înțelegeți greșit, interveni Henriette. Nu am adus în discuție chestiunea bănească !

— Totuși, nu o putem nesocoti, Mademoiselle. Dacă sînt bine informat, renta pe care ți-a fixat-o ducele dacă rămii pînă la căsătoria celor două fete mai mari se anulează plecînd acum.

— Nu acesta a fost motivul rămîinerii mele. Și acum n-am altă dorință decît de a-mi putea continua meseria.

— De aceea ai face bine dacă ai pleca în Anglia, unde cu renta anuală pe care ți-o asigur ai putea-o scoate comod la capăt. Să zicem, o mie două sute de franci anual !

— Nu vorbesc de franci și nici de Anglia, Monsieur. Voi rămîne în Franța și, dacă se poate, la Paris ; și nu pretind nici o despăgubire. Cer numai asigurarea că tot ce s-a petrecut nu va vătăma ceea ce posedă mai de preț o educatoare : reputația ei.

— La reputația dumitale trebuia să te fi gîndit mai de mult, zise abatele. Teamă mi-e că nu ți-o putem reda neatînsă. Mi se pare că domnul mareșal a fost mai mult decît generos față de dumneata.

— Nu primesc pomană, nici de la domnul mareșal, nici de la nimeni altul. Dar nu permit să mi se răpească dreptul de a-mi cîștiga existența cum și unde-mi place. Dacă ați fi de acord să mai rămîn peste vară, sau pînă cînd se va așterne uitarea peste această

întimplare neplăcută, ar fi cea mai simplă soluție ; dar despre aceasta nu eu pot hotărî. Oricum, e important pentru mine să capăt o scrisoare de recomandare din partea doamnei ducese. Cred că mi se cuvine, după cei șase ani serviți cu credință.

— Ne faci mari greutăți. Degetele puternice ale marelui băteau în brațul scaunului. Foarte mari. Te sfătuiesc din nou să pleci în Anglia. Cumpănește bine !

— Nu, Monsieur. Prefer Franța. N-am fugit niciodată din fața greutăților.

— Bine. În cazul acesta, nu mai am nimic de spus.

— Vă rog numai să vorbiți cu doamna ducesă pentru scrisoarea de recomandare. Spuneți-i că plec mâine. Vă voi indica adresa unde să mi se trimită scrisoarea.

Era îngrozitor să stea la tocmeală ca țărani la tirg. Henriette însă era conștientă că luptă pentru dreptul ei și că era în joc tot viitorul ei.

— Voi vorbi cu fiică-mea, cedă ezitînd mareșalul, dar nu promit nimic ; a avut atît de suferit !

— Doamna ducesă e cunoscută pentru bunătatea ei, spuse Henriette și se ridică. Sînt convinsă că nu-mi va refuza cîteva cuvinte de despărțire onorabile. Poate că va fi chiar atît de generoasă să adauge că am plecat din proprie inițiativă.

— Mergi prea departe, Mademoiselle, răspunse abatele în locul prietenului său. Nu ai dreptul să pui condiții acelor care atîta amar de vreme ți-au suportat aroganța și îngîmfarea. Am impresia că prea tare îți aperi reputația.

Disprețul rece al abatelui o revoltă mai mult decît au făcut-o vreodată accesele de furie ale ducesei. Ea ridică semeață fruntea și-l privi drept în față.

— Nici n-aș putea, domnule abate, împotriva unor astfel de minciuni nu te poți apăra îndeajuns de dîrz.

— Pronunți cam lesne cuvîntul „minciună“, dar nu uita că sînt și minciuni care nu se spun, nici nu se scriu, dar pentru care vom fi chemați să dăm socoteală — ca și dumneata pentru durerea pricinuită unui semen, unei soții bune, a cărei rugăciune ai batjocorit-o.

Abatele oftă adînc și privi în sus, de parcă ar fi implorat ajutorul ceresc, își zise Henriette. Ea știa că în fața acestui om era fără putere, dar nu voia să-i lase lui ultimul cuvînt.

— Domnule abate, îi spuse, poate că nu știți că și eu am un duhovnic căruia mă spovedesc : conștiința mea ; și o conștiință curată poate da absolvirea de păcate.

Nu-și mai amintea dacă-și luase rămas bun de la cei doi domni și cum părăsise camera. Nu-și dădu seama dacă discuția durase o oră sau numai câteva minute — știa numai că un capitol al vieții ei se încheiase și i se păru curios să mai găsească fetele mai mari în jurul lămpii, cu cărțile lor și lucrul de mînă.

— În sfîrșit, Mademoiselle ! Louise îi sări în întîmpinare. Papa a fost aici și a plecat abia de câteva clipe. Ți-a scris câteva rînduri și m-a însărcinat să ți le predau neapărat încă în seara aceasta. Dar, nu te simți bine, Mademoiselle ? Ești atît de palidă și mîinile îți tremură.

— Nu, mai bine să vă spun de pe acum, dragele mele. Ea căzu sleită pe un scaun, înconjurată de micul grup. Am primit vești rele astă seară.

— O, Mademoiselle, îmi pare rău. Dar nu ești cumva bolnavă ?

— Nu, nu ! Încearcă să le liniștească zîmbind. Mi-e bine ; dar bunicul e suferind, și trebuie să plec la el.

Oricum, se apăra ea în gînd de vorbele abatelui împotriva conștiinței ei, în anumită privință așa și este. Bolnav e într-adevăr, și nu mă pot ocupa acum de amănunte. Iar mîine nu va mai fi de datoria mea să le mai povestesc altceva fetelor.

— Dar te înapoiezi curînd, nu ?

Henriette evita privirea întrebătoare a ochilor limpezi, tineri.

— Nu știu încă, poate dura mult !

— Ce ciudat, Mademoiselle ! Nici nu știam că ai un bunic. Nu ne-ai spus niciodată nimic despre el.

— De ce s-o fi făcut, Louise ? El nu vă interesează.

— Ba da, Mademoiselle, ne interesează tot ce te interesează și pe dumneata.

Simpatia și devotamentul ei o tulburară mai mult decît acel articol de ziar, mai mult decît discuția de acum câteva clipe. Numai cu greu putu convinge fetele să nu-i ajute la împachetat. Ele voiau s-o însoțească în camera ei și să rămînă pînă tîrziu cu ea. Mereu o puneau în încurcătură cu întrebările lor despre bunic, despre boala lui, despre durata absenței ei. Răspundea cît putea mai bine. Și pe cînd tinerele fete o înconjurau neîngrijorate și vocile lor limpezi îi răsunau în urechi, Henriette își spunea în gînd că

totul se sfîrşise. Nu vor mai sta ca acum împreună în jurul mesei, sub lampă, reinviind bătălii din timpuri de mult apuse, sau luptînd cu şirurile de cifre sau cu verbele neregulate. O dată — de două ori — de trei ori ! bătu vechiul ceas de perete ; parcă ar fi ciocanul unui strigător la mezat, îşi spuse Henriette.

În sfîrşit, trecu şi chinul despărţirii, sala de clasă rămase goală şi Henriette intră în camera ei. Abia acolo îndrăzni — după ce zăvorî uşa — să citească scrisoarea pe care i-o predase Louise. În afară de două sau trei scurte notiţe în chestiuni de serviciu, ducele nu-i scrisese niciodată. Scrisoarea era fără adresă, cuvinte aruncate în fugă, cu creionul, pe o foaie de caiet.

„Inima mi-e plină, dar nu ştiu ce să spun şi ce să fac. Mîinile imi sînt legate şi nu am posibilitatea, scumpă prietenă, să te ajut, aşa cum de atîtea ori m-ai ajutat dumneata pe mine. Port blestemul nenorocirii şi orice aş face aduc numai necazuri altora, şi mai ales dumitale, pe care aş vrea să te ocrotesc cel mai mult. Este aşa cum ai spus dumneata : numai la fericirea noastră putem lua părtaş pe alţii, nu şi la durerea noastră. Totuşi, sînt conştient că eu port răspunderea soartei pe care acum trebuie s-o înduri singură. Dar gîndeşte-te mereu că şi eu sînt singur. Este într-adevăr o neînsemnată mîngiere, însă vei găsi poate puţină putere în ea. Eşti mai curajoasă decît mine. Nu mă tem atît pentru dumneata cît pentru mine însumi.

Comunică fetelor mele unde eşti de găsit ; fii sigură că te vom vizita. Noapte bună şi iartă-mi aceste biete cuvinte“.

Scrisoarea nu purta semnătură ; nu era greu de ghicit că nici în această ultimă seară el nu îndrăznise să accepte un astfel de risc. Scrisul trăda graba şi enervarea ; literele inegale, cînd mai subţiri, cînd mai groase şi într-un loc părea să se fi rupt virful creionului sub apăsarea mîinii puternice.

Ea stătea la măsuta de scris şi cumpănea dacă să-i răspundă în vreun fel sau nu. Dar n-o făcu : scrisoarea cea mai politicoasă şi ceremonioasă ar fi putut fi răstălmăcită ; şi apoi, ducele a prevăzut aceasta cînd a rugat-o să comunice fiicelor lui adresa ei. Sărmanul, se temea de noi neplăceri. Henriette zîmbi amar. O lăsase în impas ; dar nu-i putea reproşa nimic. Intervenţia lui tot n-ar fi putut s-o ajute. Şi el nu era curajos ; o recunoscuse singur. Era ca un băiat care se agăţase de mîna ei, fiindu-i frică de întuneric. Ea îi întinsese mîna şi amîndoi fuseseră mulţumiţi şi fericiţi în prezenţa celorlalţi. Altceva nu fusese între ei. Şi acum se isprăvisе şi asta. Era timpul să plece !

Henriette se duse la fereastră şi o deschise. Jos, se întindea grădina, întunecată şi caldă ; o mireasmă de vară se înălţa pînă la

ea ; din depărtare pătrundeau zgomotele oraşului — ropot de copite şi scîrîit de roţi pe Champs-Élysées. Era pulsul Parisului, pe care nu voia să-l părăsească.

Se întoarse în cameră, îşi pregăti cămaşa de noapte şi stinse lampa. Se dezbracă pe întuneric, neputînd să mai suporte vederea celor două încăperi unde, în cursul ultimilor şase ani, fusese năpădită de gînduri şi simţiri atît de felurite. Se ferea să devină sentimentală privind obiectele care au fost martorele vieţii ei de aici — ceasul aurit de sub clopotul de sticlă, dulăpiorul, măsuţa de pictură, vasele de flori, care n-au stat niciodată goale, oglinda în care şi-a văzut chipul în clipe de fericire, de deznădejde sau de teamă. Nu, nu voia să se mai gîndească la toate acestea care acum aparţineau trecutului.

— Mi-e şi aşa destul de greu, îşi zise, afundîndu-şi obrazul în perna răcoroasă, căci am fost fericită aici.

CAPITOLUL XIX

Din nou în Rue du Harlay, din nou pereţii strîmbi de mansardă şi îngustimea îngrozitoare a „cutiuţei“. I se părea încă mai mică şi mai neîngrijită, acum cînd se obişnuise cu odăile luxoase ale palatului Praslin, cu pernele de puf, rufăria fină şi mobila moale, căptuşită. Nu-şi închipuise că un astfel de confort poate deveni cu timpul o necesitate a vieţii. Ea se înarmase împotriva singurătăţii, descurajării, sentimentului resemnării, căci ştia bine că va fi năpădită de toate acestea ; dar nu şi-ar fi putut închipui că va simţi atît dezgust fizic faţă de gălăgia, zăduful şi murdăria acestei case dărăpănate din cartierul Marais. Faptul că trebuia să se socotească şi fericită de a avea acest adăpost, cum îi dăduse a înţelege Madame Le Maire, cu fiecare ocazie, nu-i uşura amarul.

— Aşa, o salutase la venire — cu o lună în urmă — bătrîna femeie, iată-te din nou aici, aşa cum am prevăzut. Ai rezistat mai mult decît socotisem eu, dar sfîrşitul nu putea fi altul ; ţi-am spus-o de la început.

— Da, într-adevăr, Madame Le Maire. Henriette surise obosită. Trebuie să-ţi dau dreptate.

— Altceva nici nu prea ai de unde să-mi dai, nu-i aşa ?

— Ba da, deocamdată am. Am făcut ceva economii şi vă voi plăti ; dar acum vara e mai greu de găsit o ocupaţie şi va trebui să aştept cam mult poate şi, pînă atunci...

— Pînă atunci trebuie să trăieşti şi la Paris nu sînt multe pensuni ale căror uşi să fie deschise faimoasei Mademoiselle D., după

ce a trebuit să părăsească casa Praslin. Nu, nu, nu 'e nevoie să-mi explici nimic. Ceea ce n-am citit în ziare, am aflat de la Albert Remey.

Henriette mulțumi în gând lui Albert, aflînd că trecuse pe la Madame Le Maire s-o pregătească. El și Marie o rugaseră să se mute la ei, dar ea refuzase. Nu voia să-i incomodeze cu nenorocirea ei, dar se simți mișcată de oferta lor. Povesti pe scurt doamnei Le Maire cele petrecute. I se păru ciudat auzindu-se cerînd adăpost și permisiunea de a da lecții tinerelor locatari, sau a le servi de însoțitoare. În vorbe măsurate își zugrăvi Henriette situația, fără a apela la mila bătrînei femei. Va plăti pentru toate și va primi orice ocupație i se va oferi; de pomană nu voia nimic.

— Ei bine, Mademoiselle Desportes, pronunță vechiul ei nume cu un ton energic, alta în locul meu, nu te-ar primi. Nu e vorba numai de scandalul cu care mai devreme sau mai tîrziu va fi pusă la curent și casa mea, ci despre persoana dumitale; ești o ființă care a trecut prin multe și asta nu se mai poate schimba.

— Ce vină am eu? întrebă Henriette.

— N-am spus așa ceva, și într-un fel tocmai asta îmi place la dumneata. În tinerețea mea se obișnuia a se spune că nu se aruncă cu pietre decît în pomii încărcăți de fructe.

Din această prețuire Henriette desprinsese asigurarea că se putea bucura de adăpostul urgisitei cămăruțe. Promisiuni totuși nu-i făcuse Madame Le Maire, și cum săptămînile treceau și scrisoarea de recomandare a ducesei nu mai sosea, bătrîna începu s-o strîngă cu ușa. Deși nu i se dăduse nimic în scris, Henriette căpătase totuși la plecare asigurarea că i se va trimite scrisoarea cerută. Scriese ducesei, amintindu-i de promisiune și indicîndu-i adresa în Rue du Harlay. Amintise și ducelui cu prilejul celor două vizite ale lui.

Aceste vizite fuseseră scurte și apăsătoare și prezența copiilor, care se agătau plîngînd de ea și nu voiau să creadă că nu-i va întovărăși la Melun nu contribui la înviorarea atmosferei. Berthe și Raynald nu se puteau deprinde cu lipsa ei și revederea o făcea pe Henriette încă mai deznădăjduită și amărită. Ea scrisese Louisei mai multe scrisori în care-și descrise suferința, scrisori pe care spera să le vadă și ducele. Nu că s-ar fi așteptat la ajutorul lui, dar se simțea ușurată dînd expresie singurătății ei; și-apoi îi era dor de noutăți și de mărturisirea simpatiei lor, ca să se poată mîngîia pînă la viitoarea revedere. O dată se surprinsese dusă de sentimente și lăsă neterminată fraza pe care o începuse într-un moment de melancolie. Și acum încă se simțea datoră să se intereseze mai mult de elevii ei decît de sine; Louise urma să se mărite la înce-

putul toamnei și fosta ei educatoare nu trebuia s-o tulbure cu necazurile ei.

Într-o noapte înăbușitoare de iulie, Henriette zăcea fără somn pe patul tare. Cămaruța strîmtă de sub acoperiș aduna în ea toată căldura zilei și pînă-n dimineața următoare rămînea fierbinte ca un cuptor. Chiar dacă vreo adiere de vînt s-ar fi iscat pe Rue du Harlay, pînă la fereștruița „cutiutei“ n-ar fi ajuns și nici n-ar fi putut străbate prin mirosul ce venea de la bucătărie și de la canalul de scurgere defect. Henriette își apăsa batista umedă pe nas și se silea să nu dea atenție bătăilor orelor și jumătăților de oră, care răzbăteau din întunericul greu de afară. Își simțea pleoapele înfierbîntate și umflate; buzele îi erau sărate de plînsul îndelungat. Dar lacrimile încetaseră de a mai curge și numai respirația îi mai era întretăiată. Se silea să se stăpînească, căci cele două servitoare dormeau în camera alăturată și se plînseseră că Henriette le deranjează somnul cu zvîrcolirile și plîsetele ei. Madame Le Maire nu i se mai arăta atît de prietenoasă; răbdarea bătrînei se împuțina pe fiecare zi ce trecea fără să aducă scrisoarea ducesei, și chiar în seara aceea Henriette îi dăduse noi motive de supărare, ridicîndu-se brusc de la masă, într-un acces de slăbiciune.

După amiaza nu fusese dintr-acelea care să întărească puterea de rezistență a Henriettei. Primise pentru a doua oară vizita copiilor și a ducelui și aceasta o istovise. Se dusesse cu Marie, Berthe și Raynald la dentist, prezența ei făcînd pe copii să suporte mai ușor neplăcerile tratamentului. Avu impresia vremurilor apuse și cît dură aceasta uită de necazuri. Apoi intrară în grădina Luxemburg; ducele îi însoți și mîncară prăjituri cu frișcă și ascultară concertul orchestrei, plimbîndu-se pe sub copaci. Dar voia bună le cam lipsea; ducele era întunecat și grav și abia dacă vorbea. Ea pricepu că el nu îndrăznește să aducă vorba de împrejurările plecării ei din casă. Regele părăsise Parisul și deci ducele nu era acum ocupat cu politica. Păcat, își spuse Henriette, căci astfel are timp de ajuns ca să scormonească disperata situație a căsniciei lui.

În grija lui neprefăcută pentru ea, el îi vorbi de paloarea și oboseala chipului său; o rugă să facă o scurtă călătorie de întremare sau cel puțin să consulte pe medicul casei Praslin. Henriette răspunse însă cu indiferență bine jucată că numai căldura e de vină; de îndată ce se va mai răcori, va putea dormi iar — și mai bine ar fi dacă ar găsi o slujbă care s-o sustragă gîndurilor și să-i dea o ocupație. Cu acest prilej îi aminti de scrisoarea de recomandare promisă. Încă n-o primise și Madame Le Maire devenea tot mai insistență în întrebările ei. În pensiune se găseau mai multe tîneri care ar fi luat lecții de engleză și pictură; a și început chiar,

dar fără un certificat bun de la ultima ei stăpînă nu poate continua, deoarece tinerele fete erau date în grija doamnei Le Maire. Aștepta de o lună și îi amintise doamnei ducese în scris, dar fără rezultat.

Ducelui i se suise sîngele în obraz și pe frunte îi apărură cute adinci. Era de necrezut că soția lui nu se ținuse de promisiune ; se va ocupa personal de această chestiune.

— N-aș insista atît, Monsieur, dacă n-aș socoti că am dreptul să obțin măcar atît din partea doamnei ducese. Pentru domnia sa are atît de puțină importanță, iar pentru mine înseamnă întreg viitorul.

— Vei căpăta scrisoarea, promise el, părăsind grădina. Fii sigură că voi avea grijă de aceasta, chiar de-aș ști că-i ultimul lucru pe care-l împlinesc pe-acest pămînt.

Copiii o rugară să-i însoțească la gară și împotriva voinței lor nu era nimic de făcut. Despărțirea fu înlăcrimată. Nici ea nu-și putu reține plînsul cînd Berthe și Raynald i se agătară de gît.

— Caută să nu pierzi curajul, îi spuse ducele cu o strîngere de mînă ; știindu-te nefericită, mi se par toate mai greu de suportat.

— Îmi voi da toată silința, răspunse ea. Noapte de noapte stau trează și mă gîndesc de ce tocmai eu în lumea asta largă cred că am voie să fiu fericită — și totuși, dintr-un motiv oarecare, nu-mi poate ieși din cap că doar nu e decît dreptul meu de a fi.

Își luară rămas bun și Henriette se întoarse și străbătu peronul cu ochii în lacrimi, fără să se uite în jurul ei. La ieșire se ciocni cu un bărbat care alerga spre tren.

— Iartă-mă, murmură ea.

Ridică ochii și recunoscă pe Auguste Charpentier, cameristul ducelui ; el o recunoscuse fără îndoială și ea ar fi vrut să n-o fi văzut plîngînd.

După amiaza trecuse. Timp prețios se pierduse cu lacrimi ne-folositoare și oftaturi. Dar acum, de ajuns ! În apropiere bătu ora trei. Trebuie neapărat să încerce să doarmă. Avea nevoie de odihnă ca să poată înfrunta ziua următoare. Dar patul era tare și camera înăbușitoare. Se zvîrcolea fără somn. La ora aceea, înainte de revărsatul zorilor, propriile ei gînduri îi întindeau curse, speranța o părăsi, întunericul îi înghiți dorul de viață. Cesulețul pe care i-l dăruiseră copiii de un Crăciun își trimitea tic-tacul de pe polița pe care n-o putea vedea. Astfel își bătea joc de ea timpul în fiecare noapte. Îi era teamă să se gîndească la trecut, ca și la viitor ; și unul și altul o înspăimîntau. Îi rămăsese numai prezentul — și era el ceva de care se putea agăța ?

După o clipă se strecură din pat și se apropie de fereastră, cum făcuse de atâtea ori când nu putea dormi. Dar nu simți venind răcoare din adîncul străzii întunecate ale cărei case stăteau fără viață și la al cărei capăt singurul felinar răspîdea o lumină slabă. Când și când, un șobolan cenușiu străbătea cercul de lumină; în răstimpuri o statură omenească, încovoiată, apărea pentru o clipă. Chiar și de la această depărtare, vederea acestor ființe îi dădea un sentiment de scîrbă și de milă. Șobolanii din Paris, porniți după treburile lor misterioase, o dezgustau mai puțin decît celelalte apariții decăzute ale nopții. Unde se adăpostesc oare în timpul zilei? Cum a început declinul lor și unde se va opri? Și propriul ei sfîrșit — cum va arăta?

Totul se termina cu această întrebare. Tot ce vedea și auzea îi întărea numai sentimentul 'absurdității existenței. Se sprijini de scîndura ferestrei și-și ascunse fața în palme, de parcă ar fi putut alunga astfel din fața ochilor viziunea anilor ce se înșirau fără sfîrșit. Ce-i puteau aduce, decît o trecere din slujbă în slujbă? Casă și masă, drept plată a celor mai frumoși ani ai vieții; puterea dragostei ei se va irosi pentru copiii altora, și dacă aceștia îi vor răspunde cu simpatia lor, asta îi va aduce numai amărăciune și dizgrație. Se va ofili și înăcri ca și celelalte fete bătrîne și cu timpul se va pierde în lucrul horbotelor și amintiri. Asemenea tovarășelor ei de suferință, va trebui să se mulțumească cu demnitatea searbădă permisă unei guvernante. Va avea parte de o bătrînețe goală și searbădă. Toată strădania ei împotriva-i nu făcuse decît să-i aducă mai aproape năluca amenințătoare. O simțea pe urmele ei — da, aici, în această cameră mucedă părea s-o fi prins din urmă.

Henriette Deluzy, Henriette Desportes, fată bătrînă! Repeta mereu aceste cuvinte cu un accent nemilos pe cel din urmă.

Treizeci și cinci de ani — și singură! Putea să trăiască astfel pînă la adînci bătrîneți. Fetele bătrîne trăiesc mult.

— Doamne, nu mă lăsa să ajung și eu astfel!

Se cutremură la gîndul acesta și sudoarea îi îmbrobodi fruntea și-i umezi cămașa de noapte; zadarnic căuta aer în strîmtoarea sufocantă a camerei.

El spusese că-i curajoasă — poate că și era, dar ca să privească în față o astfel de soartă n-avea curaj de ajuns. Dacă viața ce o aștepta era un gol, dezbrăcat de orice lucru demn de a fi dorit, atunci mai putea fi oare nedrept sau rău să renunțe la ea? Numai să nu se mai chinuiască — să nu mai calculeze, să se abțină și să-și refuze orice plăcere, cînd în trupul ei, care n-a cunoscut dragostea, dorul de viață se stinge încet: numai la aceasta se

gîndea acum ! Dumnezeu nu o va judeca prea aspru. El a creat o lume de frumuseți, și ochilor ei le-a dat puțința de a admira minunățiile acesteia. Nu putea fi în intenția lui de a-i hărăzi ei o soartă atît de mizerabilă. Dacă într-adevăr el cunoaște misterele sufletului omenesc, nu va mai fi nevoie să-i dea explicații.

Sticluța cu medicamentul conținînd morfină era în sertarul de sus al scrinului. Știa bine că o pusese în cutia cu batiste. Era o sticluță pîntecoasă, aproape plină. Medicul i-o încredințase în timpul bolii Berthei și o făcuse atentă că o doză prea mare este mortală. Aceste vorbe i se fixară în minte ; și acum, ele și sticluța trebuiau s-o ajute la nevoie. Sertarul se opunea eforturilor mîinilor ei. Se opunea parcă cu o răutate omenească aceleia care se silea să-l deschidă fără zgomot ca să nu trezească servitoarele din camera alăturată. În sfîrșit, degetele ei cuprinseră sticluța și ea rămase o clipă locului și o strînse la piept, asaigurîndu-se de regularitatea suflării de partea cealaltă a peretelui. Ce gînd ciudat că peste puțin timp cei cîțiva centimetri de perete vor despărți pe cei vii de o moartă.

Fără zgomot se apropie de lăvăbul de sub peretele înclinat și pipăi după pahar și sticla cu apă...

Cineva gemu. Henriette auzi strigătul de durere prelung, înainte de a-și da seama că el ieșise din propriul ei gîtlej. Se sili să ridice pleoapele, dar o lumină orbitoare și contururi neclare de fețe omenești, care i se păreau cît luna plină de mari, o făcură să închidă ochii cu o nouă senzație de amețeală. O cuprinse greața ; și mirosul înțepător al sărurilor volatile și mușcătura durerilor o readuseră în simțiri.

— Așa ! auzi ea glasul bine cunoscut al doamnei Le Maire, venind ca din depărtare. Pericolul a trecut. Pierre să nu se mai ducă după medic. Aleargă după el și spune-i.

Din nou fu străbătută de un cîrcel ; și după ce criza trecu și fu în stare să-și dea seama de lucrurile din jur, ea văzu, în lumina neobișnuită, dureroasă, că se găsea tot în „cutiuță“. Cerul dimineții privea prin fereastră și-și amesteca lumina cu aceea a lămpii de lîngă pat.

— Madame, șopti ea, de unde ați știut ? Pentru ce ați venit ?

— Pentru ce ? sună scurt și neprietenos răspunsul, pe cînd bătrîna o fricționa energic cu un ștergar ud și-i ținea sărurile volatile sub nas. Nu mi-ai făcut destule supărări și fără această încercare de sinucidere ? Ai fi putut să te gîndești că anunțarea la poliție a unui astfel de caz ar dăuna afacerilor mele. Dar noroc că Jeanette are auzul fin, slavă Domnului ! Te-a auzit căzînd și paharul spăr-

gindu-se, și nu ne-am pierdut timpul. Așa, ridică brațele, să-ți îmbrac o cămașă curată.

Cu toate cuvintele aspre și atitudinea severă a bătrinei, Henriette știu să prețuiască bunătatea cu care o spală și-i așază pernele și o sili apoi să bea cafeaua neagră cu rom. Zăcea sleită de puteri și aproape nu băgă de seamă plecarea și venirea celorlalți, deși recunoscuse pe Madame Le Maire, pe servitoare și pe bătrînul Pierre, care făceau cu schimbul de pază la patul ei, dîndu-i să mănînce cîte ceva și alungînd muștele. Cînd și cînd, dormea cîte puțin, pentru a se trezi apoi scaldată în sudori, din visuri încîlcite. Spre seară capul i se limpezi și o ploaie de vară aduse răcoarea binefăcătoare și înviorare. Ea se rezemă obosită de perne și întoarse fața spre Madame Le Maire, cu un suris ușor, care implora iertare.

— Iertați-mă, doamnă, că v-am supărat atît, spuse ea. Îmi dau seama cît de slabă și nebună am fost.

— Tot este ceva, cînd omul își recunoaște propria prostie. Ori-cum, vrînd, nevrînd, ai rămas în viață.

— N-are nici un rost să caut să dau explicații ; eram pur și simplu disperată.

— Mi-am închipuit. Am avut bănuieli cînd te-am văzut aseară la masă. Te-au bucurat prea mult ieri amicii dumitale Praslin ; asta o fi fost cauza.

— Poate, Madame. Dar nu s-a întîmplat nimic. Ei n-au nici o vină. Am fost cuprinsă ca și altă dată de sentimentul că n-are nici un rost să continui a te chinui.

— Și atunci ai luat otravă. Nu ești dumneata prima. Dar atît de ușor nu este, Henriette Desportes ! Viața nu-și lasă atît de repede prada din mînă !

Lacrimi de slăbiciune umplură ochii Henriettei. Îi fu greu să vorbească ; își stăpîni însă plînsul după o clipă și începu iar.

— A fost absurd, știu bine, dar vine o vreme cînd ziua de miine, sau o oră în plus numai, ți se par prea grele pentru a le putea suporta. Nu puteam dormi ; știți ce-nseamnă asta — numeri una cîte una bătăile ceasului și cu fiecare din ele grijile și deznădejdea iau proporții monstruoase, pînă cînd nu mai vezi nimic altceva în fața ochilor.

— Cunosc asta. Madame Le Maire scutură din cap cu atîta putere încît o șuviță de păr negru îi căzu peste ochi. Dar cine n-o cunoaște ?

Din nou tăcură un răstimp și numai strigătele negustorilor ambulănți răsunau de pe strada umedă.

— Și mă simt atît de singură, pricepeți ? — continuă Henriette. Dacă aș fi avut pe cineva căruia să mă adresez, la care să pot cere un sprijin.

— Ascultă-mă ! Ochii bătrîni sclipiră strident din fața zbîrcită. Așa nu vei găsi niciodată ; încît încetează de a-ți mai pierde timpul cu căutatul unor umeri de care să te sprijini.

— Dar alți oameni au doar această mîngîiere — de ce eu nu ?

— Pentru că dumneata ai umeri de care se sprijină alții. Te-ai născut proptea și nu lujer. Nu te poți ridica împotriva propriei firi, cum ai încercat să faci dumneata. Crede-mă, Mademoiselle, că știu ce spun ; stejarul nu se poate prefăce într-o tulpiniță de fragă numai pentru că așa i-a venit poftă.

CAPITOLUL XX

Era pe la mijlocul lui august și în Rue de Harlay masa de prînz se terminase cam de o oră. Dar întreaga casă mai mirosea încă a varză, ceapă, pește prăjit și cafea. Henriette, care stătea sub lampa cu picior lîngă un maldăr de rufe, se oprea din timp în timp din cusut și reparat, pentru a șterge umezeala de pe acul care pătrundea anevoie în ceaceafurile de bumbac. Din cînd în cînd își afunda nasul în batista îmbibată cu apă de colonie spre a se înviora și a-și continua lucrul. Stătea în odăița doamnei Le Maire, despărțită printr-o ușă mobilă de salonul în care cîteva studenți încercau să-și omoare timpul în plicticoasa după amiază de vară. Erau fete tinere ; un mănunchi mai pitoresc și mai lipsit de farmec Henriette nu mai văzuse. Cei trei locatari bărbați plecaseră îndată după masă și plictiseala cuprinsese pe fetele rămase singure. Citeau sau scriau scrisori, țeseau, bîrfeau și cîntau cu schimbul la pian. Dar muzica, oricîtă silință își dădeau, nu înviora atmosfera apăsătoare. Nici muzicantele nu erau pricepute, nici instrumentul nu era acordat. Henriette se silea să nu asculte gâlăgia de alături ; dar îi era imposibil să nu tresară de cîte ori se cînta o notă falsă sau clapele refuzau să se supună atingerii degetelor.

De obicei Henriette ținea companie tinerelor fete, le întovărășea sau le ajuta la lucrări. În acea seară însă își permisesese luxul de a lucra pentru ea, în așteptarea oaspeților. Muștele bîziiu neconținți în jurul lămpii cu petrol și în odăiță era foarte cald, dar ea se obișnuise cu căldura, acum cînd vara se apropia de sfîrșit. Se obișnuise ea și cu altele, care în iunie i se păreau de nesuportat.

— Ei ? Madame Le Maire băgă capul pe ușă. Încă n-au sosit musafirii ? Nu cumva te-ai înșelat asupra datei ?

— Nu, Madame. Henriette ridică ochii de pe lucru. Louise mi-a scris clar : la șaptesprezece august.

— I-am spus lui Pierre să nu-i lase să aștepte, ci să-i conducă imediat sus. Trebuie să vorbesc cu fetele de alături, dar vin imediat. Va fi mai puțin penibil dacă mă vor găsi aici cu dumneata.

Bătrina femeie energică plecă și Henriette o auzi curînd dînd instrucțiuni în cameră alăturată. Ea așteptă cu încordare să audă o trăsură oprindu-se în fața casei, clopoțelul zbirnînd și voci cunoscute pe scară. Se petrecuseră multe în timpul celor trei săptămîni de cînd n-o mai văzuse pe Louise și pe ceilalți. Încercarea de sinucidere, dacă nu-i lăsase urme corporale, datorită auzului fin al Jeanettei și intervenției grăbnice a doamnei Le Maire, influențase totuși asupra cugetului ei. Puterea ei de rezistență o părăsise, cel puțin pentru moment. Ea eră gata să accepte un compromis, la nevoie. Nici nu-i rămînea altceva de făcut, dacă intervenția doamnei Le Maire pe lingă duce, în acea seară, nu-i aducea scrisoarea de recomandare așteptată.

Ziua întreagă așteptase, neliniștită și totuși lucrînd cu rîvnă, conștientă că soarta i se va decide înainte de a se termina ziua. Cosînd cu împunsături regulate, avu impresia că i se lua din mînă puterea de a hotări asupra propriului ei viitor. Madame Le Maire îi dăduse un ultimatum, nu dușmănoasă, dar cu o hotărîre de neclintit. Trebuia să obțină personal asigurarea că va căpăta scrisoarea de recomandare ; va vorbi ea însăși cu ducele, deoarece osteneala Henriettei fusese zadarnică. Henriettei nu-i rămînea altceva de făcut decît să se declare de acord, deși nu-i convenea amestecul bătrînei femei.

— Nu te mai obosi cu împunsăturile astea mărunte pe care le-ai învățat la mănăstire, îi spuse Madame Le Maire așezîndu-se lîngă dînsa. Cearceafurile astea nu merită atîta muncă. Cît e ceasul ? Aproape nouă ? Nu, zău, prietenii dumitale ți-ar fi putut face cîstea de a veni mai devreme.

Un sfert de oră mai tîrziu, îi auziră sosind. Înainte de a fi putut pune lucrul de o parte, copiii năvăliră pe trepte în sus, strigînd-o pe Mademoiselle Deluzy. Berthe și Raynald intrară cei dinții, cu flori în mînă ; Louise și Marie îi urmau, și ultimul fu ducele, ducînd un coș cu fructe și unul cu renumiții pepeni de Melun. Henriette fu din nou centrul micului grup și își dădea toată silința să se stăpînească, în acea seară de care depindeau atît de multe.

După ce Madame Le Maire fu prezentată, se așezară cum putură mai bine în odăița strîmtă, cei mari pe scaune, copiii îngrămădiți pe canapeluță. Încăperea păru deodată mult prea mică pentru a cuprinde această năvală de dor de viață și de oameni frumoși

și bine îmbrăcați. Henriette asemuia atmosfera cu un cazan gata să explodeze și se simțea amețită de torentul de întrebări ale tinerilor și de silința ei de a trage cu urechea în același timp la discuția dintre Madame Le Maire și duce, fără a se uita la ei.

— Ce trandafiri frumoși ! Își îngropă obrazul în buchetele parfumate.

— Și tu Berthe n-ai uitat cât de mult îmi plac garoafele roșii ! Sint primele pe care le văd vara asta ! Și ferigă de pădure !

— Sint și fructe, Mademoiselle ! Ți-am adus din primele pier-sici și strugurii sint din sera cea nouă ; căpșuni nu mai erau și murele sint încă verzi. Dar pepenele se va mai coace, dacă-l pui la soare. E cel mai mare pe care l-am găsit.

Prin această vorbărie însuflețită, Henriette încerca să prindă cîte ceva din discuția celor doi de lîngă ea. Ajunseseră la subiectul cu pricina ? Doamna Le Maire nu adusese cumva prea brusc vorba de scrisoarea de recomandare ?

— Ești foarte palidă, Mademoiselle, spuse Louise, și ochii dumitale arată de parcă...

— Aș, de unde ! Nu m-ai văzut de mult — o întrerupse Henriette. Nu voia să fie întrebată dacă plînsese.

— Am pictat o „natură moartă“, Mademoiselle, crini galbeni și albi și stînjenei violeți, într-un vas verde. Florile au mers ușor, dar cu vasul a fost greu, căci a trebuit să fac ambele părți la fel.

— Sint foarte curioasă să-ți văd opera, Berthe. Nu uita să faci cît mai multe schițe, la mare : scoici, alge, corăbii. Zilele trecute am răsfoit caietul meu de schițe de la Olmeto, și m-a cuprins dorul.

Flecăreală, flecăreală, flecăreală — despre flori, scoici și altele, pe cînd inima îi bătea să se rupă, gîtlejul i se uscasa și buzele de asemeni, silindu-se să nu rostească vorbe mari.

— Mulțumesc, Mademoiselle, ceilalți sint bine. Numai mama e suferindă de cînd sintem la Melun. Zilele trecute a trebuit să vină medicul de la Paris s-o consulte ; el e de părere să plece iar la Dieppe ; avem acum acolo o vilă mult mai mare — îți mai aduci aminte...

— Desigur, o întrerupse brusc Henriette. Plecați mîine ?

— Nu, abia poimîine. Céleste și Amélie s-au dus direct în Rue du Faubourg Saint-Honoré, iar mama și băieții voiau să treacă mai întîi pe la librărie, să cumpere cărți pentru drum.

— Așa ! Și ce mai știți de Isabella ? Acum două săptămîni mi-a trimis o scrisoare foarte drăguță. Tu arăți minunat, Louise. S-a fixat ziua nunții ?

De cealaltă parte a uşii mobile răsunară vorbe şi chicoteli. Apoi începu să cînte pianul. Nu se mai putea înţelege nici un cuvînt, din cauza zgomotului. Doamna Le Maire se ridică, se scuză pentru o clipă şi intră să facă linişte alături.

— Ce nostimă odăiţă, Mademoiselle. Unde dormi ?

— Sst, Raynald, nu întreba prea multe.

— Nu face nimic, Monsieur. Nu este un secret. Aceasta e camera de primire a doamnei Le Maire. Îmi permite să mă servesc de ea cînd am musafiri. De dormit, dorm în odăiţa mea de la mansardă. Pepenele se va coace acolo aproape tot atît de repede şi bine ca în seră.

Se opri, observînd mirarea şi mila din ochii copiilor şi-şi dădu seama că spusese prea mult. De fapt vorbele ei erau adresate celui şi el le pricepu. Îl văzu sucindu-se, negăsindu-şi loc pe scaun.

— Mademoiselle Deluzy, spuse el pripit, privind spre uşă, spre a se asigura că doamna Le Maire nu se înapoia, mă îngrijorezi foarte mult. Eşti suferindă ; mi-am dat seama şi fără să mi-o spună doamna. O privi cercetător şi ea ştiu că el se gîndeşte la nebunia cu otrava. Trebuie să ceri neapărat sfatul medicului nostru şi să-mi permiţi să-ţi dau posibilitatea unei călătorii de întremare. Te rog, lasă-mă să te ajut.

Glasul lui o implora, dar să-l privească în ochi nu fu în stare. Căci ceea ce citea în ei o înspăimînta. Cute grele, obosite, îi brăzdau chipul, dar în ochii lui scînteia încordarea sufletească.

Ea oftă şi făcu un gest deznădăjduit cu mîna.

— Numai un lucru îmi poate ajuta ; bănuiesc că Madame Le Maire v-a spus.

El aprobă din cap, căci în acea clipă doamna intră şi Henriette se întoarse iar spre copii şi întrebările lor.

— Ce mai face bunicul dumitale, Mademoiselle ? Cînd se face bine, ca să te poţi înapoia la noi ?

— Nu ştiu, dragul meu ; nu trebuie să vă aşteptaţi să mă mai înapoiez.

— De ce nu ? Nu vrem altă educatoare. Domnul Remey îţi poate ţine locul, în afară de orele de pictură. La asta nu se pricepe de fel.

Rîsul Berthei umplu camera de veselie.

Ora zece. Din depărtare răsunară bătăile unui ceas şi ducele se ridică spre a-şi lua rămas bun.

— Noapte bună, doamnă ; vă mulţumesc pentru încrederea şi bunăvoinţa dumneavoastră. Haideţi copii, trebuie să plecăm.

— La revedere, domnule duce. În rochia ei neagră, învechită, Madame Le Maire părea o cioară împăiată. A fost foarte amabil

din partea dumneavoastră că ne-ați vizitat și sper că aveți înțelegere pentru situația mea.

— Nici o grijă, Madame, dar — cum am spus — dacă va mai întârzia puțin...

— A întârziat cu două luni. Vă rog să mă înțelegeți bine ; nu vreau să par prea insistentă ; dar sînt răspunzătoare pentru ceilalți, și în împrejurările actuale...

— Vă înțeleg, Madame, și vă pot asigura că voi face tot ce e posibil !

• Henriette însoți pe cei cinci pînă la scară. Ea sărută obrajii ca-tifelați și privi drept în ochii ducelui, în care juca lumina pilpîndă a lămpii.

— Nu trebuie să puneți la inimă, Monsieur, ceea ce v-a spus doamna. Îmi pot inchipui mai bine ca oricine în ce situație sinteți pus din cauza scrisorii de recomandare.

— Mi-am dat toată osteneala s-o capeți. Am făcut tot ce mi-a stat în putere, dar joc un rol ingrat în afacerea asta.

— Doamna ducesă a găsit calea sigură de a mă pedepsi ; mă poate alunga și de aici și probabil că o va face.

— Nu-i ajunge că te-a alungat din casa noastră ?

— Pesemne că nu, Monsieur. Dar, fiți prevăzător, vă rog, cînd vorbiți cu ea. O voi scoate eu la capăt și așa.

Se întoarse și vru să intre în cameră, dar el o prinse de mîină.

— Voi mai face o încercare, promise el. Poate că va fi înțelegătoare, dacă îi voi vorbi încă în seara aceasta.

— Nu contați pe asta. Nu-și putea stăpîni bine glasul. Nu mergeți prea departe, de dragul meu !

— Papa, papa ! strigau copiii de jos, nu vii ? E atît de întu-neric aici, încît nu nimerim ușa.

— Imediat ! răspunse el. Se întoarse încă o dată spre Hen-riette. Vino mîine la ora două la noi. Nu-ți promit nimic, dar poate... vom vedea. La revedere pe mîine, la două !

Scara scîrții sub pașii lui.

— Noapte bună ! spuse ea. Pe mîine, la două !

• Madame Le Maire ridică fruntea. Ei ? întrebă ea cu un ton pe care Henriette îl pricepu prea bine.

— Mă duc mîine la ora două acolo. Dar nu-mi fac iluzii.

Își relua lucrul și puse ață în ac.

— Ce bărbat impunător ! remarcă bătrîna după oarecare timp de tăcere. Nici o mirare că ducesa s-a îndrăgostit de el. Trebuie să fi arătat foarte bine în tinerețe.

— Nici acum nu e bătrîn. Henriette se silea să vorbească calm, fără a se-întrerupe din lucru. Patruzeci și doi. E foarte tînăr pentru un bunic, căci va fi curînd.

— Bunic sau nu, ar trebui să fie prevăzător încotro trage ! Ea rupse ața cu dinții, aruncă Henriettei o privire piezișă și reluă : Copiii sînt într-adevăr fermecători și purtarea lor îți face cinste. N-o invidiez de fel pe succesoarea dumitale.

Henriette nu se lăsă atrasă în discuția asupra vizitatorilor ei. Terminînd de cusut, împărți florile și fructele cu doamna Le Maire și urcă în „cutiuță“. Era liniștită și hotărîtă. Puse florile în apă și pepenele pe scîndura ferestrei. În două-trei zile, soarele îl va coace și-l va duce lui Albert și Mariei. Ei o rugaseră să petreacă cîtva timp în casa lor și ea simțea că nu era departe ziua cînd avea să dea urmare invitației.

Ducele nu va reuși s-o convingă pe soția lui. A fost o prostie să se agațe atîta vreme de speranța asta. Ducea găsea acum prilejul, pe care-l aștepta de ani de zile, de a se răzbûna. Prin originea ei corsicană ea era răzbunătoare, dar nu era, îndeajuns de inteligentă pentru a găsi singură calea. Întîmplarea însă pusese acum în mîinile ei moi și trîndave puterea aceasta. Cu cîteva trăsături de condei putea reda Henriettei independența și bunul nume ; dacă se încapățîna în refuz, făcea din fosta ei guvernantă o exilată, o lăsa pradă unei vieți care o ducea fără doar și poate tot mai jos.

Dar Henriette va găsi o porțiță de ieșire. Simțea că nu va mai putea lupta multă vreme împotriva unor greutăți pe care nu ea le provocase. Înaintase prea mult în larg ; nu era deci de mirare că nimerise în vîltoare, și acum lupta din răspuțeri să-și mențină capul deasupra apei. Timp de șase ani se luptase să scape ; acum simțea pămînt sub picioare, pericolul trecuse. Pămîntul de sub picioare se mai clătina încă, dar cu încetul se va stabili ; numai să nu-și piardă iar echilibrul.

— Nu trebuie să sar dintr-o dată dincolo de obstacol, își spunea. Trebuie să înaintez pas cu pas, să nu mă poticnesc. Și, mai ales, nu trebuie să privesc în urmă !

În seara aceea își aranjă rochia cu mai multă grijă ca de obicei de cînd revenise în Rue du Harlay și netezi cutele mătăsii cu dungi albastre. Era o rochie frumoasă, cumpărată în urmă cu patru luni numai, și totuși ce mult i se părea de atunci. În cămașă de noapte, în fața oglinzii încetoșate, Henriette se mira cît de puțin schimbată era. Fața era puțin slăbită și mai palidă, dar umbrele ușoare de sub ochi o prindeau bine și părul nu-și pierduse strălucirea.

Suflă în luminare și se culcă. Se răcorise afară și „cutiuța” nu mai era atât de sufocantă. O cuprinse oboseala. Va înceta de a mai bate la uși ce-i rămîn închise. Mîine va întîmpina greutățile cu mai mult curaj ; va scrie familiei Hislop, cerîndu-le sprijinul ; se va spovedi pastorului Monod. Poate că îi va procura de lucru în Franța. Acum însă voia să doarmă, cum nu mai dormise de săptămîni. Respirația îi era regulată și un somn binefăcător o cuprinse.

Dormea adînc, fără să se miște. Zorile își făceau apariția pe străzile orașului, prin Rue du Harlay. Căruțele lăptarilor huruiau pe caldarîmul denivelat și cei dinții negustori ambulanți își strigau marfa. Soarele se înălța roșiatic, făcînd să sclipească acoperișurile. Razele lui pătrunseseră și prin fereștriuca pe a cărei scîndură un pepene aștepta să se coacă. Dar Henriette dormea, deși cu cîteva caturi mai jos, bătrînul Pierre se grăbea să vadă cine sună atât de insistent.

Pași alergau pe scară în sus spre „cutiuță”. Cineva bătu cu putere în ușă și scutură nerăbdător de clanță.

— Henriette, Henriette ! Deschide ! Repede ! Sînt eu, Albert !

— Scoală-te, Mademoiselle, și deschide-ne înainte de a se trezi toată casa !

• Încă amețită de somn, Henriette se tiră spre ușă și trase zăvorul. În cămașă de noapte lungă, cu părul răvășit și picioarele goale, îi privea cu ochi mari. Nici doamna Le Maire nu era îmbrăcată ; își aruncase un șal pe umeri și pentru prima oară vedea Henriette smocul de păr sur neacoperit de cocul negru artificial. Priveliștea o neliniști pe Henriette mai mult decît tulburarea doamnei Le Maire.

— Închide ușa Albert ! porunci bătrîna. Și intră. N-avem timp de reguli de bunăduvîință acum.

— Dar ce s-a întîmplat ? Ce cauți aici, Albert, atât de de vreme ? Nu cumva Marie...

— Aduc vești rele, Henriette. Am alergat îndată ce le-am aflat. O trase spre pat și o sili să se așeze, iar el rămase în picioare în fața ei, alb ca varul. Pregătește-te să auzi ceva groaznic. În Rue du Faubourg Saint Honoré s-a comis o crimă !

— Crimă ! Auzi ? Doamna Le Maire tremura din tot corpul ca o pasăre înspăimîntată. Ducea a fost găsită moartă acum două ore !

— Ducea ! Henriette privea îngrozită de la unul la altul și, cu toate că buzele-i pronunțară acest cuvînt, ochii ei dilatați arătau că încă nu pricepuse bine. Dar e imposibil. Trebuia să mă duc la ea azi la ora două !

— E moartă, îți spun ! Degetele bătrinei îi cuprinseră brațul ca o ghiară. Nu sta așa de parcă ai dormi. Întreg Parisul o va afla într-o oră, și ce va fi atunci cu noi ?

— Liniștește-te, doamnă. Așteaptă să-și vină în fire. Îi voi spune ce am aflat.

Albert apucă mîinile reci ale Henriettei și le frecă între ale sale, care nu erau mult mai calde. Și în timp ce Madame Le Maire se bilbia neconținut și clătina din cap, el îi vorbi :

— Am lucrat noaptea întreagă la articolul pentru Academiă. Neputînd dormi, de îndată ce se luminează, am plecat să fac o plimbare. Mă plimb adesea, în zori, să mă învioresc puțin după o noapte de lucru. Era cam pe la cinci, cred. Mergeam în Rue du Faubourg Saint Honoré și mi se păru ciudată forfoteala neobișnuită de la acea oră. Oamenii alergau pe lingă mine și cînd ajunsei la nr. 55 văzui adunată o mulțime de lume. Credeam că familia mai este la Melun...

— Aseară s-au înapoiat, șopti Henriette.

— Nu-mi putui croi drum spre intrare. Poliția sosise.

— Și peste puțin va fi și aici, se tînguia doamna Le Maire. Vor bate la ușa mea și vor striga : „În numele legii, deschideți“ numai pentru că te-am adăpostit aici.

Albert se interpușe între ea și Henriette și încercă să continue.

— Întrebai pe un lucrător ce se întîmplase și-mi spuse că ducesa a fost ucisă. Tăiată în bucăți, zicea el. Doamne, nu-mi veni a crede, pînă nu văzui trăgîndu-se perdelele la camera ei. Cînd plecai, vinzătorii de ziare strigau noutatea. Alergai încoace cît putui de repede. Nici Mariei nu i-am spus încă. Mă gîndeam să te pregătesc înainte de a auzi strigîndu-se vestea pe stradă.

Henriette tăcea. Stătea ca paralizată pe marginea patului și privea drept înainte. Jeluirea disperată a doamnei Le Maire o impresiona tot atît de puțin ca o bură de ploaie.

— Ne vor aresta pe toți, repeta ea mereu. Așa îmi trebuie că te-am adăpostit. Doamne, tocmai mie să mi se întîmple asta !

Albert căuta s-o liniștească. Nu îi se întîmplă nimic. Henriette n-are nici o legătură cu această crimă îngrozitoare. Dormea aici liniștită înainte de a o trezi noi. Eu am venit numai s-o pregătesc. Nu este nici un motiv să fie amestecată și ea.

— Ba va fi. Vei vedea. Nu se poate altfel. Știu bine ce se poate întîmpla. Nu trebuie să mai rămînă aici.

— Te rog, Madame, vino-ți în fire ! Mai întîi trebuie să ne informăm precis. Mă duc să iau un ziar.

— Și ea te va însoți. Ia-o de aici, înainte de a o căuta poliția.

— Dar trebuie să fiu aici, dacă au nevoie de mine. Henriette

își recăpătase puterea de a vorbi, cu glas stins. Sărmanii copii ! Au nevoie de mine acum mai mult decât oricînd.

— Nu în casa mea te va aresta poliția !

Un hohot de plîns, sec, convulsiv, scutura trupul bătrînei femei. Albert se gîndi o clipă, apoi o luă pe Henriette de braț.

— E mai bine să vii cu mine, spuse el. Cu Marie îți va fi mai ușor. Și dacă într-adevăr te caută — deși nu văd motivele — putem lăsa aici adresa unde ești de găsit. Aștept jos pînă te îmbraci.

Numai cu greu reuși s-o scoată pe Madame Le Maire din odaie. Henriette așteptă pînă cînd zgomotul pașilor lor se pierdu pe scară, apoi se ridică și începu să se îmbrace. Mecanic își luă lucrurile de pe scaunul unde le pusese în ajun. Degetele-i apucau aproape fără să simtă peria, pieptenele și buretele ; încheiau nasturi, copci, legau șireturi. Numai cînd își îmbracă rochia de mătase cu dungi albastre îi veni în minte că o purtase și în ajun în așteptarea ducelui.

Casa întregă era în picioare, cînd coborî treptele, sprijinindu-se de balustrada lată. Albert și Pierre așteptau la ușă. Bătrînul uitase să-și îmbrace haina și să se bărbierească. Stătea îngrijorat, în cămașa lui de lucru, albastră.

— Să ai grijă de ea, îl auzi spunînd lui Albert. Toată vara a fost schimbată, față de altădată. Și apoi, le deschise ușa, o bătu pe umăr și ochii lui bătrîni o priviră încurajator. Poate că nu este decît o eroare. Ziarele astea sînt pline de minciuni. De aceea nici nu le citesc. Fiți atenți la scară, am răsturnat un vas cu lapte. Nu face nimic ; cel puțin va avea doamna pentru ce să înjure.

Era șase și jumătate cînd ieșiră în strada pustie și tăcută. Dar la colț se auzeau strigătele vînzătorilor de ziare. Chiar de la această depărtare se putea remarca sunetul triumfător, strident, al glasurilor lor, altul ca de obicei.

— Beția singelui ! își spuse Henriette și se sprijini greu de brațul lui Albert.

— Mă duc după o trăsură, spuse el. Ea scutură din cap. Nu voia să cheltuiască atîția bani pentru ea, iar ea își uitase punga. Mergeau tăcuți și Henriette era recunoscătoare pentru ocrotirea ce-i oferă.

Toți trecătorii aveau ziarul în mînă sau îl cumpărau. Erau atît de adînciți în citit, încît Henriette și Albert trebuiră să fie atenți să nu se ciocnească cu cineva. Numai ei aveau mîinile goale ; dar strigătele vînzătorilor de ziare îi urmăreau cu insistență.

— Crima din Rue du Faubourg Saint Honoré... Crima din palatul Praslin... Ingrozitoarea crimă... Ducesa de Praslin ucisă sălbatic...

Un trecător le puse sub nas una din acele ediții speciale, înainte ca Albert să-l poată da la o parte.

— Nu mai avem mult, îi dădu curaj Albert. Nu da atenție, Henriette și uită ce a spus doamna Le Maire. Își ieșise din fire de tulburare; n-a crezut-o atât de serios.

Ah, Albert, are dreptate! Într-un fel sînt și eu părtaşă la această..., ea nu putu pronunța îngrozitorul cuvînt, care răsuna din toate părțile —, nu mă întreba cum; mi-e de ajuns că o știu.

CAPITOLUL XXI

Pe insula „La Cité“, Palatul de Justiție se înălța ca o stîncă întunecată spre cerul amurgului de august. Frînturi de nori se oglindeau în apele Senaî care șerpuia printre clădiri. Dar zidurile închisorii Conciergerie nu luau parte la această minunăție. Cenușie și amenințătoare, stătea ea acolo, nezdruncinată de apusul și răsăritul soarelui, nici de revoluții și conspirații, nici de vremuri, nici de bărbații și femeile pe care, în numele dreptății, îi adăpostise. Acolo își petrecuse Marie Antoinette ultima ei noapte pe pămînt; Danton, Madame Roland, Robespierre — ei și nenumărați alții pășiseră prin poarta de pe Quai de l'horloge, spre Camera de gardă. Și astăzi, 18 august 1847, trecură încă doi pași peste pietrele tocite ale curții închisorii și încă doi ochi priviră printre zăbrelele unei celule.

Henriette nu se opuse cînd poliția veni s-o aresteze, pe la ora opt. Își păstrase calmul mai bine decît soții Remey. Ea încercă chiar să-i liniștească pe cei doi, cînd părăsea casa între jandarmi.

— Nu plînge Marie. Este o simplă formalitate. Vor să-mi pună unele întrebări. Te rog, Albert, nu căuta să te opui polițiștilor. Îmi îngreunezi situația. Mă înapoiez curînd.

Dar știa prea bine că nu trebuie să aibă încredere în propriile ei vorbe.

Și acum era seară și ea încă mai stătea singură în încăperea mică și goală în care o închisuseră. Nu-și putuse închipui vreodată ce înseamnă să te găsești între acești pereți. Vederea coliviei nu înspăimîntă pasărea care nu cunoaște captivitatea. Dar cînd auzi răsucindu-se cheia în broască în urma ei, deveni deodată conștientă de realitatea situației. Era de parcă se-nchisese o capcană — o capcană care prinde, dar nu ucide. În clipa aceea o cuprinsese o teamă de nedescris, cum nu mai resimțise din copilărie. O' nevoie disperată de a bate cu pumnii în ușă și de a-și striga protestul puse

stăpînire pe ea. Îi trebuiră toate puterile pentru a-și stăpîni acest impuls, cînd sunetul pașilor se pierdură pe coridor.

De două ori în cursul zilei i se adusese de mîncare și supra-veghetoarea veni cu apă și o pătură. Fusesse întrebată dacă nu vrea să cumpere o sticlă de vin, dar refuzase. Nu voia să spună că n-are nici un ban la ea : și nu îndrăznea să întrebe de ce o aduseseră acolo. Ea știa numai atît cît aflate din edițiile speciale de dimineață. Găsise o foaie în fața casei lui Albert și o ridicase. Nu i-o luaseră, și acum, în lumina slabă a amurgului, ea recitea sumarul articol. Pentru a suta oară poate, își chinuia ochii să citească, se chinuia pe sine să creadă. Era doar vorba de un om pe care-l cunoscuse și în casa căruia petrecuse ultimii șase ani. Învățase pe de rost articolul, frază cu frază, și încă tot nu-l putea pune în legătură cu ducesa, cu acea femeie voluptuoasă, a cărei bogăție și disperare, ale cărei explozii de gelozie și de dragoste le cunoștea bine.

— Nobila ducesă de Praslin nu mai este printre cei vii... Și-a dat sfîrșitul azi dimineață între patru și jumătate și cinci, în palatul familiei din Rue du Faubourg Saint Honoré, nr. 55... Nu se cunosc încă amănunte asupra crimei îngrozitoare căreia i-a căzut victimă această bogată și darnică membră a nobilimii, soția lui Charles Laure Hugo Theobald, duce de Choiseul-Praslin, mamă a nouă copii, unica fiică a mareșalului Sebastiani... La ora amintită, locuitorii casei și trecătorii auziră strigăte disperate de ajutor și zbîrniitul prelung al soneriei din camera ducesei. Din primele mărturii reiese că trei dintre servitori — camerista, Marguerite Lelerc, Madame Merville, portăreasa, și Auguste Charpentier, cameristul ducelui — se repezică spre apartamentul ducesei.

Ce ciudat să citești aceste nume redade de literele negre ale tiparului și să ai chipurile lor atît de lîmpezi în fața ochilor.

Cei trei încercară să pătrundă în dormitor, dar ușa era zăvo-rîtă. Cînd în cele din urmă sparseră ușa, găsiră camera în cea mai mare neorînduială și pe nefericita ducesă în agonie, scaldată în propriul ei sînge. Se vedea că se apăraseră cu strășnicie împotriva ucigașului. Se presupune că criminalul a fugit prin grădina care-răspunde în Champ Elysées. După spusele ducelui...

Aici ziarul era rupt, tocmai la punctul care ar fi interesat-o cel mai mult. Zadarnic încerca ea să ghicească ce ar fi putut declara ducele. Dar cum ar fi putut-o face, cînd ea nu reușise încă să creadă în realitatea faptelor petrecute. Oameni, pe care ani de-a rîndul i-ai văzut zilnic, pe care voiai să-i vizitezi, azi, mîine, nu pot fi uciși ! Crimele îngrozitoare nu ne pot atinge pe noi. Viața altor oameni poate fi întinată de astfel de fapte violente, dar nu a noastră. Noi sîntem apărați !

Amurgul se lăsa asupra curții închisorii, se strecură prin ferestruicile uniforme și întunecă celulele. Dar aici întunericul nu aduce mîntuire. Mai vie decît oricînd îi apărea Henriettei fața plină și palidă a ducesei, cu toate toanele ce se ogîndiseră vreodată în ea. Ea vedea și camera elegantă, răvășită, așa cum era în dimineața acelei zile. Neșterse îi stăteau în fața ochilor tablourile pe care le zugrăvea articolul din ziar.

Ea vedea patul răscolit și stropit cu sînge, scaune și mese răsturnate, cărți și bibelouri răspîndite pe covorul pe care se uscau petele întunecate. Pe măsuta de scris dintre ferestre, la care ducesa dăduse de atîtea ori expresie amarului ei, se mai găseau poate scrisori neterminate. Era poate printre ele și una care începea astfel : „Recomand prin prezenta pe domnișoara Delûzy, ale cărei exemplare calități sufletești și intelectuale am putut să le apreciez în decursul celor șase ani de serviciu credincios ca educatoare...” Nu era exclus ca, în ultimele clipe ale vieții, ducesa să fi conceput o astfel de scrisoare. Dar Henriette știa că nu o va primi niciodată. Și niciodată nu o va putea arăta doamnei Le Maire sau vreunei viitoare stăpîne.

Ușa se deschise. O lampă fu fixată pe susținătoarea de fier. Supraveghetoarea îi vorbi. Pusese pe pat o boccea și-i cerceta cu grijă conținutul. Henriette recunoscuse șalul și diverse alte obiecte din garderoba ei.

— Prietenii dumitale au adus lucrurile astea. Au vrut să te vadă, dar încă n-ai voie să primești vizite.

Marie fusese pesemne în Rue du Harlay, să ia cele necesare. Nimeni altul nu s-ar fi putut gîndi la asta și Henriette o binecuvîntă. Acest simplu gest era tot ce o femeie putea face pentru o prietenă și Henriette găsi mîngîierea să poată ține iar șalul în mînă și să pună peria, pieptenele și batistele pe polița goală. Mai ales pentru batiste îi era recunoscătoare. Parfumul slab ce-l răspîndeau îi amintea de grădinile de la Melun. Ce ciudat! să simți acest parfum în acel loc ! Ce ciudat să-l poți recunoaște încă, atunci cînd ai impresia că toate simțurile îți sînt paralizate !

Patul de închisoare era mai puțin tare decît cel din „cutiuță”, celula mai puțin sufocantă. Și totuși Henriette zăcea cu ochii deschși în întuneric și asculta tăcerea din jurul ei — o tăcere atît de pătrunzătoare, încît i se făcu dor de un zgomot care să întrerupă această liniște. Era o ușurare pentru ea să audă cînd și cînd bătăile vreunui ceasornic din depărtare sau pașii paznicului prin curte și coridor. Aici, în inima Parisului, viața părea paralizată. Fie că dormeau sau vegheau ca ea, toți cei care se găseau între aceste ziduri nu mai aparțineau orașului și mișcării lui. Viața lor, dra-

gostea lor, ambiția lor, soarta lor erau cu totul în afara voinței lor. Gîndul acesta o urmărea pe Henriette, care, stînd trează, aștepta să apară prima rază de lumină la fereastră.

— Se sili să mănînce pîinea și cafeaua ce i se adusese. Rugă pe paznic să-i procure un ziar de dimineață, dar acesta n-avea voie să o facă. Era un individ prietenos și vorbăreț și se lăsă lesne convins să-i povestească tot ce știa despre crimă.

Ziarele erau pline, spuse el. Nu se vorbea de altceva la Paris ; în cafenele și magazine, la colțuri de stradă se schimbau păreri, se dădeau amănunte. Prima părere, că ucigașul pătrunsese de afară în camera ducesei, se dovedise neîntemeiată. Era bănuیت însuși ducele de Praslin, deși așa ceva nu era de crezut — un soț să se facă vinovat de o astfel de faptă față de soția lui ! Sărmana avea numeroase răni și purta urmele unei bătăi sălbatice.

— Nu, nu ! Este imposibil ! Ducele n-ar fi putut niciodată... Nu știi ce spui !

Dar el ridică din umeri semnificativ ; repetase ce vorbește Parisul întreg. Nici poliția n-a vrut să creadă în această posibilitate. Dar, scotocind apartamentul ducelui, au găsit un bogat material compromițător pentru el. Da, stă cam prost ducele ! E pus sub pază, să nu fugă. Chiar pair al Franței fiind și răspunzător numai față de regele său, poporul vrea să-l vadă ispășindu-și fapta, ca orice alt răufăcător, dacă este vinovat.

— Și... despre mine, ce se spune ? se auzi Henriette întrebînd.

El răspunse din nou cu o ridicare din umeri și o privi curios. Da, se pronunțase și numele ei, e adevărat. Unii susțineau că ea și ducele ar fi... în sfîrșit, ce sînt uneori un bărbat și o femeie. Se vorbise mai de mult de rolul pe care-l jucase ea în casa Praslin ; se știa că între ducesa și educațoarea copiilor ei nu fusese prea mare simpatie ; se spunea încă mai mult. De aceea și fusese adusă la Conciergerie ca să fie interogată. Erau hotărîți să dezvăluie misterul acestei îngrozitoare crime. O vor chema curînd la interogatoriu și atunci va afla mai mult decît îi poate spune el. Nu, cît timp o vor ține închisă nu putea ști el. Dar, să fie recunoscătoare că au adus-o acolo, căci pe stradă n-ar putea fi sigură de viața ei.

Henriette fu condusă nu într-o sală de judecată publică, ci într-o încăpere mică, unde se aflau vreo doisprezece bărbați cu chipuri inexpressive. Vorbele paznicului îi dădură o stare de disperare paralizatoare, asemenea aceleia din dimineața cînd Albert îi adusese vestea. Pierduse facultatea de a gîndi și a simți. Se miră că se mai poate ține pe picioare și se așeză liniștită pe scaunul împins pînă lîngă masa judecătorului.

Monsieur Broussais, judecătorul de instrucție, nici nu ridică ochii cînd intră ea. Mîinile lui răsfoiau un vraf de hîrtii și părea adîncit într-o discuție cu procurorul. Vorbeau în șoaptă. Toți ceilalți însă o măsurau cu interes și schimbau păreri despre ea. Muștele bîziiu tare și ațîțător ; una i se așeză pe păr și oricît o alunga ea revenea mereu. Era atît de ocupată cu alungarea insectei, încît abia cînd își auzi numele își dădu seama că începuse audierea. Avea impresia că acest nume aparținea unei alteia și nu avea nimic de-a face cu ea. Astfel începu primul interogatoriu al Henriettei Deluzy-Desportes, vîrsta treizeci și șase de ani, necăsătorită, de profesie educatoare, născută la Paris, cu ultimul domiciliu la pensiunea doamnei Le Maire, din Rue du Harlay, nr. 9, cartierul Marais.

Primele întrebări ce i se puseră erau mai mult o formalitate : cît timp servise în casa Praslin ? Ce salariu primea ? Care îi erau atribuțiile ? Henriette răspundea atît de stăpînită și sigură, încît toți se minunau. Dar întrebarea următoare fu pusă pe alt ton. Monsieur Broussais se aplecă peste masă și o fixă cu ochii lui adînci, de nepătruns.

— Am aflat că te-ai încărcat cu o mare vină în casa Praslin : n-ai dat decedatei ducese considerația cuvenită și ai încercat să înstrăinezi pe copii de mama lor și pe soț de soția lui. E adevărat ?

Și ceilalți se aplecară înainte în fotoliile lor, iar Henriette simți încordarea provocată de aceste cuvinte și știu că sosise momentul cînd trebuia să-și cîntărească bine vorbele. Toți o priveau, în așteptarea răspunsului. Ea își sili glasul la supunere, de parcă ar fi fost un ciîne de vînătoare dresat.

— Nu, Monsieur. Vorbi fără ezitare. Nu corespunde adevărului. Cînd am venit în casa Praslin, buna înțelegere lăsa de dorit. Un șir de educatoare fuseseră înaintea mea, și toate plecaseră din cauza ducesei. Erau mereu neînțelegeri în privința educației copiilor.

— Și care era motivul acestor neînțelegeri ?

— Ducele dorea ca eu să conduc educația copiilor și să-i dau socoteală numai lui. Trebuia să trăiesc în comun cu copiii și să iau mesele împreună cu ei, despărțiți de părinți. Îl făcui atent pe duce de greutatea unei astfel de sarcini și de răspunderea ce-mi revenea și se făcură unele modificări. Totuși nu era ușor, mai ales că predecesora mea mai eră încă în casă cînd mi-am început activitatea și, bineînțeles, se simțea jignită de prezența mea. Din prima zi o ațîță ea pe ducesa împotriva mea, și ducesa nu voia să renunțe de a se amesteca în educația copiilor, ceea ce avu urmări neplăcute. Ducele era minios și ceru socoteală soției sale. Astfel

se făcu că eu și copiii deveniram tot mai intimi ; dar niciodată n-am încercat să-i îndepărtez de mama lor. Neînțelegerile dintre duce și ducesă continuau și nu stătea în puterea mea de a schimba lucrurile. Am comis o greșeală poate acceptînd un post atît de greu, dar niciodată nu m-am gîndit să fac vreun rău ducesei. Dacă uneori i-am răspuns mai cutezător, este numai pentru că mă jignise pe nedrept.

— Și care era cauza răcelii dintre soți ?

— Din partea ducesei, dorința de a-și domina copiii și mai ales soțul ; ducele se opunea cu îndîrjire, fără a fi totuși atît de vehement ca soția lui.

— Strînsa dumitale legătură cu familia se pare că a stîrnit gelozia ducesei. Pe bună dreptate ?

— Nu pot nega că uneori ducesa își arăta gelozia față de mine, fără a avea cel mai neînsemnat motiv. Alteori însă raporturile dintre noi erau mai puțin încordate. Cînd era bine dispusă și mă trata cu prietenie, uitam cu plăcere reproșurile ei nedrepte. Ce puteam face, fără bani și fără prieteni ? Trebuia să mă silesc din răspuțeri să nu-mi pierd slujba, deși adesea îmi era pusă la încercare răbdarea. Afară de aceasta, ducele îmi promisese o rentă dacă aveam curajul — au fost propriile lui cuvinte — să rămîn la ei pînă la căsătoria fiicelor lor mai mari, și i-am promis, oricît îmi venea de greu.

Chestiunea rentei trebuia bine lămurită : fusese fixată chiar de la intrarea ei în serviciu ? Se hotărîse suma ? Își poate aminti exact de discuția în jurul acesteia ? Se produse o pauză lungă, în care timp Monsieur Broussais își scrisese notițele. Apoi se așeză mai bine în scaun, pentru a-și continua atacul. Zgomotul răsună strident în tăcerea camerei.

— Este adevărat că ducesa avea, mai ales în ultima vreme, bănuiala că între dumneata și duce exista o legătură mai intimă ?

Din nou deci vechea acuzație. Henriette o aștepta și întrebarea n-o găsi nedreptățită.

— Nu, Monsieur, nu, niciodată ! Negația ei răsună puternic, apoi continuă mai încet, cîntărind bine cuvintele, conștientă de însemnătatea întrebării. Ducesa trebuie să fi știut că astfel de legătură n-a existat niciodată între duce și mine. Nici nu m-a acuzat vreodată de așa ceva. Poate a spus-o altora — mie însă nu. În ziare au apărut, e drept, articole calomnioase. Acum doi ani, cînd mă aflam cu copiii în Corsica, a apărut un articol deosebit de răutacios, și eram decisă să părăsesc casa Praslin. Dar mareșalul Sebastiani, tatăl ducesei, m-a convins să rămîn. Cîtva timp după aceea, ducesa m-a tratat foarte rece și neprietenos ; dar cu încetul

relațiile dintre noi se îmbunătățiră și toată iarna trecută ea s-a arătat neobișnuit de binevoitoare față de mine, așa că începusem să nutresc speranța că într-o bună zi mă voi putea apropia mai mult de ea, când, acum vreo două luni, spre nemărginita mea surprindere, mi se comunică că prezența mea în casă nu mai era posibilă, nici o zi măcar.

Monsieur Broussais nu schiță nici un gest. Când Henriette termină, el scoase dintre hîrțiile lui o foaie și i-o dădu. Era o coală din hîrtia de scrisori a ducesei, și cu toate că nu purta titlu, nici dată, Henriette recunoscuse o scrisoare pe care i-o trimisese ei. Ea începea astfel :

„Să nu ne ducem la odihnă înainte de a fi încheiat pace cu vecinii noștri, și mi se pare că începutul unui an nou ne obligă mai cu deosebire să uităm toate neînțelegerile noastre și să îngropăm vechea ceartă“.

— Aha, își zise Henriette, au fost la Madame Le Maire și au spart sertarul în care îmi țineam hîrțiile.

— Această scrisoare, declară ea, mi-a scris-o ducesa anul trecut. Am primit-o odată cu o brătară, darul ei de Anul Nou. Îmi amintesc bine de ea, pentru că de atunci ducesa s-a arătat cu totul alta ; mergea cu mine și fetele la teatru și-mi vorbea despre proiectele lor de căsătorie. M-a rugat să fac uz de influența mea pe lingă duce în această privință ; dar am refuzat, nevrînd să mă amestec în chestiuni atît de intime.

* Scrisoarea trecu din nou pe masă în fața judecătorului de instrucție și noi întrebări urmară : despre cauzele și data exactă a concedierii ei și dacă-l mai văzuse pe duce după aceea. Au vrut apoi să știe unde și cum își petrecuse noaptea de 18 august, cum aflase de crimă și de ce n-a fost găsită la Madame Le Maire cînd o căutaseră jandarmii. Dar chiar întrebarea următoare o făcu să sară în sus și să privească îngrozită în jur.

— Știi că asupra ducelui planează o bănuială grozavă ? Știi că este acuzat de a-și fi ucis soția ?

— Nu, nu ! Îi privi pe rînd pe toți, implorîndu-le ajutorul. Spuneți-mi că este o simplă bănuială neîntemeiată. Nu pot crede. El nu putea suporta să vadă suferind cîtuși de puțin pe vreunul din copii. Vă rog, spuneți-mi că nu este adevărat ceea ce mi-ați spus !

Dar nimeni nu-i răspunse ; o observau, să vadă ce impresie îi va face această veste. Tăcerea lor o convinse că nu era vorba de un zvon nebunesc. Nu putea fi adevărat ; și dacă totuși... Trebuia să-i facă să înțeleagă rolul pe care-l juoase ea, fără să vrea, în această tragedie. Scrisoarea ! Nu trebuia să le-o ascundă ! Ful-

gerător își formă convingerea că numai ea poseda cheia acestei îngrozitoare enigme. Scrisoarea de recomandare fusese scrisă, în adevăratul înțeles al cuvintului, cu sîngele ducesei.

Genunchii îi tremurau ; dădea din mîini ; se bîlbiia, se jura, se ruga — întocmai ca Madame Le Maire, ieri.

— Vă rog, domnilor, ascultați-mă. El n-a putut comite o faptă atît de înspăimîntătoare... dar dacă are vreo legătură cu aceasta — atunci vina este a mea, pentru că am cerut prea mult de la el. Am fost lașă, neîmpăcîndu-mă cu soarta mea. Le-am scris. Puteți vedea scrisorile. Le-am povestit cît eram de nenorocită și că nu mai puteam suporta viața. Mi-era teamă de viitor. Oh, cît am fost de nedreaptă ! Ar fi trebuit să-mi duc singură amarul și să mă arăt fericită în cămăruța de la mansardă ! Ar fi trebuit să-i rog să mă uite și să nu se gîndească decît la mama lor. Dar mi-a lipsit curajul. Eram disperată și voiam să mor. Am luat otravă, dar din nefericire m-au readus la viață, la viața pe care o disprețuiam atît. După șase ani petrecuți printre copiii pe care-i iubeam și care mă iubeau, mi se părea de nesuportat golul din jurul meu. Acum îmi dau seama de toate, acum cînd e prea tîrziu. Probabil că s-a dus la soția lui pentru acea blestemată scrisoare pe care mi-o promisese. Ea a refuzat să i-o dea și atunci... Vedeți, eu sînt vinovată. Scrieți asta în actele dumneavoastră — vinovată !

Glasul sec al domnului Broussais o întrerupse ironic.

— E de neînchipuit, Mademoiselle, ca astfel de sentimente, astfel de vorbe mari să se refere la copii. Scrisorile disperate de care ai vorbit le-ai adresat numai copiilor ?

— Da, Monsieur. Îl privi îndrăzneță. Poate să vi se pară exagerate sentimentele mele pentru copii, dar de ce nu încercați să mă înțelegeți ? Nu vreau să neg, că, în dragostea mea pentru copii, n-am amestecat și o sinceră simpatie pentru tatăl lor, care a fost totdeauna atît de bun și de atent cu mine. Glasul i se stinse pentru o clipă ; apoi continuă tot mai repede și mai tare. Dar n-am comis nici un păcat, nici un adulter — căci știu că la asta vă gîndiți cu toții. Dacă aș fi făcut-o, n-aș mai fi putut privi în ochii copiilor. I-am tratat ca pe proprii mei copii, dar poate nu este drept să vorbesc astfel. Totuși așa era. Nu puteți înțelege că o astfel de dragoste poate fi curată, fără păcat ?

Întrebare după întrebare urma și ea le ținu piept curajoasă. Acum, cînd își revenise din prima emoție și-și recăpătase prezența de spirit, răspundea atacurilor cu capul sus și cu vorbe atît de bine alese, încît îi minuna pe toți ; însuși judecătorul de instrucție o asculta cu multă atenție. Ea știa bine că el nu așteaptă decît prilejul să se arunce ca un vultur asupra primului cuvînt îndoielnic

al ei și să-l răstălmăcească. Era conștientă cît de mult depindeau toate de răspunsurile ei. Nu era suficient să spună adevărul și numai adevărul ; trebuia să fie tot atît de vicleană, pe cît de sinceră.

Soarele de amiază strălucea pe deasupra acoperișurilor Parisului, aruncînd scilipiri metalice asupra Senei, ale cărei brațe cuprindeau insula „La Cité“, cu Palatul de Justiție și închisoarea Conciergerie ! În camera strîmtă atmosfera devenise apăsătoare și razele nemilțose ale soarelui pătrundeau prin ferestrele fără perdele. Fețele bărbaților luceau de căldură ; Monsieur Broussais își ștergea mereu sudoarea de pe frunte și de pe ochelari. Batista Henriettei i se făcuse ghem în palmă ; ea își îndreptă părul umed de pe frunte și luă, recunoscătoare, paharul cu apă pe care i-l întinse un aprod. Nu trebuia să-și piardă nici o clipă stăpînirea de sine.

Oricît o necăjeau muștele, oricît o durea capul și ochii de încordare, atenția ei nu trebuia să slăbească. Vorbele zburau prin aer ca suveicile unui război, țesînd un model invizibil. Numai de s-ar putea recunoaște modelul țesut în această încăpere infierbîntată, în timp ce minutele se adunau în ore.

Cu sînge rece ca un chirurg la masa de operație, judecătorul de instrucție diseca viața din Rue du Faubourg Saint Honoré, Melun și Olmeto. Bisturiul lui îndepărta țesuturile care ascundeau motivele și cauzele. Odată tot se va lăsa ea prinsă în cursă ! Dar lama ei nu era mai puțin ascuțită ca a lui — ea spunea adevărul ; nu avea nimic de ascuns.

În sfîrșit, Monsieur Broussais dădu la o parte hîrțiile din fața lui, cu un gest de nerăbdare. Se vedea bine că această discuție fără sfîrșit despre copii și relațiile lor încordate cu mama lor îl obosea. Era vorba de o crimă brutală, mai importantă, din punct de vedere social și politic, decît toate cazurile pe care le anchetase pînă acum ; și această femeie simpatică care stătea în fața lui nu se lăsa convinsă să joace după regulile obișnuite ale jocului. Ea îndrăznea să-l uluiască cu răspunsurile ei, care erau tot atît de tăioase și precise ca și întrebările lui ; răspunsuri în care nu putea descoperi nici urmă din mărturisirea pe care sperase să i-o smulgă fără mare greutate.

— Te rog, Mademoiselle, să nu ne depărtăm de subiect. Nu sîntem aici să ascultăm amănunte care te privesc numai pe dumneata și pe decedata ducasă, nici intrigile care au dus la concedierea dumitale ; nu ne privește scrisoarea de recomandare, a cărei importanță o susții atît. Ceea ce ne interesează este răul cel mai mare ce poate atinge o căsnicie — neînțelegerea dintre soț și soție. Ducele ți-a luat apărarea împotriva nevastei lui. Poți nega asta ?

— Nu, în anumite împrejurări, așa a fost. Dar puteam eu oare ști cât de departe va merge? În ceea ce privește bănuiala dumneavoastră, nu pot decât să repet că ducele nu mi-a arătat niciodată altceva decât prietenie și considerație. Trebuie să declar încă o dată, cu tărie, deoarece vreți s-o auziți lămurit: n-am fost niciodată amanta lui.

Adevărul spuselor ei era limpede. Dar Monsieur Broussais încă nu se declară mulțumit:

— Și totuși, în scurtul interval de timp de după concedierea dumatăle, ai trimis diverse scrisori, pe care — după cum singură spui — mai bine nu le-ai fi scris; ai permis ducelui să te viziteze și încă de trei ori, cel puțin. Afară de aceasta, afirmi că ai avut intenția de a o vizita pe ducesă ieri, pentru acea scrisoare de recomandare, și tocmai ieri s-a petrecut crima. Cum explici această ciudată coincidență?

— N-o putem explica nici dumneavoastră și nici eu. Nu pot decât să repet ceea ce am mai spus, că între mine și duce n-a existat vreodată ceva incorect și nici n-am plănuit vreodată ceva asemănător.

Se opri o clipă, spre a se pregăti să răspundă unei întrebări, care nici nu-i fusese pusă.

— Vă asigur că în primul rînd mă gîndeam la copii. Dacă ducesa ar fi murit de moarte naturală și ducele m-ar fi rugat să devin soția lui, n-aș fi consimțit niciodată la această mezelianță, în interesul copiilor. Și dacă ducele m-ar fi iubit., nu știu — poate i-aș fi sacrificat viața și bunul meu nume. Dar despre așa ceva n-a fost nicicînd vorba și eu n-am intenționat niciodată să produc discordie între el și ducesă. Nu i-am dorit răul. Spun adevărul. Monsieur, și trebuie să mă credeți. Glasul meu nu v-o spune destul de lămurit?

Darul ei de a prevedea o întrebare și a face din răspuns o declarație dezvinovățitoare îi dădea o anumită superioritate. Ascultătorii ei nu puteau să nu-i recunoască elocința și apariția-i modestă dar sigură de sine. Însuși Monsieur Broussais era uimit. Încă nu audiase o asemenea martoră. Totuși nu se putea lăsa influențat de admirația pentru ea. Interogatoriul încă nu se terminase. Din nou scoase cîteva hîrtii pe care ea trebuia să le identifice.

— Recunoști aceste scrisori ca fiind ale dumatăle? întrebă el.

— Da, Monsieur. Le-am scris acum vreo lună celei de-a doua fiice.

— Una din ele, cuprinde o frază neterminată, al cărei înțeles nu prea e clar: Nu-mi scrii nimic despre tatăl tău. Sper că e sănătos și că nu și-a pierdut curajul. Cred că aș fi mai puțin nefe-

ricită, dacă aş putea fi sigură că suferinţele mele... Termină, te rog, fraza !

Inima Henriettei ameninţa să se oprească. Era scrisoarea pe care regretase c-o expediasc. O scrisese Louisei în ziua de cumplită disperare din Rue du Harlay. Desprinsă din text şi citită cu glas tare, fraza căpăta un înţeles pe care nu intenţionase să i-l dea.

— Cred că am vrut să spun — îl vor ocoli, sau poate chiar „vă vor ocoli“. Nu mai ţin minte de ce m-am întrerupt ; poate pentru că am socotit că e mai bine să nu scriu fetei despre tatăl ei.

Monsieur Broussais îşi adună scrisorile, cu un gest de aprobare.

— Bine ai făcut, căci voiai să dai expresie unui sentiment care e de preferat să nu-l împărtăşeşti unei tinere fete.

Henriette ar fi vrut să protesteze, dar interrogatoriul se terminase. Monsieur Broussais şi asistenţii săi nu mai aveau nimic de întrebat deocamdată. Grefierul şi începuse să redacteze procesul verbal.

— Numai Dumnezeu ştie, îşi zise ea, ieşind din cameră, cine va mai citi aceste cuvinte, pe care de-acum nu voi mai putea nega că le-am spus.

Ajunsa pe coridor, o părăsi deodată curajul care-i ajutase să treacă acest hop greu. Se simţea atât de sleită şi fără de puteri, ca o femeie bătrână de tot. Era bucuroasă să se poată sprijini de braţul jandarmului care o conducea înapoi în celulă.

Îi fu imposibil să se atingă de mîncarea ce i se adusese şi refuză cu o mişcare din cap invitaţia de a se plimba o jumătate de oră prin curtea închisorii. Fu lăsată singură şi întreaga, nesfîrşita după-amiază nu făcu altceva decît se sili să-şi reamintească fiecare cuvînt pe care-l pronunţase. De ce nu-i venise în minte cutare sau cutare răspuns ? Lămurise oare îndeajuns cazul scrisorii de recomandare ? De care alte scrisori ale ei, ale ducelui, ale ducesei, se vor servi acum Monsieur Broussais şi funcţionarii poliţici ? Toţi erau convinşi de vinovăţia ducelui şi de complicitatea ei. Deşi în noaptea aceea ea dormise departe de Rue du Faubourg Saint Honoré, cu toţii o credeau părtaşă la crimă.

— Nu poate fi !, repeta ea, ca şi în dimineaţa acelei zile. Nu se poate ! El nu e capabil de aşa ceva !

Repetă în gînd, neconţinut, aceste cuvinte şi totuşi nu se putea convinge. Ar fi vrut să creadă acel prim zvon ce vorbea de un criminal necunoscut, care fugise prin grădină, dar nu putea. Vedea chipul ducelui, transfigurat de încordare, aşa cum îi apăruse ultima oară, la Madame Le Maire, pe scara prost luminată. Îşi aminti cum se clătinase balustrada sub apăsarea mîinilor lui. Acele mîini mari, puternice, care mîngîiau atât de delicat părul moale al copii-

lor lui. Și acum, ele erau pătate de sînge. Gîndurile i se întoarsă la acea seară de primăvară, cînd el și Louise se înapoiaseră pe neașteptate de la țară. Cu cîtă grijă își ștersese el picăturile de vin roșu de pe mîna albă ! Trecuseră șase ani de atunci...

— Nu poate fi ! repeta ea încapătînată. Dar în adîncul inimii sălășluia adevărul pe care buzele-i refuzau să-l spună. Otrava zilnică a geloziei soției lui îi șubrezise stăpînirea de sine. Era ca un stejar care înfruntase furtuni și rezistase tăietorilor de lemne, dar căzuse victimă ciocănelii stăruitoare a unei ghionoaie.

Cheia scîrții în broască și ușa se deschise. O voce cunoscută o smulse gîndurilor. În fața ei se afla pastorul Monod. Lacrimile îi brăzdară obraji. În noaptea lungă, fără somn, în dimineața aceea de interogatoriu, ochii-i rămăseseră uscați ; dar acum nu mai era singură și aceasta o copleșea.

— Cum ați putut pătrunde aici ? întrebă ea, liniștindu-se. Albert și Marie Remey au încercat zadarnic, și eu uitasem că mai am și alți prieteni la Paris.

El îi cuprinse mîinile și-i vorbi blînd.

— Îți sînt prieten, Mademoiselle Deluzy sau Mademoiselle Desportes — mi-e indiferent cum te numești — și afară de aceasta sînt duhovnicul dumitale. Nu ți se poate refuza mîngîierile bisericii, oricare ar fi acuzația ce ți se aduce.

— Oh, Monsieur Monod, nici eu nu știu de ce sînt acuzată. Această crimă îngrozitoare — și se spune că el ar fi comis-o ; și cu o seară înainte a fost cu copiii la mine..., amintirea aceasta îi stîrni iar lacrimile.

— Vorbește liniștit mai departe. N-avea teamă, nu-ți voi înșela încrederea. Știu ce se spune despre dumneata...

— Dar nu mă crezi vinovată ?

— Nu. Dar chiar dacă n-aș fi fost sigur, tot te-aș fi vizitat, căci atunci ai fi avut mai mare nevoie de mine. Eram în călătorie, cînd am aflat de tragedie. Ziarele nu dădeau numele dumitale, dar eu știam că lucrezi în casa aceea și-mi putui închipui cît trebuie să te fi zdruncinat această lovitură. Nu știam că fusesesi concediată. Abia azi dimineață, înapoindu-mă la Paris, am aflat că ai fost arestată.

Henriette îi povesti cît putu mai pe larg împrejurările în care părăsise casa Praslin ; îi vorbi de ultima vizită a ducelui și de scrisoarea de recomandare, care, după convingerea ei, era cauza tragediei.

— Da, se prea poate să ai dreptate. Goliath a fost răpus de pietricica din praștia lui David, și această scrisoare se poate să fi dat ultimul imbold pentru faptă. Dar nu trebuie să te mai gîndești

la asta. Ai comis greșeli ; cu toții le comitem, dar puțini dintre noi sînt gata să le mărturisească.

— Monsieur Monod — ea îl privi prin perdeaua lacrimilor și, în amurgul care se lăsa peste închisoarea Conciergerie, îi spuse povestea încilcită a ultimilor ei șase ani — ar fi trebuit să vă spun toate acestea mai din vreme, înainte de a fi prea tîrziu. Ar fi trebuit să vă cer sfatul. Dar eram prea sigură de mine ; socoteam că n-am nevoie de ajutorul nimănui. Îmi închipuiam că nu mi se poate întîmpla nimic, pentru că nu doream răul nimănui. Eram trufașă și mindră, pentru că mă simțeam prea sigură de mine.

— Nu ești prima care comite această greșeală. Noi toți credem că viața noastră ne aparține, pînă cînd într-o bună zi facem descoperirea că ea este strîns legată de viața altor oameni.

— Și socoteam, continuă Henriette, că niciodată nu mi se vor putea aduce imputări, pentru că niciodată nu făcusem intenționat ceva nepermis. Acum însă mă îngrozește gîndul că ea a murit și că pot fi trasă și, eu la răspundere. N-am iubit-o ; n-am putut-o respecta, și acum încă mi-e greu să uit răutatea și prostia ei ; nu pot însă să uit că sărmana ar mai fi fost și azi în viață dacă eu n-aș fi insistat asupra a ceea ce socoteam a fi un drept al meu. Orice aș spune și aș face — nu mai pot schimba nimic. Ea e moartă și Dumnezeu știe ce vor deveni el și copiii.

Monsieur Monod nu încerca de fel să-i ușureze amarul 'cu vorbe de mîngiere, banale ; nici nu se gîndi să se roage pentru ea, cum ar fi făcut probabil alți preoți.

— Ești prea cinstită pentru a încerca să te dezvinovățești — spuse el. Suferi mai mult decît ți se cuvine ; căci cu cît trăiește omul mai intens cît atît este mai vulnerabil. Dar nu uita că nu există înțelepciune mai mare decît a-ți recunoaște propria greșeală. Nu pierde curajul, Mademoiselle. Vei mai avea nevoie de el, fie că ducele poate respinge acuzația sau nu.

Ea îl rugă să-i dea vești despre duce, dar el nu știu să-i spună nimic mai mult decît știa și ea — anume că ducele era și el arestat. Fiecare nouă ediție a ziarelor aducea amănunte tot mai senzaționale. Monsieur Monod îi istorisi tot ce știa și nu-i ascunse de fel proporțiile pe care le luase afacerea. Întreaga țară o urmărea cu încordare și fierberea creștea. Însăși poziția regelui și structura Curtții sale avură de suferit.

— Poporul, spuse Monsieur Monod, îl socotește vinovat pe duce și cere să fie judecat ca orice alt criminal. Dar, ca membru al nobilimii, el nu poate fi tras la răspundere decît de rege și Camera pairilor. Dacă-l vor elibera, regele va fi acuzat de pătimire,

iar dacă-l vor condamna, prestigiul Curții va fi știrbit. Știi bine că nemulțumirea plutește în aer !

Da, știa, deși pînă acum n-o luase în considerare. Prea fusese apăsată de propriile-i griji. Dar acum putea pricepe ce se ascundea îndărătul acestor cuvinte. Regele era departe de a fi popular, iar poporul nu aștepta decît ocazia să zdruncine edificiul regalității. Ce ironie, își zise Henriette, să dețină un rol într-un proces în care erau amenințați să fie amestecați și regele și Camera pairilor — ea care apăruse întotdeauna cauza Republicii și se declarase pe față potrivnică Casei de Orléans.

— Știi că atmosfera nu mi-e nici n. : favorabilă, zise ea. Unul din paznici mi-a spus-o azi dimineată. După părerea lui, sînt mîi în siguranță aici în celula mea, decît afară pe stradă.

Nici de data asta pastorul Monod nu se osteni să-i ascundă realitatea.

— Cerculă zvonuri absurde, recunosc el. Din păcate numele dumitale este strîns legat de al ducelui. De obicei oamenii se revoltă mai lesne împotriva unei persoane decît împotriva unui întreg sistem. Este mult mai ușor să aduci acuzații unui bărbat sau unei femei, decît unui sistem de guvernămînt. Bineînțeles că nu se poate prevedea care va fi atmosfera viitoare. Am văzut schimbîndu-se opinia publică tot atît de brusc ca și un vînt care stinge focul pe care cu puțin înainte îl aprinsese.

— Dar se poate întîmpla ca focul să se întindă, Monsieur, și orice speranță de a-l stinge să se năruie.

— În orice caz, continuă el, regele și-a grăbit înapoierea la Paris. Și nu va avea de-a face cu o simplă crimă. Așa fiind, socotesc necesar să-ți iei imediat un apărător bun. Ai acest drept și eu mă voi îngriji să poți cîștiga pentru cauza dumitale pe cel mai bun posibil.

Dar ea scutură din cap.

— Nu, Monsieur Monod, n-am nevoie de avocat. Pot răspunde singură tuturor întrebărilor.

— Dar dumneata nu cunoști legile și trebuie să fii sfătuită. Un singur răspuns nesocotit îți poate fi fatal.

— Iau cu plăcere asupra mea acest risc. Le voi spune tot ce vor să afle de la mine, așa cum am făcut și astăzi.

— Nu te pripi ! Dacă eziți din motive bănești, să n-ai nici o grijă. Dispun de suficiente mijloace spre a te ajuta și apoi am prieteni influenți printre avocați. Vei fi sfătuită cît se poate de bine.

— Sînteți mult prea bun. Nu știu de ce, căci doar nu aveți nici o obligație față de mine. Dar nu voi cerceta motivele mărini-

miei dumneavoastră ; vă sînt din suflet recunoscătoare. Un avocat însă nu va face decît să mă încurce. N-am nimic altceva de oferit decît adevărul, și pe acesta trebuie să-l pot spune în felul meu.

El îi surise, deși nu era de acord.

— Da, fie cum vrei, zise el.

Se auzi o bătaie în ușă și o voce aminti pastorului că timpul convorbirii trecuse.

— Nu m-am rugat cu dumneata, spuse el ridicîndu-se, dar te cred în stare să te rogi și singură. De ruga mea și a soției mele, poți fi sigură.

— Asta îmi face bine ! Și... veți mai reveni ? îl întrebă ea îngrijorată.

— Cît de des mi se permite. Nu ești singură — amintește-ți mereu de asta. Ai prieteni. Soții Remey mă așteaptă. Ai să le transmiți ceva ?

— Spuneți-le numai că le mulțumesc din suflet. Și dacă ați putea vorbi cu bunicul meu... Îi dădu adresa, apoi continuă cu înfrigurare : A avut întotdeauna o părere proastă despre mine și n-a fost de acord să primesc această slujbă. De aceea mi-am schimbat și numele ; totuși, el este singura mea rudă și, în situația de acum, poate că va vrea să mă ajute.

— Voi vedea ce e de făcut. Îi voi căuta de îndată și-i voi istorisi totul. Mai ai ceva pe suflet ?

— M-aș simți liniștită dacă mi-ați aduce vești despre copiii Praslin, mai ales despre cei mai mici. Da, și încă ceva. Spuneți-le, vă rog, lui Albert și Mariei, să amintească doamnei Le Maire de coșul cu fructe de pe scîndura ferestrei mele. Ar fi păcat să se strice fructele, și pepenele trebuie să se fi copt între timp.

CAPITOLUL XXII

În săptămîna de la 18 la 24 august 1847, Franța întreagă clo-coti de groază și indignare față de noile dezvăluiri în cazul Praslin. Și nu numai la Paris și Marsilia, ci și la Bruxelles, Amsterdam, Berlin, Londra și Manchester, bărbați și femei discutau cu glasul tremurînd de scîrbă despre această crimă și pîndeau amănunte noi. Citeau raportul medicului legist, care indica numărul exact al rănilor de pe trupul victimei, răni îndeajuns de adînci pentru a fi putut produce, fiecare în parte, moartea. Se aplecau peste planurile casei din Rue du Faubourg Saint Honoré, nr. 55, și urmăreau săgețile care arătau petele de sînge lăsate de victimă pe podea, pe pereți, pe mobilă, sau urmele roșii ale degetelor, care

căutaseră disperate cordonul soneriei. Înghițeau lacomi declarațiile servitorilor care alergaseră la auzul clopoțelului — declarații care zugrăveau neînțelegerile casnice ale celor doi soți și susțineau că recent concediata guvernantă fusese principalul motiv al vrajbei perechii ducale. Citeau despre cameristul Charpentier care dăduse poliției vicleanul sfat de a nu căuta făptașul în afara casei, ci mai curînd în apartamentul ducelui.

Se mirau că ducele continua să tăgăduiască, deși se vedea pus în fața unor probe evidente : un halat pătat de sînge și o cămașă însîngerată, resturile scrisorilor și hîrtilor arse în căminul camerei lui, sau zgîrieturile și mușcăturile de pe mîini, pe care nu putea să le explice. În fața unor probe atît de evidente, cum putea oare să persiste în încăpățînarea de a se ține de firul atît de șubred al poveștii ucigașului venit din afară ? Și cum putea un bărbat, vlăstar al uneia dintre cele mai nobile familii ale Franței, să comită o astfel de bestialitate ? — se întrebau de ambele părți ale Canalului. Opinia publică de pretutindeni îl arăta ca pe cel mai odios criminal al vremurilor. Toți erau de acord că nu mai trebuiau alte probe pentru a-l condamna și că nici o moarte nu era prea crudă pentru a pedepsi un astfel de om.

Iar această Mademoiselle Deluzy-Desportes, această fostă guvernantă, care juca un rol atît de important în oricare din versiunile crimei — era ea mai bună ? Nici un bărbat nu este în stare să-și ucidă în chip atît de bestial nevasta, mama celor nouă copii ai lui, dacă nu este scos din minți de altă femeie. Ea trebuie să fie cea mai rafinată ființă ce s-a pomenit vreodată ; și totuși cum putea fi atît de ademenitoare o guvernantă trecută de treizeci de ani, care nici măcar frumoasă nu era ? Mister ! Ducele și mai mulți dintre copii o vizitaseră cu cîteva ore înainte de crimă. Ea singură o mărturisise la interogatoriu. A fost arestată. Foarte cuminte s-a procedat, căci altfel cine știe ce i s-ar fi putut întîmpla.

Vineri, 20 august, un articol din „Times“ vorbea despre acest caz :

„Ziarele pariziene de miercuri, sosite ca de obicei cu **Expresul**, nu cuprind noutăți politice importante. Chiar dacă ar fi fost altfel — declară corespondentul nostru — întreaga populație este atît de dureros impresionată de uciderea ducesei de Praslin, încît numai o revoluție ar putea să-i atragă atenția în altă parte“.

Sîmbătă, 21 august, ziarele au adus vestea că ducele de Praslin fusese ridicat cu o seară înainte de la locuința sa și condus sub pază puternică la închisoarea Luxemburg. Acolo fusese atins de o boală misterioasă, îndeajuns de îngrijorătoare pentru a face necesară intervenția medicului său de casă și amînarea interogatoriu-

lui. Mai târziu, în cursul zilei, începură să circule zvonuri neliniștitoare referitoare la starea deținutului. Între timp, Camera pairilor se adunase pentru a discuta actul de acuzare.

Nici unul din acei care aveau de făcut dări de seamă asupra evenimentelor săptămînii nu putea prevedea cu o oră înainte ce întorsătură vor lua lucrurile în cazul Praslin. Deseori noutatea își pierdea actualitatea înainte de a ajunge la tipar. Ziarele cele mai serioase se citeau ca și fițuicile-bombă; figuri dintre cele mai de seamă ale lumii literare părăsiră masa lor de lucru pentru a se îngămădi pe băncile sălii de judecată și a-și așterne pe hîrtie impresiile asupra eroilor principali ai dramei Praslin. Victor Hugo, care-și avea articolul zilnic în „Choses vues“, scria duminică, 22 august :

„La fereastra camerei domnișoarei Deluzy, din casa doamnei Le Maire, în Rue du Harlay, se poate vedea încă buchetul de flori, coșul cu fructe și pepenele, pe care ducele i le-a adus de la țară, în seara dinaintea crimei. Ducele este grav bolnav; se susține că ar fi vorba de o otrăvire“.

După o cuprinzătoare dare de seamă asupra activității ei în casa Praslin și extrase din primul interogatoriu, el continua :

„Mademoiselle Deluzy se află încă la Conciergerie. Face zilnic o plimbare de două ore prin curtea închisorii. Uneori poartă o rochie de bumbac, alteori una de mătase în dungi. Pare să știe că mulți ochi o privesc de la ferestre. Cei care au văzut-o povestesc de înfățișarea ei tragică“.

Un altul dădea în „Gazette des Tribunaux“ amănunte asupra acestor plimbări :

„Descrierea domnișoarei Deluzy, în..., nu corespunde întru totul realității. Ea este îmbrăcată simplu, dar nu-i lipsește o anumită grație și ținută distinsă. Ea nu mai are zveltețea primei tinereți, dar ochii, care sînt acum umbriți de cearcăne adînci, vorbesc limpede de inteligența ei. Fața-i palidă trădează oboseala; părul castaniu este pieptănat cu gust. Ieri purta o rochie de bumbac, un șal negru și o pălărie de pai cu fundă liliachie. Se plimba încet, cu brațele pe piept și capul plecat“.

Astfel treceau zilele Henriettei, aducîndu-i noi lovituri. Fu ascultată pentru a doua oară, de data aceasta de președintele Pasquier. Victor Hugo spune, citînd pe unul din colegii lui :

„O veți vedea îndată pe Mademoiselle Deluzy. Este o femeie excepțională. Scrisorile ei sînt opere măiestre de spirit și stil. La interogatoriu este admirabilă. Cine a auzit-o, a rămas încîntat. Dacă într-o bună zi va începe să scrie, va trebui să-i acordăm pre-

miul Montyon. De' altfel este încăpățînată și autoritară, într-un cuvînt : o femeie tot pe atît de rafinată pe cît de încîntătoare“.

Pentru această a doua încercare, Henriette era mai bine pregătită, cu toate că insomnia de care suferea și îndelungata așteptare nu trecuseră fără a lăsa urme. N-avea nevoie să se uite în oglindă pentru a se încredința că tinerețea o părăsise pentru totdeauna. Ea nu mai avea speranța care-i înaripase inima, dar răspundea întrebărilor cu același curaj. Răspunsurile ei erau lovitură pentru lovitură, tot atît de bine țintite și chibzuite ca și întrebările. Ore întregi dură acest duel verbal.

— Deci nu ți-ai dat silința, așa cum ar fi trebuit, să apropii pe copii de mama lor.

— La început, am încercat, dar fără succes, și, cu toate că ducesa nu era întru totul de acord cu soțul ei în privința educației copiilor, îi lăsa totuși mină liberă. Nu mi-a dat niciodată indicații asupra îngrijirii și hrănirii lor ; cel mult în chestiuni de îmbrăcăminte. Cînd eram singură cu ea, ceea ce nu se întîmpla prea des, îmi vorbea de lucruri ce nu aveau nici o legătură cu copiii. De față cu ea, copiii deveneau neliniștiți și de aceea rămîneau cu plăcere singuri cu mine ; și asta o mîhnea pe mama lor, desigur.

— Nu te-ai gîndit niciodată că o astfel de înstrăinare de copii ei era dureroasă pentru o mamă — că ducea la încordare între ea și soțul ei ?

— Dimpotrivă, Monsieur. Sint sincer convinsă că ducesa se gîndea mult mai mult la soțul ei și la sentimentele ei pentru el, decît la copii, pe care îi trimitea din cameră de îndată ce intra ducele — numai spre a-l avea cu totul pentru sine. Ea se silea mereu să-i sustragă atenția de la copii și s-o îndrepte numai asupra ei. Am văzut-o părăsind brusc odaia numai pentru că ducele se juca sau era drăgăstos cu copiii. Față de aceste dovezi de dragoste între tată și copii, ea nu-și putea înfrîna gelozia. Copiii remarcău aceasta și-și dublau dovezile de simpatie pentru tatăl lor. Vedeam răul adus de această veșnică luptă, dar nu-mi stătea în putere s-o împiedic. Și cînd, cu timpul, mă simții mai strîns legată de elevii mei, nu mai puteam rămîne rece la aceste ciocniri zilnice. Nu puteam eu să-i redau ducesei pe aceia pe care ea cu bună știință, sau fără să se gîndească, și-i îndepărtase.

Această declarație nu putea convinge pe Monsieur Pasquier. În cuvintele pe care le pronunță și în tonul său, era limpede acest lucru.

— După tot ce-mi spui, deduc că atribui ducesei întreaga vină. Nu-ți este permis să judeci astfel de lucruri și spusele dumitale mă fac să mă îndoiesc că ai încercat totul, așa cum o cereau îndă-

toririle dumitale, spre a pune capăt regretabilei situații în care se găseau mama și copiii. Din declarațiile martorilor și scrisorile de care avem cunoștință, se poate stabili că purtarea dumitale era departe de a fi cea cerută de împrejurări.

Henriette își adună puterile pentru un nou răspuns.

— N-aș vrea pentru nimic în lume să dau impresia că nu respect amintirea decedatei ducese; dar vreți să aflați adevărul și eu am jurat să-l spun. Nu judec sentimentele și intențiile ducesei, dar caracterul ei este altă treabă. Era o fire foarte greu de împăcat, foarte ușor iritabilă și îndărătnică, și prin urmare nu putea înțelege copii de vîrste atît de felurite. Nu știa să cîștige dragostea și încrederea copiilor. O greșeală cît de mică, care ar fi trebuit trecută cu vederea, o scotea din sărute, dar lăsa să treacă neobservată o abatere gravă, care ar fi trebuit pedepsită sever. Din acest motiv, ducele o oprea să se amestece în educația copiilor. Din nefericire ducesa nu putea suferi să vadă cît de bine se simțea ducele în societatea fiicelor lui. Din această cauză aveam toți de suferit.

— Și astfel se făcu că autoritatea care scăpase ducesei trecu în mîna dumitale; și dragostea copiilor se îndepărtă de mama lor și se îndreptă spre dumneata. Chiar dacă am vrea să credem că nu aceasta ți-a fost intenția, trebuie să-ți imputăm că ai lăsat lucrurile să meargă mai departe, în loc să le previi, așa cum îți impunea datoria. De aceea ne vedem siliți să te considerăm răspunzătoare pentru urmările tragice ce au avut loc.

Interogatoriul se transformase în acuzare dar apărarea Henriettei nu se lăsă așteptată.

— N-am urmărit niciodată să răpesc mamei dragostea copiilor ei. Dar iubeam copiii și mă contopeam cu ei. Bucuriile lor erau și ale mele, necazurile lor de asemenea. Șase ani am vegheat asupra lor zi și noapte. Mă iubeau cu însuflețirea tinereții lor și eu răspundeam dragostei lor. Nu aveam rude, nici prieteni și trăiam numai pentru profesiunea mea, în care puneam tot sufletul. Nu vă pot spune decît atît: care mamă n-ar fi reușit să-și apropie inimile copiilor ei, dacă ar fi vrut-o?

Acest fel al ei de a pune întrebări celui ce-o întreba făcea din ea o martoră foarte incomodă. Ca și Monsieur Broussais, și Monsieur Pásquier trebui să-i recunoască tăria. Henriette nu mergea totuși prea departe în apărarea ei. Ea se menținea pe linia de la început și, cu toate că prezența ei de spirit atinge uneori semeția, păstra o ținută respectuoasă, care impunea. Din nou fu întrebată de ultima întîlnire cu ducele și din nou făcu o descriere amănunțită a acelei vizite la Madame Le Maire, cînd insistase asupra scrisorii de recomandare. O singură dată numai glasul ei era să se

stingă, atunci cînd repetă vorbele pe care el i le spusese la despărțire : „Joc un rol ingrât în această afacere... Noapte bună deci, pe mîine“.

— Și ducele n-a spus nimic care să-ți fi deșteptat bănuiala că se găsea într-o stare în care era capabil de orice ?

— Nu, absolut nimic ! Vorbea cu o energie neobișnuită. Pe tot ce am mai sfînt ! Nu știu dacă-mi este permis să vorbesc de lucruri pe care numai eu le știu, și care dovedesc că violența nu venea exclusiv din partea ducelui. Am auzit-o deseori pe ducesă amenințînd cu sinuciderea și am asistat la două încercări. Prima dată, la Melun, a vrut să se înjunghie cu un pumnal, și ducele s-a rănit la mîină, smulgîndu-i arma. A doua oară, la Dieppe, în urma unei discuții, s-a repezit afară din casă cu intenția de a se arunca în mare. Dar — și asta este caracteristic pentru firea ei schimbătoare, de care v-am mai vorbit — ceva mai tîrziu ducele o găsi într-o prăvălie, făcîndu-și liniștită cumpărăturile.

Ea sperase să deștepte prin mărturisirea aceasta simpatia pentru duce, dar răspunsul domnului Pasquier îi arătă că el vedea în aceasta o nouă dovadă pentru deznădejdea la care era adusă ducesa. Interogatoriul urmă ca și primul, numai că Henriette fu chestionată încă mai insistent asupra tuturor amănuntelor vieții zilnice din casa Praslin. Pe cînd Monsieur Broussais părusese a-și da osteneala să dovedească legăturile ei nepermise cu ducele, Monsieur Pasquier părea înclinat a nu crede în existența acestora. Interesul lui se concentra exclusiv asupra influenței ei în viața copiilor și urmările acesteia pentru raporturile dintre părinți. Era o tactică foarte vicleană de a pune accentul principal pe această chestiune, pentru a o putea învinovăți că urmărise să înstrăineze pe copii de mama lor. Pe calea aceasta, toate declarațiile ei se puteau întoarce împotriva-i. Dacă încerca să-și justifice influența asupra foștilor ei elevi prin indiferența și gelozia mamei lor, i se putea reproșa că vrea să arunce vina asupra unui mort. Iar dacă nu găsea explicații pentru dragostea ce-i arătau copiii și tatăl lor, apărea mai mult decît oricînd drept intriganta pe care opinia publică era dispusă s-o vadă în ea. Henriette era conștientă de situația ei neplăcută, între ciocan și nicovală. Singura ei scăpare era adevărul. Era singura armă împotriva acestor slujbași în robe roșii, care cercetau și cîntăreau cu grijă vorbele și faptele ei.

— Nu, repeta ea pentru a nu știu cîta oară, în cursul acestui interogatoriu fără sfîrșit, n-am urmărit să-i înstrăinez de mama lor. Dragostea nu se poate fura ; se dă de bună voie sau de fel. Trebuie să mă credeți că nu vreau s-o vorbesc de rău pe ducesă. Nu m-a tratat altfel decît pe alții ; era adesea nedreaptă și mereu

găsea cîte ceva de criticat, uneori însă era foarte bună și prietenoasă. Acum te chinuia și te insulta, pentru ca în clipa următoare să fie amabilitatea însăși. În decursul unei singure ore, trecea de la o extremă la cealaltă ; mai întîi îmi imputa înrîurirea mea prea mare asupra familiei ei, apoi însă mă ruga să fac uz tocmai de această influență, dacă întrevedea vreun folos personal. De cîte ori mă jîgnea adînc, căuta împăcarea făcîndu-mi daruri. Nu puteai și niciodată la ce să te aștepti.

Dar anchetatorii păreau să vadă în aceasta o nouă confirmare a bunătății ducesei. Interogarea continuă, pînă cînd Henriette ameți. Sala și toți ochii care o priveau țintă pluteau ca într-o ceață și scîrțîitul penițelor nu mai contenea.

— Fiecare declarație a dumatile ascunde o acuzație adusă ducesei, îi azvîrli în față Pasquier.

Lacrimi de revoltă și istovire îi umplură ochii. Se șterse și-i impuse să răspundă. După lunga încordare, glasul nu-i mai era atît de sigur.

— Aș fi preferat să nu fiu nevoită să spun toate acestea. Ducesa e moartă și, dacă prin sacrificiul vieții mele aș putea-o învia, aș face-o bucuroasă ; dar ceea ce s-a întîmplat nu se mai poate îndrepta. În cei șase ani am avut ocazia să-i cunosc firea schimbătoare. Nimeni n-ar putea să judece mai bine ca mine ciudata ei ușurință de a trece de la mînie la mîrinimie, de la ură la bună-tate. N-am spus nici un cuvînt care să nu fi fost adevărat sau cuviincios. Nu am de ce să mă apăr, mi-am dat silința să vă explic totul.

Al doilea interogatoriu al doamnișoarei Deluzy-Desportes se terminase. Ea fu condusă în celulă.

Către sfîrșitul aceleiași zile, 23 august, s-a zvonit pentru în-tîia oară despre starea disperată a ducelui. Numai Henriette nu află nimic. În închisoarea Luxemburg, de pe malul celălalt al Senei, medicii rămîneau neputincioși în fața otravei care stîngea cu încetul viața prizonierului. Ducele de Praslin era pe moarte. Numai datorită vigorii lui se mai menținea încă în viață. Medicii stabiliseră că luase o cantitate de otravă suficientă pentru a omorî șase oameni. O doză mai mică și-ar fi făcut efectul în cîteva ore ; dar cantitatea mare pe care o luase ducele — într-un moment de neatenție, la ridicarea lui de-acasă, probabil — lucra atît de rapid încît aproape că zădărniciise intenția lui de sinucidere. Căci prin aceasta fuseseră chemate la luptă toate forțele organismului lui, în loc să fie surprinse și paralizate de acțiunea lentă a unei doze mai mici.

La început suportase cu indiferență chinuitoarele dureri dar, pe măsură ce puterile-i scădeau, gemetele sale te îngrozeau ; aceea și spasmele ce-l scuturau din timp în timp erau de altfel simptomele semne ale suferinței.

Fusese interogat mai întâi de poliție, în dimineața următoare crimei, și apoi de Monsieur Pasquier. Acesta îi ceruse să facă mărturisiri complete, dar ducele persistase în a nega. De la început declarase că fusese trezit de țipete și alergase imediat în camera soției lui. Nu-și amintea exact ce făcuse în primul moment de groază și de zăpăceală. Petele de sânge de pe cămașă și halat se explicau prin aceea că o luase în brațe pe muribundă ; iar pistolul găsit lângă ea era într-adevăr al lui ; îl luase auzind strigătele de ajutor ale soției. Nu-și putea explica sângele și firele de păr de pe armă. De ce înecase să spele petele de sânge ? Pentru a nu speria copiii — răspunse el. Cît despre hîrțile arse din cămin, nu-și dădu osteneala să găsească vreo explicație. Se prea poate să fi aruncat cineva un chibrit aprins. Cum să-și mai amintească ce făcuse în tulburarea lui ? Rugă să fie scutit de alte întrebări pînă a doua zi ; se simțea prea slab pentru a răspunde.

Dar Monsieur Pasquier rămase neînduplecat. Nu-l va obosi prea mult pe ducele dacă va răspunde cu un simplu „da“ sau „nu“. De unde proveneau zgîrieturile de pe mîini ? Se zgîriase la Melun, închizînd cuferele, lămurii ducele. Și mușcăturile ? Nu erau mușcături. Medicii erau de altă părere ? Nu putea fi făcut răspunzător pentru părerea medicilor. De altfel, se simțea prea slab pentru a se ocupa de astfel de amănunte.

— Vorbiți mereu de slăbiciunea dumneavoastră, domnule duce. Nici nu e de mirare dacă vă gîndiți la copiii dumneavoastră și la înspăimîntătoarea crimă ce ați comis.

— Crimă ! sări în sus ducele. N-am comis nici o crimă și nici menî nu poate dori mai mult ca mine binele copiilor lui.

Își îngropă fața în palme și, o clipă, tăcu.

— N-ați fost împins la această nelegiuire de altcineva ? Monsieur Pasquier încerca să-i smulgă astfel mărturisirea, dar arestatul nu putea fi făcut să pronunțe numele domnișoarei Deluzy. El refuza să-și recunoască vreun amestec la crimă.

— La o astfel de nelegiuire nu poți fi împins de altul.

— Vă va ușura conștiința, căindu-vă și mărturisind !

Nici un răspuns. Fraza fu repetată.

— Tăcerea dumneavoastră vorbește îndeajuns, spuse Monsieur Pasquier. Sînteți vinovat, nu-i așa ?

— Ați venit aici cu convingerea vinovăției mele ; orice aș spune nu v-ar putea-o schimba.

— Ba da, dacă-mi dați argumente întemeiate, mă las cu plăcere convins ; dar dacă nu spuneți nimic trebuie să vă considerăm vinovat.

— V-am spus doar că nu mă pot concentra ; este peste puterile mele.

— Știu, domnule duce, că aveți dureri îngrozitoare și de aceea pretind de la dumneavoastră numai un simplu „da“ sau „nu“ : sin-teți vinovat sau nu sin-teți ?

— La această întrebare nu pot răspunde.

Din nou se refugie ducele în tăcere și rămase astfel pînă la urmă. Medicii se minunau de tenacitatea lui. Făcură tot ce putură să-i potolească durerile, dar le fusese interzis să-i dea vreun medicament cu opiu. Voiau să-l păstreze conștient, cît timp mai exista posibilitatea de a-i smulge o mărturisire.

Mărti, 24 august, la orele 5 după amiază, ducele de Praslin își dădu ultima suflare, la șapte zile după arestarea lui. Despre moartea și înmormîntarea lui se păstră tăcere și numai mult mai tîrziu fură date în vileag.

Victor Hugo scria : „Ducele de Praslin trebuia să fi fost un bărbat deosebit de chipeș. Medicii care i-au făcut autopsia spun că rareori au văzut un asemenea trup și unul din ei a exclamat : «Ce cadavru frumos !» Medicul său de casă mi-a povestit că ducele fusese un adevărat atlet... Mormîntul lui poartă o placă de plumb cu numărul 1054. Acest număr, pe care mortul a trebuit să-l poarte ca un condamnat, este singurul epitaf al ducelui de Choiseul-Praslin“.

Alții însă se exprimară mai liber. Vestea se răspîndi cu iu-țeala vîntului și opinia publică era unanimă în a acuza autoritățile de lipsă de atenție. Nu fu cruțat nimeni, de la cel din urmă polițist pînă la rege. Crima revoltase și așa îndeajuns poporul, și oamenii nu voiau să vadă cum presupusul făptaș se sustrage pedepsei. Sinuciderea era un sfîrșit prea blînd pentru un astfel de criminal. Legea l-ar fi condamnat la moarte, și cînd colo, l-a lăsat să-i scape. Spiritele erau înfierbîntate de revoltă împotriva unui regim care a permis o astfel de sustragere de sub sabia dreptății.

Pe cititorul ziarelor puțin îl interesa dacă otrava fusese procurată ducelui de amicii săi, sau dacă o avea pregătită dinainte. Asupra unui singur punct erau cu toții de acord : vinovatul nu-și promise pedeapsa meritată. Dacă n-ar fi fost pair de Franța și prieten personal al regelui, ar mai fi trăit încă și ar fi putut fi trăs la răspundere. La ce mai folosesc acum amănuntele exacte ale interogatoriilor, actul de acuzare întocmit cu grijă de parchet sau declarațiile medicilor și ale servitorilor ?

Nu mai avea nici un rost să umpli acum coloanele ziarelor cu extrase din caietul de însemnări zilnice al ducesei, sau cu scrisorile pe care ducele nu le arsesese — sfișietoare rugăminți pentru o dragoste ce nu fusese niciodată împărtășită și explozii de gelozie împotriva acelei „Mademoiselle D.“. Amuțiseră acum amândoi : victimă și făptaș. Nu mai puteau fi readuși la viață, pentru a putea răspunde întrebărilor slujbașilor în robe roșii. „Cazul Praslin“ era o palmă pe obrazul justiției. Era o stafie acum — dar stafiile din palatele regale nu dispar fără zgomot, după cum avea să afle curînd regele Louis-Philippe.

Dincolo, în Anglia, „Times“ publică următorul articol profetic : „Nimic nu poate fi mai potrivnic intereselor guvernului, în vremurile de față, decît scandalul în jurul afacerii Praslin. Întruirea ei este mai dăunătoare decît anii întregi de sistematică sabotare. Guvernul francez nu avea decît o scăpare : să-l dea pe duce pe mîna poporului. Prevedeam că această foarte necugetată sustragere de la justiție se va răzbuna, mai devreme sau mai tîrziu. Nu este în intenția noastră de a găsi personalităților conducătoare de la Paris vreun amestec în această crudă și îngrozitoare crimă. Nu vrem să spunem că societatea franceză este pătrunsă de demoralizare pînă în măsura oaselor. Nu vrem să facem subiect de discuție din sinuciderea ducelui de Praslin. Dar dacă guvernul francez are cumva vreun amestec, va avea foarte curînd motive să se căiască de miopia lui. Nu putem crede că această tragică afacere va rămîne fără urmări“.

Se prea poate ca Henriette să fi citit acest articol, căci în ultimele zile ale lui august i se permisese să-și procure ziare. Era ținută încă la Conciergerie ; încă își mai făcea plimbarea zilnică prin curtea închisorii și încă mai aștepta ca justiția să se pronunțe în privința ei. Era o problemă foarte grea. Interogatoriile nu dăduseră la iveală nimic care să fi dovedit complicitatea ei. Asupra judecătorilor instructori, ținuta ei făcuse o impresie din cele mai bune ; și totuși întreaga țară o socotea vinovată. După duce, ea fusese ființa cea mai mult urită în Franța, și acum, cînd el nu mai era în viață, nu rămăsese decît ea care să potolească setea de răzbunare a mulțimii.

Necunoscuta, singuratica educatoare în căutare de slujbă, devenise de toți blestemata, de toți urgisita faimoasa „Mademoiselle D.“.

Acoperișurile Parisului sclipeau de umezeala lui noiembrie. Sena se tira murdară pe sub punți și, pe ambele ei maluri, casele vechi se înălțau tot atît de negre ca și fumul spulberat din hornurile lor. Grădinile publice erau învăluite într-o ceață cenușie, umedă; băncile stăteau plouate și părăsite pînă și de vrăbii și cerșetori, acești vagabonzi neputincioși ai orașelor mari.

În camera de la mansardă a unei case așezate la colțul dintre Rue de Monceau și Rue de Téhéran, Henriette privea prin geamurile tulburi lumea încă și mai tulbure. Camera nu era cu mult mai încăpătoare decît „cutiuța“, dar era mult mai plăcută și mai cu gust aranjată. În fața ferestrei era o masă pe care se găseau laolaltă cele mai felurite obiecte — cărți, cele necesare pentru cusut, un vas cu „ochiul boului“, o cutie cu vopsele, o călimară și o mapă de scris. Dar Henriette stătea nemișcată, cu miinile le-neșe în poală.

Bătu cineva la ușă; era una din servitoare.

— Doamna Monod pofteste pe Mademoiselle Desportes la o ceașcă de ciocolată, jos în salon.

Dar Henriette dădu din cap.

— Roagă pe doamna și domnul Monod să mă ierte, dar mă doare încă foarte rău capul, așa că n-aș vrea să cobor nici pentru cină.

După ce fata plecă, Henriette rămase nemișcată în scaun, în timp ce ploaia bătea toba pe acoperiș. N-o durea capul, dar spusese așa pentru a nu jigni pe binevoitoarele ei gazde. Se simțea prea îndatorată față de pastor și soția lui și nu voia să se arate indiferentă la silințele acestora de a o smulge din veșnica ei îngîndurare. Se arătaseră atît de binevoitori, insitînd ca Henriette să se adăpostească în casa lor, cît timp îi va plăcea să rămînă la Paris. În acea zi de septembrie cînd fu pusă în libertate, soții Monod o primiseră cu brațele deschise și ea fusese fericită să se poată refugia sub acoperămintul oferit cu atîta dragoste. Nici nu avea de ales — căci la Madame Le Maire nici nu putea fi vorba. Și care hotel sau pensiune ar fi primit-o pe faimoasa Mademoiselle D.? Bunicul ei nu mișcase un deget măcar să-i sară în ajutor și, de la prietenii care încercaseră să-l determine la o acțiune de salvare, aflase că bătrînul sta prost cu sănătatea. El locuia acum într-o mahalala cu totul sub influența unei femei interesate. Pe singura ei rudă deci, Henriette nu o putea chema în ajutor.

Așa fiind, pe drept cuvînt se putea socoti fericită că pastorul Monod se ocupa de ea. El era un aliat influent și bine situat, ca și cei doi frați ai lui, dintre care unul era negustor bogat la Le Havre, iar celălalt preot la Paris. Frații Monod nu numai că credeau în nevinovăția ei și-i admirau ținuta în timpul instrucției, dar erau hotărîți să cîștige pe enoriași pentru cauza ei. Protestantă fiind, ea nu fusese văzută cu ochi buni în casa Praslin, care era catolică, și astfel crima căpătă și un aspect religios. Într-o țară catolică cum era Franța, aceasta era de înțeles. Frații Monod știau bine că nu va fi ușor să cîștige pe enoriași de partea Henriettei. Deocamdată nu-i puteau acorda decît sprijinul lor, în speranța că mai devreme sau mai tîrziu cei de o credință cu Henriette se vor lăsa cînvinși de nevinovăția ei. Dar pînă atunci vor trece luni, poate chiar ani.

Pretutindeni Henriette era privită ca principala vinovată. Odată cu eliberarea ei, devenise ținta unor atacuri mai violente, mai pline de ură, fiind singura supraviețuitoare a celui triumfi tragic. Presa și marea mulțime voiau s-o știe trasă la răspundere și nimic nu le-ar fi fost mai plăcut decît s-o vadă suind treptele eșafodului. În eliberarea ei, găseau dovada incapacității justiției și guvernului. Ducea era privită ca o martiră, victimă a soțului ei, scos din minți de o rivală fără scrupule. Mamele și nevestele țării întregi condamnau pe această „Mademoiselle D.“ și dădeau pe ducese drept exemplu de virtute, care comisese greșeala de a-și iubi prea mult soțul și copiii. „Dacă ne va cădea vreodată în mină această guvernantă, îi vom arăta noi părerea noastră!“ — spuneau femeile franceze. „Vorbele frumoase pronunțate în fața judecătorului de instrucție nu prind la noi. Să sufere și ea cum a făcut-o pe ducese să sufere. N-are dreptul să se învîrtească în libertate!“

De aceea a fost nevoie ca refugiul Henriettei să fie ținut secret. Numai prietenii știau unde se ascunde. Ea nu ieșea niciodată singură și chiar însoțită fiind lua un nume de împrumut. Soții Monod și Remey nu discutau cu Henriette despre viitor, dar tot erau de acord că în Franța nu-și va putea continua profesia, urmărită fiind de fantoma scandalului. Ar fi fost de ajuns o privire neîncrezătoare, o șoptă, o întrebare penibilă, pentru a face să apară pe dată stafia. Ea nu-și făcea iluzii, dar încă nu găsisese curajul de a discuta cu prietenii ei.

Nu, dureri de cap nu avea. Dureri fizice nici nu mai putea avea; simțurile îi erau amorțite. Fusese o vreme cînd avusese cîurajul de a trăi — ba o dată găsisese chiar curajul de a muri. Acum însă îi era indiferent dacă trăia sau era moartă. Respira, dormea, mîncă și bea ce i se punea dinainte — mecanismul vieții funcționa

încă, dar aceasta era totul. Orice făcea — cosea, ștergea praful, scria predici și scrisori pentru pastorul Monod, ajuta pe copii la lecții — toate le făcea cu pricepere și corectitudine ca și pînă acum. Era bucuroasă să poată fi de folos în casă, cită vreme era lăsată în pace.

Reușise chiar să citească articolele din ziare despre cazul Praslin. Parcă era cu totul străină, deși prin fața ochilor îi treceau limpezi chipurile ducelui, al ducesei, al bătrînului mareșal și ale copiilor. Trecuseră trei luni de la acea fatală dimineață de august, dar ochiul nesățios al presei mai scormonea cenușa tragediei. Nu puteai deschide un ziar fără să găsești pomenite lucruri de atunci ; și se istoriseau cele mai ciudate povești. Niște lucrători găsiseră în camera ducelui din castelul Melun, într-o cutie secretă în peretele căminului, un costum de drac, roșu, pe care ducele îl purtase la un bal mascat. Camerista ducesei își aminti deodată de un vis al ducesei : se făcuse că un diavol, roșu ca singele, apăruse înspăimîntător lingă patul ei ; ea țipase îngrozită și arătarea dispăruse. Așa îi povestise ducesa, dar ea nu dăduse atenție faptului atunci. Acum însă visul își avea explicație. O astfel de presimțire nu putea fi numai vis. O țigancă din Corsica prevenise odată pe ducesă, care ca mireasă purtase un șirag de perle, care — după o veche superstiție — înseamnă lacrimi amare, că provocase soarta. Henriette citea aceste povești fantastice tot atît de puțin impresionată ca și de jeluirea deznădăjduită a decedatei în scrisorile și în însemnările ei zilnice, date în vileag de presă.

„Să nu te mire, dragul meu Theo, că mi-e teamă să rămîn singură cu tine. Nu ne mai putem apropia unul de altul — tu singur ai spus-o ; un gînd trist, care va întuneca veșnic trecutul...

De ce, scumpul meu, nu-mi acorzi încrederea ta ? Răpești vieții noastre farmecul pe care numai dragostea i-l poate da... Vrei cu tot dinadinsul să vezi în mine o străină?... Știi bine că numai tu mă poți mîngîia și totuși nu vrei să-mi dai această mîngîiere... Lasă-mă să fiu părtașa vieții tale, lasă-mă să ți-o înfrumusețez... Aș vrea să fiu balsamul rănilor tale și să mă supun ție orbește și promit să nu te mai chinuiesc cu gelozia mea.

Mi-ai răpit copiii și i-ai dat în grija unei străine, care pe nedrept mi-a luat locul în casă... E mult de cînd ți-am scris și situația mea a devenit tot mai de nesuportat... Mademoiselle D. este stăpînă. Unde s-a mai pomenit ca o guvernantă să aibă atîtea drepturi în casă ? Îmi vine greu să cred că între un bărbat de vîrsta ta și o femeie tînără ca ea există numai legături de prietenie. Ce exemplu pentru copii !

Venind aici am sperat să găsesc pace, dar speranțele mi se spulberară curînd. Încă nu coborisem din trăsură și înțelesei, din privirea copiilor, din ochii verzi care mă măsurau peste umărul tău, că mă așteaptă noi umilînțe... Spui că Mademoiselle D. trebuie neapărat să rămînă în casă... Cum se face că tu, care găsești atît de simplu să înlocuiești o mamă, declari că este imposibil să înlocuiești o guvernantă ? Dacă tu ai fi vrut, ea ar fi putut fi o educatoare folositoare, dar i-ai dat prea mari drepturi... Cum să nu i se urce la cap, cînd întreaga ta purtare îi dă a înțelege mai limpede decît ar putea-o face vorbele : «Am nevastă, dar te prefer pe dumneata»... Din dragoste pentru tine am fost atît de slabă încît am lăsat copiii cu totul în grija ta, dar m-ai înșelat. Aș fi preferat să mor decît să fi făcut acest sacrificiu... Ai adus înstrăinarea între noi — nu ne mai cunoaștem. Nu se mai poate continua astfel... Ești slab și ai ajuns să nu mai poți întreprinde nimic fără ea. Și soția ta, mama copiilor tăi, este singură...

De ce nu vrei să-mi citești scrisorile ? De ce nu-mi acorzi măcar încrederea unei explicații ? Mi-ai arătat atît de limpede că nu mă mai iubești, că nu vrei să mai ai de-a face cu mine...

Ai un deosebit talent de a învenina totul. Cît timp purtarea ta îmi întuneca numai fericirea, am tăcut ; dar nu mă poți sili să accept în public sau chiar numai aici în casă felul de a fi al unei persoane care-mi displace. Știu bine că nu mi-ai fost întotdeauna credincios și că și acum nu numai ea te interesează. Dar purtarea ei face pe alții s-o creadă. Aceasta cred că am dreptul să ți-o reproșez. Nu te pot influența în felul tău de a fi sau în pornirile tale, dar nu mă poți opri de a-ți arăta că faci o greșală de neiertat dînd copiii pe mîna unei femei căreia bunul ei nume îi este indiferent, pentru că-i lipsește respectul de sine...

De-ai ști cît sufăr din cauza răcelii tale, dragul meu — nu pot crede că vrei să mă îndepărtezi pentru totdeauna și că nu vom mai fi niciodată fericiți împreună. Viața este scurtă, Theo, și am fost multă vreme despărțiți. Curînd nu voi mai îndrăzni să te rog, dacă mă respingi mereu... Soția ta va muri de mîhnire, dacă nu te înapoiezi la ea. Nu mă mai lăsa singură — perna mi-e udă de lacrimi fierbinți“.

Ciudat, să citești aceste frînturi de fraze, aceste imputări și acuzații, aceste rugăminți, care nu vor fi niciodată satisfăcute. Ciudat, să te gîndești că mîna care le-a scris nu va mai atinge hîrtia vreodată. Întunericul cuprinsese încăperea. Slovele articolelor de ziar se pierdeau în fața ochilor ei. Dar Henriette voia să citească mai departe propriile ei răspunsuri ; ultimele cuvinte ale ducelui ; una după alta, scrisorile ducesei. Nu era impresionată, deși vedea

parcă hîrtia de scrisori albastră, cu blazonul familiei și literele mari, greoaie. Ce bine-și mai amintea de prima scrisorisă albastră adresată ei! Și ce surprinsă fusese atunci cînd Raynald tăiașe inima de hîrtie dintr-o foaie scrisă de mama lui și aruncată la coș. Ea se simțise încurcată atunci aflînd fără să vrea secretele stăpînei ei, și acum ele erau desvăluite lumii întregi.

Cineva bătu în ușă. Henriette puse ziarul de-o parte și, la răs-punsul ei, intră Theodore Monod, un băiețaș de 10 ani, cu o colivie în mînă.

— V-am adus sticlele meu, să vă țină de urît, spuse copilul punînd colivia pe masă. Îmi pare rău că vă doare așa tare capul.

Henriette îi mulțumi, dar băiatul părea să mai aibă ceva pe suflet, căci rămase locului, încurcat, lîngă ușă.

— Să vă frecați fruntea cu apă de colonie, o sfătui el. Eu știu unde ține mama sticla; să v-o aduc?

— Nu, mulțumesc, Theodore; îmi va trece și așa. Cum ți-a mers azi la școală?

Chiar și în starea ei de acum, Henriette se interesa de copil, care îi răspundea cu plăcere. Și surorilor lui mai mari le devenise dragă, deși cu toții primiseră instrucțiuni să nu stingherească pe musafir.

— Am rezolvat toate problemele de aritmetică, răspunse băiatul, și compunerea mea despre scoici, la care m-ați ajutat, a citit-o profesorul în fața clasei. Numai la latină mi-a mers prost. Sînt cam grele verbele. Am rămas la arest și a trebuit să scriu de o sută de ori „exeunt omnes“. Știți cum se traduce, Mademoiselle Desportes?

— Toți pleacă, traduse ea și întoarse capul.

Curînd apăru și pastorul Monod și Theodore fu expediat jos.

— Mi-am închipuit eu că-l găsesc aici. Atragi copiii ca o oală cu miere muștele, dar nu trebuie să te lași deranjată de ei. Îmi pare rău că te necăjesc iar durerile de cap. Contasem pe ajutorul dumitale pentru astă seară.

— Astă seară?

— Da, avem o mică reuniune.

Uitase de asta. Ceru voie să rămînă în camera ei.

— Dar nu vine nimeni de care să-ți fie teamă. Numai fratele meu Adolphe cu familia și cîțiva prieteni. Nepoata mea a promis să ne cînte cîteva cîntece și ne-am închipuit că vei fi atît de bună s-o acompaniezi.

— Vă rog, nu-mi cereți să vin între oameni. Încă nu mă simt în stare.

El oftă și-i puse blind mina pe umăr.

— Cu cît amîni mai mult, copilă dragă, cu atît îți va veni mai greu. Nu te poți retrage de lume pentru totdeauna. Trebuie să te obișnuiești iar cu oamenii și astă seară nu vei fi expusă curiozității nimănui. Vei fi între prieteni, care simt cu dumneata.

— Tocmai asta este ! Tocmai de această compătimire mi-e frică.

— Nu trebuie să ai teamă, scumpa mea Henriette, nu trebuie să respingi simpatia ce ți se arată. Ai fost atît de bravă în zile grele ; nu te vei lăsa pradă descurajării acum cînd primejdia a trecut !

— Sînt atît de obosită, răspunse ea. Nu mai am curaj.

— Te subapreciezi. Te rog, fă-mi plăcerea și vino astă seară printre noi și oaspeții noștri.

— Dacă mă rogi dumneata, nu pot refuza. Vă sînt atît de recunoscătoare, dumitale și soției dumitale ! Dar, aș fi preferat să rămîn aici.

— Vom înțelege și te vom ierta, dacă vei voi să te retragi, după muzică. Cred totuși că vei rămîne cu plăcere pînă la sfîrșit. Vor veni niște americani și, știi bine ce greutate le face limba noastră. Dumneata vorbești atît de curgător englezește, încît vei fi liniștit dacă vei voi să faci pe translatorul. Foarte probabil că ei n-au auzit nimic despre dumneata și eu nu-ți voi spune numele. Nu trebuie să te temi deci.

— Dar, dumneata nici nu știi...

— Știu că-ți vei da toată osteneala. El îi zîmbi încurajator. Gîndește-te că după o bătaie cîștigată nu există retragere !

Pe prag se mai întoarse o dată.

— Mademoiselle Deluzy nu ne mai interesează. Ea aparține trecutului. Dar pentru Mademoiselle Desportes am cele mai bune speranțe.

Henriette mai rămase cîtva timp în întuneric, înainte de a se ridica, pentru a aprinde lampa și a-și alege rochia pentru seară. Fiecare lucru din dulap îi amintea cîte ceva. Rufele mai păstrau încă parfumul de verbină din grădina de la Melun. Nu avea nici o rochie care să nu fi smuls strigăte de admirație Louisei, Berthei sau lui Raynald, și priviri încîntate tatălui lor. În cutia cu po-doabe erau brățara și broșa dăruite de ducesa și cameea pe care i-o aiesese Raynald. Era fixată în aur și purta pe spate numele și data zilei lui de naștere.

O scoase și la lumina lămpii citi : „Raynald, 18 iunie, 1847“. Dar nici această amintire nu topi ghița din sufletul ei. Ca o som-nambulă își pregăti ea rochia de mătase verde cu eșarfa ruginie și

năsturași de bronz, care se potriveau cu pantofii de seară. Ce încântată fusese Louise când, încălțată cu acești pantofi, jucase o polcă în sala de clasă ! Cu câtă vioiciune dansase ! Și acum — unde era ea oare ? Oare toate surorile purtau rochii de doliu ? Ochii lor limpezi erau oare înroșiți de prea multe lacrimi vărsate, sau întunecați de groază ? Unde era Berthe, cu părul, risul și mișcările ei — leită tatăl său ? Unde era Raynald, băiatul delicat, care-și împărțea bucuriile din ziua nașterii cu Mademoiselle ? Nu va afla niciodată cum le merge, nu-i va revedea niciodată. Poate că era mai bine așa ; poate că inimile și gândurile lor erau otrăvite acum de toate răutățile auzite despre ea. Nu, n-ar fi putut suporta să citească în ochii lor reproșul și dezamăgirea, în ochii care o priviseră odinioară cu dragoste și cu încredere.

„Exeunt omnes“, își spuse ea cu amărăciune, îmbrăcându-se fără grabă.

Era nouă și jumătate când intră în salonul mare, de modă veche, unde se adunaseră vreo douăzeci de oaspeți. Ea se strecură fără să atragă atenția și se alătură micului grup din jurul lui Adolphe Monod, unde îi cunoștea aproape pe toți. Vorbind fără să știe bine despre ce, ea se privi în oglinda de pe perete și se miră că arată ca și în urmă cu șase luni, când îmbrăcase aceeași rochie. Era puțin mai palidă și mai subțire acum și fața-i avea o expresie mai serioasă. Dar părul ei buclat nu-și pierduse strălucirea. Fruntea îi era tot atît de netedă și buzele tot atît de pline și frumos arcuite. Se mira că nu poartă semnele vizibile ale zbuciumului ei sufletesc.

Toți erau prietenoși cu ea — prea prietenoși, își spuse. Silințelor de a o întâmpina prevenitori îi era mai penibilă decît curiozitatea neascunsă căreia-i fusese expusă la Conciergerie. Cei care o cunoșteau o salutară cu bucurie, dar se fereau să-i spună pe nume. Vorbeau de lucruri fără importanță și evitau s-o privească în față. Îi înțelegea. Și ea încercase uneori să nu vadă albeața de pe ochiul unuia sau cicalicea de pe obrazul altuia. Dar n-o va mai face. Mai bine să privească cu neprefăcută curiozitate un trup schilodit sau o față pocită, decît să se uite într-o parte.

Simți o ușurare putîndu-și concentra atenția asupra pianului și a notelor pregătite. Din fericire cunoștea cîntecele, deoarece nu de mult fusese rugată de doamna Monod să le interpreteze. Cîntăreața avea voce plăcută, proaspătă și apariția ei era tinerească și modestă. Ea nu-și imagina că este asemenea acelei privighetoare a Nordului, care vrăjise întreaga Europă cu arta ei. Știa că nu este Jenny Lind și se mulțumea să cînte pentru familia și prietenii ei, simplu, fără înflorituri. Henriette se așezase pe scăunașul de la

pian, fericită că putea sta' cu spatele la public. Și cînd degetele-i alunecară pe clape, uită pentru o clipă încordarea pe care prezența ei o adusese oaspeților.

Avusese de gînd să se retragă, o dată isprăvit cîntecul, dar nu era tocmai ușor să ieși nevăzut din cameră. Între timp sosiră noi invitați. Într-un grup care stătea mai la o parte recunoscuseră oaspeții din America. Erau cinci la număr, două femei și trei bărbați; nu erau îmbrăcați după modă și se mișcau liber și degajat, ca și compatrioții lor pe care-i întîlnise pe stradă. Știa că trebuie să se apropie de ei și să le alunge sentimentul înstrăinării. Dar nu era de fel dispusă. Aproape că le reproșa că se găseau acolo. Pentru ce nu rămăseseră dincolo de Atlantic, la ei acasă? Pentru ce veniseră acolo, cu hainele lor bizare și cu glasurile lor probabil mai bizare încă?

Îi apărură ca un mic stol de păsărele ostenite de zbor, care se lăsaseră pe o ramură străină și se simțeau foarte stinghere. Și apoi, pe neașteptate, unul dintre bărbați părăsi grupul și se îndreptă spre ea. Fața lui zîmbitoare exprima vădită curiozitate și ochii lui priveau drept într-ai ei. Henriette căuta să-l evite, dar, chiar dacă ar fi reușit să se strecoare pe lîngă diferitele grupuri, ar fi fost țintuită locului de interesul viu din ochii lui. Cu toată ciuda ei, se simțea silită să dea atenție acestui tinăr american. Deși nu-l încurajase nici cu o clipire măcar, el se îndreptă grăbit și netulburat spre ea — o statură mică, îmbrăcată în haină cafenie, ce părea împinsă înaintea de o inexplicabilă însuflețire. Era acum lîngă ea și-i vorbi cu un glas care, spre surprinderea ei, nu avea tonul acela subțire, nazal, pe care în închipuirea ei îl aveau toți yankeii.

— Dumneata ești domnișoara Deluzy-Desportes, începu el fără altă introducere. Te-aș fi recunoscut oriunde, chiar fără pălăria cu fundă liliachie.

Rezerva plină de tact a cunoscuților ei o făcuseră să se simtă prost la începutul serii; acum avea ocazia să cunoască sinceritatea brutală a unui tinăr necunoscut. După înfățișare părea a' fi student, dar oricum era prea în vîrstă pentru o astfel de grosolănie. Ea știa că americanii sînt lipsiți de tact, dar acesta mersese prea departe.

— Așa, răspunse ea rece, ai citit desigur ziarele.

Ridică din umeri și vorbele ei sunară ironic. Dar dezaprobarea ei nu făcu impresie americanului. Nu contenea s-o privească cu ochii lui albaștri, fără a observa pe ceilalți din jur.

— Da, sigur că am citit ziarele, răspunse el și o explozie subită de rîs care te dezarma îi lumină chipul șters. Citesc franțuzește mai bine decît voi reuși să vorbesc vreodată, mi-e teamă. Ziarele s-au ocupat toate de dumneata. Am citit cuvînt cu cuvînt,

dar n-am putut afla tot ce voiam să știu. Căci de cînd am debarcat în Franța...

Asta era prea mult ! Îl va trata nepoliticos, deși era un oaspete al casei. Ea încreți fruntea și-i tăie brusc avîntul.

— Este de prisos să-mi povestești că de la sosirea dumitale n-au auzit vorbindu-se decît de cazul Praslin. Poate că ești chiar mai bine informat decît mine.

— În tot cazul știu că ai fost bravă și hotărîtă în fața soartei crude și ai răspuns atacurilor cu onestitate și convingere. Nu este de mirare deci că eu...

— Te rog ! Din nou îl întrerupse. Încetează, te rog ! Și scuză-mă — eram pe cale de a pleca.

Dar el nici nu se gîdea să cedeze ; dimpotrivă, făcu un pas înainte și-i închise drumul.

— Oh, să nu faci una ca asta, continuă el fără a lua în seamă indignarea ei, voiam să spun că, de la sosire, soarta dumitale m-a preocupat foarte mult.

— Preocupat, domnule ?

El aprobă din cap.

— Trebuie să mărturisesc, continuă ea grăbită, că nu pricep de ce. N-aveți voi americanii destule greutăți, fără să mai căutați altele în Europa ?

— Fără îndoială, aprobă el, fără a ține socoteală de amărăciunea ei, avem destule greutăți, cum spui dumneata, dar soarta dumitale mi-a mers la inimă. Acesta și este motivul pentru care, cînd te-am văzut în curtea închisorii, și acum din nou în seara aceasta...

— N-ai mai putut rezista curiozității. Ți-ai spus desigur că o întrebare, două, mai mult sau mai puțin, nu contează cînd mi s-au pus atitea.

Reuși să dea vorbelor ei o răceală de ghiață, dar simțea suindu-i-se sîngele în obraji de ciudă.

— Îmi pare rău, spuse el, că m-am exprimat atît de neclar. Cînd te-am auzit vorbind o engleză atît de perfectă, am sperat să mă pot face înțeles de dumneata fără greutate. Dar se vede că aceasta nu e ușor, în orice limbă. În profesiunea mea, am mult de-a face cu cuvintele și de aceea știu că ele nu pot reda totdeauna fidel ceea ce simțim.

— Ești scriitor ?

Ar fi putut să-și închipuie asta, văzînd îndrăzneala lui. Un tînăr reporter din America — însărcinat probabil de ziarul lui să facă o dare de seamă asupra afacerii Praslin. Poate că avea de gînd

să scrie și povestea vieții ei și s-o împodobească cu invenții proprii. Cu cât va scăpa mai repede de el, cu atât mai bine !

— Numai în parte, lămuri el. Scriu numai când și când un articol, când predicile mele îmi îngăduie.

— Predici ? Era rîndul ei să privească curioasă chipul tinerească din fața ei. Ești preot ? Nu, mi se pare imposibil.

— Dar sînt într-adevăr, afirmă el surizînd. Doar nu trebuie să arăți ca un profet din Vechiul Testament pentru a predica Evanghelia, nu-i așa ?

— Nu, se văzu silită să recunoască. Sînt tot felul de preoți, dar unul ca dumneata încă n-am întîlnit.

— Nici eu n-am mai întîlnit o ființă ca dumneata — sîntem deci pe picior de egalitate.

— Predici într-adevăr de pe amvon ?, repetă ea și-l privi cu un amestec de veselie și admirație. Este aproape de necrezut ; pari atât de tînăr.

— Am douăzeci și cinci de ani, și de zece ani predic aproape regulat.

— Cum, în America se urcă și copiii la amvon ?

— Aveam aproape cincisprezece ani, explică el, și făcusem Seminarul pe jumătate. Tatăl meu este și el preot ; e deci o chestiune de familie. Nu voi uita niciodată prima mea predică, dintr-o bisericuță de țară, unde noi, tineri teologi, slujeam adesea — zise el surizînd iarăși.

— Și care a fost subiectul ?

— Cristos alungă pe negustori din Templu. Dar cînd am văzut biserica plină de țărani, m-a cuprins îndoiala asupra alegerii făcute. Dar ei nu se arătară nemulțumiți de aceasta și nici de faptul că nu purtam ținuta de rigoare. Vezi, familia mea era foarte săracă și eu trebuia să port hainele unuia din frații mei, care este mult mai voinic decît mine. Îmi pot închipui ce impresie am făcut cînd am suit la amvon. După primele fraze a mers foarte ușor, dar începutul m-a îmbătrînit cu ani. Știu asta precis, pentru că la înapoiere a trebuit să plătesc taxa întreagă, deși la venire fusesem admis cu jumătate de bilet.

Arăta atât de trist, gîndindu-se la chinurile lui de atunci, în-cît Henriette nu-și putu stăpîni risul.

— Da, spuse el și o privi cu mai multă plăcere decît pînă atunci, mi-am închipuit că așa trebuie să arăți cînd rizi !

Ea nu răspunse nimic și el părea că nici nu se aștepta la așa ceva. Ceilalți oaspeți erau în neconținută mișcare ; cei doi erau mereu atinși în trecere, de unul sau altul, dar rămaseră pe loc, ca o insulă în mijlocul unui fluviu de oameni.

În cele din urmă însă tot fură despărțiți. Mai întâi puseră Marie și Albert stăpînire pe Henriette, apoi trebui să ajute gazdei la pregătirea gustărilor în camera alăturată. Trecu o oră fără să mai aibă prilejul de a vorbi cu americanul; din cînd în cînd însă îi vedea privirea îndreptată spre ea cu acea expresie de nerăbdare care o zăpăcea. Ar fi dorit să plece și el cu ceilalți invitați, dar rămase, acel omuleț energic care se ținea de-o parte de oaspeții care flecăreau. Tăcerea îl distingea de ceilalți, deși înfățișarea sa nu avea nimic deosebit. Părea poate atît de demn, pentru că nu gesticula cînd vorbea, ca ceilalți. Dar nu, își spunea Henriette, trebuie să fie altceva. Privit de aproape, el putea face o impresie greșită, cu trăsăturile lui șterse, entuziasmul aproape copilăresc, cu croiala străină a hainelor lui. Dar de la o anumită depărtare personalitatea lui căpăta adevărata-i valoare, ca un pisc de munte care pare la fel cu celelalte, dar văzut dintr-un loc prielnic permite să se recunoască puternicele-i caracteristici. Artista din ea remarcă aceasta și femeia din ea ghici limpezimea personalității lui. El ieșea în evidență în această societate nu numai pentru că aparținea unei alte rase, ci înainte de toate prin sinceritatea lui și siguranța de sine, care îi era atît de naturală, încît nici nu-și dădea seama de puterea cu care-l înarma.

— Nici o mirare, își zise ea zîmbind, nici o mirare că țăranii n-au îndrăznit să ridă de el.

Se simți deodată vinovată, gîndindu-se cît, de neprietenoasă trebuie să-i fi apărut, pentru că luase sinceritatea lui drept stăruință supărătoare și entuziasmul lui drept neobrăzare. N-ar fi trebuit să fie atît de nepoliticoasă și să-l trateze cum o făcuse numai pentru că devenise atît de susceptibilă. Pe de altă parte însă nu i se putea cere să fi prețuit la justa valoare această nestăvilă sinceritate americană, mai ales că de la primele cuvinte fusese dusă pînă la necuviință.

Oaspeții se răriră. Curînd se va putea urca neobservată în camera ei. Dar iată că el se apropie din nou cu privirea lui strălucitoare și plină de încredere. Avea de gînd să fie ultimul la plecare, probabil, căci părea să n-aibă habar cît de tîrziu era, cu tot lanțul de aur ce atîrna peste vîsta lui, și care lăsa să se vadă ceasul din același material din buzunar.

— În sfîrșit putem sta de vorbă, începu el, încă înainte de a ajunge lîngă ea. Devenisem nerăbdător. Ai fost atît de ocupată. Spune-mi...

— Mai întâi, trebuie să-mi spui dumneata ceva, Monsieur — cum te numești.

— Field, răspunse el, întiiul meu prenume este simplu de tot
— Henri. Și apoi, la mijloc, Martin.

— Henri, repetă ea. Henri — și apoi la mijloc Martin-Field.

— Acasă nimeni nu mi-a pronunțat încă numele atât de frumos, spuse el cu admirație. Dumneata ai fi numită la noi Henrietta.

Field, gândi ea. Ar fi trebuit să-mi închipui că are un nume atât de scurt și de simplu. I se potrivește — simplu și modest și totuși plin de adâncă însemnătate.

— Îmi place numele dumitale, Monsieur Field, ți se potrivește, se auzi zicînd.

— Este unul din puținele lucruri de care ar trebui să fim mîndri, obișnuia să spună tatăl meu, îi povesti el. Sîntem o familie numeroasă. Am două surori și șase frați.

— Ale căror haine le porți uneori, glumi ea.

— Nu le mai ȳort de cînd am terminat Williams College. El rise. Da, este o pedeapsă să fii cel mai mic dintre fii. Să-ți prezint pe frații și surorile mele : David Dudley, Emilia Ann, Timothy Beals, Matthew Dickinson, Jonathan Edwards, Stephan Johnson, Cyrus West, Mary Elisabeth.

El respiră adînc.

— Oprește-te, oprește-te ! protestă ea. Astă seară nu pot memora decît Henri Martin.

— Voi scrie fraților mei despre dumneata, chiar în prima mea scrisoare.

— Dar, te rog — începu ea, nu putu însă termina, căci frații Monod se apropiară de ei.

— Mă bucură foarte mult că mi-ai adus scrisoarea dumitale de recomandare, se adresă Adolphe amabil oaspetelui. Am fi regretat nespun dacă n-ai fi fost aici în seara asta.

— Iar eu n-aș fi dat societatea de astă seară pentru întreaga mea călătorie prin Europa, deși am vizitat pînă acum Anglia și Scoția.

— Mîine pleci spre Bruxelles ?

— Da, și apoi în Germania și Austria și poate la Petersburg, dacă îmi ajung banii. Cinci ani am făcut economii în vederea acestei călătorii.

— Ce cutreietori ai lumii sînteți voi americanii ! Frederic Monod scutură din cap cu admirație, zîmbind. Tînărul nostru prieten s-a născut cu instinctul pribegiei, nu găsești și dumneata, Henriette ?

— Da, așa mi se pare și mie. Deseori m-am întrebat, văzînd turiștii de peste ocean alergînd osteniți, pentru ce vin de la așa mare depărtare să se supună aici atîtor lipsuri și greutăți.

— La aceasta trebuie să răspunzi dumneata, Monsieur Field.

— Cred că lucrurile se prezintă astfel... Deveni deodată serios și-și alungă de pe frunte o șuviță de păr castaniu. Puțini oameni se mulțumesc cu o carte și unora din noi nu le ajunge nici o viață. Avem dorul înfocat de a aduna mai multă experiență decît ne pot oferi 70 sau 80 de ani. Eu sînt poate prea nesățios dar aș vrea să pot afla tot ce se întîmplă cu oamenii din ținuturi diferite. Aș vrea să aflu ce se petrece sub acoperișurile de paie ale caselor țărănești și înăuntrul zidurilor palatelor și caselor boierești. Aș vrea să răătălesc printre ruine și prin orașele moderne. Aș vrea să observ pretutindeni oamenii, fie că le înțeleg limba sau nu. Scopul meu este poate mult prea cuprinzător, dar aș vrea să privesc fețele bărbaților și ale femeilor și să simt ce-i mișcă. Se întrerupse și oftă. Pri-cepeți ce vreau să spun ?

— Da. Henriette răspunse înainte ca vreunul din frați să fi putut scoate o vorbă. Eu te-am înțeles.

— Va trebui să scrii o carte despre aceasta, pentru cei care pot călători, ca și pentru cei care sînt siliți să rămînă acasă. Frederic Monod surise tînrului.

— Da, Monsieur Field, adăugă Adolphe, dumneata ai dreptate, și sper să călătorești cu folos.

Cînd oaspetele se pregăti de plecare odată cu ultimii invitați, Henriette îi întinse mîna.

— Drum bun și să te înapoiezi sănătos ! îi spuse ea. Noapte bună !

După ce plecă, frații Monod mai vorbiră cîteva clipe cu Henriette despre el. Un tînr cu totul excepțional, chiar pentru un american — spuneau ei. Poate puțin cam prea zelos, dar cu suflet generos și o mare inteligență. Scrisorile de recomandare din partea amicilor săi americani vorbesc despre înțelepciunea și caracterul lui. Se spune în ele că este socotit peste ocean un învățat de seamă, mai ales un cunoscător al filosofiei ebraice, grecești și clasice, și că promite mult în profesiunea sa. Apartîne unei vechi familii puritane, deși ținuta lui nu trădează de fel răceala și discreția puritană. Dacă te obișnuiești cu naiva lui sinceritate, pricepi cît de înțelept și de înțelegător este și că posedă un farmec natural, nefalsificat — nu găsea și Henriette ? În orice caz, fusese foarte amabil din partea ei că se ocupase de el. Stăpînul casei îi mulțumi pentru ajutorul dat și-și exprimă speranța că societatea n-o obosise prea mult.

Cînd suia scara spre camera ei, îi apărură în minte micul american cu ochii plini de neprefăcută admirație. Ea deșteptase în el entuziasmul și cavalerismul și atît de mare era puterea credinței

lui în ea, încît nu-și mai găsea viața fără rost. În decursul ultimelor săptămîni, ea încercase să se ascundă de lume și să trăiască retrasă, de teamă să nu sufere din nou. Pînă acum toți au respectat acest comportament al ei ; familia Morrod nu se apropiase decît cu sfială de ea. Dar acest american s-a priceput s-o scoată din izolarea în care se retrăsese. Se spune că pe ziduri trebuie să te cațeri — el însă îl sărise pe al ei dintr-un salt.

CAPITOLUL XXIV

Evenimentele politice care se precipitau în iarna 1847/1848 o făcură pe Henriette să uite curînd de acea seară ; și totuși aceasta adusese o radicală schimbare în viața ei.

Amorțeala simțurilor dispăruse și amintirile începură s-o chinuiască iar. Pînă atunci catastrofa o copleșise, dar așa cum singele își face drum cu înțepături dureroase prin mădularele fără viață, tot astfel suferințe îngrozitoare îi chinuiau mintea. Dormind sau veghiind, amintirile o năpădeau, cu atît mai amare cu cît realitatea fusese mai favorabilă.

Pas cu pas o urmărea, fie că punea mîna pe vreun lucru sau trecea pe vreo stradă, unde mai stăruia trecutul. Fantoma celui „A fost odată“ n-o cruța de fel : un muzicant de pe stradă, o prăvălie, un afiș, care anunța o reprezentație cu marea Rachel, mirosul de mere coapte, fumul de țigară, copii cu ochi strălucitori care duceau pachete sau cîntau de Crăciun, catedrala Notre-Dame sub iureșul fulgilor de zăpadă — toate i-o scoteau în cale.

O observație întîmplătoare a micului Theodore sau a surorilor lui îi putea umple ochii de lacrimi și buzele i se strîngeau, căci amintirea amenința să-i desfacă baierile inimii. Vederea unui bărbat înalt care trecea pe lîngă ea cu pași mari o făcea încă să tresară, aducîndu-i aminte de duce. Noapte de noapte visa că el mai trăiește și că acea avalanșă de sînge, violență și rușine, care părase atît de adevărată și reală, nu era decît o înșelătorie. Și atunci se trezea și fantoma dispărea. Înfrigurată și singură retrăia întreaga tragedie, fiecare amănunt, pînă la sfîrșitul înspăimîntător, nemilos.

*E mort, femeie, dragul tău,
Pe veci te-a părăsit.*

Cum este mai departe? Își chinui creierul, pînă-și aminti:

*Sub iarbă zace trupul său,
De-o piatră ocrotit.*

Nu, nici de aceasta nu avusese parte. Fusese îngropat undeva, într-ascuns. Nici măcar numele lui nu arăta locul.

Ea era singura care nu-l ura sau blestema. Judecăm pe alții numai după ceea ce au fost pentru noi, își zise Henriette. Oricît de slab și nestăpînit fusese, ei niciodată nu-i făcuse vreun rău. Din prima zi, i se arătase numai în lumina lui bună. Avea deci dreptul să-și amintească de el. Fusese totdeauna drept și mărinimos cu ea și nimic nu-i putea tulbura această aducere aminte.

„Joc un rol mizerabil în această afacere!“ Ultimele lui cuvinte care, privind înapoi, cîntăreau atît de greu îi veniră pe buze.

Numai Dumnezeu și ea știau ce se ascunde îndărătul acelei ultime explozii de furie oarbă. Ea nu era atît de atotștiutoare ca Dumnezeu, dar cunoștea îndeajuns de bine acea căsnicie, pentru a putea judeca drept. Ea mai trăia, justiția o găsise nevinovată — dar se va putea libera ea vreodată de prezența lui, care-i umpluse viața timp de șase ani? Nu va afla niciodată care i-au fost sentimentele pentru ea. Poate că fusese dragoste, poate numai nevoie de compătimire pe care o întruchipa ea. Ceruseră atît de puțin unul de la altul și totuși acest puțin fusese prea mult. Ea nu aparținuse lumii lui, și nici el lumii ei. O putere supraomenească, îi înșfăcase pe amîndoi și-i dusesse spre pierzanie. De ce nu se smulsese înainte de a ajunge pe marginea prăpastiei? De ce nu dăduse atenție semnalelor de alarmă înainte de a izbucni furtuna? Zilele și nopțile de zbucium nu-i dădeau răspuns la aceste întrebări.

— Dacă într-o bună zi îmi voi pierde mințile, îl auzea ea spunînd și revedea strălucirea arzătoare a soarelui corsican și nesfîrșirea albastră a mării, să știi că vina o poartă cuvintele scrise pe hîrtie albastră.

Familia Monod părea să fi ghicit zbuciumul ei. Se abțineau de a-i da sfaturi și se îngrijeau să aibă mereu o ocupație. Scrisa ore întregi pentru pastor, lucra, ajuta pe copii la lecții, citea la reuniunile serale, picta, cînta la pian. Dar forțele ei renăscute cereau hrană mai succulentă. Cereau lucru mai greu, mai solicitant ca altă dată. Mai ales că vacanța Crăciunului trecuse și zilele scurte, întunecoase, se scurgeau fără întrerupere.

Soții Remey făceau ce puteau ca s-o distreze. Henriette îi vizita din cînd în cînd, deși nu le putea călca pragul fără a-și aminti de tragedia care le zdruncinase atît viața. Albert reușise să gă-

sească cîțiva elevi, dar lecțiile nu-i aduceau prea mult și el simțea lipsa venitului sigur din casa Praslin. Și cu Madame Le Maire se întâlnea uneori, dar, cu toate că bătrîna nu mai pomenea de acuzațiile ce-i aruncase în dimineața de după crimă, aceste întâlniri erau prea încărcate de gânduri neexprimate pentru a putea fi vesele.

În micul cerc al prietenilor ei, nu era decît un singur om cu care putea vorbi sau tăcea, cu totul nestingherită. Bătrînului Pierre îi spunea tot ce nu putea spune celorlalți. El posedea naturalețea nefalsificată a tuturor celor ce trăiesc din munca palmelor și care și-au păstrat mintea limpede și instinctul sigur. El o privea cu ochi de cîine credincios și nu o dată Henriette își descărcase sufletul în fața lui, într-o mică cafenea din Rue du Harley. Localul nu prea era curat, dar cafeaua era proaspătă și tare și Pierre se putea rezezi pînă acolo pentru o jumătate de oră, după amiază, să bea o ceașcă cu scumpa lui Mademoiselle.

— Te sinucizi cu gândurile astea ! îi zise el o dată, privind-o pe deasupra ceștii ridicată. Nu ți-am spus că trebuie să dormi cît mai mult cu putință ?

— Da, Pierre, mi-ai spus. Dar e mai ușor de vorbit decît de făcut.

— Știu, Mademoiselle, e greu cînd se ține după noi cîinele negru.

— Cîinele negru ?

— Adică grijile. Da, da, ne dau uneori mult de lucru, dar vor trece. Le voi uita odată cu venirea primăverii.

— Dar pînă la primăvară mai e mult !

— Mi-o spun și bătrînele mele ciolane, răspunse el, întinzîndu-și genunchii țepeni. Dar oricum primăvara va veni și-ți va aduce numai bine, sînt sigur de asta.

— Vai, Pierre, ce-mi mai poate aduce, după cele ce s-au petrecut ? Știi bine că la Paris nu-mi pot găsi adăpost — nici chiar în Franța.

— Atunci trebuie să pleci peste ocean, să-ți cauți norocul în America.

Henriette puse ceașca jos și privi drept în ochii lui. Îi ghicise gândurile pe care nu le împărtășise încă nimănui, de care abia îndrăznise să se agațe.

— De ce tocmai America ? întrebă ea mirată.

— Acolo e locul potrivit pentru dumneata, răspunse el, sorbind cafeaua. La Paris se pregătește ceva ; o presimt, cum presimt și vremea rea, pe cînd încă mai strălucește soarele. Ascultă-mă ce-ți spun, mult nu va întîrzia.

Moșneagul vorbește ca o cobe ! gîndi ea.

— Și eu aș pleca în America, continuă el. Poate că mă vei chema și pe mine, cînd vei fi devenit o adevărată doamnă.

— Dar nici nu mă gîndesc să plec în America ; și-apoi dumneata n-ai pierdut nimic aici !

— Eu sînt ca un ciîne bătrîn, care este dispus să învețe noi scamatorii, noi scamatorii într-o lume nouă — și poate că nici cele vechi nu mă vor da de rușine acolo. El rîse și sorbi restul de cafea. Pune oceanul între dumneata și tot ce-ai pătimit aici — o sfătuie el serios. Pleacă, cît mai ești tînără.

— Nu mai sînt chiar așa de tînără, și ceea ce am pătimit voi purta veșnic cu mine, acolo ca și aici.

Dar el scutură din cap și se ridică greoi.

— Totuși, după ce ai mîncat pîine, ți se pare mai bun cozonacul. Nu mă uita, Mademoiselle, dacă-ți rămîn cîteva fărîmături. La revedere, Mademoiselle. Cucoana o fi răgușit, strigîndu-mă.

Privi în urma lui și ridică din umeri, gîndindu-se la visul lui despre o lume nouă.

Dar în februarie întreg Parisul împărtășea prevestirile bătrînului Pierre. Neliniștea și încordarea pluteau în aer.

— Puterea, spunea poetul Béranger, este asemenea unui clopot, al cărui sunet împiedică pe aceia care-l trag să audă altceva. Așa se întîmplă și regelui Louis Philippe și ministrului său de externe Guizot. Sunetele clopotului pe care-l trăgeau ei acopereau vuietul amenințător care se apropia tot mai mult. „Îmbogățiți-vă !”, spunea dangătul clopotului statului prin glasul lui Guizot ; dar înșiși partizanii lui din burghezie pierdură cu încetul încrederea în acest refren. Cum să se îmbogățească într-un regim de inactivitate și de corupție politică, cu biruri tot mai mari în numele unei bunăstări amăgitoare ?

Afacerea Praslin încă nu era lichidată. Se dăduse posibilitate unui pair al Franței să se sustragă justiției și poporul nu putea uita asta. Scinteia revoltei aprinse în flacără vie nemulțumirea generală. Meni nu visase, și monarhul de 70 de ani mai puțin decît oricine, cît de ușor pot lua foc stilpii edificiului putred al statului.

Plouase zile de-a rîndul și Parisul zăcea învăluit în ceață. Era 22 februarie. Din zori, străzile erau sau cu totul pustii, sau furnicau de o mulțime udă pînă la piele, hotărîtă la orice. Theodore Monod fu însoțit acasă de un elev mai mare, care aduse vestea că poporul se adunase în fața bisericii Madeleine. Bărbați în costume de lucru sau mantale vechi, cerșetori, haimanale, ba și femei, au așteptat ore întregi în ploaia torențială, fără să știe bine pentru ce. Cîineva strigase : „Jos Guizot !” și alții încercară să intoneze cîntece ațîțătoare. Băiatul spunea că ar fi văzut fluturînd un drapeț

roșu și un individ zdrențaros ridicînd o pancardă pe care abia se mai puteau citi cuvintele spălate de ploaie : „Dreptul la muncă !“

Pastorul Monod confirmă cele spuse, cînd se întoarse acasă spre seară.

— Nimeni nu știe bine ce se petrece. Dar pe Champs-Élysées s-au tras focuri de armă. Poliția a intervenit. Am văzut cum pe străzi se fărîmau băncile și li se dădea foc și cum felinarele erau răsturnate. Cineva mi-a povestit că s-au devastat magazine ; o armurărie a fost complet prădată.

— Revoluție ! Henriette se auzi spunînd aceasta atît de calm de parcă ar fi făcut o observație oarecare asupra vremii. Adevărată însemnătate a acestei vorbe o pricepu ea abia cînd văzu cum doamna Monod îngălbenește deodată și cum familia se strînge grămadă. Pe chipurile lor se întipărise teama și toți deveniră conștienți de pericolul ce-i amenința.

În noaptea ce urmă, parte din trupe rămaseră pe străzi, în jurul focurilor. Și în timp ce ploaia cădea fără contenire, manifestanții, uzi leocă și înghețați, se retraseră pe la case. Regele rămase liniștit, sigur de aliatul lui — vremea. Parizienii — spunea el celor din jurul său — nu sînt obișnuiți să facă revoluție iarna. Dar, chiar în acea seară, lui Louis Philippe îi pieri chef. Torentele de ploaie nu putură stinge focul revoltei, care se întinse. Grupuri de studenți străbăteau străzile strigînd : „Jos Guizot ! Trăiască reforma ! Trăiască Republica !“

Ceilalți miniștri și dregători ai statului auziră aceste strigăte și așteptau răspunsul lui Guizot. La ora unu și jumătate, el apărură, plătînd, dar impunător — cum l-a descris odată un străin —, învătător și actor într-un singur om. Ținea capul sus, deși venise să-și anunțe retragerea. Vorbelé căzură ca lovituri de ciocan pentru urechile partizanilor lui. „Am fost trădați“, strigară ei, în timp ce „stînga“ victorioasă îi reducea la tăcere, iar poporul de afară primea cu entuziasm vestea cea bună.

— Guvernul regalist a fost răsturnat, aduse vestea pastorul Monod cînd se înapoie acasă după amiază tîrziu. Guizot s-a retras și Dumnezeu știe cine îi va urma. Pînă acum n-a curs sînge, dar Garda națională a fost mobilizată.

— Dar Garda și jandarmii stau ca dușmani față-n față, se amestecă Henriette. Nu se va ajunge la lupte ?

— Mi-e teamă că da. În rîndurile trupelor s-au și ivit semne de indisciplină.

Numai puțini dormiră în acea noapte la Paris. Mulțimea mișuna, valuri, prin străzile umede, bicioase de vînt, iar mantalele lor zdrențuite și uniforme formau un tablou ciudat la lumina făcliei-

lor. Pe la ceasurile nouă, manifestații se îngrămădiră pe Boulevard des Capucines, unde se găsea ministerul de externe. Când gloata răzvrătită se apropie de porți, fu primită cu baionetele întinse. O împușcătură răsună și imediat îi răspunse o salvă, și-apoi încă una.

În zori, un nou măcel avu loc în Place de la Concorde. Cărute cu cadavre defilau sub cerul plumburiu, înconjurat de o mulțime de bărbați și femei, care urlau. Noi unități militare fură trimise să restabilească ordinea, dar când ajunseră pe Boulevard Bonnes Nouvelles sau pe alte artere principale ale orașului se pomeniră în fața unor baricade de piatră și lut, ridicate peste noapte. Drapele roșii filfiiu ude, alături de altele tricolore, atîrnînd mohorîte; una după alta companiile de soldați oprite se împrăștiu. Soldații refuzau să se supună și se alăturau grupurilor de lucrători pe care ar fi trebuit să-i risipească.

La Palat domnea o zăpăceală de nedescris. Fără sprijinul lui Guizot, regele părea o corabie rătăcind fără cîrmă. Ordinele se ciocneau cap în cap. Reformă sau reprimare drastică? Regele se hotărîa cînd pentru una, cînd pentru alta. Mai tîrziu, se spuse despre el că: întinse dreapta dar în același timp amenințase cu stînga făcută pumn.

Nu mai era timp de pierdut, dacă voia să se mai salveze Casa Bourbon: la primărie se instalase noul guvern revoluționar. La ceasurile 11 dimineața, în ziua de 24 februarie, Louis Philippe chemă pe cei doi fii ai lui și se pregăti pentru ultima lui apariție ca rege. El se hotărîse să apeleze personal la poporul său și să treacă în revistă regimentul de gardă în fața Palatului. Era o formațiune de elită a Gărzilor cetățenești, a cărei uniformă o îmbrăcase, și reprezenta puternica burghezie pe a cărei supunere contase totdeauna.

Dar, trecînd călare în acea zi ploioasă prin fața frontului, nu fu primit cu uralele obișnuite. Numai ici colo, cîte o voce izolată. El simți atmosfera dușmănoasă și știu că pierduse partida. Răsuci calul și se înapoie la Palat. O oră mai tîrziu, semnase abdicarea. Schimbă uniforma cu haine civile și, însoțit de familie, întoarse spatele celui Paris care nu mai era capitala lui.

Vestea abdicării și fugii familiei regale se răspîndi cu încetul. În preajma casei pastorului Monod fusese mai puțin neliniște ca în ziua precedentă, și Henriette, care era dornică de aer proaspăt, se bucură cînd i se ivi prilejul de a ieși din casă. Familia primise vestea că una din enoriașele parohiei era grav bolnavă și avea nevoie de ajutor, și cum pastorul nu era acasă și nu știau unde să-l

găsească, Henriette se oferi să viziteze ea pe bolnavă, doamna Monod neputîndu-și lăsa copiii singuri.

— Nu, nu mi-e cîtuși de puțin teamă, spusese ea surîzînd din prag. Totul pare liniștit și nici nu mai plouă.

Ajunse fără piedici la locuința bolnavei, alegînd străzile laterale cele mai tăcute. De mare folos nu putu fi; totuși încurajă familia, anunță vizita pastorului și-i transmise salutul soției lui. Ajunsă din nou în stradă, Henriette nu putu rezista tentației de a face un ocol în drum spre casă.

Străzile erau încă ude, dar soarele spărsese perdeaua norilor. Henriette se îndreptă spre Champs-Élysées și ajunse curînd în locuri pe care le cunoștea mai bine. Domnea mai multă viață aici. Oameni grăbiți treceau pe lîngă ea, toți în aceeași direcție, spre palatul Tuilerie și nimeni n-o lua în seamă pe femeia neînsemnată, cu șalul pe umeri.

Cînd se pomeni în fața baricadelor și a unei mulțimi înfierbîntate, Henriette regretă nesocotința acestui ocol. Se răsuci, voind să facă cale întoarsă, dar se izbi de un zid de oameni, de nestrăbătut. Prea tîrziu recunoscă că era înconjurată din toate părțile. Mulțimea se înghesuia ca un roi de albine. Nu-i rămase decît să vegheze să nu fie strivită în picioare. Trebuî să-și adune toate puterile spre a se menține pe picioare. Nu se gîndea decît să nu se lase strivită de gloată!

Ora ce urmă îi apărea mai tîrziu ca un amestec amețitor de chipuri, gălăgie și murdărie, tot atît de ireal ca un vis rău. Unele scene i se întipăriră pe veci în minte, contopite în împestrîrea unui caleidoscop.

„Vive la réforme!“ „Vive la République!“ — strigau bărbați și femei. Strigătele pluteau ca un tunet pe deasupra capetelor, pînă cînd focuri de armă și tropot de copite le puse capăt. O companie de soldați călări se ivi la colțul străzii și mulțimea se dădu în lături din fața cailor și a săbiilor scoase din teacă.

Henriette se agătă la întîmplare de brațul unui bărbat, spre a nu fi trîntită la pămînt. Atacul trecu atît de aproape de ea, încît noroiul străzii o stropi pe obraz. Omul de al cărui braț se sprijinise era un lucrător. Degetele ei simțiră asprimea bluzei lui. Fața îi era plină de sudoare și murdărie și pe frunte i se căsca o rană. El înjură amarnic și ridică pumnii în urma călăreților în uniforme de jandarmi. Un țipăt de femeie se auzi deodată.

— A fost rănit cineva, poate chiar ucis! — strigă Henriette celor din jur. Să mergem într-acolo! Lăsați-mă să trec!

Dar nimeni nu-i răspunse și nimeni nu-i făcu loc. Vorbele ei făcură impresie ca și țîrîitul unui greier.

Henriette se simți mînată de torent pe stradă în sus și apoi într-o uliță laterală, spre a scăpa de baricade și baionete. Picioarele-i abia atingeau pămîntul. Era tîrită fără să vrea, dar nu se simțea înspăimîntată. O beție ciudată pusese stăpînire pe gîndurile ei.

Se pomeni deodată în fața Palatului Tuilerie. Gloata se împărții iarăși în dreptul unui rug uriaș, pe care ardeau bănci și mobile, și care îi bara drumul. Henriette simți în nări fumul, înainte de a vedea flăcările. Scînteii și fulgi de funingine dănuiau în fumul albăstrui, amar, care-i pătrundea în gît și-i umplea ochii de lacrimi. Nu mai vedea; se simțea doar tîrită mai departe. Cînd își veni în fire, era așezată pe treptele de piatră ale unei prăvălii de pe Rue de Rivoli, alături de alți oameni.

— Rămînem aici cît putem, îi spuse un student zdrențaros. Au atacat Palatul și va fi o luptă sălbatică.

Nici nu terminase bine vorba, că se și auziră împușcături și strada fu într-o clipă plină de fugari.

Prădaseră Palatul Tuilerie. Henriette vedea femeii cu părul răvășit și ochi scînteietori, alergînd cu cîte un obiect furat în mînă — un bibelou, un vas de porțelan, o rochie brodată cu aur, care se tăvălea în noroiul străzii; bărbați, cu buzunarele pline să crape, ducînd cele mai ciudate trofee; linguri de argint se rostogoleau și dispăreau în zoaiele șanțurilor.

O ceată de copii ai străzii trecu înfumurată în pompoase uniforme purpurii tivite cu aur. Un grup de bărbați se băteau pentru o sticlă, care în cele din urmă le scăpă din mînă și se sparse de treptele pe care stătea Henriette, răspîndind un miros puternic de rachiu.

Urechile îi țiuiau de zbieretele atîtor glasuri. Cînd și cînd primea cite un cuvînt: „Guizot — reformă — Thiers — Lamartine — republică — Praslin!“ Da, auzise și acest nume: „Praslin!“ Un bărbat din preajma ei scuipă disprețuitor.

— Doamne! — își zise ea și strînse mai bine șalul în jurul umerilor. Dacă ar ști cine stă lîngă ei ce ar face oare?

Abia atunci îi trecu prin minte că se găsea în vîltoarea unei revoluții la a cărei izbucnire contribuise indirect și ea. Dar ea nu jucase de bunăvoie un rol în drama care zguduia Parisul. Fusesse silită. Durerea ei și catastrofa care-i zdruncinase viața pînă-n măduva oaselor erau strîns legate de soarta unui rege al Franței care renunțase la tron, ca și de soarta acestor bărbați și femei, sălbatici, care păreau să-și fi uitat idealurile în aceste ceasuri de furtunoasă dezlănțuire.

Acest gând o trezi și o înspăimintă. Cum putuse îndrăzni vreodată să vorbească de reformă și revoluție ca un copil obraznic care spune lucruri pe care nu le pricepe ? Își închipuise revoluția ca pe o schimbare de putere, realizată cu demnitate, ca o victorie cavalierească a unui regim asupra altuia — și nu ca o nepotolită lăcomie după linguri de argint și uniforme pestrițe, nu ca acești bărbați și femei care se călcau în picioare în noroiul străzii și strigau fără să gândească vorbe fără înțeles.

— Revoluția este ca moartea, își zise Henriette. Vorbim de ea, dar nu credem niciodată că ne va ieși în cale într-o bună zi. În sfârșit se putu strecura spre casă. Cînd gloata se mai rări puțin, Henriette se tîri de-a lungul zidurilor, pas cu pas, pînă ajunse în străzi mai liniștite. Pălăria și-o pierduse și șalul îi atîrna zdrențuit pe umeri ; era palidă și murdară, dar alte urme ale celor trăite nu purta.

Se opri o clipă într-o mică piață, privind la un bărbat sărăcăcios îmbrăcat, care-și împărțea bucata de piine cu un stol de vrăbii. Stătea atît de netulburat printre aripile filfiitoare, de parcă nu s-ar fi cutremurat pămîntul sub picioarele lui, de parcă, în ciuda revoluției, ar fi fost important să hrănească vrăbiile. Henriette se simți fericită de priveliștea acestui gest simbolic.

Cînd ajunse într-un tîrziu acasă, întreaga familie Monod o primi de la ușă cu strigăte de ușurare. Auziseră împușcăturile în depărtare și le fusese teamă de soarta ei. Madame Monod își făcuse cele mai amare înputări că o lăsase pe Henriette să se expună unei astfel de primejdii. Iar pastorul văzuse în alte cartiere ale orașului destule exemple de sălbăticie, pentru a ști cît de lesne i s-ar fi putut întîmpla ceva. Ascultară apoi îngroziți istorisirea aventurii ei. Abia mai tîrziu în cursul după amiezii își aminti pastorul Monod că avea să-i dea salutări de la cineva.

— Pe cine crezi că am întîlnit azi la fratele meu ? Pe Field, tînărul preot american. Îți amintești de el, Henriette ?

— Ah, micul american, cu patima călătoriei — da, nu l-am uitat. A venit deci la timp ca să asiste la revoluție !

— Nu mai pronunța acest cuvînt, te rog, imploră Madame Monod. Simt ca o înțepătură în inimă de cîte ori îl aud.

— Oricum, continuă soțul ei, el a văzut mai multe decît ceilalți călători. Întotdeauna a vrut să afle ce gîndesc și ce simt oamenii și acum va avea un nou prilej pentru aceasta. De altfel — el se întoarse din nou spre Henriette — m-a rugat să-ți transmit salutări și să-ți spun că se gîndește mereu la dumneata.

S F Î R Ș I T

Tiparul executat sub cd. 687 la „Romcart” S. A.

06 60
115

„Simțămintele mele îmi aparțin mie și numai mie. Ele sînt singura avere a multor femei — femei care, ca și mine, trebuie să muncească, să economisească și să fie singure o viață întreagă“...

Editura „MOLENA“